Miguel Suarez

bir yalnız adamın yolculuğu

CHE

Gerçekçi Olun,
İmkansızı Gerçekleştirin!

Çeviri: Suna Korkmaz

KAR YAYINLARI

CHE

MIGUEL SUAREZ

ÇEVİREN

SUNA KORKMAZ

KAR YAYINLARI

CHE
MIGUEL SUAREZ

Genel Yayın Yönetmeni: Oya Uğur
Editör: Tanıl Yaşar
Bilgisayar Uygulama: Meral Gök
Kapak Tasarımı: Sabri Gevinç
Çeviren: Suna Korkmaz
Film-Grafik: Seval Grafik
Baskı-Cilt: Kilim Matbaası

1. Baskı Kasım 2005

ISBN: 975-6155-31-0

© Kar Yayınları

KAR YAYINLARI
Cemal Nadir Sk. Akşam Han
No: 13-1 Cağaloğlu/İST.
Tel./ Fax. 0212 519 24 47
e-mail: info@noktakitap.com

İÇİNDEKİLER

Aziz Che Guevara, La Higvera'da Kutsanıyor	7
Che Guevara	11
Fidel Castro: Che Gibi Olsunlar!	20
Che'nin Fidel'e Veda Mektubu	23
Che'nin Çocuklarına Veda Mektubu	24
Kronoloji	25
Küba Devrimi'nin İdeolojisini İncelemek İçin Notlar	33
Küba: Bir İstisna Mı, Yoksa Öncü Mü?	45
Che'nin Bolivya Günlüğü	61
Sonsuza Dek: Hasta Siempre	78
Gerilla Günlüğü	79

AZİZ CHE GUEVARA, LA HIGUERA'DA KUTSANIYOR

Higuera Köylüleri, 8 Ekim 1967'de askerlere ihbar ettiği kumandanlarını kutsuyor. Mezarının bulunduğu topraklarda, "Le Guérillero" kutsal bir boyut kazandı.

Altmış sekiz kuşağının sembollerinden, devrimci önder, 'Le Guérillero', Ernesto Guevara de la Sema, ölümünden yirmi beş yıl sonra, artık pratik olarak pek hatırlanmazken, son savaşını verdiği Bolivya ormanlarının yitik bir köşesinde yaşıyor. Doğu Bolivya Sıradağları'nın yüksek platolarında, hayli kötü koşullarda yaşamlarını sürdüren bu küçük yitik köyün, Higuera'nın köylüleri, Che'yi bir pusu sonucunda yaralayarak yakalayan askerlere ihbar etmiş ve ona yardım etmeyi reddetmişlerdi. Bugün ise Che'yi bir aziz olarak kabul ediyorlar.

Teresa Royas, Higuera'da oturuyor. Köye ulaşmak için yalnızca katırlar ve kamyonların gidebildiği, bir uçurum boyunca kıvrılarak uzanan bir yoldan geçmek gerek. Ne zaman ibadet etmek ya da zorunlu bir nedenle Vallegrande'ye kadar bu yol-

---

Carme VINYOLES. Liberation, 7 Ekim 1992.

dan gitmek zorunda kalsa, Teresa, bölgenin bütün mucizelerinin kendisinden bilindiği, yolcuların koruyucusu ve zorlu doğumların yardımcı meleği San Ernesto de la Higuera'ya (Higuera'nın Aziz Emesto'suna) yakararak dua ediyor.

"Aziz Emesto beni her zaman korudu, beni ve ailemi" diyor Teresa ve devam ediyor; "Bir gün bindiğimiz kamyonetin tekeri patladı ve uçuruma doğru kaymaya başladık. Hemen Aziz Emesto'ya üç dua okudum. İki dakika sonra, kamyonet durdu. Hiç kimse yaralanmamıştı. Bu bir mucize değil mi?" diye soruyor Teresa, üzerine çok sevdiği Aziz Emesto'sunun resminin işlendiği küçük para çantasını göstererek. Ünlü San Emesto'nun, Emesto Che Guevara olduğunu bilmeseydik, belki de bu hikaye için "Güney Amerika dindarlığının yeni bir illüstrasyonundan başka bir şey değil" deyip geçecektik." Aziz Emesto hastaları iyileştiriyor ve bizi koruyor" diyerek sözü alıyor Higuera'nın Belediye Başkanı Victor Rosado. "Önceden buraya kadar çıkmak için bir patikamız bile yoktu şimdi ise bir yolumuz var."

Ölümünden çeyrek yüzyıl sonra, Küba Devrimi'nin önderlerinden, Arjantinli gerilla Guevera, yaşamının on bir ayını geçirdiği Santa Cruz ve Chuisaca bölgesinde bir mite dönüşmüş durumda. Köylüler Guevara'nın mesajlarını, Marksizmini yeni bir mistisizme, silahlı mücadelesini kutsal bir deneyime dönüştürerek yeniden üretiyor ve onu kutsuyorlar.

"Çok iyi bir kumandandı" diye ekliyor Teresa. "Doktordu ve gebe kadınlara yardım ediyordu. Burada yol yoktu. Çocuklarımız dünyaya geldiği anda ölüyordu. Üstelik büyük bir gezgindi. Sürekli yer değiştiriyordu. Yaşadığı zaman onun mesajını anlamamız gerekirdi. Eşitsizliğin kaldırılması, sosyal adalet, zorunlu sağlık ve okul yardımı gibi olağanüstü şeylerden bahsediyordu ve özellikle bizim, yoksulların, artık aç kalmamamızı istiyordu. Ama biz korkuyorduk ve ona yardım etmedik. Bugün niçin savaştığını biliyoruz. Bizim için öldü o. Aynı İsa gibi. O, gerçek bir azizdi."

Bugün, Nancahuazu, Iripiti, Lagunillas, Saimapata, Muyupampa, Vallegrande ve Higuera bölgesinin köylüleri, kendileri için takvimin en önemli günü olarak kalan, Guevara'nın öldürüldüğü günde, muhtemel askeri baskıların korkusuyla neredeyse alçak sesle gizlice konuşuyorlar.

Havana'daki bakanlık bürosunun konforunu, devrimi Güney Amerika Kıtası'nın her yanına yaymak için terk eden eski 'Commandante', 1966 Kasım'ından 1967 Ekim'ine, öldürüldüğü güne kadar gerçek bir cehennem azabı yaşadı. Che, Bolivya'ya geldiği anda, eylem alanı olarak seçtiği, az sayıdaki nüfusu ve ekili birkaç tarlasından başka şeyi olmayan Nancahuazu bölgesinin içinde bulunduğu sefaleti fark etmişti. Burada yiyecek bir şeyler bulmak bile mucizeydi. Ayrıca, Régis Debray ve Ciro Roberto Bustos'un, Mayupampa'daki yakalanışların da gösterdiği gibi, gecelerin nemli ve soğuk olduğu bu bölge, Kuzey Amerikalı profesyonellerin danışmanlık yaptığı ordu tarafından kolayca kontrol edilebiliyor, tüm giriş ve çıkışlar hızla tutulabiliyordu.

"Bizim değerlendirmemize göre; Guevara savaşı baştan kaybetmişti. Halkın desteğini alamayacağını biliyorduk. Daha 1967'de toprak reformu yapılmıştı. Köylüler toprağa sahip olduklarını hissediyorlardı ve çok güç koşullarda yaşamalarına rağmen, henüz bir savaşa girişmek için yeterince nedenleri yoktu" diye konuşuyor Che'ye karşı çarpışmalara katılmış eski bir asker olan Ruban Sanchez.

Gregorio Vallejo ve Lino Ventura, son çarpışmaların olduğu Rio Yuro adlı küçük dar koyağı gösteriyorlar. Görüntü son derece sert ve çorak. Kayaların ortasında, güçlükle yetiştirilmiş mısır ve patatesler seçiliyor. Toprağın ve samanlıkların her zaman sefaleti soluduğu bu küçük dar koyakta, dilleri korkudan tutulmuş köylüler yaşıyor. Çevredeki her hendek her duvar, her yıkıntı sanki kumandan Guevara'nın son saatlerine tanıklık ediyor. Çarpışma burada, Che'nin kendine büyük bir ağaç kü-

tüğünü siper aldığı, bu küçük dar koyağın tam ortasında, 8 Ekim günü öğleden sonra başlıyor. Bolivya Rangerleri tarafından yaralı olarak ele geçirilen Emesto Guevara'nın öldüğünü, Bolivya Radyosu tarafından ayın 8'inde duyurulmasına rağmen, Anibal Cortes Quiroga Che'nin bu saatte hayatta olduğuna tanıklık ediyor; "Onu iki askere yaslanmış, yürüyerek geçerken gördüm. Askerler beni ve benimle beraber olan kadınları, eğer konuşursak bizi öldüreceklerini söyleyerek tehdit ettiler." Higuera'da, Küba Hükümeti'nin ekonomik yardımıyla şimdi bir sağlık merkezi olarak hizmet veren eski ilkokul binasında, Che'nin tutuklu bulunduğu gece boyunca, okulun Dona Maria adlı öğretmeni ile konuşmak istediği ve askeri şefler ile CIA ajanları tarafından görüldükten sonra, 1967 yılının 9 Ekim'inin ilk saatlerinde bir çavuş tarafından kurşunlanarak öldürüldüğü anlatılıyor.

Vallegrande hastanesinin morgunda, cesedin gösterilmesinden sonra, askerler cesedi ortadan kaybediyor. 1988'de La Paz'dan, Cochabamba'dan, Santa Cruz'dan ve Güney Amerika'nın diğer şehirlerinden gelen öğrenciler, Higuera Meydanı'na, Ernesto Guevara'nın, taş üzerine kazınmış beş köşeli bir yıldızın üzerine taç gibi oturtulmuş bronzdan bir büstünü dikiyorlar. Birkaç gün sonra, askerler büstün kaidesini yıkıyorlar, daha sonra büst kayıplara karışıyor.

Bir yıl sonra, öğrenciler, daha küçük ama bu kez betondan bir heykel dikmek için yeniden geliyorlar. Diğer yandan, Higuera'nın sakinleri beyaza boyanmış büyük bir kayanın üzerine, yalnızca bir tek kayıt taşıyan yine beyaz bir haç dikiyorlar; "Kumandan Che"

Doğu Bolivya dağlarında, toprağın insanları, Che'yi desteklemeyen bu köylüler, yine sefalet ve umutsuzluk içinde yaşıyorlar. Ne yoksulluklarından ne de sömürüden kurtulmayı başarabildiler ama yoksulların ve doğum yapacak genç kadınların koruyucusu "San Ernesto"larına mum yakmaya ve yakarmaya devam ediyorlar.

CHE GUEVARA

Komutan Che ile ilgili olarak dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde ve değişik siyasal görüşlere sahip insanlar tarafından yazılan yazılar içerisinde, devrimin ve devrimcilerin bile kapitalizmin çıkar ve kar hesapları yönünde nasıl kullanıldığını betimlemek açısından çarpıcı bilgiler içermektedir. Yazının en önemli cümlesi, dönemimizin tanımlanması ile ilgili olan son cümledir: "Bunlar, eski bir sosyalistin destanının, çok sansasyonel bir ticari meta olabildiği günlerdir."

Yoldaş Che, rahat uyu. O güzel ve soylu idealizminle yaşadığın ve yarattığın sosyalizm, 2000'li yıllarda dünyaya, bir daha sökülüp atılamayacak, artık çok iyi öğrenilmiş ve tarihten son derece kalıcı dersler çıkarılmış devrimlerle yerleşecek...

Devrimin ve devrimciliğin korku ve tehdit olmaktan çıktığı bu yıllar ve bu kepazelik değişecek. Belki senin resmini ve ismini yasaklayacaklar yine birçok ülkede. Sen o yıllarda, kuşkusuz çok daha huzurlu uyuyacaksın.

Yeni şafaklarda buluşmak üzere yoldaş!

Rod Nordland, Jashua Hammer

Efsanevi gerilla lideri Ernesto (Che) Guevara'nın en son gizli sırlarının iadesi için, Bolivya dağlarının yarılması hemen hemen 30 yıl sürdü. En son geçen ay, Vallegrande'nin ufak bir kasabasında, çamurlu bir köy yoluna varmadan, Küba ve Arjantinli bilim adamlarından oluşan ekip, derin bir mezardaki yedi tozlu iskelet önünde diz çöktüler. Onlar, kemiklerin 09.10.1967 tarihinde Bolivya Ordusu tarafından idam edilen Guevara'nın kayıp kalıntıları olduğuna pratik olarak emindiler. Tıp adamlarına göre, yüzükoyun yerde uzanmış 2 nolu iskelete ait olan ve Che'nin esir alınışından sonra çekilen fotoğrafında üzerinde olan giysilere çok benzer zeytin yeşili bir askeri parka ile sarılmış kafatası, onunkine uymaktadır. Çok daha tüyler ürpertici bir başka ipucu var: İskelete ait her iki el de, ortadan kaybolmuş. Yiğit devrimcinin gerçekten öldürülmüş olduğuna inanmayanlara delil olarak, Che'nin elleri kesilmiş ve alıkonulmuştu.

İkinci olarak, kafatasının sergilenmesi için yeşil parkasının kaldırılmasından önce, bir Kübalı Jeofizikçi, saygılı bir el hareketiyle Che'nin başını tuttu. Seyretmek için toplanan yerel halk ve gazeteci kalabalığı sessizliğe büründü. Sonra incelediler; iki bilim adamı birbirini sıkıca kucakladı. "Sadece Kübalılar değil, herkes duygusallığa büründü" sözlerini, kazı grubunda olan üç Arjantinli antropologdan biri olan Patrica Bernardi söylüyordu. "Che mitolojik bir figürdü ve onun vücudunun ne olduğu konusunda yüzlerce farklı görüş vardı. 30 yıl sonra sır çözüldü ve son bölüm yazıldı."

Bu, gerçekte ölmeyecek olan bir efsanenin en son menkıbesidir. Guevara'nın uzun süredir beklenildiği gibi kemiklerinin bulunuşu, ironik bir anlamla, dünyanın her yerinde, devrimciliği politik olmasa da ticari olarak gündeme getirdi. Che, birdenbire yeniden moda oldu. Che'nin ölüm yıldönümü, çok acele yazılmış yeni kitaplar, Fidel Castro'nun korkusuz 'compenero'suna ilişkin olarak üretildi.

Genç yaşta ölen diğer büyüleyici yıldızlar gibi Che de, idealizmin ve devrimciliğin uzun süreden beri sembolüdür ve her zaman öyle kalacaktır. Fakat bugünlerde, sürekli tüketici kültürüne uyum kabiliyetiyle, eski devrimci bu kez de bir reklam unsuru olarak ortaya çıkıyor. Şu an Che imajı, Rock müzik ve tasarımcıların giysilerinden, swatch saatleri ve Fischer Kayakları'na kadar her şeyi satmak için kullanılmaktadır. Simpsons adlı bir TV dizisinde de 'Che Guevara' adlı bir gece kulübü gösterildi. Gerçekten de, 'Che Viva'...

Che'ye ait kalıntılar, ailesi ve Castro'nun, özel askeri seremoni ile karşıladıkları Küba'ya, perşembe gecesi geri döndü. Bu kalıntılar, Ekim'e kadar (ölüm yıl dönümünde) Havana'da kalacak ve daha sonra kendisi için inşa edilen 23 tonluk mozolenin bulunduğu Santa Clara'ya taşınacak. Che'nin dönüşü, devletin anma kutlamalarını güçlendiriyor.

Onun reklam malzemesi yapıldığı bir popüler eşya da; "Sürekli dizleri üzerinde yaşamaktansa, ölmek daha iyidir " sloganını taşıyan Che tişörtü. Bu tişört, 13.95 dolardır. Bu rakam, ortalama Kübalıların aylığından çok daha fazladır ama turistler, onları kararlılıkla ve çabucak satın alıyorlar.

1959 yılında Küba'daki devrimci başarıdan sonra, Che direkt olarak birçok kararın icrasına iştirak etti ve 1962 Füze krizinde, Nükleer Karşılaştırma için ısrar eden radikal bir sesti. Che'nin cazibesi, geçmişin uzlaşmasız, hatasız ideallerine olan nostaljik özlemden geliyor. Devrimin ilk yıllarında, Che'nin en yakın arkadaşlarından biri olan Orlanda Bergoro "Vahşi rekabet ve tüketim dünyasında, insancıl bazı unsurlar, hala çeşitli değerlere sahip bir kahraman arıyor..." diyor. "Che özel bir örnek: Son derece onurlu ve dürüst, tamamıyla egosunu yenmiş ve sürekli kişiliğini mükemmelleştiren bir insan." Che onun için geçerli başka özelliklere de sahipti. O bir devrimciydi, genç yaşta (39) öldü ve oldukça güçlü gözüküyordu.

Che'nin bu süreçte kapitalizm için de bu denli revaçta olmasının nedeni, onun devrimci ideallerinin, soğuk savaş sonrasında artık bir tehdit durumunda olmamasıdır. Aradan geçen 30 yıl, anti-emperyalist kaplanı evcilleştirdi ve Che'yi pençesiz bir devrimciye çevirdi.

Bilgi çağında, İtalyanca'dan Norveç diline kadar her dilde, yüzlerce Che sayfaları var. İnternette dolaşanlar, motivasyon için Che'ye ait notları bulabilirler veya Helsinki'de 'Lenin' dükkanında satılan, romla harmanlanmış Che kafesini görebilirler. Geçen sene, bir İngiliz firması, bira ürünü olan "beer cooler" (daha serin bira)'a biraz daha erkeksi özellik katmayı, ürünlerinde Che resmi kullanarak denediler. Bu firmanın sloganı: "Amerika'da yasaklandı. İyi olmalı." şeklindeydi. Bu bira, piyasalara çıktıktan kısa süre sonra, Che'nin dul eşi Aleida'nın şikayeti üzerine, Küba'da yasaklandı.

Önceleri Che'nin yüzü daha çok tişörtler ve öğrenci yurtlarının duvarları ile sınırlıydı. Fakat ülkesinin gençliğine hitap etmesini bilen bir Newyork butiği, Che'nin askeri motifleriyle çekici hale getirilen elbise ve tişörtler yaptırarak bunları çok çabuk sattı. 29 yaşındaki elbise tasarımcısı Laura Whitcomb, "1990'ların sonunda insanlar hayatı anlamsız buluyorlar ve idealizme dönüş özlemi duyuyorlar. Che tamamen bu ruhu davet ediyor" diyor. Che'nin müsrif bir oğul olarak lanse edildiği Arjantin'de dahi, üniversitede onunla ilgili bir ders serisi, büyük ilgi görüyor. Devrimciliğin bugünlerde vücut bulan diğer kavramlarından biri de, onun Che Lite diye adlandırılabilecek kadar sıcak, sevimli olmasıdır.

Hiç kimse ona karşı kayıtsız değildir. Bunu ispatlarcasına, bir kitap fuarında, bir Küba'lı sürgün ayağa kalkar ve onu materyal yapan sözde yazara bağırır: "Kitabının kapağına bu adamın (Che'nin) resmini koymak yoluyla, para kazanmayı nasıl mazur gösterebilirsin."

Guevara, ölümünden otuz yıl sonra bu denli artan popülaritesini görse şaşırırdı. Fakat bu gelişmeler sürpriz değildir. Esasen O, genç Ernesto Guevara'dan eğilmez, uzlaşmaz, amansız Che'ye dönüşerek, efsaneyi kendisi yarattı. O, bir Arjantin tabiri olan yoldaş, omuzdaş anlamındaki Che'yi, uluslararası bir isme dönüştürdü. Süreç, onun Güney Amerika seyahatiyle başladı ve onların Küba Diktatörü Fulgencio Batista'ya karşı savaşa girmeye hazırlanmaları için, Che'nin, Fidel Castro'nun Meksika'daki grubuna 1955 yılında katılmasıyla hızlandı. Onlar, Ocak 1959'da Havana'ya zaferle yürüdüklerinde, Che, amaç ve sebep için ölmeye istekli, disiplinli, korkusuz yeni sosyalist insan oluşumunu derece derece ilerletmişti.

Onun cazibesi, entelektüelliği ve dürüstlüğü, şimdi sadece ölümcüllüğe bir cazibeydi. Hatta Che'yi gözetlemekle görevlendirilen bir Sovyet ajanı, milyonlarca sol görüşlü Avrupalının yaptığı gibi, Che'ye aşık olma kaderini değiştiremedi.

Che'nin Bolivya'daki son günleri, idealizmin doruğuydu. O yeni insan düşüncesi çevresinde, Havana'da örnek bir bakan ve Ulusal Banka Başkanı oldu.

Che'nin efsanesini yükselten, onun esir edilişi ve infazıdır."O iyi bir biçimde öldü" diye düşünen, Che ile beraber Güney Amerika'yı dolaşan ve sonra Havana'ya taşınan Che'nin eski Arjantinli arkadaşı Alberto Granada, "bu faydasız bir ölüm değildi."demişti.

Martydom, Che'yi bir neslin sembolü ve global bir tasvire dönüştürdü. 1968 ve onu izleyen yıllarda, Mexico City'den Paris'e, Paraguay'a kadar öğrenciler, Che'nin sancağı altında yürüdüler. Buna karşın, Küba'da bir yıllık ciddi bir riayetten sonra, Che çevresinde 15 yıl süren bir sessizlik oldu. 1980'lerin ortalarında, Castro, Sovyetler'in Glastnost ve Perestroika'sına karşı Che'nin uzlaşmasızlık imajını yeniden canlandırdı.

Anderson'un belirttiği gibi,"Che, devrimci Küba'nın kalıntısı niteliğindeki ruhani bir geçerlilik olarak sürekli kaldı." Ar-

jantinli, sadece Küba Devrimi'nin bir yüzü değil, Fidel'den daha fazla ön plana çıkan kişiydi. Che, dünyevi, kutsal bir kişi olarak vücutlaştırıldı ve her sabah Kübalı okul çocukları, hep bir ağızdan, "Pioneros Cominstas seramos como el Che" (komünist öncüler, biz Che gibi olacağız) dediklerinde de onlar tarafından hatırlandı.

Ticari dünyada olduğu gibi, Küba'da da yeni Che, daha yumuşak, daha sevimlidir. California Üniversitesinde yüz elli Che posteri sergileyecek olan sanat tarihçisi David Kunzle, "Che kurtarıcı bir figürdür" diyor. Havana'da artık Che'nin silahlı resimleri görülmüyor. Arjantinli senaryo yazarı Jose Pablo Feinmann, "Kübalılar, eleştirel imalara bile izin vermiyorlar." diyor.

Bunlar, eski bir sosyalistin destanının, çok sansasyonel bir ticari meta olabildiği günlerdir.

Che'nin Son Günleri

Che'nin grubu, Bolivya'daki komünistleri ve köylüleri organize etmeye çalışarak, Güneydoğu Bolivya'da yolculuk yaptı. Fakat onlar, yetersiz ve zayıf silahlanmışlardı. Ve gerçekten de Bolivyalılardan destek almadılar. Yabancı devrimcilerin varlıklarının tespit edildiği ülke alarma geçti. Bolivyalılar, Che'yi mahkum ederek yakalamaya karar verdiler. Bu arada Che ve kuvvetleri, problemler, hastalık ve talihsizliklerin tahripleriyle uğraşmaktaydılar. Fakat Bolivya Ordusu onlara yavaş yavaş yaklaşıyordu.

Eylül sonlarında, askeri birlikler, Rio Grande ve Valle Grande kasabaları arasında olan La Higuera Köyü yakınlarında, yıpranmış Che grubunu yakaladılar.

7 Ekim Gecesi, 17 insan, Churo dağ geçidinin derinliği boyunca kaçtılar. Nehrin karşısında bir patates çiftçisi, silahlarını ve sırt çantalarını taşıyan sakallı, dermansız kalmış diğer yol-

culardan ayırt ediliyordu. Köylü, onların gerilla olduklarında tereddüt etmedi. O, oğlunu 5 mil uzaklıktaki Yüzbaşı Gary Prado Sclmon'un askeri komuta ofisine yolladı. Askerler vakit geçirmeksizin dağ geçidinin giriş ve çıkışına yerleşerek pusu kurdular. Yüzbaşının komuta ofisi ise, yüksek bir yerdeydi.

Che'nin son kavgası başlamak üzereydi. Che, askerlerin onun grubunun varlığını fark ettiğine tamamen emin olmamasına rağmen, savaş talimatlarını çoktan tebliğ etmişti. Takımını çeşitli küçük gruplara böldü, her birine küçük, dar ırmaklar keşfetmelerini, dağ geçidinden bir çıkış yolunun olup olmadığının saptanmasını emretti. Güneş yükseldiğinde, gerillalardan Benigno ve Pacho, onların yukarılarına düşen yüksek bölgelerde düzinelerce asker olduğunun farkına vardılar.

Che'nin iki seçeneği vardı: Dağ geçidinin gerisine doğru çekilmek ve askerlerin bunu engellememesini ummak. Veya geç olana kadar sessizce beklemek ve ordunun, onların grup grup ayrıldıklarının farkına varmamasını ummak. O ikinci düşünceyi benimsedi ve birliklerin onları keşfetmesi durumunda da savunma halinde kaldı.

8 Ekim, saat yaklaşık 1.30... Öncü, dağ geçidinin ağzında. Ordu ilk ateşini açtı. Değişik isyancı gruplar, birbirlerinden izole edildi. Az sonra, iki jet ve bir helikopter, bölge üzerinde uçtu, fakat bunlar tepeleri bombaladı. Yedi gerilladan oluşan Che'nin grubu, dağ geçidi içlerine doğru çekilmeyi denediler. Ordu birliklerinin uzun süreli atışlarına dayanılması zordu.

Dakikalar sonra, Guevara'nın M-1 tüfeği işlevini yitirdi. Kısa bir süre sonra da baldırlarından vuruldu. Yaralanması, yürümesini güçleştirdi. Willi veya Simon Cuba, onu küçük bir dağ sırtı boyunca sürükleyerek çekti. Bir elinde silahı, diğer eliyle de yapabildiği en iyi şekilde komutanını destekliyordu. Prado'nun grubundan üç asker, yaklaşanları gördüler, ufak kayaları tırmanmalarını beklediler, onları gördüklerinde de bağırdılar: "Silahları bırakın ve ellerinizi kaldırın."

Che ateş edemiyordu; tabancası ve tüfeği artık işe yaramıyordu. Willi, ya tek eliyle ateş edemediği için veya mantık bu yolu gösterdiği için, ateşi kesti. Bazı raporlara göre, Che o zaman yüksek sesle konuştu: "Ateş etmeyin, ben Che Guevara. Sizler için canlı halim, ölü halimden daha değerlidir." Daha inandırıcı bir başka öykü, iki askerin sinirli ve tükenmiş olduklarını gördüğünde silahını aşağıya atan ve sesini yükselten Willi, yaptıkları hakkında kararsız görünerek: "Bu komutan Guevara ve saygıyı hak etti" diye bağırdı.

Yüzbaşı Gary Prado, derhal Che'nin esir alındığı dağ geçidinin aşağılarına doğru hareket edilmesi düşüncesindeydi. Yüzbaşı Che'nin kimliğinin saptanması için hızla birkaç kontrol yaptı. Onun sırt çantasına el koydu ve heyecanlı bir biçimde 8. Ana Tümen Karargahı'na telsizle bildirdi: Che ele geçirilmişti...

Prado, Che'yi iki kilometre uzaklıktaki La Higuera'ya sevk ederken, uzun bir alay oluştu. Onların arkasında diğer tutsaklar, ölen asileri taşıyan katırlar, yaralı askerler ve seyirciler onları takip etti. Guevara'yı, oradaki yerel bir okulda bir odaya attılar. Willi'yi de yan odaya koydular. La Paz'daki Bolivya Yüksek Komutası'nın efsanevi tutuklular hakkında kafa yorduğu sırada, birlikler gece kazandıkları başarılarını kutladılar. Che, fiziksel olarak fazlaca önemli olmayan bir acı içindeydi. Onu öldürmektense, yabancı bir saldırıya karşı kazanılan zafer sembolü olarak esir halini kullanmayı tercih edeceklerini düşündü.

Gün ağarırken, Gary Prado ve subay Andres Selich, Guevara'yı sorguya çekmeyi denediler. Bir sonraki sabah, saat altı otuz civarında, Valle Grande'den üç yolcusu ile bir helikopter uçtu. Major Nino de Guzman, pilot, Colonel Joakuin Zenteno, 8.Tümen komutanı ve CIA'nın Küba-Amerika radyosundaki adamı olan Felix Rodriguez... Bunlardan başka, ABD desteği için görüşleri alınacak iki kişi daha yollandı. (Rodriguez'in açıkladığı gibi). Che'nin teşhisini emniyet altına almak iste-

mekteydiler. Rodriguez, Che'ye sorular sormak, onun not defterini ve yakalanan diğer dokümanları fotoğraflamak için görevlendirilmişti.

Ordu, büyük bir problem yaşıyordu. Bolivya'da ölüm cezası yoktu ve gerçekten Che'nin uzun bir mahkumiyet için tutulacağı yüksek güvenlikte bir hapishane de yoktu. Mahkeme düşüncesi, Başkan Barrientos, Ordu Kuvvetleri Komutanı General Ovanda, Ordu Kuvvetleri Personel Şefi Juan Jose Torres'i dehşete düşürdü. Ülke ve hükümet, sürekli uluslararası bir baskı kampanyası ile karşı karşıya kalacaklarını, Guevara'nın kampını terk ettikten sonra Bolivyalılarca esir edilen Fransız yazar ve Kübalıların elçisi durumundaki Regis Debri'nin, yargılanmak için mahkumiyet altında kalırsa, meşhur ve kahraman gerilla komutanı Che Guevara'nın lehine ne tür bir kampanya süreci yaşanabileceğini düşünüyordu.

Bolivya'nın herhangi bir yerindeki bir hapishanede olan Che, Küba'yı zorlamak için denenecek mükemmel bir çekiciliği tasvir ediyordu. Bilgi alınması için Che'nin Amerikalılara teslimi ve Panama'ya uçurulması kabul edilemezdi. Ordunun ulusal geleneği buna izin vermiyordu. Bundan başka, hükümet böylece, Kübalıların ve diğerlerinin isteyeceği (iddia edeceği) her şeyi onaylayacaktı.

Bu çaba, Amerikalıların maskelenmiş bir müdahalesinden başka bir şey değildi. Her rapor iyi düşünülmüş ve oy birliği ile yazılmıştı. Bolivyalı yetkililer, Che'nin idam edilmesi gerekliliğine karar verdiler. Emir, sabah La Paz'dan gitti. Mahkeme oturumunun çekilen bir resminden sonra askerler bir grubu götürdü ve bakımsız, bitkin, depreme uğramış kişinin işini bitirme, Teğmen Mario Teran'a düştü. Fakat hala La Higuera 'da okulun bir katında mağrur bir adam uzanmış yatıyordu. Birkaç sert viskiden ve Che'nin devam etme çağrısından sonra Teran Che'nin gövdesine yarım düzinelik atış yaptı; bunlardan biri, Che'nin kalbini delip geçti ve onu hemen öldürdü...

Sekizinci Tümen İstihbarat Dairesi Başkanı ve Che'nin son anlarını rapor etmekle görevli Colonel Arnaldo Saucdo'ya göre, Che'nin son sözcükleri: "Biliyorum, bana ateş edeceksin; asla canlı tutulmayacağım. Bu hatanın devrimin sonu olmadığını ve diğer başka yerlerde galip gelineceğini Fidel'e anlat. Aleida'ya (Che'nin eşi), bu olayı unutmasını, yeniden evlenip mutlu olmasını ve çocukları okutmasını anlat. Askerlerden iyi isabet ettirmelerini rica et."

Che'nin vücudu, Zenteno'nun helikopterinin yere iniş silindir ayaklarına sıkıca bağlandı ve Valle Grande'ye götürüldü. Orada yıkanıp temizlendikten sonra, bu hikayenin başladığı yer olan Malta'nın "Our Lady" Hastanesi'nin çamaşırhanesinde gösterime konuldu.

FİDEL CASTRO: CHE GİBİ OLSUNLAR!

Çarpışırken ölen gerilla savaşçısının ölümü karşısında emperyalistler zafer şarkıları söylüyorlar; böylesine olağanüstü bir eylem adamını ortadan kaldırmalarını mümkün kılan tarih karşısında emperyalistler zafer şarkıları söylüyorlar. Ama emperyalistler, eylem adamı olma özelliğinin bu savaşçı kişiliğinin sayısız özelliklerinden yalnızca bir tanesi olduğunu bilmiyorlar veya bilmez görünüyorlar. Ve acıdan söz açıldığında bir eylem adamının kaybı kadar, bir ustanın kaybına da yakınıyoruz, böylesi bir zekânın kaybına yakınıyoruz, eşsiz bir insani duyarlılığın kaybına da yakınıyoruz. Öldüğünde ancak 39 yaşında olmasından büyük üzüntü duyuyoruz, kaybettiğimiz durmadan büyüyen bu deneyin, bu zekanın değerli ürünlerini düşündüğümüzde büyük üzüntü duyuyoruz.

Devrimci hareket için, bu kaybın büyüklüğünü anlıyoruz. Bununla birlikte, işte emperyalist düşmanın zayıf noktası bu-

dur: Fiziksel olarak insanın ortadan kaldırılmasıyla, bu insanın düşüncesini de ortadan kaldırdığını zannederler, fiziksel olarak insanın ortadan kaldırılmasıyla, bu insanın erdemlerini de ortadan kaldırdığını zannederler, fiziksel olarak insanın ortadan kaldırılmasıyla, bu insanın sunduğu örneğin de ortadan kaldırıldığını zannederler. Ve buna öylesine utanmazcasına inanıyorlar ki, çarpışmada ağır biçimde yaralanmış olmasından sonra, onu öldürdükleri koşulları, ki bunlar dünya kamuoyunca kabul edilmiştir, en doğal şey gibi, yayınlamakta hiç mi hiç duraksama göstermediler. İzledikleri bu yolun alçaklığı karşısında ve bu itirafın yetersizliği karşısında duraksamadılar. Ve emperyalistlerin bir hakkı olarak da, oligarşinin ve onun paralı askerlerinin bir hakkı olarak da, ağır biçimde yaralanmış bir devrimcinin öldürülmesini açığa vurdular.

Che, bu kıta üstünde yaşayan sömürülenlerin ve ezilenlerin davasından başka bir davayı savunurken, başka çıkarları savunurken ölmedi. Che, bu dünya üstünde yaşayan yoksulların ve zavallıların davasından başka bir davayı savunurken ölmedi. Düşmanları bile, hatta en azılı düşmanları bile, bu davayı savunurken gösterdiği örnek biçime ve fedakârlığa karşı çıkmaya cesaret edemiyorlar.

Ve tarih karşısında, onun gibi davranan insanlar, zavallıların davası için her şeyi yapan ve her şeyi veren insanlar her geçen gün sayıca artmakta, halkların yüreğinde her geçen gün daha derinlere girmekte; emperyalist düşmanlar daha şimdiden bunun farkına varmaya başlıyorlar ve onun ölümünün, kendisinin sunduğu örneği izlemeye kararlı sayısız insanın, kendisiyle eşit düzeye çıkmaya kararlı pek çok insanın fışkıracağı bir tohum olacağını anlamakta gecikmeyecekler.

Bu kıta üstündeki devrimci davanın, bu darbenin üstesinden geleceğinden, bu kıtadaki devrimci davanın bu darbeyle yıkılmayacağından tümüyle eminiz.

Devrimci açıdan, halkımız açısından, Che'nin örneğini na-

sıl ele almalıyız? Onu kaybettiğimizi mi düşünüyoruz? Onun yeni yazılarını görmeyeceğimiz doğrudur, sesini duymayacağımız doğrudur. Ama Che dünyaya bir miras bıraktı, büyük bir miras bıraktı ve onu bu denli yakından tanımış olan bizler de, büyük bir ölçüde onun mirasçıları olabiliriz.

Bize devrimci düşüncesini miras bıraktı, devrimci erdemlerini miras bıraktı, kişiliğini, iradesini, direngenliğini, çalışma ruhunu miras bıraktı! Ve Che'nin örneği halkımız için bir model olmalıdır, Che'nin örneği halkımız için ideal bir model olmalıdır!

Devrimci savaşçılarımızı, militanlarımızı, insanlarımızı nasıl tasarladığımızı açıklamamız gerekirse, hiç duraksamadan, "Che gibi olsunlar!" demeliyiz. Çocuklarımızın nasıl eğitilmelerini istediğimizi açıklamamız gerekirse hiç duraksamadan, "Che gibi olsunlar!" demeliyiz. Bir insan modeli, bu dünyada olmayan bir insan modeli, geleceğe ait olan bir insan modeli istersek, davranışında hiçbir leke olmayan bu modelin Che olduğunu tüm yüreğimle söylerim! Çocuklarımızın nasıl eğitilmelerini istediğimizi açıklamamız gerekirse, tüm yılmaz devrimci yüreğimizle, "Che gibi olmalarını isteriz!" demeliyiz.

Che yalnızca bizim halkımız için değil, ama Latin Amerika'daki her bir halk için de bir insan modeline dönüştü. Devrimci çilekeşliği, devrimci fedakârlık ruhunu, devrimci savaşkanlığı, devrimci çalışma ruhunu en yüksek düzeye çıkardı, ve Marksizm-Leninizm'in düşüncelerini en taze, en katıksız, en devrimci anlatımlarına yakınlaştırdı.

Böylelikle, çeşitli çarpışmalarda yaralandı ve kanı bu toprağa aktı; sömürülenlerin ve ezilenlerin, yoksulların ve zavallıların kurtuluşu için Bolivya'da aktı kanı. Bu kan bütün ezilenlerin, bütün sömürülenlerin adına aktı; bu kan, bütün Amerikalı halkların adına aktı, Vietnam adına aktı, çünkü oligarşilere karşı, emperyalizme karşı mücadele ederken, Vietnam'la büyük bir dayanışma içinde bulunduğunu dile getirdiğini biliyordu!

İşte bunun içindir ki, bu geceden sonra, bu etkileyici törenden sonra, büyüklüğüne, disiplinine, bağlılığına inanılamayan bu halkın ne denli duygulu olduğunu kanıtlayan, bu halkın ne denli minnettar olduğunu kanıtlayan, bu halkın çarpışmada ölen yiğitlerin anısına ne denli saygı gösterdiğini kanıtlayan, kendisine hizmet edenlere bu halkın ne denli minnettar olduğunu kanıtlayan, bu halkın devrimci ilkeleri ve devrimci bayrakları hep daha yükseklerde taşıdığını ve taşıyacağını kanıtlayan bu görkemli saygı gösterisinden sonra, bu gün, anma töreninin şu anlarında, gelecek konusunda iyimser düşünceler besliyoruz, halkların kesin zaferi konusunda mutlak bir iyimserlik besliyoruz. Che'ye ve onunla birlikte çarpışıp, onunla birlikte ölen kahramanlara şunu söylüyoruz:

Hasta la victoria siempre! (Daima zafere doğru!)
Ya Vatan Ya ölüm!
Yeneceğiz!

Fidel Castro
(Devrim Alanı, Havana, 18 Ekim 1967)

Che'nin Fidel'e Veda Mektubu

Fidel,

Dünyanın başka ülkeleri, benim mütevazı çabalarımın yardımını istiyor. Ben senin, Küba'ya olan sorumluluğunun sana imkan vermediği şeyi yapabilirim. Ayrılmamızın zamanı geldi.

Bunu acı ve sevincin karışımıyla yaptığım bilinsin; burada benim kurucu umutlarımın en safını ve sevdiklerim arasında en sevgili olanı ve beni evladı gibi kabul eden bir halkı bırakıyorum. Bu, benim ruhumdan bir parça koparmaktır. Yeni savaş alanlarında bana vermiş olduğun inancı, halkımın devrimci ruhunu,

görevlerin en kutsalı olan herde olursa olsun emperyalizme karşı mücadele etme görevini yerine getirme duygusunu taşıyacağım.

Başka gökler altında son saatim geldiğinde, benim son düşüncem bu halk ve özellikle sen olacaksın. Öğrettiklerin için ve eylemlerimin en son sonuçlarına dek sadık olmaya çalışacağım, örneğin için sana teşekkür ettiğimi, Devrimimizin dış politikası ile her zaman özdeşleştiğimi ve buna devam edeceğimi, sonumun geldiği herhangi bir yerde Kübalı devrimci olmanın sorumluluğunu duyacağımı ve öyle davranacağımı, çocuklarıma ve karıma maddi hiçbir şey bırakmadığımı ve bundan üzüntü duymadığımı, aksine sevindiğimi, onlar için hiçbir şey istemediğimi çünkü devletin onlara yaşama ve eğitim görmeleri için gereken her şeyi vereceğini biliyorum.

Her zaman zafere kadar!

Ya vatan ya ölüm!

Che'nin Çocuklarına Veda Mektubu

Sevgili Hildacık, Aleidacık, Camilo, Celia ve Ernesto

Eğer bu mektubu okumanız gerekirse bu, sizlerin arasında olmadığımdan olacaktır. Beni zar zor hatırlayacaksınız, en küçükleriniz ise hiç hatırlamayacaktır. Babanız düşündüğü gibi hareket eden bir adamdı ve kesinlikle inançlarına bağlıydı.

İyi bir devrimci olarak yetişin. Doğaya egemen olmayı olanak kılan tekniğe egemen olmak için çok çalışın. Devrimin önemli olduğunu ve bizlerin yalnız başımıza hiçbir değerimizin olmadığı hatırda tutun. Her şeyden önce de dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir kişiye karşı yapılan herhangi bir haksızlığı daima yüreğinizin en derin yerinde hissedebilin. Bu, bir devrimcinin en güzel niteliğidir. Sizi ufaklıklar, hep görmeyi umuyor ve kocaman kucaklıyorum.

Babanız

KRONOLOJİ

14 Haziran 1928: Ernesto Guevara Lynch ve Celia de la Cernay'in beş çocuklarının en büyüğü olarak Arjantin'in Rosario kentinde dünyaya geldi.

1945: Ailesi ile Buenos Aires'e göçtü.

1945-51: Buenos Aires Tıp Yüksek Okulu'nda öğrencilik yılları.

Ocak-Temmuz 1952: Peru, Kolombiya ve Venezüella gezileri.

10 Mart 1953: Küba'da Batista askeri darbesi gerçekleşir.

Mart 1953: Tıp okulundan mezun oldu.

26 Temmuz 1953: Fidel, Moncado Kışlası baskınında başarısız olur, 50 kadar yoldaşı katledilirken, Fidel'in de içinde olduğu bir grup yakalanır.

1953: Latin Amerika turuna çıkar, Bolivya'da 1952 devriminin sonuçlarını inceler.

24 Aralık 1953: Guatemala'ya varır.

Ocak-Haziran 1954: Guatemala'da devrim için çalışır, Marksizmi öğrenir, Kübalı sürgünlerle tanışır.

17 Haziran: CIA desteğindeki kiralık askerler Guatemala'yı istila eder. Che savaşmak için gönüllü olsa da, seçimle iş başına gelen Arbenz halkı silahlandırmayı reddeder.

27 Haziran: Arbenz istifa eder.

Ağustos: Başkente giren kiralık CIA askerleri katliamlara girişirler. Che, Arjantin Büyükelçiliği'ne sığınır.

21 Eylül 1954: Mexico City'ye geçer ve doktor olarak çalışmaya başlar.

16 Mayıs 1955: Küba halkının kampanyaları sonucu Fidel ve yoldaşları serbest bırakılır.

Haziran: Raul Castro ile tanışır.

7 Temmuz: Fidel, Meksika'ya gelir.

Temmuz-Ağustos: Fidel ile tanışır; Küba'ya düzenlenecek gerilla seferi için hazırlıklara başlar; Kübalılar ona Che adını takarlar.

24 Haziran 1956: Meksika polisi, Che ve Fidel'in de aralarında bulunduğu 28 kişiyi gözaltına alır ve 57 gün tutar.

25 Kasım: Granma, Meksika'nın Tuxpan limanından yola çıkar.

30 Kasım: Frank Pais, Granma yolcularının adaya varacakları tarihe denk gelecek biçimde Santiago de Cuba ayaklanmasını başlatır.

2 Aralık: Granma, Küba'ya varır.

5 Aralık: Batista'nın askeri birlikleri gerillaları fark eder, çıkan çatışmada çoğu gerilla ölür veya yakalanırken Che'de yaralanır.

20 Aralık: Che ve Fidel'in gerilla grupları bir araya gelir; yaklaşık iki düzine kadardırlar.

27-28 Mayıs 1957: Sierra Maestra'da bir askeri kışla ele geçirilir.

Temmuz: Gerillaların Direniş Ordusu'nun ikinci kolu örgütlenir ve Che binbaşı olarak kolun komutanlığını üstlenir.

9 Nisan 1958: 26 Temmuz Hareketi'nin genel grev çağrısı başarısızlığa uğrar.

24 Mayıs: Batista, Sierra Maestra'ya yönelik kapsamlı bir harekat başlatır.

Temmuz: Direniş Ordusu'nun karşı saldırısı başlar.

31 Ağustos: Che, ülkenin merkezinde yer alan Las Villas eyaletine doğru yürüyüşe geçer. Camilio Cienfuegos da, Pinar del Rio eyaletine doğru yürüyüşe geçmiştir.

16 Ekim: Escambray Dağlarına varan Che'nin yönetimindeki gerilla kolu, diğer kuvvetlerle bağlantı kurar.

Aralık: Che ve Cienfuegos'un birlikleri bazı kentleri ele geçirir.

28 Aralık: Che'nin birliği Las Villas'in başkenti Santa Clara'ya taarruza geçer.

1 Ocak 1959: Batista, gece yarısı Küba'dan kaçar, Santa Clara ele geçirilir, Fidel duruma el koyar, Che ve Cienfuegos Havana'ya çağrılır.

2 Ocak: Fidel'in devrimci genel grev çağrısı hayatı felce uğratır, Che'nin gerilla kolu Havana'ya girerek La Cabana kalesini ele geçirir.

8 Ocak: Fidel, Havana'ya gelir, yüz binlerce insan tarafından karşılanır.

9 Şubat: Che, Küba'nın kurtuluşuna katkılarından ötürü Küba vatandaşı ilan edilir.

16 Şubat: Fidel başbakan olur.

27 Şubat: Elektrik fiyatları düşürülür.

6 Mart: Kiralar % 30-50 oranında azaltılır.

Mart: Her türlü ırk ayrımı yasadışı ilan edilir.

17 Mayıs: Tarım reformu ilan edilir. Toprak mülkiyeti bin dönümle sınırlandırılır, geri kalan topraklar köylülere dağıtılır.

12 Haziran-8 Eylül: Devrimci Küba hükümetinin temsilcisi olarak Avrupa, Asya ve Afrika'yı gezen Che ticari, teknik ve kültürel anlaşmalar imzalar.

7 Ekim: Ulusal Terim Reformu Enstitüsü Sanayi Şubesi'nin yönetimine atanır.

21 Ekim: Karşı devrimci ayaklanma başarısızlıkla sonuçlanır.

26 Ekim: Karşı devrimle mücadele amacıyla Ulusal Devrimci Milis Güçleri oluşturulur.

28 Ekim: Cienfuegos'un uçağı düşer ve ölür.

26 Kasım: Che, ülke ekonomisinin başına getirilir.

17 Mart 1960: ABD Başkanı Eisenhower, CIA'ya Küba'yı istila etmek üzere Kübalı sığınmacıların hazırlanması talimatını verir.

8 Mayıs: Küba, SSCB ile diplomatik ilişki kurar.

29 Haziran-1 Temmuz: SSCB'den gelen petrolü arıtmayı reddeden petrol arıtma şirketleri devletleştirilir.

6 Temmuz: Eisenhower, ABD'nin Küba'dan satın alacağı şeker miktarını azaltır.

9 Temmuz: SSCB, ABD'nin almayı reddettiği tüm şekeri alacağını açıklar.

6 Ağustos: ABD'nin ekonomik saldırısı üzerine devrimci hükümet, Küba'daki ABD şirketlerini kamulaştırmak üzere kararname hazırlar.

28 Eylül: Fidel, karşı devrimci etkinliklere karşı Devrimi Savunma Komiteleri'nin kurulacağını açıklar.

13 Ekim: Devrimci hükümet ülkedeki bankaları ve 382 büyük sanayi firmasını kamulaştırır.

14 Ekim: Kentleşme reformu yasasıyla birlikte tüm Kübalıların içinde oturdukları evlerin sahibi olmaları güvence altına alınır.

19 Ekim: ABD, Küba'ya kısmi ambargo uygulanması kararı alır.

21 Ekim: Che, SSCB, Demokratik Almanya Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Çin ve K. Kore'yi kapsayan gezisine başlar.

24 Ekim 1960: Küba'da kalan tüm ABD şirketleri devletleştirilir.

3 Ocak 1961: ABD, Küba'yla diplomatik ilişkilerini keser.

6 Ocak 1961: Che, SSCB ve diğer ülkelerle imzalanan anlaşmaları halka açıklar.

17 Ocak: ABD, vatandaşlarının Küba'ya gitmesini yasaklar.

23 Şubat: Yeni kurulan Sanayi Bakanlığı'na Che getirilir. 31 Mart: ABD Başkanı Kennedy, Küba'nın şeker kotasını kaldırır.

15 Nisan: CIA'nin örgütlediği karşı devrimci istila planının ilk bölümü olarak Santiago de Cuba ve Havana bombalanır, 7 ölü, 53 yaralı.

16 Nisan: Saldırıda ölenler için düzenlenen toplantıda Fidel, devrimin sosyalist niteliğini açıklayarak halkı büyük saldırılara karşı uyarır.

17 Nisan: CIA'nin 1500 paralı askeri Domuzlar Körfezi çıkartması ile istila girişimine başlar, devrimci milis güçleri harekete geçerler, Che, Pinar del Rio'daki birliklere komuta etmek üzere görevlendirilir.

19 Nisan: Son kiralık askerler de ele geçirilir.

8 Ağustos: Che, Küba temsilcisi olarak Uruguay'da düzenlenen Amerika Devletler Örgütü Ekonomik ve Toplumsal Konferansı'na katılır.

22 Aralık 1961: Bir yıldır süren okuma yazma seferberliği tamamlanır.

31 Ocak 1962: Küba, Amerika Devletler Örgütü'nden çıkarılır.

3 Şubat: Kennedy, Küba'ya tam ambargo uygulanmasını emreder.

4 Şubat: Küba, Amerika Devletler Örgütü'ne cevaben İkinci Havana Bildirisi'ni yayınlayarak, Latin Amerika'daki devrimci mücadelelerle dayanışma ve işbirliği içinde olunacağını vurgular.

8 Mart: 26 Temmuz Hareketi, Sosyalist Halk Partisi ve Devrimci Direktuar'ın birleştirilmesi amacıyla Birleşik Devrimci Örgütler Ulusal Direktuarı kurulur ve Che, Ulusal Direktuar üyesi seçilir.

27 Ağustos-7 Eylül: Che yeniden SSCB'yi ziyaret eder.

22 Ekim: Kennedy, Küba'nın ABD saldırısı ihtimaline karşı SSCB'den nükleer başlık taşıyabilecek füzeler getirttiğini öne sürerek 'Füze Krizi'ni başlatır, SSCB'yi nükleer savaşla tehdit eder, Küba'da halk seferberliği başlar, Che Pinar del Rio'daki milislere komuta etmek üzere görevlendirilir.

28 Ekim: SSCB lideri Kruşçev, ABD'nin Küba'yı işgal etmeme sözüne karşılık füzeleri adadan çekmeyi kabul eder.

1963: Birleşik Devrimci Örgütler Ulusal Direktuarı'nın yeniden örgütlenmesiyle Sosyalist Devrim Partisi kurulur ve Che, Ulusal Direktuar üyeliğine getirilir.

3-17 Temmuz: Bağımsızlığına kavuşan Cezayir'i ziyaret eder.

4 Ekim 1963: İkinci tarım reformu ilan edilerek toprak mülkiyeti 167 dönümle sınırlandırılır.

25 Mart 1964: Che, Birleşmiş Milletler Dünya Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nda bir konuşma yapar.

4-19 Kasım: SSCB'yi ziyaret eder.

9 Aralık: Dünya gezisine çıkar.

11 Aralık: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşur.

17 Aralık 1964: Afrika'ya varır; Cezayir, Mali, Kongo, Gine, Gana, Dahomey, Tanzanya ve Mısır'ı ziyaret eder.

24 Şubat 1965: Cezayir'de Asya-Afrika Danışma Örgütü İkinci Ekonomik Semineri'nde bir konuşma yapar.

14 Mart: Küba'ya döner.

1 Nisan: Fidel'e veda mektubunu iletir ve uluslararası bir görevle Küba'dan ayrılır.

1 Ekim: Küba Komünist Partisi kurulur.

3 Ekim: Fidel, KKP'nin büyük halk toplantısında Che'nin mektubunu okur.

Aralık 1965: Che, devrimci güçlere destek verdiği Kongo'dan gizli bir şekilde Küba'ya döner.

3-14 Ocak 1966: Tricontinental'in Asya, Afrika ve Latin Amerika Halkları Dayanışma Konferansı, Havana'da toplanır.

Temmuz: Che, Bolivya'daki görev için seçilen Küba uluslararası müfrezesiyle buluşur.

4 Kasım: Sahte isimle Bolivya'ya girer.

7 Kasım 1966: Gerilla kampına varır.

23 Mart 1967: Gerillalar Bolivya ordu birliğini tuzağa düşürür.

16 Nisan: Tricontinental'de Che'nin 'İki Üç Daha Fazla Vietnam' yaratma mesajı yayınlanır.

31 Temmuz-10 Ağustos: Tüm gerilla hareketlerini desteklediğini açıklayan Latin Amerika Dayanışma Örgütü konferansında, Che onursal başkan seçilir.

Mayıs-Ekim: Che'nin birliği giderek yalnızlaşır ve güçleri bölünürken binlerce kişilik Bolivya ordusu yaklaşmaya başlar.

8 Ekim: Aralarında Che'nin de bulunduğu 17 gerilla tutsak alınır, Che ağır yaralanır.

9 Ekim 1967: Washington'dan gelen emir üzerine Che katledilir.

15 Ekim: Fidel, Che'nin ölümünü doğrular, Küba'da ulusal yas ilan edilir, 8 Ekim "Kahraman Gerilla Günü" ilan edilir.

18 Ekim 1967: Fidel, Havana Devrim Meydanı'nda yüz binlerce kişiye Che anısına tarihi konuşmasını yapar.

KÜBA DEVRİMİ'NİN İDEOLOJİSİNİ İNCELEMEK İÇİN NOTLAR

Devrimimiz, bazılarının, devrimci hareketin en doğru sayılan temel ilkelerinden biriyle, Lenin'in: "Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olmaz," sözleriyle dile getirdiği ilkeyle çelişkili bulmaya çalıştığı kendine özgü bir olaydır. Toplumsal bir gerçeğin anlatımı olan devrimci teorinin, tüm sözlerden üstün olduğunu söylemek yerinde olur; yani, tarihi gerçek doğru biçimde yorumlanır ve orada yer alan güçler uygun biçimde kullanılırsa, teori bilenmese bile devrim yapılabilir.

Tüm devrimlerde çok çeşitli eğilimleri temsil eden kitlelerin katılımı görülmüş, bunlar eylemde düşünce birliğine varmıştır. Teorinin iyi bilinmesi çabayı kolaylaştırır, tehlikeli yanlışlara düşmeyi önler, ancak bu teorinin gerçeğe uyması koşuluyla. Devrimimizin liderleri, tam anlamıyla kuramcılar olmamakla birlikte, büyük toplumsal olayları ve bunları yöneten yasaları biliyorlardı. Bugün tüm dünyada tartışılan tarih, toplum, ekonomi ve devrim görüşlerinin yabancısı değillerdi. Bazı kuramsal bilgilere ve gerçeğin iyice bilinmesine dayanarak kademeli bir gelişim süreci içinde devrim teorisini kendileri yarattılar.

Gerçeği çok iyi anlamaları, halkla yakın ilişkileri, hedefi hiçbir zaman gözden kaçırmamaları ve devrimci pratiğin kazandırdığı deneyim, bu liderlerin tam bir kuramsal görüş oluşturmalarında yardımcı oldu.

Bu söylediklerim, Küba Devrimi gibi tüm dünyayı meraklandıran bir olayın açıklanmasına giriş sayılmalıdır. Nasıl ve niçin, teknik ve donanım bakımından kendisinden kat kat üstün bir düşman tarafından darmadağınık edilen bir grup insan önce sağ kalmayı, sonra güçlenmeyi, sonra savaş bölgelerinde düşmandan daha güçlü olmayı, sonra yeni savaş bölgelerine yayılmayı ve sonunda, yine kendisinden sayıca kat kat üstün düşman birliklerini düzenli savaş içinde bozguna uğratmayı başarmıştı? Çağdaş dünya tarihi için ele alınıp incelenmeye değer bir konu.

Çoğu kez, teoriden gerektiği biçimde yararlanamamış olan bizler, Küba gerçeğini, sanki onun sahipleriymişiz gibi ortaya atacak değiliz. Yalnızca, gerçeği yorumlayabilmek için zorunlu temelleri saptamakla yetineceğiz. Gerçekte, Küba Devrimi'nin kesinlikle farklı iki aşamasını birbirinden ayırt etmek gerekir; 1 Ocak 1959'a kadar süren silahlı eylem ve o tarihten sonraki politik, ekonomik ve toplumsal dönüşümler.

Bu iki aşama da kendi içinde kısımlara ayrılır, ama biz bunları tarihi araştırmak açısından ele almayacağız. Devrimin yöneticilerinin, halkla bağlantı halinde geliştirdikleri devrimci atılımın evrimi bakış açısından, kendimizi gerekli konuma yerleştireceğiz.

Bu amaçla, bugünkü dünyada en çok tartışılan terim olan marksizm karşısındaki genel tutumumuzu belirlememiz gerekmektedir. Bize, siz marksist misiniz, evet mi, hayır mı diye sorulsa, tutumumuz, Newton'cu olup olmadığı sorulan bir fizikçinin, veya Pasteur'cü olup olmadığı öğrenilmek istenen bir biyologun göstereceği tutuma benzer. Artık üzerinde tartışmayı gereksiz kılan apaçık gerçekler vardır. Yeni olayların yeni gö-

rüşler getirmesinin yanı sıra, eski görüşlerin de gerçek payını koruduğu unutulmayarak, fizikte "Newton'cu", biyolojide "Pasteur'cü" olunduğu gibi doğal biçimde "Marksist" olunmalıdır. Örneğin, Einstein'ın görelilik kuramının, Planck'ın quantum teorisinin yanında Newton'un buluşlarının durumu böyledir, yeni kuramlar, İngiliz bilginine büyüklüğünden kesinlikle hiçbir şey kaybettirmez. Newton sayesinde fizik ilerleyebilmiş, yeni uzay görüşleri geliştirilmiştir. İngiliz bilgini bu gelişmenin gerektirdiği basamaklardan biridir.

İnsan, elbette ki, düşünür olarak, toplumsal doktrinler araştırıcısı olarak, ya da içinde yaşadığı kapitalist sistemi bilen biri olarak Marx'a bazı yanlışlarını gösterebilir. Örneğin biz Latin Amerikalılar, onun Bolivar'la ilgili yorumuna, Engels ile birlikte Meksika konusunda yaptığı incelemesine katılmayabiliriz. Marx, bu yazılarında, günümüzde geçerliliğini yitiren bazı ırk ve ulus teorilerini kabul ettiğini belirtiyordu. Fakat büyük adamların bulduğu parlak gerçekler, küçük yanlışlara karşın yaşar, küçük yanlışlar, insan düşüncesinin bu devlerinin eriştiği yüce dorukların tam anlamıyla bilincinde olsak bile, onların da insan olduğunu, yanılabileceklerini gösterir yalnızca. Bu nedenle, marksizmin başlıca doğrularını, halkların kültürel varlıklarının ve bilimsel bilgilerinin bir parçası sayıyor, artık tartışılmasına gerek kalmayan tüm değerler gibi doğal olarak kabul ediyoruz.

Toplumsal ve politik bilimlerdeki ilerlemeler, başka alanlarda da olduğu gibi, ilmikleri zincir oluşturan, biriken, birbirine bağlanan ve sürekli mükemmelleşen uzun bir tarihsel evriminin parçasıdır. İnsanlık tarihinin ilk çağlarında, Çin, Arap ve Hint matematik bilimleri vardı. Bugün, matematiğin sınırı yoktur. Bilim tarihinde, bir Yunanlı Pitagoras, bir İtalyan Galilei, bir İngiliz Newton, bir Alman Gauss, bir Rus Lobaçevski ve bir Einstein vardır. Aynı şekilde, toplumsal ve politik bilimler alanında, Demokrit'ten başlayarak Marx'a kadar uzun bir düşü-

nürler zinciri orijinal araştırmalarını biriktirmiş, deney ve doktrinlerini dağ gibi yığmışlardır.

Marx'ın değeri, toplumsal düşüncede birdenbire niteliksel bir değişme meydana getirmiş olmasından ileri gelir. Tarihi yorumlar, dinamiğini anlar, geleceği önceden görür, böylece bilimsel görevini yerine getirmekle de kalmayıp, ayrıca devrimci bir düşünce de ortaya atar: Dünyayı yorumlamak yetmez, değiştirmek de gereklidir. Ancak o zaman, insan kölelikten, çevresinin aleti olmaktan kurtulup kaderinin mimarı haline gelir. O gün bu gündür, Marx eski düzeni korumaktan çıkar sağlayanların boy hedefi oldu. Tıpkı köleci Atina aristokrasisinin ideologları olan Platon ve çömezleri tarafından eserleri yakılan Demokritus gibi.

Devrimci Marx'tan başlayarak, Marx ve Engels adlı devlere dayanan, Lenin, Stalin, Mao Tse-tung gibi, yeni Sovyet ve Çin yöneticileri gibi büyük kişilikler sayesinde gelişim aşamalarını aşarak, izlenecek doktrinlerin ve örneklerin tümü oluştu. Marx'ın devrimci silahı eline almak üzere bilimi terk ettiği noktada Küba Devrimi ona sahip çıkar. Düşüncelerini revizyondan geçirmek, Marx'tan sonra gelenlere karşı çıkmak veya 'saf' Marx'ı yaşatmak için değil, bilim adamı Marx orada tarihin dışına çıktığı, geleceği incelediği ve önceden gördüğü için Küba Devrimi bu noktada Marx'a sahip çıkar.

Bundan sonra devrimci Marx, tarihin bir parçası olarak savaşa katılacaktır. Biz pratik devrimciler, mücadeleye girişirken bilim adamı Marx'ın önceden gördüğü yasalara uyarız. Ayaklanma yolunda, eski iktidar yapısına karşı mücadele ederken, bu yapıyı yıkmak için halktan dayanak alırken mücadelemizin temelini bu halkın refah ve mutluluğu üzerine kurarken bilim adamı Marx'ın öngörüşlerini doğrulamaktan başka bir şey yapmayız. Demek istediğim, marksizmin yasaları Küba Devrimi'nin gerçeklerinde vardır bu olgu, devrimin yöneticilerinin kuramsal açıdan bu yasaları bilip bilmediğinden, uygulayıp uygulamadığından bağımsızdır.

Küba devrimci harekelini daha iyi anlamak için, 1 Ocak'a kadar yasadığı aşamaları birbirinden ayırt etmek yerinde olur. Granma çıkarması öncesi; Granma çıkarmasından, La Plata ve Arroyo del Infierno zaferine kadar olan tarihi dönem; bu günlerden başlayarak El Uvero ve 2. Gerilla Kolu'nun kurulmasına kadar geçen zaman aralığı; bundan sonra 3. ve 4. gerilla kollarının oluşmasıyla ve Sierra Crisial'in işgaliyle 2. Cephe'nin yaratılma aşaması; başarısızlığa uğrayan Nisan Grevi; büyük saldırıya karşı direniş; Las Villas'a doğru ilerleme ve kentin işgal edilmesi.

Gerilla savaşımızın bu dönemlerinden her biri ayrı bir toplumsal görüşün, Küba gerçeğinin ayrı bir değerlendirilişinin sınırlarını belirler. Bu aşamaların temsil ettiği bu kavram ve değerlendirmeler, devrimin askeri şeflerinin düşüncesini oluşturmuş, zamanla politik şeflere dönüşmeye koşullandırılmalarını gerçekleştirmiştir.

Granma çıkarmasından önce, bir ölçüye kadar çok öznelci denilebilecek bir kafa yapısı egemendi: Birçok kişi, hızlı bir halk patlamasına körü körüne inanıyor, kendiliğinden oluşan grevlerle birleşik bir silahlı ayaklanmayla hızla Batista iktidarının devrilebileceği düşüncesiyle heyecanlanıyordu. Onlara göre, bunlar diktatörün düşürülmesine yetecekti. Bu hareket, geleneksel partinin ve onun "paraya karşı onur" sloganının doğrudan doğruya mirasçısıydı. Başka bir deyişle, yeni Küba hükümeti yönetiminin dürüstlüğüne dayanmalıydı.

Bununla birlikte, Fidel Castro "Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır" da, devrimin bugün hemen hemen tümüyle eriştiği hedefleri saptamıştır. Devrim, ekonomik alandaki mücadelenin şiddetlenmesi sayesinde, bu hedefleri aşmış, buna paralel olarak ulusal ve uluslararası politika planlarında kökleşme ve radikalleşmeye varmıştır.

Çıkarmanın hemen ardından, devrimci güçler yenilgiye uğradı, neredeyse tümü dağıtıldı; sonra yine birleşip gerilla birlik-

lerini oluşturdular. Hayatta kalan ve savaşmaya kesinlikle kararlı olan birkaç kişi, tüm adada kendiliğinden patlama şemasının yanlışlığını anlamışlardı. Savaşın uzun süreceğini, köylülerin katılmasının zorunluluğunu da anlamışlardı.

İşte o sıralarda, ilk köylüler gerillacılara katıldı. İki savaş verildi, gerçi birliklerimiz sayıca fazla değildi, fakat kentlerden gelip gerilla çekirdeğini kuran kişilerin köylülere karşı güvensizliğini yok etmesi açısından psikolojik önemi büyüktü. Köylüler de merkez gerilla grubuna güveniyor, özellikle hükümetin gerilla hareketini bastırmak için barbarca öç alma eylemlerine girişmesinden çekiniyorlardı. Bu durumda iki kesin gerçek ortaya çıktı, birbirine bağlı olan bu gerçeklerin ikisi de çok önemliydi: Köylüler, ordunun canavarca gaddarlığının gerilla savaşlarına son vermeye yetmeyeceğini, hükümet askerlerinin gelip köylü evlerini yakacağını, ürünlerini ellerinden alacağını, ailelerini öldüreceğini anlamışlar, en iyi çözümün gerilla birliklerine sığınmak olduğunu, orada hayatlarının korunduğunu görmüşlerdi. Öte yandan, gerillacılarsa köylülüğü kazanmanın giderek daha da zorunlu hale geldiğini biliyorlardı. Köylü kitlelerine yürekten istedikleri bir şey vermeliydik. Köylünün en çok özlemini duyduğu şeyse topraktı.

Daha sonra, Direniş Ordumuzun giderek artan oranda etki alanları zapt ettiği göçebelik aşamasına geçildi. Ordumuz bu bölgelerde uzun süre kalamıyordu, ama düşman ordusu da buraları yeniden ele geçiremiyor, hatta bu yerlere giremiyordu bile. Savaşlar sürüp giderken iki ordu kampı arasında bir çeşit belirsiz sınır çizgisi oluştu.

28 Mart 1957 belirleyici bir gündür; bir kilometre taşıdır. İyice kuvvetlendirilmiş, iyi silahlandırılmış, kısa zamanda takviye alabilecek biçimde deniz kenarında kurulmuş, bir uçak alanına da sahip olan El Uvero garnizonuna saldırımızın tarihidir bu. Savaşa giren güçlerin %30 oranında kırıldığı, en kanlı çarpışmalarımızdan biri olan bu savaşın Direniş Ordumuza

getirdiği zafer durumumuzu tümüyle değiştirmişti. O günden sonra, Direniş güçleri serbestçe hareket edebilecekleri, haberleri düşmana sızdırmayacak bir toprak parçasına sahip olmuştu. Oradan da, hızla ve aniden ovalara inebilecek, düşman konumlarına saldırabileceklerdi.

Kısa bir süre sonra güçlerimiz iki kısma ayrıldı, böylece iki gerilla kolu oluştu. Sırf düşmanı yanıltmak, güçlerimizi olduğundan büyük göstermek gibi basitçe bir gizlenme manevrası ikinciye 4. Kol adını verdirtti. İki kol da hemen eyleme geçti. 26 Temmuz'da Estrada Palma'ya, beş gün sonra da, yaklaşık 30 km uzaklıktaki Bueycito'ya saldırdık. Bundan sonra daha büyük kuvvet gösterileri görüldü. Bir milim gerilemeden düşman baskı güçlerine göğüs gerdik. Düşman askeri birliklerinin Sierra'ya tırmanma girişimleri birçok kez başarıyla savuşturuldu, savaşan her iki yanın cepheleri arasında içinde kimsenin bulunmadığı geniş araziler oluştu. Bu arazilerde iki tarafın da savaşçıları zaman zaman ceza eylemlerinde bulunmak üzere yürüyüş yapıyorlardı. Cepheler hemen hemen sabitti.

Bu sırada, gerilla birliklerimiz, bölge köylülerinin, kentlerden gelen 26 Temmuz Hareketi üyesi bazı elemanların katılmasıyla ek güçler kazanıyor, Gerilla Ordusunun savaş yeteneği, savaşmada kararlılığı artıyordu. 1958 Şubatında, bazı saldırıları püskürttükten sonra Juan Almeida'nın 3 Nolu gerilla kolu, Santiago yakınlarındaki bölgeyi işgal etmeye gitmişti, Raul Castro'nun, birkaç ay önce ölmüş olan kahramanımız Frank Pais'in adını taşıyan 6 Nolu hareket kolu yürüyüşe geçmişti. Martın ilk günlerinde, Raul anayolu baştanbaşa aşmak gibi elde edilmesi zor bir başarıya erişip Mayare tepelerine çıktı ve Frank Pais, İkinci Doğu Cephesi'ni kurdu.

Direniş güçlerimizin büyüyen başarısıyla ilgili haberler sansür engelini aşıp halka ulaşıyor, devrimci eylemler hızla doruk noktasına tırmanıyordu. Tam bu sırada, Havana'dan tüm ulusal topraklar üzerinde mücadelenin başlaması için devrimci genel grev

önerisi geldi. Bundan sonrada, aynı anda tüm noktalardan saldırıya geçilerek düşman kuvvetleri yok edilecekti. Bu durumda, Direniş Ordumuzun rolü, hızlandırıcı güç veya hareketi başlatmak için mahmuz görevi yapmaktı. O dönemde, güçlerimiz etkinliklerini arttırdılar, efsanevi gerillacı Camilo Cienfuegos'un kahramanlığı dillere destan oldu: Büyük savaşçı, Oriente ovalarında ilk kez olmak üzere, merkezi yönetime karşı sorumlu olarak, tam bir örgütçü zihniyetiyle dövüşüyordu.

Fakat devrimci grev uygun biçimde örgütlenememiş, işçi birliğinin önemi yeterince hesaba katılmamış, devrimci çalışmaların içinde bulunan işçilerin grev için elverişli anı seçmelerine izin verilmemişti. Radyodan grev çağrısı yapılarak, yasadışı, hızlı ve ani bir harekette bulunulmak istenmiş, saptanan gün ve saatin, halktan çok önce Batista'nın ajanlarınca öğrenildiği düşünülememişti. Grev başarısızlığa uğradı, pek çok değerli devrimci yurtsever acımasızca öldürüldü.

Devrim tarihimizin bu dönemiyle ilgili ilginç bir nokta, ABD tekellerinin dedikodu satıcısı Jules Dubois'nın bile, grevin başlayacağı gün ve saati önceden bildiğiydi.

O sıralarda, savaşın gidişinde en önemli niteliksel değişimlerden biri meydana geldi: Gerilla güçleri kademe kademe büyüyüp düzenli savaşlarla düşman ordusunu yenmedikçe zaferin kazanılamayacağı kesin bir gerçek olarak hepimizce kabul edilmişti.

Derhal köylülülerle çok sıkı bağlar kuruldu. Direniş Ordusu ceza yasasını ve medeni yasayı kaleme aldı; adaleti geçerli kıldı, yiyecek maddeleri dağıttı, yönettiği bölgelerde vergi topladı. Komşu bölgeler de Direniş Ordusunun etkisinde kaldı. Düşman geniş çapta saldırılara hazırlandı, fakat iki aylık çarpışmanın bilançosu, tümüyle morali bozulan istilacı orduya verdirilen 1000 kayıp ve savaş kapasitemizi arttıran 600 silah oldu.

Artık düşmanın bizi yenemeyeceği kanıtlanmıştı. Bundan böyle, Sierra Maestra tepelerine ya da Frank Pais İkinci Orien-

te Cephesi makiliklerine sokulup buraları ele geçirebilecek güç Küba'da kesinlikle yoktu. Zorba hükümetin askeri birlikleri için Oriente yolu geçilmez olmuştu. Düşman saldırısı bozguna uğratılınca, 2 Nolu koluyla Camilo Cienfuegos ve 8 Nolu Ciro Redondo koluyla bu satırların yazarı Camagüey bölgesini aşıp Las Villas'a yerleşme, düşmanın haberleşme bağlantılarını kesme görevini üstlendik. Camilo ilerlemeyi sürdürecek, kendi yürüyüş kolunun ad aldığı kahraman Antonio Maceo'nun olağanüstü başarılı eylemini yineleyecek, doğudan batıya tüm adayı işgal edecekti.

Bu noktada, savaş yeni özellikler gösterdi: Güçler ilişkisi devrimin lehine dönüştü. Biri 80, diğeri 140 adamdan oluşan iki küçük hareket kolu, binlerce askeri savaşa sokan ordu tarafından sürekli çevrilip hırpalanarak Camagüey ovalarını aşıp Las Villas'a ulaştı. Adayı ikiye bölme eylemi başlamıştı.

Bugün, böylesine küçük iki gerilla kolunun, iletişim ve taşıt araçlarından, modern savaşın en basit silahlarından bile yoksun olarak, iyi eğitimli, süper donanımlı, kendisinden kat kat üstün silahlı birliklere karşı nasıl savaşabildiği şaşırtıcı, inanılmaz, hatta akıl almaz gelebilir. Her şeyden önemlisi bu iki grubun belirleyici nitelikleriydi: Gerilla savaşçısı ne denli rahatsız edici koşullar altında bulunuyorsa, doğal çevreye o denli iyi uyum sağlar, kendini ne denli evinde hissederse morali güvenlik içinde bulunduğu duygusu o denli güçlenir. Aynı zamanda, koşullar ne olursa olsun, gerillacı hayatını ortaya koymaya, gerekirse canını vermeye gelmiştir. Genellikle, birey olarak bir gerillacının ölmesinin veya sağ kalmasının savaşın sonucu üzerinde büyük bir etkisi yoktur.

Şimdi incelemekte olduğumuz Küba örneğinde, düşman askeri diktatörün aşağılık bir ortağıdır, Wall Street'ten başlayıp kendisine kadar uzanan uzun zincirde, bir öncekinin kalıntısı kırıntıları toplar. Ayrıcalıklarını savunmaya isteklidir, ancak, önem taşıdıkları ölçüde. Ücreti ve çıkarı, bazı acılara ve bir ta-

kım tehlikelere değer, ama hayatını vermeye hiç değmez. Eğer bu çıkarları korumak için ölmesi gerekliyse, bunlardan vazgeçmesi, yani gerilla tehlikesi karşısında geri çekilmesi daha akıl kârıdır.

Bu iki görüşten ve bu iki ahlak anlayışından 31 Aralık 1958'de patlak veren bunalımı yaratan farkları çıkarabiliriz.

Direniş Ordusunun üstünlüğü giderek apaçık ortaya çıkmıştı. Gerilla kolumuzun Las Villas'a varışı, 26 Temmuz Hareketi'nin bütün diğer gruplardan daha çok sevildiğini gösterdi. Devrimci Direktuara, Las Villas İkinci Cephesine, Sosyalist Halk Partisi ve Özgün Örgüte bağlı bazı küçük gerilla birliklerine kıyasla daha popülerdi. Bunda, lideri Fidel Castro'nun mıknatıs gibi çekici kişiliğinin rolü büyüktü, ama devrimci çizgimizin dürüstlüğü de etkenlerden biriydi.

Ayaklanma böylece bitti. Fakat Sierra dağlarında, Oriente ve Camagüey ovalarında, Las Villas dağlarında, ovalarında ve şehirlerinde iki yıl amansız bir savaş verdikten sonra Havana'ya dönen adamlar ideolojik bakımdan, Las Coloradas kıyılarında karaya ayak basıp mücadelenin ilk günlerinde harekete geçenlerle aynı değillerdi artık. Köylülere karşı güvensizlikleri dostluğa ve köylünün niteliklerine saygıya, köy hayatı konusundaki bilgisizlikleri, köylünün ihtiyaçlarının yakından bilinmesine dönüşmüştü. İstatistik ve teorik uğraşları, yerini pratiğin beton sağlamlığına bırakmıştı.

Sierra Maestra'da uygulanmaya başlanan tarım reformunun bayrağı altında, bu adamlar emperyalizmle çarpışıyorlar. Yeni Küba'nın bu Tarım Reformunun temeli üzerinde kurulması gerektiğini biliyorlar.

Tarım reformunun topraksızlara toprak vereceğini, haksız yere toprak sahibi olanların elinden bunların geri alınacağını biliyorlar. En büyük toprak sahiplerinin hükümet çevrelerinde ve ABD yönetim kademelerinde de etkili olduklarını biliyorlar. Güçlükleri cesaretle, cüretle, her şeyden önce halkın desteğiy-

le yenmeyi öğrendiler. Acıların ötesinde, bizi bekleyen kurtarılmış geleceği şimdiden görüyorlar.

Hedeflerimizin bu son kavramına varmak için uzun bir yolu aşmak, uzun süre evrimleşmek gerekti. Savaş cephelerinde ardı ardına beliren değişimlere paralel olarak, gerilla örgütümüzün toplumsal bileşiminde de farklılaşma oluşmuş, şeflerin ideolojik dönüşümü gerçekleşmişti. Bu değişimlerin her biri, bileşimde, güçte, ordumuzun devrimci olgunluk derecesinde niteliksel farklılıklara yol açtı. Köylülük dayanıklılığını, acıya karşı direncini, arazi bilgisini, toprak sevgisini, tarım reformu isteğini gerilla ordumuza aşıladı. Aydının, kim olursa olsun bu teori yaratılırken çorbada tuzu oldu. İşçi, örgütçülüğüyle, içten gelen birleşme eğilimiyle, birlik kurma becerisiyle katılımda bulundu. Tüm bunların üzerinde, "mahmuz"dan daha fazla bir anlam taşıdığını artık kanıtlamış olan Direniş Güçlerimiz yer alıyordu. Verdiğimiz ders kitleleri öylesine tutuşturmuş ve ayaklandırmıştı ki cellattan bile korkuları kalmamıştı. Bu karşılıklı etkileşim kavramı hiç o günlerdeki kadar kafalarımızda netleşmemişti. Bu karşılıklı etkileşimin nasıl olgunlaştığını hissedebilmiştik, silahlı ayaklanmanın etkisini, bir insanın kendisini savunacak başka insanlara, elinde bir silaha ve gözlerinde zafere erişme kararlılığına sahip olduğunda kazanacağı gücü gösteriyorduk. Köylülerse Sierra'da kurulacak tuzakları, orada yaşamak ve yenmek için, halkın kaderini ileriye götürmek için gereken gücü, gözüpekliğin, dayanıklılığın ve fedakarlığın dozunu gösteriyorlardı.

İşte böylece kırların terine batarak, dağların ve bulutların ufku önünde, adamızın kızgın toprağı üzerinde, isyancı şef ve beraberindekiler Havana'ya girdi. Tarih, halkın ayaklarıyla yeni bir Kışlık Sarayın merdivenlerini tırmanıyordu.

KÜBA: BİR İSTİSNA MI, YOKSA ÖNCÜ MÜ?

"İşçi sınıfı yaratıcı sınıftır. İşçi sınıfı bir ülkede maddi refahın gerektirdiği her şeyi üretir, iktidar işçi sınıfının elinde olmadığı sürece, işçi sınıfı, iktidarın sömürücü toprak sahiplerinin, haksız kazanç sağlayanların, tekellerin, yerli ve yabancı çıkar gruplarının elinde kalmasına izin verdikçe, silahlar işçi sınıfının değil de, çıkar gruplarına hizmet edenlerin elinde oldukça, bu çıkar gruplarının ziyafet sofralarından dökülmesine göz yumduğu kırıntılar ne denli çok olursa olsun, işçi sınıfı yoksul bir hayat sürmeye zorlanacaktır."

Fidel Castro

Latin Amerika'da, bugüne dek, devrimci savaşımız kadar olağanüstü özellikler taşıyan, böylesine derin köklere sahip olan ve kıtadaki ilerici hareketlerin geleceği için böylesine önemli sonuçlar veren bir başka olay görülmemiştir. Bazıları, devrimimizi Latin Amerika tarihinin bir numaralı olayı olduğu; önem derecesi bakımından Rusya Devrimi, Hitler ordularına karşı kazanılan zafer ve bunun Doğu Avrupa'da getirdiği top-

lumsal sonuçlar ve Çin Devrimi'nin zaferinden hemen sonra geldiğini kabul ederler.

Biçim ve görünüm açısından son derece çeşitlilik gösteren hareket daha sonra, sömürgeciliğe karşı mücadeleler ve sosyalizme geçişle özellik kazanan yüzyılımızın tüm büyük tarihi olaylarının genel çizgilerini izledi.

Buna karşılık, bazı gruplar, iyi niyetle olsun, politik çıkar sağlamak amacıyla olsun, Küba Devrimi'nde, onu benzerlerinden ayıran, tek örnek haline getiren birtakım nedenler ve özellikler bulmaya çalıştılar. Bu neden ve özelliklerin genel toplumsal ve tarihi içeriğinin önemini öylesine abarttılar ki, bunları belirleyici etken olarak görmeye başladılar. Birçok kişi, Latin Amerika'daki diğer ilerici partilerin çizgisiyle kıyaslandığında, Küba Devriminin ayırıcı özellikler taşıdığını, sonuçta Küba Devriminin biçiminin ve izlediği yolun tek olduğunu, başka Latin Amerika ülkelerinde tarihi evrimin farklı olacağını öne sürer.

Kendine özgü etkenlerin Küba Devrimine belirleyici özellikler kazandırdığını kabul ediyoruz. Tüm devrimlerin özel etkenlere bağlı olduğu açıkça ortaya konmuş bir gerçektir, fakat devrimlerin hiçbir toplumun çiğneyemeyeceği bazı yasalara uyduğu da daha az doğru değildir. Öyleyse, Küba devriminin sözüm ona "farklılığını" oluşturan etkenleri inceleyelim.

En başta gelen ve belki de en önemli etken, büyüklüğü son yıllarda tarihi boyutlara ulaşan Fidel Castro adlı doğa gücüdür. Gelecek, Başbakammızın erdemlerinin kesin değerlendirmesini yapacaktır, fakat onun çağdaşları olan bizler için, Fidel, Latin Amerika tarihinin en büyük kişiliklerinin safındadır. Fidel Castro'yu çevreleyen olağanüstü koşullar nelerdi? Hayatında ve karakterinde onu yoldaşlarının ve peşinden gelenlerin çok üstüne yücelten birçok etken vardı. Fidel'in kişiliği öylesine olağanüstüdür ki, hangi harekete katılsa kesinlikle lideri olurdu. Öğrenciliğinden başlayarak ülkemizin yöneticisi ve ezilen

Latin Amerika halklarının sözcüsü haline gelene kadar, tüm devrimcilik hayatı boyunca hep bu yüksek kişisel özellikleri taşıdı.

Bugün bulunduğu onur ve kişisel özveri doruğuna hak ederek ulaştı. Bilgiyi ve deneyimi hemen özümlemek, belirli bir durumu, en küçük bir ayrıntıyı bile gözden kaçırmadan tümüyle anlamak, geleceğe sınırsız güven beslemek, gelecek konusunda yoldaşlarından daha uzak ve daha keskin bir görüşe sahip olmak gibi başka özellikleri de vardır. Büyük liderlik yeteneğine, cüret, kuvvet ve cesaret de eklenir. İnsanları birbirine bağlama, birleştirme, zayıflatıcı bölünmeleri önleme gücüyle, şef olarak kitle eylemini yönetmedeki ustalığıyla, halka karşı sevgisiyle, geleceğe inancıyla, halkın iradesine kulak vermek için duyduğu olağanüstü istekle, Fidel Castro hiç yoktan var edilen bugünkü Küba Devriminin hayranlık verici aygıtının kuruluşuna Küba'da herkesten çok emek verdi.

Yine de, Küba'daki politik ve toplumsal koşulların, öteki Latin Amerika ülkelerindekinden tümüyle farklı olduğunu, devrimin bu farklar nedeniyle gerçekleştiğini kimse ileri süremez. Ne de, bu farklara karşın Fidel'in devrim yapmayı başardığı söylenebilir. Fidel büyük ve yetenekli bir liderdi, Küba Devrimini yönetti, halkı devrim yoluna doğru büyük sıçrayışa hazırlayan derin siyasi akımları doğru yorumlayarak, doğru zamanı ve doğru hareket biçimini seçti. Yalnızca Küba'ya özgü olmayan bazı koşullardan diğer halkların yararlanması zordu; çünkü birçok ilerici grubun tersine, emperyalizm yaptığı yanlışlardan ders alır.

Ayrı tutabileceğimiz tek koşul, ABD emperyalizminin yolunu şaşırması ve Küba Devriminin hedeflerinin gerçekte çok uzaktaki menzillerini ölçmekte yanılmasıydı. Bu durum, sözüm ona Amerikan "dördüncü kuvvetinin" içine düştüğü çelişkileri az da olsa açıklayabilir. Bu gibi hallerde hep görüldüğü gibi tekeller önce, Batista'nın yerine selefinin geçtiğini

düşündüler. Çünkü, halkın diktatöre karşı olduğunu, devrimci düşünceli bir önder aradığını biliyorlardı. İşe yaramaz diktatörü görevinden alıp, sırasında emperyalizmin çıkarlarına pekala hizmet edebilecek yeni "gençleri" onun yerine geçirmekten daha akıllıca çözüm var mıydı? Emperyalizm kıtasal iskambil destesi içinden hep bu kartı oynadı durdu bir süre, sonra da acınacak biçimde kaybetti oyunu. Devrimden önce onları endişelendiriyorduk, ama bizden korkmuyorlardı. Gazeteci kılığına bürünmüş ABD hükümeti memurları, birçok kez dağlardaki devrimin derinliğini hesaplamak amacıyla sokulmaya çalıştı ama, yakın gelecekteki tehlikenin belirtilerini saptamayı başaramadılar. Emperyalizm harekete geçmeye hazır duruma geldiğinde, Havana sokaklarında muzaffer yürüyen deneyimsiz gençlerin, politik görevleri konusunda çok açık bir görüşe ve hayatlarını bu göreve atama yenilmez iradesine sahip olduklarını anladığında artık çok geçti. 1959 Ocak ayında, Karayiplerin ilk toplumsal devrimi ve tüm Latin Amerika devrimlerinin en köklüsü işte böyle doğdu.

Burjuvazinin veya en azından burjuvazinin büyük bir kısmının zorbalığa karşı devrimci savaşın tarafını tutması ve Batista'nın yerine devrimi denetim altına alabilecek adamların geçirilmesini amaçlayan, pazarlık yoluyla varılabilecek çözümler aramaya yönelik hareketlere kalkışması gibi olaylarda bir fevkaladelik bulunduğunu sanmıyoruz.

Devrimci savaşın içinde gerçekleştiği koşullar ve zorbalığa karşı çıkan siyasi güçlerin karmaşıklığı hesaba katılırsa, büyük toprak sahiplerinden bazılarının isyancı güçler karşısında tarafsız tavır almalarında veya en azından seçimlerini savaşa katılmama yönünde yapmalarında şaşılacak bir şey yoktur. Emperyalizm ve zulüm yönetiminin varını yoğunu elinden alıp batağa sürüklediği ulusal burjuvazinin, dağlardaki gençlerin emperyalizmin hizmetkarı kiralık orduyu cezalandırmasına sıcak bakmasında da anlaşılmayacak bir şey yoktur. Devrimci olma-

yan bu güç, gerçekte Devrimin iktidara gelmesinde yardımcı olmuştur.

İncelememizi biraz daha ileriye vardırırsak, yukarıda saydıklarımıza yeni bir farklılık etkeni ekleyebiliriz. Bu ayırıcı etken, Küba topraklarının büyük bir kısmında, büyük sermayenin Küba'daki etkinliği sonucu kurulan geniş çaplı, yarı-makineleşmiş kapitalist tarım sisteminin kövlülüğü örgütlendirip bilinçlendirerek proleterleştirmesiydi.

Bunu da kabul edebiliriz. Ama, gerçeği ortaya koymak amacıyla, Granma çıkarmasından sonra düşman güçlerce dağıtılan gerilla kolundan sağ kalanların oluşturduğu Direniş Ordusu'nun işgal ettiği ilk topraklarda yaşayan köylü nüfusun, Küba'nın yoğun ve yarı makineleşmiş tarım yapılan bölgelerindeki köylülükten çok farklı toplumsal ve kültürel kökenlere sahip olduğunu önemle belirtmeliyiz. Aslında, devrimin ilk merkezi olan Sierra Maestra, o sıralarda latifundiya* sahiplerine karşı çarpışan köylülere sığınak olmuştu. Devletin veya açgözlü toprak sahiplerinin elinden koparabilecekleri bir karış toprağı işlemek, üç-beş kuruş kazanmak için gelmişlerdi. Büyük latifundiya sahiplerinin emrindeki askerlerin bitmek tükenmek bilmez isteklerine karşı durmaksızın mücadele etmek zorundaydılar, ufukları küçük bir toprak parçasının tapusunu elde etmekten öteye varmıyordu. Bizim ilk köylü gerilla ordumuza katılan askerler, toprak sevgisi ve toprak özlemini en çarpıcı biçimde gösteren, "küçük burjuva" denilen kafa yapısıyla aşılanmış kişilerdi. Köylü savaşır, çünkü kendisi için, çocukları için toprak ister, toprağı işlemek, yarar sağlamak, emeğiyle zenginleşmek ister.

Köylü "küçük burjuva" eğilimine karşın, latifundiya sahipliği sistemini yıkmadan toprak elde etme arzusuna kavuşamaya-

*Latifundiya: Latin Amerika'da ilkel yöntemlerle ve yarı köle olarak işçilik ve çobanlık yapılan çiftlikler.

cağını çok çabuk öğrenir. Köylüye toprak vermenin tek yolu olan Tarım Reformu, doğrudan doğruya emperyalistlerin, büyük toprak sahiplerinin, şeker ve hayvancılıktan servet yapmış kodamanların çıkarlarıyla çarpışır. Burjuvazi çıkarlarını savunmak için savaşmaktan korkar. Proletaryanın böyle bir korkusu yoktur. Bu anlamda, devrimin yürüyüşü işçilerle köylüleri birleştirir. İşçiler, büyük toprak sahiplerine karşı ileri sürülen talepleri destekler. Toprak alan yoksul köylüyse, devrimci iktidarı büyük bir bağlılıkla savunur, emperyalist ve karşı devrimci düşmanlarından korur.

Başka ayırıcı etken de yoktur, sanırız. Olanları da yeterince geniş biçimde açıkladık. şimdi, zaten Latin Amerika'daki tüm toplumsal olayların sürekli temellerini, çağdaş toplumların bağrında gelişen ve Küba'daki gibi bir devrim boyutuna ulaşabilecek değişimlere yol açan çelişkileri inceleyelim.

Her şeyden önce, kronolojik sıralamaya göre, şu an için pek önemli olmasa bile, büyük toprak mülkiyeti sistemi gelir. Son yüzyılda sömürgeciliğe karşı verilen kurtuluş savaşlarından sonraki dönemde yönetici sınıfların ekonomik gücünün temeli toprak mülkiyetiydi. Tüm dünyada benzerleri görülen bu toprak sahipleri sınıfı, genellikle, dünyada olup biten toplumsal olayların gerisinde kalmıştır. Bu latifundiya sahipleri sınıfı içinde en uyanık veya en açık görüşlü olanlar tehlikeyi sezer ve sermaye yatırımlarının biçimini değiştirmeye başlar, hatta tarım üretimini makineleştirir, servetlerinden bir kısmını sanayiye aktarır, kendilerini tekellerin ticari temsilcileri haline getirirler. İlk kurtuluş savaşları, latifundiyaları yıkmamış, onların ekonominin temeli oluşu gerçeğini değiştirmemişti. Böylelikle, köylülüğü toprak kölesi yapma ilkesini savunan gerici unsur dokunulmamış olarak kaldı. Bu olaya istinasız tüm Latin Amerika'da rastlanır. Bu sayede, İspanya krallarının geniş toprak parçalarını fatihlerin en soylularına dağıttığı, Küba'da olduğu gibi, "yerlilere," göçmenlere ve melezlere yalnızca re-

alango'ları, yani krallığa ait, paylaşılmamış, üç dairesel toprak alanının ortasında kalan küçücük tarlaları verdiği zamanlardan beri tüm haksızlıklar hasır altı ediliyordu. Çoğu ülkede, yalnız yaşayamayacağım anlayan toprak sahibi, Latin Amerika halklarının kuşkusuz en güçlü ve en zalim sömürücüleri olan tekellerle ittifak yapıyordu. ABD sermayesi gelip bakir toprakları sömürmeye, "kârlı" ülkelerden kazanç sağlamaya başladı.

Latin Amerika, emperyalist konsorsiyumların savaş alanıydı. Kostarika ile Nikaragua arasındaki savaş; Panama'nın Kolombiya'dan ayrılması; Peru ile çatışmasında Ekvator'a karşı yapılan rezilce hareketler; Paraguay'la Bolivya arasındaki çarpışmalar, dünyadaki büyük tekelci güçler arasında sürüp giden devler savaşının kapışmalarından başka bir şey değildir. Bu savaş, İkinci Dünya Savaşından sonra, tamamıyla ABD tekelleri lehine düzenlenmişti. Bundan sonra, emperyalistler, sömürgelerdeki imparatorluklarını güçlendirmeye, başka emperyalist ülkelerden eski ve yeni rakiplerin etki alanlarına girmesini engelleyecek duvarlar örmeye kendilerini adadılar. Sonuçta korkunç derecede çarpık bir ekonomi ortaya çıktı. Öylesine ki, kapitalist düzenlerin ekonomi uzmanları bize karşı duydukları acımayı ayıp kaçmayacak biçimde dile getirebilmek için yeni bir sözlük icat ettiler. Sersefil ettikleri, zulmettikleri, kara cahilliğe mahkum ettikleri yerli halka "küçük yerliler", aşağılanmanın, horlanmanın acısını çeken zenci veya melezlere "renkli insanlar" adını taktılar. Bu terimleri birey olarak da, sınıf olarak da, daha iyi bir gelecek için, daha iyi ekonomik koşullar için mücadelede emekçi kitleleri bölmek için araç olarak kullanır, bize, Latin Amerika halklarına "azgelişmiş" derler.

Azgelişmişlik nedir?

Koca kafalı, şişkin göğüslü bir cüce azgelişmiş sayılabilir. Çünkü, zayıf bacakları, kısa kolları vücut yapısının geri kalanına uygun değildir. Bu canlı, gelişimini bozan, onu ucubeye döndüren bir biçim bozukluğunun kurbanıdır. Bizler, kibarca "azgelişmiş" adı verilen ülkeler, ya sömürgeyiz ya yarı sömürgeyiz yahut da bağımlıyız. Emperyalistlerin karmaşık ekonomilerinin tamamlayıcısı olsun diye sanayi veya tarımımızı anormal biçimde geliştiren emperyalist politika ülkelerimizdeki ekonomiyi bozmuştur. Az gelişme veya bozuk gelişme hammaddelerde tehlikeli bir uzmanlaşmaya götürür, bu ise açlık korkusunun halkların tepesinde Demokles'in kılıcı gibi sallanması demektir. Bizler, "azgelişmişler" aynı zamanda tek tip tarım maddesi üreten ülkeleriz. Güvenilmez satışı, koşullar koyan ve dayatan tek bir pazara bağlı, tek bir ürün. İşte, emperyalistlerin ekonomik egemenliğinin "böl ve yönet" diyen eski ve her zaman geçerli Roma atasözüne bağlı sihirli formülü.

Latifundiya sistemi, emperyalizmle ilişkileri içinde, sonuç olarak işsizliği ve düşük ücretleri getiren sözüm ona "azgelişmişliği" tam anlamıyla biçimlendirir. Düşük ücret ve işsizlik olayı düzenin çelişkileri keskinleştiği ölçüde, daha düşük ücretler ve daha çok işsizlik doğuran bir kısır döngüdür; sürekli ekonomik dalgalanmaların elinde oyuncak olan bu sistem Rio Bravo'dan Güney Kutbuna kadar tüm Latin Amerika halklarının uğursuz ortak paydasıdır. Büyük harflerle yazdığımız, toplumsal olaylarla ilgilenen herkesin araştırmalarına temel oluşturması gereken bu ortak payda insanların açlığı; son haddine kadar ezilmekten, zulüm görmekten, sömürülmekten bıkkınlık; her insanın vücudundan en büyük kâr çekilip çıkarılsın, sonra da sermayeyi ellerinde bulunduranlar tarafından saçılıp savrulsun diye, işsizler ordusunu kalabalıklaştırmak tehlikesi karşısında, her gün iş gücünü yok pahasına satmaktan bezginliktir.

Latin Amerika'da temel ve kaçınılmaz ortak paydaların var olduğunu gördük, birbirine bağlı olan, birbirini güçlendiren bu kötü etkenlerin hiçbirinin dışında kaldığımızı söyleyemeyiz. Bu etkenlerin tümünün sonucuysa hepsinden daha korkunç ve daha uzun süreli olan açlıktır. Büyük toprak sahipliği sistemi, ilkel sömürü biçiminde olsun, kapitalist tekel biçiminde olsun, yeni koşullara uyar ve emperyalizmle bağdaşır. Yabancı sermayenin bu tür sömürüsü kibarca 'azgelişmişlik' denilen sömürgeci tipte bir ekonomi yaratır; sonuç, düşük ücretler, geri bıraktırılmışlık, işsizlik ve açlıktır.

Tüm bunlar Küba'da da vardı. Burada da açlık vardı, işsizlik oranı öteki Latin Amerika ülkelerindekinden daha yüksekti, emperyalizm başka birçok ülkedekinden daha yırtıcıydı. Latifundiya sistemi, diğer kardeş cumhuriyetlerdeki kadar güçlüydü.

Her ülkede kendisine eşlik eden kukla hükümetleriyle, kuklayı ve insanın insanı sömürmesine dayalı tüm toplumsal sistemi savunmaya hazır kiralık asker ordularıyla birlikte bu emperyalizm zebellasından kurtulmak için ne yaptık? Sevgili Latin Amerikamızı kemiren hastalığa çare olarak, deneysel tıp çalışmalarımız sonucunda elde ettiğimiz bir buluş olarak insanlığın hizmetine sunduğumuz bazı formülleri uyguladık. Deneysel tıptaki bu buluşumuz, derhal bilimsel bir gerçek olarak kabul edildi.

Mücadeleyi yaratan nesnel koşullar, halkın açlığı, bu açlığın yarattığı tepki, tepkiyi arttıran terör önlemleri ve baskının doğurduğu kin dalgasıydı. Latin Amerika'da öznel koşullar yoktu; bunlardan en önemlisi emperyalist güçlere ve onların içteki bağlaşıklarına karşı şiddet yoluyla mücadelenin zafere götüreceği bilinciydi. Bu koşullar, değişim gereksinimini daha açık biçimde gözler önüne serdi, hükümet ordusunun halk güçleri tarafından tamamıyla yok sağladı.

Bu koşulların silahlı mücadeleyle yerine getirileceğini belirttikten sonra, mücadele sahnesinin kırsal bölgeler olması ge-

rektiğini, köylülüğün uğruna savaştığı büyük hedeflere erişmeye çalışan köylü ordusuyla kırlardan yola çıkıp kentleri ele geçireceğimizi yeniden açıklamalıyız.

Büyük liderleri bizi yöneten toplumsal yasaları keşfeden iki sınıfının ideolojik gücüne dayanan Latin Amerika köylülüğü Küba'da olduğu gibi, geleceğin büyük kurtuluş ordusunu yaratacaktır. Kırsal bölgelerde oluşturulan ordu, iktidarı almak için gerekli öznel koşullar olgunlaştığında, işçi sınıfıyla birleşip ideolojik zenginliğini arttırarak kentleri dıştan fethedecektir. Baskı güçlerinin ordusu başlangıçta ve büyük nihai savaşlarda çatışmalar ve beklenmedik saldırılarla bozguna uğratılacaktır. Köylülüğün yarattığı ordu yeterince büyüdüğünde gerilla biçimini terk edecek, büyük bir halk kurtuluş ordusuna dönüşecektir. Devrimci gücün gelişme aşaması, daha önce de söylediğimiz gibi, eski ordunun yok olma dönemi olacaktır.

Küba'da var olan tüm bu koşullar öteki Latin Amerika ülkelerinde yoksul sınıfların iktidarı alma mücadelesinde de mevcut olsaydı ne olurdu? Kırsal bölgelerde yaratılan silahlı gücümüz kentleri dıştan kuşatarak ele geçirdi, işçi kitlesiyle birleşip, işçi sınıfıyla kurduğu bağlantı sayesinde politik bilincini geliştirdi, demiştik. Diğer Latin Amerika ülkelerinde de bu mümkün olur muydu? Daha mı kolay, yoksa daha mı zor olurdu? Bizim görüşümüze göre, Latin Amerika'da yeni devrimci mücadeleleri zorlaştırabilecek etkenleri ele alalım. Tüm ülkeler için genel güçlükler ve gelişme dereceleri veya ulusal özellikleri farklı ülkelerin karşılaşacağı özel güçlükler söz konusudur. Yazımıza başlarken, o dönemde Küba devrimi karşısında şaşkınlığa düşen emperyalizmin tutumundan bir yere kadar, yine şaşıran, hatta emperyalistler yüzünüzden uğradığı zararlardan dolayı isyancılara sempatiyle bakan ulusal burjuvazinin tavrından söz etmiştik.

Küba yine kuma bir çizgi çekmiş, Pizarro'nun açmazı yine karşımıza çıkmıştı: çizginin bir yanında halkı sevenler, diğer

yanında nefret edenler yer alıyordu. Aralarındaki çizgi, her seferinde biraz daha netlikle, iki büyük toplumsal gücü birbirinden ayırıyordu. Küba devrimi süreci ilerlediği ölçüde bir taraftan burjuvazi, öte taraftan işçi sınıfı giderek daha net biçimde kendi konumunu savunuyordu.

Ama emperyalizm de Küba'dan dersini almıştır, öteki yirmi Latin Amerika Cumhuriyeti için, Amerika kıtasında hâlâ var olan diğer sömürgeler için artık şaşkına dönmeyecektir. Mezar sessizliğini, zoraki kurulan Romalı barışını bozmaya kalkışacak olanı, güçlü istila ordusuna karşı geniş çaplı halk savaşları bekliyor. Bu önemli, çünkü iki yıllık sürekli savaş, endişe, belirsizlik pahasına ulaşılan Küba'nın kurtuluşu zor olduysa, Latin Amerika'nın başka yerlerindeki halkları bekleyen savaşlar çok daha zor olacaktır.

ABD yıkılmaya yüz tuttuğunu gördüğü kukla hükümetlere silah teslimini hızlandırır, baskı ve ölüm araçları ve bu işlerle görevli askeri birlikler gönderilmesini, müdahaleyi, hatta istilayı yasal bakımdan kolaylaştıracak bağımlılık antlaşmaları imzalatır. Baskı ordularının, erleri durmadan eğitip halka karşı eylemlere önayak olacak araçlar haline getirdiğini söylemeye bile gerek yoktur.

Ya burjuvazi? Bu soru sorulmalıdır, çünkü pek çok Latin Amerika ülkesinde gelişmek için çırpınan ulusal burjuvaziyle, eşitsizlik koşulları altında sürdürdüğü bir rekabet içinde ulusal sanayiyi boğacak biçimde pazarları daraltan emperyalizm arasında nesnel çelişkiler vardır. Bunun yanı sıra, değerler ve zenginlikler uğruna, daha başka mücadele biçimleri de görülür. Bu çelişkilere karşın, ulusal burjuvazi, genellikle, emperyalizme karşı azimle savaşma yeteneğine sahip değildir. Ulusallığı ayakları altında çiğneyen, yurtseverlik duygularına hakaret eden, ekonomiyi sömürgeleştiren emperyalizmin zorbaca egemenliği ve baskısı altında acı çekmekten korktuklarından çok daha fazla halkın devrim yapmasından korkarlar. Büyük burju-

vazi devrime açıkça karşı çıkar, halka karşı savaşmak için, devrimin yolunu kesmek için emperyalizmle ve büyük toprak sahipleriyle hiç duraksamaksızın ittifak kurar.

Latin Amerika'da yeni halk devrimlerine doğrudan doğruya karşı çıkan bağlaşık büyük güçler, ayaklanabilecek tüm halkları yok etmek üzere kuklalarına silah ve askeri birliklerle destek olurken hiçbir hareketten kaçınmayacak kadar umutsuz ve isterik bir emperyalizm, en vahşice baskı yöntemlerini uygulamaktan çekinmeyen yırtıcı bir latifundismo, ne yoldan olursa olsun, halk devrimini önlemeye hazır bir büyük burjuvazidir.

Bu saydığımız güçlükler, Küba Devrimi gerçekleştirilip güçleneli beri, Latin Amerika'da oluşan yeni koşullar altında, bu tip bir mücadelenin alışılagelmiş zorluklarına eklenmelidir.

Daha özel türden, başka sorunlar da vardır. Kentsel yoğunlaşmanın fazla görüldüğü, hafif ve orta sanayisi daha iyi gelişmiş, yine de tam anlamıyla sanayileşmenin söz konusu olmadığı ülkelerde gerilla grupları oluşturmak güçtür. Kentlerin ideolojik etkisi, barışçı yollardan örgütlenmiş kitle mücadelesi umutları yaratarak gerilla savaşını frenler. Koşulların halk için pek ağır olmadığı, az çok 'normal' dönemlerde, bir çeşit 'kurumculuk' eğilimi ortaya çıkar.

Parlamento temsilcileri arasında devrimcilerin sayıca artmasının niteliksel değişimler getirebileceği umutları artar. Bizim kanımızca, hiçbir Latin Amerika ülkesi için böyle bir olasılık söz konusu değildir.

Temel değişmenin seçim süreciyle başlama olanağını dışlamadan, tüm Latin Amerika ülkelerinde bu olasılığın henüz pek uzak olduğunu belirtmeliyiz. Devrimciler, tüm kurtuluş mücadelesinde ortaya çıkabilecek taktik değişimleri önceden göremezler. Bir devrimcinin gerçek yeteneği durum değiştikçe, yeni durumlara uygun devrimci taktikleri bulmada gösterdiği başarıyla ölçülür. Devrimci bir programın, belirli bir seçim süre-

cinden kazanabileceklerini küçümsemek affedilmez bir yanlıştır. Ama yalnızca seçimi düşünmek, iktidara geçmek için tüm diğer mücadele biçimlerini, bu arada devrimci programı uygulamanın ve geliştirmenin vazgeçilmez aracı olan silahlı mücadeleyi de göz ardı etmek yine affedilmez bir hatadır.

Bize seçim süreci aracılığıyla iktidara geçmekten söz edildiğinde, hep aynı soruyu sorarız: Halktan çok sayıda oy alıp iktidarı ele geçiren bir halk hareketi, programını oluşturan büyük toplumsal dönüşümleri gerçekleştirmeye karar verdiğinde, ülkedeki gerici sınıflarla çatışma içine düşmez mi? Ordu, daima bu gerici sınıfların elinde bir araç değil midir? Bu böyle olduğuna göre, ordunun kendi sınıfının yanında yer alacağını, yeni hükümete karşı savaş gireceğini düşünmek mantıklı olmaz mı? Az veya çok kanlı bir darbeyle yeni hükümet devrilecek, eski oyun sonsuza dek tekrarlanmak üzere yeniden başlayacaktır. Baskı güçlerinin ordusu, yeni hükümeti savunan bir silahlı halk hareketi tarafından yenilgiye uğratılabilir. Bize olanaksız görünen, silahlı kuvvetlerin köklü toplumsal reformları kabul etmesi, toplum tabakası olarak yok edilmeye sessizce razı olmasıdır.

Savaşın gidişinde, asker tabakasının yardımına güveniliyorsa, iki sorun incelenmelidir: Önce, ordu gerçekten halk güçleriyle birleşiyor ve özerk karar alma yetkisi taşıyan bir örgütlü çekirdek olduğu varsayılıyorsa; bu durumda, askeri tabaka yapısının belki de dokunulmamış olarak bırakmak üzere, ordunun bir kısmını, diğer kısma "darbe yapması" söz konusudur. İkinci durumda, ordunun halk güçleriyle kendiliğinden ve hızla birleşmesi, bizim kanımızca, ordunun güçlü ve kararlı bir düşman tarafından yenilmesi ve bozguna uğratılmasıyla mümkün olur, yani bu hal, ancak yeni kurulan iktidar için felaket anlamına gelen koşullarda gerçekleşir. Ordu yenildiğinde, morali çöktüğünde bu olay görülebilir, fakat daha önce bir savaş geçirmesi zorunludur, böyle bir savaşın sonunun da ne olacağını kendi kendimize sormalıyız. Sorunun cevabı bizi şu sonuca götürür: Kırsal bölgelerde, elveriş-

li arazide, kentlerdeki çarpışmaların desteğinde daima işçi kitlelerinin olanaklar elverdiğince geniş ölçüde harekete katılması sağlanmalı ve işçi sınıfının ideolojisi rehber alınmalıdır.

Latin Amerika'da devrimci hareketlerin karşılaşabileceği güçlüklerden yeterince söz ettik. Şimdi, Fidel Castro'nun Sierra Maestra'da savaşı başlattığı andaki gibi başlangıç için elverişli koşulların var olup olmadığı sorulmalıdır. Burada, isyan merkezlerinin ortaya çıkmasını kolaylaştıracak genel koşulların var olduğunu, bazı ülkelerde daha da elverişli özel koşullar bulunduğunu düşünüyoruz. Küba Devriminde çok önemli sonuçlar veren iki öznel etken üzerinde ısrarla duracağız: Birincisi, kırlardan başlayan bir hareketin köylü kitleleri kendine çekerek zayıflıktan güçlülüğe doğru ilerleme olanağı bulması, cephe savaşında orduyu bozguna uğratması, kentleri ele geçirmesi ve ikincisi, savaşırken iktidara geçmek için gerekli öznel koşulları yaratmasıdır.

Asıl 'ayrılık yanlıları' Küba devriminin dünyada eşi benzeri bir daha görülmeyecek, tek olay olduğunu öne süren tuhaf kişilerdir. Bundan daha yanlış bir şey olamaz. Latin Amerika'da halk kitlelerini eski sömürge dünyasının yapısını tamamıyla yıkan köylü ordusunun yürüttüğü bir gerilla savaşıyla zafere ulaşacağı açık biçimde görünmektedir.

Önemi ülkeden ülkeye değişen, daha az genel bazı etkenleri de sıralayabiliriz. Bunlardan biri, köylülüğün sömürülmesidir. Bu olguya, Küba'da, diğer birçok Latin Amerika ülkesindekinden daha az rastlanıyordu. Savaşımızın isyan döneminde, kırsal bölgelerde işçi sınıfının oluşmasından söz edenler, iktidarın alınmasından ve tarım reformundan sonra kooperatiflerin kurulması sürecini hızlandırmada bu proleterleşmenin katkısı ne olursa olsun, direniş ordusunun merkezi, kanı-canı olan köylünün bugün sahip olduğu toprak parçasından gururlanarak Sierra Maestra'ya döndüğünü, son derece bireyci olduğunu hatırlamalılar. Latin Amerika'da da yerel özellikler vardır,

elbette. Arjantinli köylünün davranışları, Perulu köylününkine, Bolivyalınınki de Ekvatorlununkine benzemez. Ama toprak özlemi hepsinde aynıdır, Latin Amerika'ya kendine özgü rengini veren onlardır. Başka ülkelerde yaşayan köylüler, Küba'dakilerden daha çok sömürüldüğünden ayaklanmaları olasılığı büyüktür.

Belirtmemiz gereken bir gerçek daha var. Batista'nın ordusu tüm eksiklerine, yanlışlarına karşın örgütlü bir orduydu. En basit erden generaline varıncaya kadar herkes halkı ezmenin uzmanıydı. Hepsi para karşılığı savaşan profesyonel askerlerdi. Bu durum baskı gücüne belirli bir düzen kazandırıyordu. Latin Amerika'da ordular, genellikle, profesyonel subaylardan ve düzenli aralıklarla askere çağrılan acemi erlerden oluşur. Her yıl, askere çağrılan gençler, her gün akrabalarının acılarından şikayet ettiklerini duydukları, yoksulluğu, toplumsal adaletsizliği kendi gözleriyle görüp tanıdıkları evlerinden ayrılırlar. Eğer bir gün, doğru olduğuna bütün yürekleriyle inandıkları bir doktrinin savunucularıyla savaşmaya gönderilirlerse, vurucu güçlerinin azalacağı kesindir.

Halk savaşının haklılığı ve nedenleri yeni askere alınan gençlere özel bir propaganda yöntemiyle gösterilirse olumlu sonuçlar alınacaktır.

Devrimci olayların bu yüzeysel incelenişinden sonra, Küba devriminin kendisine özelliklerini kazandıran ayrıksı etkenler ve tüm Latin Amerika halkları için böyle bir devrimin içsel zorunluluğunu çok iyi ortaya koyan ortak etkenler içerdiğini söyleyebiliriz. Yeni devrimlerin hareket noktasında kolaylık sağlayacak yeni koşulların oluştuğunu görüyoruz: Kitlelerin kendi kaderlerini belirleme bilinci yükseliyor, kaderlerini belirlemelerinin zorunlu ve mümkün olduğuna inançları artıyor. Aynı zamanda, kitlelerin sonuca varmaları, iktidarı almaları da kolaylaşıyor; ulusal burjuvaziler emperyalizme öylesine sıkı sıkıya bağlanmışlardır ki, halk güçleriyle doğrudan doğruya savaşmak zorunda kalacaklardır.

Latin Amerika'yı zor günler bekliyor. Düşmanın en zayıf yerine, en güçlü darbeleri indirmek, hep indirmek gerekli. Sürüne sürüne geriye çekilmemeli, sert adımlarla ilerlemeli, her saldırıya, halk kitlelerinin daha güçlü bir baskısıyla karşılık verilmelidir, zafere götüren yol budur.

CHE'NİN BOLİVYA GÜNLÜĞÜ

Zorunlu Bir Giriş

Fidel Castro

Gerilla yaşamı boyunca gözlemlerini bir günlüğe not etmek, Che'nin alışkanlığıydı. Sarp ve engebeli yollarda, nemli ormanlarda uzun yürüyüşlerden sonra, sırt çantalarının, silahlarının, cephanelerinin ağırlığı altında ezilen adamlar, bir dakikalık molalarda dinlenirken veya yorucu bir günün sonunda, kamp kurmak için yukarıdan emir aldıklarında, Che'yi, küçük bir cep defteri çıkarıp doktorlara özgü okunaksız yazısıyla izlenimlerini yazarken görürlerdi.

Bu notlardan kurtarabildiklerini, daha sonra Küba'daki devrimci savaşın tarihini kusursuz bir anlatımla dile getiren yazısında kullanmıştı, tümüyle devrimciydi, öğreticiydi ve insan sevgisiyle yoğrulmuştu bu notlar.

Bu notlar, aslında, yayınlanmak için kaleme alınmış değildi, bunlar mevcut durumun, olayların ve insanların değerlendirilmesinde ona veri olarak hizmet ediyordu. Hem titiz bir

gözlemci, hem tahlilci, çoğu kez de ince bir mizahın biçimlendirdiği bir düşünce tarzının dile getirilişiydi. Sade bir anlatımla tutulan bu notlar bir bütün oluşturuyordu.

Bu notların, gerilla birliği liderliğinin ağır yükümlülükleri altında, bedensel gücün insanüstü bir çabayla ve kahramanca harcanışının ardından gelen ender dinlenme anlarında, çok ağır koşullar altında yürütülen bir mücadelenin başlangıç aşamasında yazıldığı unutulmamalıdır. Bu da, onun sarsılmaz iradesini ve çalışkanlığını bir kez daha kanıtlar.

Bu günlükte anlatılan olaylar ayrıntılı biçimde tahlil edildiğinde devrimci gerilla örgütünün gelişimine özgü kaçınılmaz yanlışlar, eleştiriler ve suçlamalar görünür.

Özellikle son derece olumsuz maddi koşullar içinde ve sayıca çok üstün bir düşmanla karşı karşıya bulunan gerilla ordusu çekirdeği evresinde, eleştiriler, sürekli vurgulanmalıdır, çünkü en küçük bir savsaklama, en önemsiz görünen bir yanlış, felakete yol açabilir. Bu evrede lider, yapılandan daha fazlasını istemek zorundadır. Aynı zamanda, her olaydan, her olgudan, savaşçılarını ve yeni gerilla birliklerinin gelecekteki kadrolarını eğitmek için yararlanması gereklidir.

Gerillanın oluşum süreci, insanların bilinçlerine ve onurlarına yapılan sürekli bir çağrıdır. Che, devrimcilerin en duyarlı yanlarına seslenmeyi çok iyi bilirdi.

Che tarafından birçok kez suçlanan Marcos, gerilla ordusundan onursuzca kovulacağını duyduğunda şöyle cevap vermişti: "Beni kurşuna dizin daha iyi." Sonra da hayatını kahramanca feda etti. Önceleri güvendiği, daha sonraları şu veya bu nedenle kınamak zorunda kaldığı adamların tümü aynı biçimde davrandılar. Lider olarak son derece kardeşçe ve insanca davranmasına karşın, gerektiğinde sertleşmeyi ve büyük taleplerde bulunmayı da çok iyi biliyordu Che. Ne var ki, özellikle ve herkesten çok kendine karşı böyleydi. Che'nin disiplini, gerilla bilincine ve kendisinin oluşturduğu güçlü örneğe dayanırdı.

Günlükte, Debray'den sık sık söz edilmektedir. Debray'e, Avrupa'da bir görev verilmişti, ama Che, için için onun gerillalar arasında kalmasını istiyordu. Notlarda, bu devrimci yazarın tutuklanıp hapsedilmesinden Che'nin duyduğu büyük endişeyi sezebiliyoruz. Debray'le belirli bir anlaşmazlığa düşmüştü ve onun davranışları konusunda kararsızdı.

Debray'in baskı aygıtının çarklarında yaşadığı serüveni, onu tutuklayanların ve işkencecilerin karşısında gösterdiği cesareti ve kararlılığını koruduğunu, Che kuşkusuz biliyordu. Öte yandan Che, Debray'in yargılanmasının politik öneminin altını çizmiş ve 3 Ekim'de öldürülüşünden altı gün önce, son derece gergin ve hırçın olayların ortasında şu notu düşmüştü: "Debray'in, provokatör bir öğrenciyle yaptığı cesur konuşmayı dinledik." Onun, yazara ilişkin son notu bu olmuştu.

Küba devriminden ve bu devrimin gerilla hareketiyle ilişkisinden sıkça söz edildiği için, bazıları, Günlük'ü yayınlamakla, Amerikan emperyalistlerinin ve bunların müttefiki olan Latin Amerika oligarşilerinin eline, Küba'ya karşı abluka, tecrit ve saldırı planları için kanıtlar verdiğimizi, onları kışkırttığımızı söyleyebilirler.

Olayları böyle değerlendirenlere, Amerikan emperyalizminin dünyanın neresinde olursa olsun, cinayetlerini sürdürmek için hiçbir bahaneye gerek görmediğini, çünkü ülkemizde yayınlanan ilk devrimci yasayla birlikte Küba Devrimi'ni ezme çabalarına giriştiğini anımsatmak iyi olur; bunun açık ve bilinen bir nedeni de, emperyalizmin dünya gericiliğinin jandarması, karşı devrimin sistemli kışkırtıcısı ve yeryüzünde varlığını sürdüren en gerici ve en insanlık dışı toplumsal yapıların savunucusu olmasıdır.

Devrimci hareketle dayanışma bir bahane sayılabilir, ama asla bir ABD saldırısına neden olmayacaktır. Bu bahaneyi yaratmamak için uluslararası dayanışmayı yadsımak, çağımızdaki toplumsal devrimlerin entemasyonalist kimliğine bütünüyle yaban-

cı, gülünç bir siyasettir. Devrimci hareketle dayanışmadan kaçınmanın anlamı, ABD emperyalizminin eline koz vermemek değil, gerçekte emperyalizmle, onun dünya egemenliği ve dünyayı köleleştirme siyasetiyle dayanışma içine girmektir.

Emperyalizmin ve sömürgeciliğin yüzyıllar boyunca egemenlik altına alıp sömürdüğü bütün ülkeler gibi, ekonomisi az gelişmiş, küçük bir ülke Küba. ABD kıyılarına uzaklığı yalnızca 90 mil ve egemenlik alanı içinde ABD'nin bir deniz üssü bulunmakta. Küba, toplumsal ve ekonomik gelişiminde sayısız engelle karşı karşıya. Devrimin zaferinden bu yana, ülkemiz, birçok tehlikeye maruz kaldı. Fakat devrimci çizgimizin sapmazlığının beraberinde getireceği güçlükler bizi sarsamayacak, emperyalizm bize boyun erdiremeyecektir.

Devrimci açıdan bakıldığında, Che'nin Bolivya Günlüğü'nün yayınlanması konusunda başka seçenek yoktur. Günlük, Barrientos'un eline geçmiş, o da birer kopyasını hemen CIA'ye, Pentagon'a ve ABD hükümetine iletmiştir. CIA'ya yakın gazeteciler, bu belgeyi, daha Bolivya'dayken ele geçirmişler ve 'şimdilik' yayınlamamak üzere anlaşarak fotokopisini çıkarmışlardır.

Barrientos hükümeti ve yüksek askeri şeflerinin, bu günlüğün yayınlanmasını istememeleri için yeterli nedenleri vardı; çünkü Günlük, ordularının güçsüzlüğünü ve birkaç haftalık bir savaşta iki yüzden fazla silahı ellerinden alan kararlı gerillacılardan oluşmuş bir grubun kendilerini yenilgiye uğrattığını açığa vurmaktaydı.

Bunun dışında Che, Barrientos rejimini öylesine gerçeğe uygun sözlerle anlatır ki, artık bunu tarihten söküp atmak olanaksızdır.

Öte yandan emperyalizmin de kendine göre nedenleri vardır. Che ve ortaya koyduğu olağanüstü örnek, her geçen gün güçleniyor, düşünceleri, fotoğrafı, adı; ezilen ve sömürülenlerin haksızlığa karşı mücadelesinde bayraklaşıyor, öğrenciler ve aydınlar arasında giderek büyüyen bir hayranlık uyandırıyor.

ABD'de bile, zenci hareketiyle sayıları her geçen gün biraz daha artan ilerici öğrenciler, Che'yi benimsiyor. Yurttaşlık hakları için ve Vietnam'ın işgaline karşı yapılan büyük gösterilerde, Che'nin resimleri mücadele simgesi olarak dalgalanıyor. Bir kişinin, bir adın, bir örneğin, bu kadar kısa bir zamanda ve böylesine güçlü bir tutkuyla benimsenmesine tarihte pek ender rastlanır veya hiç rastlanmaz. Bunun nedeni, Che'nin, bugünün, giderek de yarının dünyasını belirleyen enternasyonalist düşünceyi, en katıksız ve en özverili biçimde temsil etmesidir.

Geçmişte sömürgeci güçler tarafından ezilen, sömürülen, bugünse, ABD emperyalizmi tarafından son derece büyük bir yoksulluk ve azgelişmişlik içinde tutulan Kıta'dan başlayarak, emperyalizmin ve sömürgeciliğin metropollerine varıncaya kadar, devrimci mücadelenin evrensel simgesi durumuna gelen bu özgün kişilik giderek daha da yükselmektedir.

Amerikan emperyalistleri, bu örneğin gücünden ve onu tanıtabilecek her şeyden endişe duyuyor. Günlük'ün asıl değeri, olağanüstü bir kişiliğin canlı anlatımı olmasından kaynaklanır. Her günkü ateşlilik ve gerginlik içinde kaleme alınan gerilla dersi, halkları köleleştirenlerin ve onların paralı askerlerinin karşısında Latin Amerika insanının çaresiz olmadığının dinamit kadar tehlikeli, gerçek bir kanıtıdır. Günlük'ün şimdiye kadar yayınlanmamasının nedeni budur.

Kendilerine marksist, komünist ve benzeri adları yakıştırmalarına karşın, Che'yi, yanılgı içinde bulunan bir serüvenci, en olumlu değerlendirmeyle, ölümüyle Güney Amerika'daki silahlı mücadelenin sonlanacağı bir idealist olarak damgalamaktan çekinmeyen sözde devrimciler, ve her türlü riyakârlar da Günlük'ün yayınlanmamasından yanalar. "Bu düşüncenin en büyük savunucusu, deneyimli gerilla Che bile, gerilla savaşında öldürüldüğüne ve başlattığı hareketin Bolivya'yı kurtarmadığına göre, bu onun ne kadar yanıldığını gösterir, " diyorlar. Bu alçaklardan kim bilir kaç tanesi, görüş ve tavırlarının

emperyalizm ve en gerici diktatörlerle uyum içinde olmasından yüzleri kızarmadan, Che'nin ölümüne sevindiler.

Başka bir çizgi için bütünüyle yetersiz olduklarından gerçekte, gerilla gruplarını yok etmek, devrimci çalışmaları yavaşlatmak ve gülünç politik görüşlerini örtülü biçimde benimsetmek amacıyla, tayin edici silahlı mücadeleye katılıp gerillacılık oynamaktan çekinmeyen bu kişiler, kendilerini veya hain yöneticileri bu yoldan haklı çıkarmaya çabalıyorlar. Bir de savaşmak istemeyenler, hiçbir zaman halk ve onun kurtuluşu için savaşmayacak olanlar, devrimci düşünceleri, kitleler açısından içerikten yoksun, anlamsız hale sokarak karikatürleştirenler, halkın mücadele örgütlerini, Kıta'nın sömürülen halklarının gerçek çıkarlarından çok uzak bir politikanın savunma araçlarına dönüştürenleri böylelikle doğrulamaya çalışıyorlar.

Che, gerilla süreci içinde ölümünü doğal ve olası görüyordu. Özellikle son yazılarında, bunun Latin Amerika'da devrimin kaçınılmaz ilerleyişini durduramayacağına işaret etme uğraşı veriyordu. Tricontinental'e gönderdiği mesajında şu düşünceyi savunmuştu: "Tüm eylemimiz emperyalizme karşı bir savaş narasıdır ve insanlığın en büyük düşmanı ABD'ye karşı, halkların birliğine bağlıdır. Sloganlarımız, kulaktan kulağa yayılacaksa, silahlarımızı kavramak için başka eller uzanacaksa, başka insanlar tüfek sesleri ve yeni savaş naraları arasında cenazelerimize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi."

Che, hayatını hiçe sayarak, kendini devrimin bir askeri olarak görüyordu. Bolivya da sürdürdüğü mücadelenin son bulmasıyla, onun düşüncelerinin başarısızlığa uğradığını savunanlar, aynı basit görüşle, eserlerini sonuçlandıramamış ve çabalarının ürününü görememiş olan marksizmin kurucularıyla birlikte bütün büyük devrimci düşünür ve öncülerin düşüncelerini de reddedebilirler.

Ne Marti ve Maceo'nun çatışma sırasında ölmeleri ne de emperyalist ajanlar tarafından katledilen Julio Antonio Melle

gibi sosyalist devrimin kayranlık uyandıran savunucularının ölümü, yüzyıl önce başlayan bir gelişimin zaferini önleyebilmiştir. Artık hiç kimse davanın derin anlamından, Kübalı devrimcileri her zaman esinlendirmiş olan bu öncülerin mücadele tarzından ve temel düşüncelerinin geçerliliğinden kuşku duyamaz.

Che'nin günlüğündeki notlardan, başarı olanaklarının ne kadar gerçek ve gerilla savaşının hızlandırıcı gücünün ne kadar olağanüstü etkin olduğu görülebilir. Bolivya'daki rejimin çökme tehlikesi ve güçsüzlük belirtileri gösterdiği bir anda, Che şöyle yazıyordu: "Yönetim hızla çözülmekte. Şu anda yüz adamımızın daha olmaması ne kadar acı."

Che, Küba deneyinden, küçük gerilla grubumuzun kaç kez yok olmanın eşiğinden döndüğünü biliyordu. Yalnızca rastlantılar ve savaşın önceden saptanamayan yön değiştirmeleri nedeniyle olasıydı bu. Ama bu durum, birilerine, çizgimizin yanlış olduğunu düşünmek ve devrimi kesintiye uğratmak amacıyla halklara çaresizlik duygusu, aşılamak için gerekçe olabilir miydi? Tarihte çoğu kez, devrimci gelişmelerden önce, bu gelişime ters hareketler görülür. Küba'da, Küba halkının silahlı mücadelesinin kesin zaferi, Moncada deneyiminden altı yıl kadar sonra gerçekleşmedi mi?

Moncada Kışlası'na saldırı tarihi olan 26 Temmuz 1953'le Granma çıkartmasının gerçekleştirildiği 2 Aralık 1956 günü arasında geçen zaman içinde birçok kişi, Küba'da, iyi silahlandırılmış modern bir orduya karşı devrimci savaşın başarısını olanaklı görmüyordu. Bir avuç savaşçının eylemleri tümüyle yanılgı içinde bulunan idealistlerin ve hayalcilerin düşü olarak küçümsenmekteydi. 5 Aralık 1956'da deneyimsiz gerilla müfrezesinin, uğradığı ağır yenilgi sonucu dağılması, bu kötümser kehanetleri tümüyle doğrular gibiydi. Ne var ki, yalnızca iki yıl sonra, söz konusu müfrezeden geri kalanlar, aynı orduyu yok etmek için gerekli güce ve deneyime erişmişlerdi.

Her zaman ve her yerde savaşmamak için yığınla bahane bulmak kolaydır, fakat özgürlüğe asla kavuşmamanın tek yolu da budur zaten. Che, düşüncelerinin gerçekleştiğini göremedi, ama düşüncelerini, dökülen kanıyla pekiştirdi. Onu eleştiren sözüm ona devrimcilerse, korkakça politikaları, sürgit eylemsizlikleri içinde budalalıklarının nasıl açığa çıktığının şaşkınlığını yaşamaya mahkûmdurlar.

Günlük'te görüleceği gibi, Latin Amerika'da her geçen gün daha da tipikleşen devrimci örneklerden biri olan Bolivya Komünist Partisi'nin sekreteri Mario Monje'nin, Bolivya'da, Che'nin karşısında, hareketin politik ve askeri yönetimi konusunda hak iddia etmesi dikkate değerdir. Bu nedenle, partideki görevini bırakmaya hazır olduğunu bile söylemişti. Demek ki, bulunduğu mevki onun böyle bir ayrıcalık istemesine yetiyordu.

Mario Monje'nin gerilla konusunda elbette ki hiçbir deneyimi yoktu, hiçbir çarpışmaya katılmamıştı. Öte yandan, ben komünistim dediği halde, Latin Amerika'daki ilk kurtuluş savaşı öncülerinin aştığı kaba ve maddi şovenizmden kopmakla bile yükümlü saymıyordu kendisini.

Bu kıtada anti-emperyalist savaşın yönetimini böyle anlayan bu komünist önderler, fetih döneminde Avrupalı sömürgeciler tarafından tutsak edilen yerlilerin düzeyini bile aşamamışlardı.

Bir ülke ki, ikisi de Venezüellalı olan ilk kurtarıcılarının onuruna "Bolivya" adını taşıyor, başkenti "Sucre" diye anılıyor, davası, dar, yapay ve ayrıca haksız biçimde çizilen sınırlarını aşıyor; halkı kesin kurtuluşu uğruna gerçek bir devrimci devin politik, örgütsel ve askeri yeteneklerinin emrine giriyor; bu ülkenin Komünist Partisi'nin lideriyse, utanç verici, gülünç ve haksız talepleri geçerli kılmaya çalışmaktan başka bir şey yapamıyor...

Bolivya, denize açılmadığı için, acımasız bir ablukayla karşı karşıya kalmak istemiyorsa, herhangi bir ülkeden daha çok, komşularının devrimci zaferine ihtiyacı vardır. Son derece bü-

yük saygınlığı, deneyimi ve yeteneğiyle Che, bu gelişimi hızlandırabilecek tek adamdı.

Che, Bolivya Komünist Partisi'ndeki bölünmeden önce, yönetici ve militanlarla ilişki kurarak, Latin Amerika'daki devrimci hareket için yardım istemişti. Bu militanlardan bazıları, partilerinin onayıyla, birkaç yıl onunla birlikte çeşitli görevlerde çalışmış kişilerdi. Bölünme sırasında kritik bir durum ortaya çıktı, çünkü her iki grupta da kendisiyle birlikte çalışan partililer vardı. Fakat Che, Bolivya'daki mücadeleye ayrı bir hareket olarak bakmıyor, onu, kısa sürede Latin Amerika'nın öteki ülkelerine yayılacak devrimci kurtuluş hareketinin bir parçası olarak görüyordu. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki Bolivya ve diğer Latin Amerika ülkeleri halklarının kurtuluşu için mücadele etmek isteyen herkesin katılabileceği hareket örgütlemeyi planlıyordu. Ne var ki, gerilla üssünün hazırlık evresi, önemli ölçüde, bölünme sırasında Monje'nin grubunda kalmış değerli ve alçakgönüllü kişilerin yardımına bağlıydı. Che, temel olarak bu kişilere saygısından ötürü, Monje'ye kesinlikle sempati duymamasına karşın, onu birleşmeye davet etmişti. Daha sonra, maden işçilerinin lideri ve politikacı Moises Guevara'yla da görüştü. Moises Guevara, yeni bir örgütün oluşumuna katılmak için Parti'yle bağlarını koparmış, daha sonraysa, Oscar Zamora ile anlaşmazlığa düştüğünden bu örgütten de ayrılmıştı. Bir başka Monje olan Oscar Zamora, Che'ye, Bolivya'da silahlı gerilla mücadelesinin örgütlenmesi için çalışacağına söz vermiş, daha sonra, bütün yükümlülüklerini yadsıyarak, eylem anı geldiğinde korkakça bir kenara çekilmişti. Che'nin ölümünden sonraysa "marksizm-leninizm" adına O'nu en sert eleştirenlerden biri olmuştu. Moises Guevara, Che'nin Bolivya'ya gelmeden önceki önerisine uyarak, duraksamaksızın ona katıldı. Che'yi destekledi ve devrimci dava uğruna hayatını kahramanca feda etti.

O zamana kadar Monje'nin örgütünde kalmış olan Bolivyalı gerillalar da aynı biçimde davrandılar. Daha sonraları, değerli ve cesur savaşçılar olduklarını kanıtlayan Inti ve Coco Peredo'nun önderliğinde, Monje'den ayrılıp Che'ye bütün güçleriyle omuz verdiler. Ne var ki, Monje bu sonuçtan hoşnut değildi, gerillaya katılmak isteyen, savaşmaya hazır, iyi eğitilmiş komünistleri La Paz'da tutarak, hareketi boykot ediyordu. Bu olaylar, gelişimleri, yetersiz, ikiyüzlü ve düzenbaz yöneticiler tarafından engellenen, savaş için gerekli bütün yeteneklere sahip insanların devrimci saflarda var olduğunu gösteriyor.

Che, mevki, rütbe, şan veya şerefle ilgilenmeyen bir insandı. Fakat, kıtadaki yaklaşık bütün ülkelerin ekonomik, politik ve toplumsal durumu göz önüne alındığında, Latin Amerika halklarının kurtuluşu için temel eylem biçimi olan devrimci gerilla savaşında, siyasi ve askeri komutanın tek bir elde toplanması, mücadelenin rahat ve bürokratik yazıhanelerden değil, gerilla tarafından yönetilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu konuda ödün vermeyi, gelişerek Latin Amerika'da yaygın bir mücadeleyi başlatacak olan bir gerilla birliği çekirdeğinin yönetimini, kısır fikirli, şövenist görüşlü, deneyimsiz bir şaşkına bırakmayı kabul etmiyordu. Che, çeşitli Latin Amerika ülkelerinin devrimci unsurlarına bulaşan bu şovenizme, bu gülünç, sığ ve gerici düşüncelere karşı mücadele edilmesinin zorunluluğunu vurguluyor, Tricontinental'e gönderdiği mesajda şöyle diyordu: "Gerçek proleter enternasyonalizmini yaratacak olan, altında dövüştüğümüz bayrak, insanlığın kurtuluşu kutsal davası olmalı. O nedenle, yalnızca bugün silahlı mücadeleye sahne olan ülkelerden söz edersek Vietnam, Venezüella, Guetamala, Laos, Gine, Bolivya bayrağı altında ölmek... Bir Amerikalı, Asyalı, Afrikalı hatta bir Avrupalı için aynı biçimde onurlu ve arzu edilirdir. İnsanın, bayrağı altında doğmadığı bir ülkeye akıttığı her damla kan, orada hayatta kalan her kişinin, daha sonra, kendi ülkesinde vereceği kurtuluş mücadelesi için

bir deney; bir halkın kurtuluşu, başka bir halkın kurtuluş mücadelesinde kazanılmış bir aşamadır."

Bunun ötesinde Che, gerilla birliklerinde çeşitli Latin Amerika ülkelerinden savaşçılar olması gerektiğini düşünüyordu. Bolivya'da gerilla savaşı, eğitimlerini çarpışmalarda geçirecek devrimciler için bir okul olmalıydı. Bu görevde kendisine yardımcı olacak, Bolivyalılarla birlikte, yeteneklerini, cesaret ve fedakârlıklarını bildiği, hemen hepsi, Küba devrimci savaşından, Sierra Maestra'dan arkadaşı olan, deneyim sahibi, küçük bir gerilla grubunun yanında olmasını istiyordu. Bunların arasından hiç kimse onun isteğini geri çevirmedi, hiç imse onu terk etmedi ve hiç kimse teslim olmadı.

Che, Bolivya'daki mücadelesini, sözcüğün tam anlamıyla ona özgü olan, üstünlük, soğukkanlılık ve örnek bir tutum içinde sürdürdü. Onun, üstlendiği görevin öneminin bilincinde olarak, her zaman, kusursuz bir sorumluluk duygusuyla davrandığı söylenebilir. Günlüğüne de not ettiği gibi, gerillaların savsaklayan davrandığı durumlarda onları hemen uyarır ve eğitirdi.

Karşısında olumsuz etkenler inanılmaz biçimde birleşmişti. Gerillanın, içlerinden bazıları hasta veya iyileşme devresinde olan değerli kişilerden oluşan bir kolunun ayrılmasından sonra, son derece engebeli bir arazide birbirlerini yitirmeleri sonucu ortaya çıkan kopukluk aylar boyu sürmüş ve Che'nin kuvvetleri, arama yapmakla uğraşmıştı. Bu sırada Che, ağır astım krizleri geçiriyordu. Aslında hastalığını basit ilaçlarla kolayca kontrol altında tutabiliyordu, ama ilaç yokluğu hastalığı korkunç bir düşman haline getirmişti. İlerisini düşünerek gerilla birliği için bin bir güçlükle sağladığı ilaçlar, düşman tarafından bulunup gasp edilince, çektiği ıstırap çok ciddi bir soruna dönüşmüştü. Bu durum, Ağustos sonunda bağlantısının koptuğu gerilla birliğinin yok edilmesiyle birlikte, daha sonraki olayların gelişiminde büyük ölçüde etkili olmuştu. Ancak, çelik ira-

desiyle Che, fiziksel acılarını yendi, hareket yeteneği veya mücadele azmi bir an bile azalmadı.

O, Bolivya köylüleriyle geniş çapta ilişki kurmuştu. Onların zihniyetine yabancı olmadığı için bu köylülerin olağanüstü kuşkucu ve dikkatli karakteri Che'yi şaşırtmadı. Daha önce başka vesilelerle onlarla ilişkisi olduğundan, davasını kazanmak için, uzun, zor ve sabırlı bir çalışma gerektiğini biliyor, fakat zamanla onları davaya kazanacağından kuşku duymuyordu. Olayların gelişimi dikkatlice izlenirse, Eylül'de adamların sayısı çok azaldığında bile, gerillanın gelişme yeteneğini hâlâ koruduğu, İnti ve Coco Peredo kardeşler gibi bazı Bolivyalı kadroların, önder olarak sivrildikleri göndür. Higueras'da kurulan pusu, onları, çaresiz bir durumuna düşürmüştü. Ordunun, Che'nin yönettiği birliğe karşı tek başarılı hareketi buydu. Gerilla birliğinin öncüleri yok edilmiş, ötekiler arasından da bazıları yaralanmıştı. Politik gelişimi daha yüksek bir bölgeye gündüz vakti gelmişlerdi. Bu, Günlük'te yer almayan, ama olayın tanıklarından bildiğimiz bir gerçektir. Günlerce izledikleri bir rotada, günışığında ilerlemek kuşkusuz tehlikeliydi, çünkü ilk kez geçtikleri bir bölgenin halkıyla onları sıkı ilişkiye sokuyordu. Ordunun onları herhangi bir noktada yakalayacağı kesindi. Bu durumun tümüyle bilincinde olan Che, fiziksel bakımdan çok kötü durumda doktora yardım etmek için tehlikeyi göze almaya karar vermişti.

Pusuya düşmeden biraz önce şöyle yazıyordu: "Pujioya vardık, ama orada bizi önceki gün görmüş insanlar var. Fısıltı gazetesi burada olduğumuzu bildirmiş olmalı. Katırlarla yolculuk etmek giderek tehlikeli bir hal alıyor, fakat ben, çok zayıf düştüğü için, El Medico'nun olanaklar elverdiğince rahat yol almasına çalışıyorum."

Bir gün sonraysa şunları yazıyordu: "Saat 13.00'te öncü güç, Jagüey'e ulaşmak için harekete geçti. Orada katırlar ve doktor hakkında karara varılacak." Yani Che, bu rotayı terk

edip gerekli önlemleri alabilmek için hasta konusunda bir çözüm yolu aramaktaydı. Gel gör ki, o öğleden sonra, öncü güç Jagüey'e yarmadan önce, grubu, içinden çıkılmaz dununa sürükleyen uğursuz pusuya düştüler. Bir gün sonra Che, Yuro geçitinde son çarpışmasını yapıyordu.

Bir avuç devrimci tarafından gerçekleştirilen bu başarı son derece etkileyiciydi. Yalnızca gerilla savaşını sürdürdükleri çevredeki düşmanca doğa koşullarına karşı verdikleri mücadele bile, eşi benzeri görülmemiş bir kahramanlık sayfasıdır. Latin Amerika halklarının sınırsız devrimci yeteneğinin uyandırabileceğine mutlak inançları, özgüvenleri ve bu göreve kendilerini adayışlarındaki kararlılık, bize, bu adamların gerçek büyüklüklerini göstermektedir.

Che, Bolivya'da gerillalara bir kez şöyle demişti: "Mücadelenin bu türü bize, insan soyunun en üst aşaması olan devrimciliğe erişme olanağı veriyor, ama aynı zamanda, eksiksiz insan olmamızı sağlıyor. Bu aşamalara ulaşamayacak olanlar hemen söylesin ve mücadeleyi bıraksın."

Onunla birlikte sonuna kadar mücadele edenler bu onurlu nitelikleri elde ettiler. Onlar, bugün tarihin gerçekten zor ve çetin bir görev için çağırdığı bir insan ve devrimci tipini simgeliyorlar. Bu görev, Latin Amerika'nın devrimci dönüşümüdür.

İlk bağımsızlık mücadelesinde öncülerin karşısındaki düşman, çöküş halindeki sömürgeci güçtü. Bugünse devrimcilerin karşısında düşman olarak emperyalist kampın en modern teknik ve endüstriyle donanmış en güçlü kalesi var. Bu düşman, halkın daha önceki orduyu yok etmesinden sonra, yeni bir Bolivya ordusu örgütleyip silahlandırmakla kalmamış, gerillalara karşı savaş için hemen silah ve askeri danışman yardımı da yapmıştır. Emperyalizm aynı biçimde, bu kıtanın baskıcı güçlerine askeri ve teknik yardımda bulunmaktadır. Bunların yetmediği koşullardaysa, Santa Domingo'da yaptığı gibi, doğrudan doğruya askeri birlikleriyle saldırmaktadır.

Bu düşmana karşı mücadele etmek için Che'nin sözünü ettiği tipten devrimciler ve adamlar gerekir. Onlar gibi devrimci olmaksızın, onlar gibi büyük zorlukların üstüne yürüme cesareti göstermeksizin, onlar gibi her an ölmeye hazır olmaksızın, onlar gibi davanın haklılığına ve halkların yenilmez gücüne derinden ve sarsılmaz biçimde inanmaksızın, askeri teknik ve ekonomik kaynaklarıyla tüm dünyaya kendini kabul ettiren Amerikan emperyalizmi gibi bir güç karşısında, bu kıtadaki halkların kurtuluşuna ulaşılamaz.

Ülkelerinde egemen olan dev siyasal üstyapının, çoktan beri, yaklaşık iki yüz yıl önce kundan o cennet cumhuriyet olmadığını yavaş yavaş kavramaya başlayan ABD halkının kendisi de, giderek artan ölçüde, akıldışı, yabancılaşmış, insanlık dışı ve vahşi bir sistemin ahlaki barbarlığı altında eziliyor. Bu sistem, Amerikan halkından, saldırı savaşları, politik cinayetler, ırk ayrımcılığı, insanların acımasızca ayaklar altında çiğnenmesi, dörtte üçü azgelişmiş ve aç olan bu dünyada, ölçüsüz, gerici, baskıcı bir askeri aygıt uğruna ekonomik, bilimsel zenginliğin ve insan kaynaklarının iğrenç biçimde saçılıp savrulması için, her geçen gün daha çok fedakârlık istiyor.

Yalnız ve yalnız Latin Amerika'nın devrimci dönüşümü, ABD halkına, bu emperyalizmle hesaplaşmak hakkını verecektir. Aynı zamanda, ABD halkının, emperyalist politikaya karşı giderek güçlenen mücadelesi, Latin Amerika'daki devrimci hareketin belirleyici bir müttefiki olacaktır.

Eğer yerkürenin bu bölümü, köklü bir devrimci dönüşüm geçirmezse, bu yüzyılın başından beri hızla sanayileşen, zamanda toplumsal dinamik ve ekonomi yasaları sayesinde, büyümesi dev boyutlara ulaşan güçlü ulusla, Amerika kıtasının balkanlaştırılmış geri kalan bölümünde, feodal oligarşiler ve onların gerici ordularının boyunduruğu altında bulunan güçsüz ve gelişimleri ülkeler grubu arasındaki dev uçurum giderek büyüyecek, bugün, ekonomi, bilim ve teknik alandaki farklılık,

yirmi ya da daha fazla yıl sonra, emperyalist yapının Latin Amerika halklarına dayatacağı muazzam eşitsizliğin yanında önemsiz kalacaktır.

Bu yol izlenirse, daha yoksul, daha güçsüz, daha bağımlı ve emperyalizme daha da kul köle olmak zorunda kalacağız. Bu karamsar tablo, Afrika ve Asya'nın geri kalmış ülkeleri için de aynen geçerlidir.

Ortak pazarları ve uluslararası bilimsel kuruluşları olmasına karşın, Avrupa'nın sanayileşmiş ve gelişmiş ulusları, geri kalma olasılığı karşısında huzursuz olduklarına ve Amerikan emperyalizminin ekonomik sömürgelerine dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarına göre, böyle bir durumda, Latin Amerika halklarının geleceği ne olabilir?

Kuşkusuz halklarımızın kaderini etkileyen bu gerçek ve tartışma götürmez durum karşısında, eyleme geçme yeteneğinden yoksun hangi liberal, reformist burjuva ya da sözde devrimci sahtekar, bağımlı olduğumuz, özellikle ABD'ye bağımlılığımızın giderek arttığı, sanayileşmiş bir dünya karşısında, yüzyılların günden güne büyüyen, ekonomik ve bilimsel teknik geri kalmışlığını ortadan kaldırarak, dünyanın bu bölümünü ileriye götürmek için maddi, manevi ve insani güçleri birleştirebilecek derin ve etkili bir devrimci dönüşümün zorunluluğundan başka bir cevap verebilir. Eğer herhangi biri oligarkları, despotları ve politikacıları, yani Amerikan uşaklarını, yani efendileri silip süpüren ve bunu koşulların gerektirdiği gibi olabildiğince çabuk gerçekleştiren Che'nin geliştirdiği yoldan başka, bizi, o noktaya ulaştırabilecek sihirli bir formül biliyorsa, elini kaldırsın da Che'ye karşı ortaya çıksın.

Gerçekte, ezici çoğunluğu ne yazık ki yoksul olan, yaşama hakkı, kültürden ve uygarlıktan yararlanma hakkı elinden alınan Latin Amerika halklarını oluşturan 300 milyon insan için hiç kimsenin onurlu bir cevabı ve kararlı bir eylemliliği olmadığından, en uygunu, susmak olacaktır. Che'nin tavrı karşısın-

da, onunla birlikte, düşüncelerini cesaretle savunarak düşenlerin tavrı karşısında, susmak. Bir kıtayı kurtarmak gibi soylu bir düşüncenin harekete geçirdiği bu bir avuç insanın yarattığı destan, iradenin, kahramanlığın ve insanın büyüklüğünün en yüksek kanıtı olarak kalacaktır. Bu, bilinçleri aydınlatacak, Latin Amerika halklarının mücadelesine yol gösterecek bir örnektir, çünkü Che'nin çağrısı, uğruna hayatını verdiği yoksullara ve sömürülenlere ulaşacak, kesin kurtuluşlarını gerçekleştirmek için sayısız el silahları kavrayacaktır.

Che, son satırlarını 7 Ekim 'de yazdı. Bir gün sonra, saat 13.00 sularında, dar bir geçitte kuşatmayı yarmak için geceyi beklerken, büyük bir düşman ordusu saldırıya geçti. O sırada gerilla birliğini oluşturan az sayıdaki insan, karanlık basana kadar tek başlarına, sel çukurunda ve geçidin üst sırtlarında gizlenerek, kendilerini kuşatıp saldırıya geçen, sayıca üstün askerlere karşı kahramanca savaştılar. Che'nin yanında çarpışanlardan bugün hayatta olan kimse yok. Sağlık durumunun kötülüğünden daha önce söz edilen doktorla, yine sağlığı iyi olmayan bir Perulu gerilla, Che'nin yanında olduğundan, her şey, yaralandığı ana kadar, onun, bu arkadaşlarının daha güvenlikli bir yere çekilmelerini sağlamak için, elinden gelen her şeyi yaptığını göstermektedir. Doktor bu çatışmada değil, birkaç gün sonra, Yuro Geçidi'nde öldürülmüştür. Dik, engebeli ve kayalık arazi, gerillacıların birbirlerini görmelerini zorlaştırıyor, hatta bazen olanaksız kılıyordu. Che'den birkaç yüz metre ötede, geçidin öteki ucunda, savunma konumunda bulunanlar saldırıya karanlık basıncaya kadar karşı koydular ve sonra düşmandan uzaklaşarak, daha önce kararlaştırılan toplanma noktasına ilerlemeyi başardılar.

Che'nin, yaralandıktan sonra da, M-2 tüfeğinin namlusu bir kurşunla kullanılmaz duruma gelinceye kadar çarpıştığı kesin olarak saptanmıştır. Üstündeki tabancanın mermisi bitmişti. Bu inanılmaz koşullar, onun neden canlı ele geçtiğini gösterir. Ba-

caklarından aldığı yaralar, yardımsız yürümesini olanaksız kılıyordu, ama öldürücü değildi.

Higueras köyüne getirildikten sonra, yaklaşık yirmi dört saat daha yaşadı. Kendisini ele geçirenlerle tek bir sözcük konuşmaya yanaşmadı. Hakaret etmeye yeltenen bir subayın suratının tam ortasına yumruğunu indirdi.

Barrientos, Ovanda ve öteki yüksek rütbeli subaylar, La Paz'da yaptıkları toplantıda, onu, hunharca öldürme kararı aldılar. Bu alçakça karamı, Higueras köyünün okulunda nasıl uygulandığı, ayrıntılarıyla biliniyor. Amerikalılarca eğitilen Binbaşı Miguel Ayoroa ve Albay Andres Selnich, öldürme görevini astsubay Mario Teran'a verdiler. Astsubay son derece sarhoş bir halde eve girdiğinde, Che, biri Bolivyalı diğeri Perulu olan iki gerillayı öldüren silah seslerini duymuştu. Celladının bocaladığını görünce, kesin bir dille: "Hadi ateş et, korkma!" dedi. Dışarı çıkan astsubay, komutanları Ayoroa ve Selnich'ten yeniden öldürme emri alınca, içeri girdi ve makineli tüfeğinin kurşunlarını Che'nin üzerine boşaltarak buyruğu yerine getirdi. Che'nin çarpışmadan birkaç saat sonra öldüğü bildirildiğinden, emri uygulayanlara, büyük yaralar açılmaması için, kafasına ve göğsüne ateş etmemeleri söylenmişti. Bu, Che'nin can çekişmesinin, sarhoş bir başçavuş, Che'nin sol yanından öldürücü kurşunu atana kadar, zalimce uzatılmasına yol açtı. Bu tutum, tutsak aldığı Bolivyalı subay ve askerlerin hayatlarına karşı onun gösterdiği özenle tam bir karşıtlık içindedir.

Che'nin, aşağılık düşmanlarının elinde geçirdiği son saatlerinin çok acı olduğu kesin. Ancak, hiç kimse, bu sınava Che kadar hazırlıklı olamazdı.

Her zaman zafere kadar!

Hasta la Victoria Siempra!

SONSUZA DEK
HASTA SIEMPRE

O tarihi günlerden bu yana
Yer etti içimize senin sevgin
Parladığı yerde yiğitlik güneşin
Ölüm bir çelenk kondurdu başına
O aydınlık durur hala
Yürekleri saran ışıltısıyla
Bağlıdır senin sevgili varlığına
Kumandan Che Guevara
Vuruyorsun tarihin içinden
Şanlı ve güçlü yumruğunla
Bütün Santa Clara düşüp yollara
Seni görmek isterken
Gelirsin bahar güneşiyle

Tutuşturduğun meltemle
Gelirsin bayrağımızı dikmeye
Ve bir ışık gülüşünde
Devrim aşkıyla yanan yüreğin
Götürür yeni bir hedefe seni
Orda bekler hep birileri
Kurtarsın diye güçlü ellerin
Yolundayız hiç durmadan
Birleşmiş seni izliyoruz
Fidel'le birlikte bak söylüyoruz:
Sonsuza dek ey Kumandan!

Söz-Müzik: Carlos Puebla

GERİLLA GÜNLÜĞÜ

KASIM 1966

7 Kasım

Bugün yeni bir dönem başlıyor. Çiftliğe gece vardık. Yolculuk iyi geçti sayılır. Pachungo[1] ve ben, kılığımızı iyice değiştirip, Cochabamba'dan geçtik. Orada gerekli bağlantıları kurduktan sonra iki gün sürecek bir yolculuğa çıkmak üzere ciplere atladık.

Çiftliğin yakınında arabaları durdurduk. Ve faaliyetlerimizin belki de kokain yapımıyla ilgili olacağım fısıldayan komşu mülk sahibinin kuşkusunu uyandırmamak için, bunlardan yalnızca birine binip oraya vardık. Tuhaf şey, grubun kimyageri olarak hep Tumaini'yi[2] gösteriyorlar. İkinci yolculuğumuz sırasında kimliğimi yeni öğrenen Bigotes[3] az kalsın sel yatağına yuvarlanacakken cipini sel çukurunun kenarında durdurabilmiş. Yirmi km daha gittik ve gece yarısı çiftliğe vardık; Parti'den en az üç kişi bizi orada bekliyordu.

Parti'nin tutumu ne olursa olsun, Bigotes bizlerle çalışmaya hazırdı, ama anlaşılan sevdiği ve saydığı Monje'ye sadık kal-

maya da kararlı. Ona bakılırsa Rudolfo ve Coco aynı ruh hali içindeler; ama Parti'nin savaşmaya karar vermesini sağlamak gerekir. Bulgaristan'da bulunan ve bize yardım edecek olan Monje'nin gelişine değin Parti'ye bir şey duyurmamasını söyledim; bu iki noktada anlaştık.

8 Kasım

Bütün günü evden yaklaşık 100 metre uzakta bulunan derenin kıyısındaki makiliklerde geçirdik. Sokmamakla birlikte, çok rahatsız edici bir sivrisinek türü bize musallat oldu. Şimdiye değin sivrisinek ve sakırga gibi çeşitli böceklere rastladık.

Bigotes, Arganaraz'ın yardımıyla cipi çıkardı ve domuz, tavuk gibi şeyler satın almak üzere birlikte yola çıktılar.

Bilgi vermek için yolculuk sırasında başımızdan geçenleri yazmak niyetindeydim. Bu işi gelecek haftaya bıraktım, o zamana kadar ikinci grubun da bize katılmak üzere burada olacağını umuyoruz.

9 Kasım

Yeni bir şey yok. Tumaini ile çevreyi tanıyabilmek için Nacahuasu ırmağı boyunca ilerledik, fakat kaynağına kadar çıkamadık. Kıyıları sarp kayalık ve bölgenin meskun olmadığı belli. Uygun bir disiplin tutturulabilirse burada uzun süre kalınabilir. Öğleden sonra yağan bir sağanak bizleri makiden çıkıp eve sığınmaya zorladı. Bedenimden 6 böcek ayıkladım.

10 Kasım

Pachungo ve Pombo, Bolivyalı arkadaşlardan Serafin'le birlikte çevreyi tanımaya çıktılar. Bizden biraz daha uzağa gitmişler ve ırmağın dirsek çevirdiği bir yerde, uygun gibi görünen

bir sel yatağı bulmuşlar. Dönüşte, evin çevresinde dolaşmışlar ve alış verişe çıkanlarla birlikte dönen Arganaraz'ın şoförü onları görmüş. Onları şiddetle azarladım, yarın makiye taşınmaya ve kampı orada kurmaya karar verdik. Tumaini görünmekten çekinmiyor, onu zaten biliyorlar, çünkü o, kendini çiftlikte çalışan bir işçi olarak tanıtmıştı. Durum büyük bir hızla kötüleşiyor; bakalım adamlarımızın bize ulaşmasına olanak verecek mi? Ancak onlar geldikten sonra rahat edeceğim.

11 Kasım

Geceyi, evin öbür yanındaki yeni kampımızda geçirdiğimiz bugün de, bir yenilik getirmedi. Sivrisinekler bir felaket, cibinlikli hamağa sığınıyoruz (cibinliği olan yalnızca benim).

Tumaini, Arganaraz'ı ziyarete gitti, ondan tavuk, hindi filan satın aldı. Henüz herhangi bir kuşku uyandırmamış görünüyor.

12 Kasım

Bugün de bir yenilik yok. İkinci grubun altı adamı geldikten sonra yerleşeceğimiz kamp yerini belirlemek için, kısa bir keşif yürüyüşüne çıktık. Seçtiğimiz yer, mezarlıktan birkaç yüz metre uzaktaki bir tepeciğin üstünde ve bir mağaraya yakın. Orasını, yiyecek ve malzememizi saklamak için, mahzen gibi kullanabiliriz. Bize katılacak olan, iki kişilik üç gruptan ilki, nerdeyse bize ulaşıyor olmalı. Dökülen saçlarım, seyrek da olsa uzamaya, akları sararıp kaybolmaya başladı; sakalım da uzuyor, iki aya varmaz, eski halimi alırım.

13 Kasım

Pazar. Birkaç avcı, kampımızın yakınından geçiyor; bunlar Arganaraz'ın işçileri. Genç ve bekar dağlılar, tam aradığımız

gibi ve patronlarından da nefret ediyorlar. Bize, buradan 20 km ötede, dere boyunda evler ve içinde suyu olan bazı sel yatakları bulunduğunu söylediler. Bugün için hepsi bu kadar.

14 Kasım

Kamp kuralı bir hafta oldu. Pachungo daha alışamamış gibi biraz hüzünlü görünüyor, ama artık kendisini toparlaması gerekir. Tehlikeli olabilecek eşyaları saklamak ve bir tünel açmak için bugün kazıya başladık. Bunu, dallardan kafesler altında gizleyecek ve nemden korumaya bakacağız. Bir buçuk metrelik delik kazıldı bile, tünele de başladık.

15 Kasım

Dehliz içinde çalışıyoruz hep: Sabahleyin Pombo ve Pachungo, öğleden sonra Tumaini ve ben. Saat 6'da, çalışmaya son verdiğimizde 2 metre derinliği bulmuştu. Yarın bitireceğimizi, açıkta kalması tehlikeli olabilecek ne varsa oraya yerleştireceğimizi umuyoruz. Gece yağmur, plastik örtü kısa olduğundan hamağımı ıslattı ve beni kalkmaya zorladı. Yeni bir şey olmadı.

16 Kasım

Tünel bitti ve kamufle edildi. Şimdi yolu gizlemek gerekiyor; ne var ne yok taşıyoruz, yarın da girişi dallarla ve balçıkla tıkayacağız. Başka bir yenilik yok, yarından itibaren La Paz'dan gelecek haberleri rahatça bekleyebiliriz.

17 Kasım

Tüneli, ev halkı için ele verici sayılabilecek eşyalar ve konserve olarak saklayacağımız yiyeceklerle doldurduk. Kamuflajı

fena sayılmaz. La Paz'dan haber çıkmadı. Evdeki çocuklar, alışveriş yaptıkları Arganaraz'la konuştular. Adam, kokain yapımına onlann da katıldığını bir kez daha tekrarlamış.

18 Kasım

La Paz'dan haber yok. Pachungo ve Pombo, sel yatağında bir keşfe daha çıktılar, ama dilediğimiz kamp yerinin burası olduğuna pek inanmıyorlar. Pazartesi bir de Tumaini ile gideceğiz. Arganaraz, yolu açmak için ırmaktan birkaç taş çıkarmaya geldi ve epeyce durdu. Burada kaldığımızı sezmediğini sanıyorum. Her şey tekdüzelik içinde geçiyor. Sivrisinek ve sakırgalar iltihaplı yaralar açmaya başladı. Şafakta, soğuk iyiden iyiye duyuluyor.

19 Kasım

La Paz'dan haber alamadık. Burada da bir yenilik yok, zamanımız içerde geçiyor. Bugün cumartesi, yörede çok avcı var.

20 Kasım

Marcos ve Rolando öğleyin geldiler. Şimdi 6 kişiyiz. Yolculuk ayrıntılarıyla anlatıldı. Haberi ancak bir hafta önce aldıkları için geç kalmışlar. En kısa yoldan, Sao Paulo'dan geçtikleri için ilk onlar gelmiş. Öteki dört kişiyi bir haftadan önce beklememeliyiz.

Rodolfo onlarla gelmiş, çok beğendim. Her şeyle bağını koparmaya Bigotes'ten daha hazır görünüyor. Papi[4] emirleri hiçe sayıp ona ve Coco'ya benim de orada bulunduğumu söylemiş. Bu, otorite yönünden kıskançlığa yol açıyor gibi. Manila'ya yazdım ve bazı önerilerde bulundum. Papi'nin sorularına

da cevap verdim. Rodolfo, geriye dönmek üzere, şafakla birlikte yola çıktı.

21 Kasım

Genişleyen grubun ilk günü. Bardaktan boşalırcasına yağmur yağdı. Yeni yerimize taşınırken sırılsıklam olduk. İşte artık yerleştik. Çadırımız bir kamyon örtüsüymüş, su alıyor, ama yine de biraz koruyor. Hamağımızla naylon örtüsü de yanımızda. Birkaç silah daha geçti elimize. Marcos'un bir Garand'ı var, Rolando'ya da depodan bir M-1 verilecek. Jorge bize katıldı ama evde kaldı, çiftliğin onarım işlerini gözetecek. Rodolfo'dan, güvenilir bir tarım uzmanı bulmasını, istedim. Burada kalışımızın olanaklar elverdiğince uzun sürmesi için her çareye başvuracağız.

22 Kasım

Dere yatağını incelemek için Tuma, Jorge ve ben ırmak boyunu (Nacahuasu) izleyerek dolaştık. Dünkü yağmurdan sonra nehir tanınmaz hale gelmişti ve istediğimiz yere varmamız güç oldu. Ağzı iyice daralmış bir su akıntısı, gerekli şekilde düzenlenirse sürekli bir kamp yeri olmaya elverişli. Döndüğümüzde saat dokuzu geçiyordu. Burada bir yenilik yok.

23 Kasım

Can sıkıcı bir ziyaret veya bir incelemeye çıkan olursa, önceden haber alalım diye, çiftliğe hakim bir yerde, bir gözetleme yeri yaptık. İki kişi taramaya çıkacağına göre geridekilere üçer saatlik nöbet düşüyor. Pombo ve Marcos kamp yerimizden dere yatağına uzanan araziyi iyice taramışlar.

24 Kasım

Pacho ile Rolando, sel yatağım incelemeye gittiler. Yarın dönecekler.

Akşamüstü, Arganaraz'ın iki adamı "gezmeye çıkmışlar", bize de uygunsuz bir ziyarette bulundular. Bunda bir gariplik yoktu, ama Antonio keşifçilerle gitti. Tuma, evdekilerdendi, o da ortalarda yoktu. Bahane: av.

Bugün Aliocha'nın doğum günü.

25 Kasım

Gözetleme yerinden haber var: Bir cip gelmiş, içinde iki veya üç kişi oturuyormuş. Sıtma mücadele servisinden olduklarım sonra anladık, bizden kan alır almaz gittiler. Pacho ile Rolando, gece geç vakit döndüler. Haritada gösterilen dereyi bulup incelemişler, sonra ırmağın ana kolunu izleyerek terkedilmiş tarlalara varıncaya dek çıkmışlar.

26 Kasım

Bugün Cumartesi, yine kapanacağız. Jorge'ye, atla nehrin yatağında bir keşfe çıkmasını ve sonuna dek gitmesini söyledim. Hayvan burada değilmiş, bir at istemek için 20-25 km uzağa, Don Remberto'ya yaya olarak gitti. Gece dönmedi. La Paz'dan haber yok.

27 Kasım

Jorge daha dönmedi. Bütün gece nöbet tutmalarını emrettim. Fakat 9'da La Paz'dan ilk cip döndü. Coco ile birlikte üç kişi daha gelmişti: Joaquin, Urbano ve Bolivyalı bir tıp öğrencisi olan Ernesto. O da bizimle kalacakmış. Coco bir yolculuk

daha yaptı; Ricardo, Braulio ve Miguel'den başka, bir de bolivyalı getirdi, İnti, bizimle kalacakmış. Şimdi 12 kişiyiz ve Jorge, çiftliğin efendisi rolünde. Bağlantıları Coco ile Rodolfo sağlıyor. Ricardo can sıkıcı bir haber getirdi. El Chino Bolivya'daymış, beni görmek ve 20 adam göndermek istiyormuş. Yalnız bir sakınca var, Estanislao'ya[5] danışmadan mücadeleye çokuluslu bir nitelik vermek doğru olmayacak. Sonunda şu karara vardık: Santa Cruz'a gidilecek ve Coco onu alıp buraya getirecek. Coco ve öteki cipi alıp La Paz'a kadar gidecek olan Ricardo şafakta yola çıktılar. Coco giderken Remberto'ya da uğrayacak ve "Jorge'ye ne oldu?" diye, soracak.

Yaptığımız ilk konuşmada, İnti bana, Estanislao'nun gerillalara katılmayacağı kanısında olduğunu, söyledi ama o, bütün bağları koparmaya kararlı.

28 Kasım

Jorge, bu sabah da ortaya çıkmadı ve Coco da görünmedi. Sonra geç döndüler, Jorge meğer Remberto'nun evinde kalmış.

Sorumluluk denen şeyi pek bilmiyor. Öğleden sonra Bolivyalıları topladım ve Perululuların 20 adam göndermek istediklerini söyledim; bunların gönderilmesini hepsi iyi karşıladılar, ama harekat başladıktan sonra gerçekleşmesini istiyorlar.

29 Kasım

Nehrin topoğrafik durumunu ve gelecekte kamp yerimiz olacak ırmak yatağını incelemeye gittik. Grup Tümaini, Urbano, İnti ve benden kurulmuştu.

Nehir güvenli ama kasvetli. Başka bir yer bulmaya çalışacağız, buradan bir saat kadar uzakta bir dere daha olsa gerek. Tumaini düştü, galiba ayağının tarak kemiği kırıldı. Nehiri ölç-

tükten sonra, akşam kampa döndük. Burada yeni bir şey yoktu: Coco, El Chino'yu beklemek üzere Santa Cruz'a gitti.

30 Kasım

Marcos, Pacho, Miguel ve Pombo, daha uzak bir yerde bulunan bir nehri incelemek için çıktılar. Yine çok yağmur yağdı. Evde yeni bir şey yok.

KASIM AYI ANALİZİ

Her şey iyi gitti, denebilir. Yolculuğum olaysız geçti. Burada olanların yarısı da geç, fakat sıkıntısız vardılar. Ricardo'nun adamları her türlü güçlüğe göğüs gerip yanımıza geldiler. Bu ıssız bölgede her şeyin iyi gitmesi, gerekli gördüğümüz süre burada kalabileceğimizi gösteriyor. Şimdilik adamlarımızın geri kalan kısmını beklemekten ve Bolivyalıların sayısını 20'ye yükseltmekten başka yapacak işimiz yok, hareket ancak bundan sonra geçebiliriz. Monje'nin tepkisinin ve Guevara'nın adamlarının tutumunun ne olacağını görmek istiyorum.

ARALIK 1966

1 Aralık

Gün yenilik getirmedi. Marcos ve arkadaşları akşam döndüler; öngörülenden de uzak bir mesafeye gitmişler, bir tepeden öbürüne. Sabahın saat ikisinde Coco'nun biriyle döndüğünü bana duyurdular. Bununla görüşmeyi yarına bıraktım.

2 Aralık

El Chino erkenden yanıma geldi, uzun uzun içini döktü.

Bütün günü çene çalmakla geçirdik. Önemli olanı şu: Küba'ya gidecek ve durum hakkında bizzat bilgi verecek, iki ay içinde yani harekete geçtikten sonra grubumuza 5 Perulu katılacak; şimdilik yalnız ikisi geliyor, bir radyo teknisyeni, bir de doktor. Bunlar, bir süre bizimle, kalacaklar, silah istedi, ama bir BZ, birkaç mavzer, el bombaları vermeyi ve onlar için M-1 satın almayı kabul ettim. Ayrıca, Puno yakınında bir bölgeden geçip Titicaca'nın öte yanına silah kaçıracak olan 5 Peruluya da yardım etmeye karar verdim. Bana, Peru'daki sıkıntılarından ve Calbrto'yu kurtarmak için kurduğu cüretli plandan söz etti; ama bunun hayalden öteye gideceğimi düşünmüyorum. Gerillalardan arta kalan birkaç kişinin bölgede çatışmaya devam ettiklerini düşünüyor, ama bu kesin değil, çünkü bu bölgeye daha varamamışlar. Aynı heyecanla, La Paz'a gitmek üzere izin isteyerek kalktı; resimlerimizi aldı. Coco, Sanchez'le ve bize haber sızdırmayı vadeden, İnti'nin kayınbiraderi, Cumhurbaşkanlığı Haberalma Servisi şefiyle bağlantı kurma emrini aldı.

3 Aralık

Cumartesi olduğu için keşfe de çıkmadık. Mal sahibinin üç işçisi, Lagunillas'a alışverişe gitti.

4 Aralık

Bugün pazar, herkes uslu uslu oturuyor. Bize katılacak Bolivyalılar ve savaş karşısındaki tutumumuz konusunda konuştuk.

5 Aralık

Çıkacaktık ama bütün gün yağmur yağdı. Loro'nun, haber vermeden attığı birkaç kurşun, bizi alarma geçirdi.

6 Aralık

Birinci dere yatağında açacağımız ikinci tünele başlamak için çıktık. Apolinar[6], İnti, Urbano, Miguel ve ben çalıştık. Turna düşeli, onun yerini Miguel aldı. Apolinar, gerilla birliğine katılmayı düşünüyor ama La Paz'a gidip bazı özel işlerini halletmek de istiyor. Olur, dedik, ama biraz beklemesi gerekir. Saat 11'e doğru dereye vardık, önce gizli bir patika açtık, sonra da mahzen için uygun bir yer aradık; arazi çok taşlık, üstelik dere de yer yer kurumuş, uzakta, çakıllı bir vadide akıyor. Keşif işini ertesi güne bırakıyoruz.

İnti'yle Urbano avlanmaya gittiler. Çünkü yiyeceğimiz hızla tükeniyor ve elimizdekilerle çumayı bulmamız gerekiyor.

7 Aralık

Miguel ile Apolinar, uygun bir yer buldular ve hemen bir tünel kazmaya başladılar, araçlar işe yaramıyor. İnti'yle Urbano, elleri boş döndüler, fakat akşam Urbano M-1'iyle yabani bir tavuskuşu vurdu; yemeğimizi yemiş olduğumuzdan, bunu ertesi güne sakladık.

Gerçekte, buraya geleli bugün bir ay oluyor, fakat daha rahat olsun diye, sentezi her ayın sonunda yapacağım.

8 Aralık

İnti ile dereye hakim bir noktada, bir düzlüğe kadar gittik. Miguel'le Urbano, kazmaya devam ettiler. Öğleden sonra

Apolinar, Miguel'in yerini aldı. Karanlık basarken Marcos, Pombo ve Pacho döndüler; bu sonuncusu çok geriden geldi ve bitkindi. Marcos, düzelmezse onu öncülükten almamı istedi. Plan F'de ki mahzene giden yolun krokisini çizdim. Burada bulundukları sürece yapacakları en önemli işlerin neler olduğunu gösterdim. Miguel onlarla kaldı, biz yarın yine oraya döneceğiz.

9 Aralık

Sabah yola çıktık, ağır ağır yürüyerek öğleye doğru oraya vardık. Pacho, grup döndüğünde orada kalma emrini aldı. İkinci kampa varmak istedik ama olmadı. Yeni bir şey yok.

10 Aralık

Evde yaptığımız ilk ekmekten başka yeni bir şey yok. Jorge ve İnti ile acele birkaç işten söz ettik. La Paz'dan haber çıkmadı.

11 Aralık

Gün, yeni bir şey olmadan geçti, fakat akşama doğru Coco, Papi ile çıkageldi. Beraberlerinde Alejandro ve Arturo'yu, bir de Carlos adlı bir Bolivyalıyı getirmişlerdi. Öteki cip her zamanki gibi yolun üstünde kaldı. Daha sonra doktor Moro'yu,[7] Benigno'yu ve iki Bolivyalıyı daha getirdiler. Bunlar Caranavi malikanesinden iki çamba.[8] Akşam, her zamanki gibi yolculuktan ve şimdiye dek gelmiş olmaları gereken Antonio[9] ve Felix[10]'den konuşuldu. Papi ile tartışıldı ve onun Renan[11] ile Tania'yı getirmek üzere iki yolculuk daha yapması kararlaştırıldı. Evler ve depolar tasfiye edilecek, Sanchez'e 1000 pesoluk bir yardım yapılacak. Kamyonet onda kalacak, biz de ciplerden birini Tania'ya devredip ötekini alıkoyacağız. İş, silahları

taşımak için yapılacak yolculuğa kalıyor. Ona, göze batacak aktarmalardan kaçınılması için, bütün silahları aynı cipe doldurmasını emrettim. El Chino Küba'ya doğru yola çıktı; çok heyecanlı görünüyor, dönüşte buradan geçmeyi tasarlıyor. Coco, Camiri'den yiyecek getirmek için burada kaldı ve La Paz'a, Papi gilti. Tehlikeli birşey oldu: Valle Grande'den bir avcı ayak izlerimizi görmüş, Pombo'nun kaybettiği eldiven tekini bulmuş, ya da birini görmüş olabilir. Bu planlarımızı değiştirmemizi, artık çok dikkatli olmamızı gerektiriyor. Yarın Pombo, avlanmak için kurduğu tuzakları göstermek üzere Antonio ile çıkacak. İnti, bana, buraya gelir gelmez Küba'nın savaşımıza katılması konusunda tartışmalar açan ve Parti'nin bizimle birleşmemesi halinde bizlere katılmayacağını söyleyen öğrenci Carlos hakkındaki kuşkularını anlattı. Rodolfo, böyle şeylerin kötü yorumdan ileri geldiğini söyleyerek "cehenneme kadar yolu var," deyip çıktı.

12 Aralık

Bütün grubu toplayıp savaşın gerçeklerinden söz ettim. Tek elden yönetim ve disiplin üzerinde ısrarla durdum; değişik bir yol tutmak ve parti disiplinine karşı gelmekle yüklendikleri sorumluluğu Bolivyalılara hatırlattım. Atamalar da yaptım: Joaquin'i[12] askeri şef yardımcılığına, Rolando ve İnti'yi komiserliğe, Alejandro'yu harekat şefliğine, Pombo'yu levazım şefliğine, İnti'yi maliyeye, Nato'yu ikmal ve silahlanmaya, Moro'yu geçici olarak tıbbi servise atadım. Rolando ve Braulio, Valle Grande avcısı tuzaklarını kurmcaya veya Antonio ile keşfe çıkıncaya kadar rahat durmalarını gruba bildirmeye gittiler. Akşam döndüler, tuzak uzakta değilmiş. Avcıyı, bir şişe içki içirip sarhoş etmişler, adam, hayatından hoşnut olarak çıkıp gitmiş. Coco, Caranavi'den gerekli ikmalle döndü, ama Lagunillas'da onu görenler ve bu kadar çok şeyi birden aldığına şaşıranlar olmuş.

Biraz sonra da Marcos ve Pombo döndüler. Marcos bir tahta parçası yontarken, kaşının üstünü yaralamış, iki dikiş attılar.

13 Aralık

Joaquin, Carlos ve Doktor, Rolando'yla Braulio'nun yanına gittiler. Pombo da onlara katıldı, ama aynı gün dönmek emriyle. Yolu kapattım ve nehre ulaşan başka bir yol açtırdım. Bu öyle başarılı oldu ki Pombo, Miguel ve Pacho dönüşte kaybolup aynı yoldan devam ettiler.

Apolinar, birkaç gün Viacha'da, evinde kalacak; konuştuk, ailesine bırakması için biraz para verdik, dilini tutması için de uyardık. Coco o akşam bizden ayrıldı, fakat saat 3'e doğru ıslık sesleri ve bir köpek havlaması duyulduğu için alarm verdik; meğer Coco ormanda yolunu kaybetmiş.

14 Aralık

Bugün de yeni bir şey yok. Valle Grandeli avcı daha önce söylenenin tersine dün kurduğu tuzağı görmek için gelmiş, eve uğradı. Kuşku uyandırmamak için Antonio'ya ormanda açtığımız yolu gösterip oradan geçirmesini, söyledik.

15 Aralık

Yeni bir şey yok. İkinci kamp yerine kesin olarak yerleşmek için harekete geçmeye karar verdik.

16 Aralık

Pombo, Urbano, Turna, Alejandro, Moro, Arturo, İnti ve ben kesin olarak yerleşmek üzere bu sabah yüklenip yola çıktık. Yol üç saat sürdü. Rolando bizimle kaldı. Joaquin, Braulio,

Carlos ve Doktor döndüler. Carlos iyi yürüyüşçü ve çalışkan. Moro'yla Turna, nehirde, koca balıkların kaynaştığı bir köşe bulup on yedi tane yakaladılar, doya doya yedik. Moro, balık tutayım derken elini yaralamış. Birinci mahzen bittiğinden, ikinciye uygun düşecek bir yer aradık ve faaliyeti yarın sabaha değin durdurmaya karar verdik. Moro ve İnti avlanmaya çıktılar, geceyi pusuda geçirecekler.

17 Aralık

Moro'yla İnti, olup olacağı bir kuş avlamışlar. Biz, Turna, Rolando ve ben ikinci mahzeni kazmaya uğraşıyoruz, belki yarın biter. Arturo ve Pombo radyoyu kuracakları uygun bir yer aradılar ve sonra da, kötü durumda olan yolu açmaya koyuldular. Akşam yağmur yağmaya başladı sabaha kadar da dinmedi.

18 Aralık

Yağmur bütün gün sürdü, fakat biz mahzene devam ettik. Dilediğimiz 2,5 metreye ulaşmamıza az kaldı. Radyo düzeneğini kurmak için tepeyi inceledik. Elverişli gibi görünüyor ama, bakalım uygulamada iyi sonuç verecek mi?

19 Aralık

Hava yine yağmurlu ve gezintiye çıkma isteği vermiyor, ama öğlene doğru Braulio'yla Nato geldi; nehir derin olmasına karşın, geçilebilirmiş. Tam çıkarken yerleşmeye gelen Marcos ve öncüleriyle karşılaştık. Yönetim onda kalacak. Olanaklarına göre üç-beş adam göndermesi emredildi. Yol üç saatten biraz fazla sürdü.

Gece yarısına doğru Ricardo'yla Coco döndüler; beraberlerinde Antonio El Rubio ile kesin olarak bize katılan Apolinar'ı da getirmişler. Bazı işleri çözümlemek için İvan da geldi.

20 Aralık

Bazı noktalar tartışıldı. Alejandro yönetimindeki ikinci kampta kalacak olan grup geldiğinde, bütün emirler verilmişti. Yol üstünde ateş edilerek vurulmuş ve ayağında bir kement bulunan bir av hayvanı gördüklerini söylediler. Joaquin bir saat önce oradan geçmiş ama bir şey görmemişti. Valle Grande avcısı hayvanı oraya dek sürüklemiş, sonra bilemediğimiz bir nedenle kaçıp avı orada bırakmış olacak diye düşündük. Avcıyı yakalayıp getirmeleri için iki kişi gönderdik; arkalarına da bir adam taktık. Az sonra, av hayvanının epey zaman önce öldüğünü ve kurtlanmış olduğunu öğrendik, Joaquin de onu görmüş olduğunu hatırladı. Coco ile Loro, avcıyı yakalayıp getirdiler ve hayvanı gösterdiler. Birkaç gün önce vurmuş olduğunu söyledi. Olay da böylece kapandı.

Coco'nun savsakladığı haberalmadaki adamla bağlantı kurma işinin bir an önce yapılması ve Megia'nın haberalmadaki adam arasında bağlantı ajanı olması kararlaştırıldı. Adam, Megia, Sanchez, Tania ve daha seçilmemiş olan Parti temsilcileriyle sürekli bağlantı halinde olacak. Parti temsilcisinin Villamontes'den olması mümkün, ama bir bakalım. Manila'dan telgraf aldık. Monje'nin güneyden geleceğini bildiriyor.

Bir bağlantı sistemi düşündüler ama hoşuma gitmiyor, çünkü bu, arkadaşlarının, Monje'den kuşkulandıklarını açıkça gösteriyor.

Sabah 1'de, Monje'nin La Paz'dan hareket edip bize bildirecekler. İvan becerikli, ama pasaportu düzenli olmadığından bir şey yapamıyor; ilk fırsatta bu belgeyi düzene sokmalı. Arkadaşların ellerini çabuk tutmaları için İvan'ın Manila'ya yazı yazması da gerekiyor. Tania talimat almak üzere gelecek; onu

Buenos Aires'e göndermeyi düşünüyorum.

Sonunda Ricardo, İvan ve Coco'nun, Camiri'den uçakla gitmelerine, cipin burada kalmasına karar verildi. Döndükleri zaman Lagunillas'a telefon edip burada olduklarını bildirecekler; Jorge, akşam olumlu bir şey olup olmadığım soracak ve haber getirecek. Saat 1'de La Paz'la bağlantı kuramadık. Şafakta Camiri'ye doğru yola çıktılar.

21 Aralık

El Loro, keşifçinin yaptığı planları bana bırakmadığı için, Yaqui'ye dek yolun nasıl olduğunu bilmiyordum.

Sabah yola çıktık ve rahat bir yolculuk yaptık. Her şeyin ayın 24'üne kadar tamamlanması gerek, çünkü o gün yortuyu kutlayacağız. Radyo gereçlerini taşımakta olan Pacho, Miguel, Benigno ve Camba'ya rastladık. Öğleden sonra saat 5'te Pacho ve Camba döndüler; gereçleri getirmediler, çok ağır oldukları için ormanda bir yere saklamışlar. Yarın beş kişi gidip getirecek. Mahzen tamamlandı, yarın da radyonunkine başlayacağız.

22 Aralık

Radyonun mahzenine başladık. Önce her şey iyi gitti, toprak yumuşaktı, ama biraz sonra, bir kaya tabakasına rastladık, bu yüzden ilerleyemedik. Radyo takımım ağır olduğu halde oraya kadar taşıdılar, ama benzinimiz olmadığı için deneyemedik. Loro, kart göndermediğini, haberlerin sözlü olduğunu ve yarın gelip kendisi anlatacağını bildirdi.

23 Aralık

Pombo, Alejandro ve ben, soldaki toprak yığınından oluşan yüksekliği keşfe çıktık. Bir yol açmak gerekiyor, fakat olduğu

gibi de kullanabileceğimizi sanıyoruz. Joaquin iki arkadaşıyla geldi. Loro gelemeyecekmiş, çünkü domuzun biri kaçmış ve onu aramaya çıkmış. Lagunillaslı'nın hangi yolu tuttuğundan daha haber alamadık.

24 Aralık

Noel geldi, sabahlayarak kutlayacağız. İçimizde ilk kez yolculuğa çıkanlar var, bunlar geç döndüler, ama sonunda hep bir araya geldik ve iyi eğlendik; hatta bazıları biraz kaçırdılar. Loro'nun yolculuğunun istenen sonucu vermediğini, ancak bir kroki elde ettiğini söyledi; o da çok belirsizmiş.

25 Aralık

Yine çalışmaya koyulduk, kampa dönmedik. Oraya, Bolivyalı doktorun önerisi üzerine C-26 adını verdik. Marcos, Benigno ve El Camba sağdaki dolma araziye gittiler, gece geç vakit döndüler ve yoldan iki saat uzaklıkta kurak bir ova gördüklerini anlattılar; yarın oraya gidecekler. Camba hasta döndü. Miguel ve Pacho sol kısımda yanıltmaya yarayan birkaç yolla, radyonun mağarasına ulaşan bir yol açtılar. İnti, Antonio, Tuma ve ben radyo mahzenine devam ettik; zor ilerliyor, çünkü arazi taşlık. Artçılar kamp yerlerini kendileri düzenliyor ve nehrin iki ucuna hakim bir noktada bir gözetleme yeri yapıyorlar. Seçtikleri yer çok iyi.

26 Aralık

İnti ile Carlos, haritada Yaki diye gösterilen yere kadar keşfe çıktılar; iki gün sürecek bir yolculuk. Rolando, Alejandro ve Pombo, çok zor ilerleyen mahzen işinde çalıştılar. Pacho'yla ben, Miguel'in yaptığı yolu görmeye gittik, dolma topraktan

oluşan yere giden yolu açma çalışmasını sürdürmeye değmez. Mahzene uzanan yol fena değil ve bulunması da zor. İki engerek yılanı öldürdük, bir tane de dün öldürmüştük. Tuma, Arturo, El Rubio ve Antonio ava çıktılar, Braulio ve Nato öbür kampta nöbetçi kaldılar. Loro'nun arabasının döndüğünü anlattılar ve Monje'nin geldiğini bildiren bir yazı getirdiler. Marcos, Miguel ve Benigno, dolma toprak yolu genişletmeye gittiler, akşam da dönmediler.

27 Aralık

Marcos'u bulmak için Tuma ile yola çıktık; sol kıyıdan doğuya doğru inen bir sel çukuruna kadar iki buçuk saat yürüdük; izleri sürerek dik bir yokuştan indik. Bu yol bizi kampa götürür sanmıştım, ama boş yere saatlerce yürüdük. Saat 5'ten sonra birinci kamp yerinden 5 km uzaklıkta, Nacahuasu'ya vardık, saat 7'de de kampımıza. Marcos'un geceyi orada geçirdiğini öğrendik. Marcos'la yanındakilerin izleyeceği yolu tahmin ettim, ama kimseye bir şey söylemedim. Cipi harap durumda bulduk. Loro, yedek parça aramak için Camiri'ye gitmişti. Nato'ya bakılırsa, direksiyonda uyuya kalmış.

28 Aralık

Urbano ve Antonio beni arıyorlarmış; biz kampa gitmek üzere çıkarken vardılar, Marcos ve Miguel, dolma topraktan yapılmış setten kampa uzanacak yolu yapmaya gittiler. Daha gelmediler. Benigno ve Pombo, beni aramaya çıkmışlar ve tam yolumuzu izlemişler. Kampa vardığımda Marcos ile Miguel'e rastladım; kampa dönememiş ve geceyi dışarıda geçirmişler; Miguel bana gösterilen davranıştan yakındı. Yakınma temelde Joaquin, Alejandro ve doktora yöneltiliyordu galiba. İnti ile Carlos döndüler, kimseye rastlayamamışlar. Yalnızca boş. bir

ev varmış. Haritada Yaki diye gösterilen yerin burası olmadığı kanısına varmışlar.

29 Aralık

Marcos, Miguel, Alejandro ve ben, durumu daha iyi kavramak için çıplak tepeye gittik. Burası Pampa del Tigre'nin başlangıcı olsa gerek. Yaklaşık 2 bin metre yükseklikte bulunan, dorukları çıplak ve eşit yükseklikte sıradağlar. Bu dağlar, Nacahuasu'ya doğru bir eğri çizdiğinden, soldaki toprak seti dinamitle yıkmak gerekiyor. İndik ve kampa saat 2'de vardık. Malzemeleri taşımak için 8 kişi gönderildi ama, yine de hepsini getiremediler. El Rubio ile doktor, Braulio ve Nato'nun yerini aldılar, bu sonuncusu gelmeden önce yeni bir yol yaptı, bu yol, birkaç taşla dere üzerinden ve ormandan geçiyor: çakıllı olduğu için ayak izi bırakma tehlikesi yok. Mahzen için çalışılmadı. Loro, Camiri'ye gitmek üzere yola çıktı.

30 Aralık

Yağan yağmurla ırmak kabarmış olduğu halde, birinci kampı tasfiye etmek için 4 kişi yola çıktı; arkamızda kuşku uyandıracak hiçbir şey bırakmadık. Dışardan haber gelmedi. Altı kişi, iki kez mahzene gittiler ve saklanacak ne var ne yok oraya taşıdılar. Çamur henüz çok yumuşak olduğu için fırının yapımı bitmedi.

31 Aralık

Saat 7.30'da doktor, Monje'nin geldiğini haber verdi. İnti, Turna, Urbano ve Arturo ile gittim. Karşılaşma dostça, fakat gergin oldu, çünkü benim soramadığım fakat onun cevaplandırması gereken bir soru vardı: "Ne istiyorsun?" Yanında, Pan

Divino[13], talimat almaya gelen Tania ile artık bizimle kalacak olan Ricardo vardı.

Monje ile önce şundan bundan konuşmaya başladık, fakat sözü çabucak asıl soruna getirdi. Üç temel şart koşuyor:

1) Parti yönetiminden çekilecek; ama hiç olmazsa Parti'nin tarafsız kalmasını ve kadrosundan bazı kimselerin ayrılıp dövüşe katılmasını sağlayacak.

2) Bolivya toprakları üzerinde sürdürülen devrim mücadelesinde, siyasi ve askeri yönetim ona verilecek.

3) Kurtuluş hareketlerini desteklemelerini sağlamak için Güney Amerika partileriyle bağlantı kuracak.

Parti sekreteri olarak, birinci nokta kendi bileceği işti. Ama tutumunu çok hatalı bulduğumu da söyledim. Kararsız ve uzlaşmacı. Nedense tarihin, sakat bir tutum olarak mahkum edeceği bir rolü oynamakta direniyor, zaman beni haklı çıkaracak.

Üçüncü noktada, sakınca görmüyorum. Girişimde bulunabilir, fakat başarısızlıkla sonuçlanacağı kesin. Codovila'dan Douglas Bravo'yu desteklemesini istemek, kendi öz partisinde çıkacak bir ayaklanmayı körüklemeyi istemekle birdi. Zaman, burada da hükmünü verecek.

İkinci noktaya gelince; bunu hiçbir zaman kabul edemezdim. Askeri şef bendim ve bu konuda tartışmaya giremezdim. Bu noktada takıldık, tartışma çıkmaza girdi,

Düşünmesine ve konuyu Bolivyalı arkadaşlarla da konuşmasına karar verdik. Yeni kamp yerine gittik. Orada bütün arkadaşlarla konuştu. Ve onları bizimle kalmakla, Parti'yi desteklemek arasında bir seçim yapmaya çağırdı; hepsi de kaldılar, galiba buna üzüldü.

Öğleyin şerefe kadeh kaldırdık. O günün tarihi önemine işaret etti. Ben, bu sözlerden yararlanarak bu am, Murillo'nun yeni bir kıta devrimi çağrısı olarak gösterdim ve devrim karşısında hayatlarımızın hiçbir değeri olmadığını, söyledim.

ARALIK AYI ANALİZİ

Kübalılar grubu başarıyla tamamlandı; adamların morali yerinde, yalnız ufak tefek sorunlar kaldı. Bolivyalıların sayısı az, ama nitelik olarak iyiler. Monje'nin tutumu, gerillanın gelişimini geciktirebilir, ama öbür yandan yararlı da olabilir: Beni politik ödünlerden kurtarır. Şimdi yapacağımız şey, başka Bolivyalıları da gelmesini beklemek. Guevara ile Mauricio[14] ve Jozami adlı Arjantinlilerle görüşmek.

OCAK 1967

1 Ocak

Bu sabah, Monje, benimle tartışmaya girişmeden, yola çıkacağını ve 8 Ocak'ta Parti yönetiminden istifa edeceğini bildirdi. Görevinin bittiği kanısındaymış. Asılmaya gider gibi gitti. Öyle sanıyorum ki, Coco'dan, stratejiyle ilgili konularda kararımın kesin olduğunu öğrenmiş. Demek ki, bizimle hesabı kesmek için bu nokta üzerinde bile bile durdu. Çünkü söyledikleri tutarsız.

Öğleden sonra herkesi toplayıp Monje'nin tutumunu anlattım: Devrimci savaşa katılmak isteyen herkesle işbirliği yapacağımızı söyledim ve ilerde Bolivyalıların güç anlar, kaygılı günler yaşayacaklarını haber verdim. Sorunları hep birlikte ve komiserlerle tartışarak çözümleyeceğiz.

Mauricio ve Jozami ile görüşmek ve onları buraya çağırmak için Tania'nın Arjantin'e yapacağı yolculuk konusunda açıklamalarda bulundum. Sanchez'le, ona ne gibi görevler düşeceğini saptadık ve Rodolfo, Loyola ve Humberto'yu şimdilik La Paz'da bırakmaya karar verdik. Camiri'de Loyola'nın bir kız kardeşi ve Santa Cruz'da Calvimonte var. Mito, yerleşecek yer bulmak için Sucre bölgesine bir yolculuk yapacak. Loyola ma-

li işleri denetlemekle yükümlü olacağı için ona 80 bin peso gönderilecek. Bundan 20 bini, kamyon satın alması için, Calvimonte'ye verilecek. Sanchez bir görüşme sağlamak için Guevara ile bağlantı kuracak. Coco, Carlos'un kardeşiyle görüşmek ve Havana'dan gelecek üç kişiyi evinde barındırmasını söylemek üzere Santa Cruz'a gidecek.

2 Ocak

Bütün sabahı mektubu şifrelemekte geçirdik. Sanchez, Coco ve Tania, Fidel'in radyodaki konuşmasını dinledikten sonra, akşamüstüne doğru yola çıktılar. Fidel bizlerden öyle söz etti ki, bizleri davaya daha da bağladı, daha fazlası olabilirse, tabii.

Kampta yalnız mahzen işiyle uğraştık, öbürleri de birinci kampta kalan öteberiyi almaya gittiler. Marcos, Miguel ve Benigno kuzeye doğru keşfe çıktılar. İnti ve Carlos, meskun yerlere varıncaya dek Nacahuasu'yu taradılar ve herhalde Yaki'ye kadar gittiler. Joaquin ve doktor Yaki'yi keşfe gidecek ve kaynağına doğru meskun yerlere kadar tarayacaklar. Bu işleri yapmaları için kendilerine beş gün verildi.

3 Ocak

Mahzende tavan yapmaya uğraşıyoruz ama başaramıyoruz, bu iş yarın bitmeli. Öteberiyi almaya iki kişi gitti; bunlar herkesin dün gece yola çıkmış olduğu haberiyle döndüler. Geri kalan arkadaşlar mutfağın tavanını yapmaya uğraştılar. Sonunda bu iş de bitti.

6 Ocak

Sabahleyin Marcos, Joaquin, Alejandro, İnti ve ben çıplak tepeye gittik. Orada şöyle bir karar aldım; Marcos, Camba ve

Pacho kimseye görünmeden Nacaheasu'ya sağdan ulaşmaya çalışacaklar. Miguel, Braulio ve Aniceto toprak sette bir geçit arayıp ana yolu açacaklar; Joaquin, Benigno ve İnti, Frias'a doğru bir geçit arayacaklar. Bu ırmağın akışı, haritaya göre Nacahuasu'nunkine paralel olup Pampa del Tigre olduğunu sandığımız vadinin karşı yönünde.

Öğleden sonra Loro, 2 bin pesoya satın aldığı iki katırla çıkageldi; iyi alışveriş, yumuşak başlı ve güçlü hayvanlar. Loro'nun yarın yola çıkabilmesi için Braulio ve Pacho'yu birini gönderip çağırttık. Carlos ve Doktor onların yerlerini aldılar.

Dersten sonra gerillanın nitelikleri ve sıkı bir disiplinin önemine değinen birkaç söz söyledim ve yüklendiğimiz görevin, her şeyden önce örnek sayılmaya değer çelikten bir çekirdek meydana getirmek olduğunu anlattım. Söz buraya gelmişken, ilerisi için zorunlu olan incelemelerin yapılmasına da değindim. Sonra sorumlu kişileri, Joaquin, Marcos, Alejandro, İnti, Rolando, Pombo, Doktor, Nato ve Ricardo'yu topladım. Marcos'un sürekli olarak tekrarlanan hataları yüzünden, kendime yardımcı olarak Joaquin'i seçtiğimi anlattım. Yılbaşında Joaquin'in Miguel'le olan çatışmasındaki tutumunu eleştirdim. Sonra, örgütümüzü daha yetkin bir duruma getirmek için neler yapmamız gerektiğini saydım. Daha sonra da Ricardo, Tania'nın önünde, İvan'la olan tartışmasını anlattı.. Ağız kavgası etmişler ve Ricardo, İvan'a cipten inmesini söylemiş. Arkadaşlar arasındaki bu çirkin olaylar çalışmamızı bozuyor.

7 Ocak

Keşifçiler yola çıktılar. "Gondola"[15] yalnızca Alejandro ve Nato'dan kurulu, ötekiler içerdeki işlerle uğraşıyorlar, radyo takımını ve Arturo'nun bütün eşyalarını getirdiler; mahzene bir tavan daha yaptılar. Derenin üzerinde küçük bir köprü kurarak su kuyularını düzelttiler.

10 Ocak

Eski kampın bekçileri değiştirildi, Carlos ve Doktor'un yerini Rubio ve Apolinar aldı. Irmak alçalmaya başladı, ama hâlâ kabarık. Loro, Santa Cruz'a gitti ve daha dönmedi.

Doktor, Turna, kamp değiştirmek için kalacak olan Antonio ve ben, Pampa del Tigre'ye çıktık. Orada Antonio'ya yarın, kampımızın batısında bulunması gereken bir dereyi arama görevi verdim, bu konuda bildiklerimi anlattım. Sonra Marcos'un eskiden kullandığı yola çıkmaya çalıştık ve kolayca ulaştık. Karanlık basarken, keşifçilerden altısı döndü. Miguel'le Braulio ve Aniceto, Joaquin'le Benigno ve İnti.

Miguel ve Braulio tümseği aşan ırmağa doğru bir çıkış yolu bulmuşlar ve Nacahuasu olduğu anlaşılan bir başka ırmağa varmışlar. Joaquin, Frias olması gereken ırmak boyunca inmiş. Ama iki grubun da aynı ırmak boyunca gitmiş olması olası, eğer öyleyse elimizdeki haritalar çok kötü demektir, çünkü iki ırmağın birbirlerinden bir dağla ayrıldıkları ve Grande'ye ayrı ayrı döküldükleri işaret edilmiş. Marcos daha dönmedi.

Havana'dan bir mesaj aldık; El Chino, doktor ve radyo teknisyeni ayın 12'sinde, Rea ise ayın 14'ünde yola çıkacaklarmış. Öteki arkadaşlar hakkında bilgi verilmemiş.

11 Ocak

Antonio, Carlos ve Arturo ile ilerideki akarsuya doğru keşfe çıktı, akşamüstü geri döndü. İşe yarar tek bilgi, derenin mera karşısındaki avlandığımız yerden Nacahuasu'ya döküldüğü.

Alejandro ve Pombo, Arturo'nun mahzeninde haritaları tamamlamaya uğraşıyorlar; kitaplanmın ıslandığını gelip haber verdiler, birkaç tanesi bozulmuş, radyo ve telsiz aygıtları ıslanmış ve paslanmış. Bundan önce iki radyonun daha bozulmuş olduğunu buna eklersek, Arturo'nun yetenekleri hakkında hazin bir tablo çıkar ortaya.

Marcos akşam üzeri döndü. Nacahuasu'ya çok gerilerden varmış ve ırmağın, Frias olduğunu sandığımız ırmakla birleştiği noktaya bile ulaşamamış. Ne haritalara, ne de bu ikinci ırmak hakkındaki kanılarımıza güvenebilirim.

Aniceto ve Pedro yönetiminde Kechua dilini incelemeye başladık. "Boro"[16] günü. Marcos, Carlos, Pombo, Antonio, Moro ve Joaquin'deki ısırıklardan kurtçuklar çıkardık.

12 Ocak

Gondola'yı, kalanları da getirmesi için yolladık. Loro daha gelmedi. Irmağımızın vadilerini tırmanma denemeleri yaptık. Yamaçlardan dolaşmamız iki saat, doğrudan tepeye tırmanmamız yalnızca 7 dakika sürdü; bu durumdan savunmada yararlanmalıyız.

Joaquin, geçen günkü toplantıda yaptığım imalardan ötürü Marcos'un gücendiğini söyledi. Onunla bu konuda konuşmalıyım.

13 Ocak

Marcos'la konuştum. Bolivyalıların önünde eleştirilmiş olmaktan yakındı. Gerekçelerinin hiçbir temeli yok. Heyecanlılığı dikkat çekici. Gerisi belirsiz.

Alejandro'nun kendisini küçük düşürücü sözler söylediğimi ileri sürdü. Konuyu, bu kişiyle birlikte konuşarak aydınlattık; alaylı bir sözü büyüttüğü anlaşılıyor. Marcos biraz duruldu.

İnti ve Moro ava çıktılar, ama elleri boş döndüler. Katırların ulaşabileceği yere bir mahzen kazmak için ekipler yola çıktılar, ama bir şey yapamadılar; bunun üzerine topraktan bir kulübecik yapmaya karar verildi. Alejandro ve Pombo kampın girişini savunma konusunu incelediler ve siper yerlerini belirlediler, işlerini yarın da sürdürecekler. El Rubio ve Apolinar döndüler, eski kampa Braulio ile Pacho gittiler. Loro'dan haber yok.

14 Ocak

Marcos, Benigno dışındaki öncüleriyle toprak kulübe yapmak için ırmağa indi. Akşam dönmesi gerekirken yağmur yüzünden, işini bitiremeden geldi.

Joaquín'in yönetiminde bir grup siperlere başladı. Moro, İnti, Urbano ve ben, ırmağın sağında tümseğin üzerindeki yerimizi çevreleyecek bir yol açmak için çıktık. Fakat yanlış yoldan gittik ve tehlikeli uçurumları aşmamız gerekti. Öğleyin yağmur başladı ve çalışmalar durdu. Loro'dan haber yok.

15 Ocak

Kentteki kadroya verilecek talimatı kaleme almak için kampta kaldım. Pazar olduğu için yarım gün çalıştık. Marcos ve öncüler toprak kulübenin, artçılar ve merkezdekiler siperlerin yapımını sürdürdüler, Ricardo, Urbano ve Antonio ise dünkü yolu düzeltmekle uğraştılar, başaramadılar, çünkü ırmağa bakan vadi ile tümsek arasında sivri bir kayalık var.

16 Ocak

Siper işi sürdürüldü, ama hâlâ tamamlanmadı. Marcos işini bitirdi sayılır, oldukça iyi bir kulübe yaptı. Doktor ve Carlos, Braulio ve Pedro'nun yerini almaya gittiler. Geldiklerinde Loro'nun dönmüş olduğu haberini getirdiler, katırlarla geldiğini ve Aniceto onu karşılamaya gittiği halde, daha kimseye görünmediğini söylediler. Alejandro'da sıtma belirtileri başladı.

17 Ocak

Durgun bir gün. Birinci hattın siperleri ve küçük toprak barınak bitti. El Loro yolculukta neler yaptığını anlattı. Neden git-

tiğini sordum, bu yolculuğu öngörülmüş saydığını anlattı ve orada bir kadına gittiğini itiraf etti. Katır için koşum getirmiş ama onu, ırmak yatağından geçirememiş. Coco'dan haber çıkmıyor. Kaygı duymaya başladım.

18 Ocak

Güneş, bulutlar arasından yükseldi. Siperleri denetlemeye gitmedim. Urbano, Nato, Doktor, İnti, Aniceto ve Braulio bir 'gondola' oluşturdu. Alejandro kendini pek iyi hissetmediğinden çalışmadı.

Yağmur gecikmedi ve şiddetli yağdı. Loro bu sağanakta koştu geldi, Arganaraz'ın Antonio ile konuştuğunu ve çok şeyin farkında olduğunu haber verdi. Kokain de dahil, her şeyde bizlerle işbirliği yapmayı önermiş. Böylece, başka şeyden de kuşkulandığını açıklamış oluyordu. Loro'ya, herhangi bir açıklama yapmadan, anlaşmasını emrettim. İşi, cipiyle öteberi taşımak olacaktı. Bize ihanet ettiği takdirde ölümle tehdit etmesini de söyledim. Yağmur yüzünden, ırmak yolunu kesmesin diye Loro hemen yola çıktı.

Saat 8'de gondola hâlâ görünmeyince onlara ayırdığımız yemekleri de yiyebileceklerini söyledim; hemen yuttular. Braulio ve Nato birkaç dakika sonra geldiler ve kabaran suların yollarını kestiğini, yola devam edeyim derken İnti'nin suya düştüğünü, tüfeğini kaybettiğini, şimdi de yara yerlerinin sızladığını anlattı. Ötekiler geceyi orada geçirmeye karar vermişler; dönünceye dek onların da çekmediği kalmamış.

19 Ocak

Gün, kampın savunması ve düzenlenmesi gibi her zamanki işlerle başladı. Miguel, sıtma olduğu hemen anlaşılan ateş ve öteki belirtilerle yattı. Bende de, bütün gün bir kırıklık vardı,

fakat hastalık belirtisi henüz yok.

Saat sabahın 8'inde geciken dört kişi, bolca tatlı mısırla geldiler. Geceyi bir ateş başında çömelerek geçirmişler. Tüfeği bulabilmemiz için ırmağın alçalmasını bekleyeceğiz.

Saat 4 sularında, öbür kampta nöbeti devralmak üzere Rubio ve Pedro gittikten sonra Doktor geldi ve öbür kampa polis geldiğini bildirdi. Teğmen Fernandez ve dört sivil polis, kiraladıkları bir ciple kokain yapımevini aramaya gelmişler. Yalnız evi aramışlar ve dikkatleri lambalarımız için aldığımız ve mahzene götürmediğimiz şeylere takılmış. Loro'nun tabancasını almışlar, fakat mavzeri ve 22'liği bırakmışlar. Arganaraz'ın 22'liğini de, Loro'nun bunu görmesini sağlayacak biçimde almışlar; gitmeden önce de, her şeyin farkında olduklarını ve bizleri gözetlediklerini söylemişler. Teğmen Fernandez, tabanca için, El Loro Camiri'den geçerken, "ses çıkarmadan gelip beni görsün ve istesin" demiş, Brezilyalı hakkında bilgi almaya çalışmış.

El Loro'ya, Valle Grande'lilere ve Arganaraz'a gözdağı vermesini emrettim; çünkü bu casusluk, bu gammazlık ancak onların işi olabilir. Ayrıca tabancasını islemek bahanesiyle de Camiri'ye gitmesini ve Coco'yu bulmaya çalışmasını istedim artık olanaklar elverdiğince ormanda yaşamaları gerekiyor.

20 Ocak

Mevzileri denetledim ve dün gece anlatılan planın uygulanması için gerekli emirleri yazdırdım. Plan, ırmağa yakın bir kesimin en seri biçimde savunulması temeline dayanıyordu. Bu bölge, artçıların bulunduğu yerle birleşen ve öncülerden bazılarıyla birlikte, ırmağa paralel yollardan saldırıya geçilmesini sağlayan öteki bölgeyle bağlantılı.

Birkaç deneme yapmaya niyetliydik, fakat birinci kampta durum gittikçe kötüleşiyor. Durmadan etrafa ateş eden eli M-2'li bir gringo belirmiş; Arganaraz'ın arkadaşıymış ve onun

evine on günlüğüne misafirliğe gelmiş. Keşif grupları gönderecek ve kampı Arganaraz'ın evinin yakınına taşıyacağız. Ama, biz bölgeden uzaklaşmadan önce bir şey patlak verirse, neler yapabileceğimizi de göstereceğiz. Miguel'in ateşi hâlâ düşmedi.

21 Ocak

Ufak bir çarpışma denemesi yaptık, aksaklıklar var ama genellikle iyi, en zayıf noktamız, geri çekilme, buna biraz çalışmalıyız.

Daha sonra, gruplar görevlerine döndüler; Braulio ile gidenler batıya doğru ırmağa paralel bir yol açacaklar, Rolando ile gidenler aynı işi doğuya doğru yapacaklar. Pacho bir dinlenme merkezi kurmayı denemek için çıplak tepeye, Marcos ve Aniceto da, Arganaraz'ı gerektiği gibi gözetleyebileceğimiz bir yol bulmaya gittiler. Marcos'dan başka herkes saat 2'de dönmüş olmalıydı. Yollar tamamlandı, ulaşım da sağladı. Marcos erken döndü, yağmur görüşü engelliyormuş.

Pedro ile Coco, Benjamin, Eusebio ve Waller adlı üç yeni gönüllüyle döndüler. Birincisi Küba'dan geliyor ve silah bilgisi olduğundan öncü güce girecek, öbür ikisi artçı güce. Mario Monje bu üç Kübalıyla görüşmüş ve gerilla birliğine katılmaktan vazgeçirmeye çalışmış. Monje, parti yöneticiliğinden istifa etmek şöyle dursun, üstelik Fidel'e, belge göndermiş. Tania'dan yola çıktığına ve İvan'ın hasta olduğuna ilişkin iki satır aldım. İvan da yazmış.

Akşam, bütün grubu topladım ve belgeyi okudum; hatalara işaret ederek bazı eleştiriler de yaptım. Etkili oldu sanırım. Yeni gelen üç kişiden ikisi güçlü kuvvetli ve aklı başında kimselere benziyor. En gençleri sağlıklı bir köylü.

22 Ocak

On üç kişilik bir gondola, Pedro ve El Rubio'dan nöbeti almaya giden Braulio ve Walter'le birlikte yola çıktı. Öğleden sonra döndüler, ama hepsini taşıyamamışlar. Orada her şey yolunda gidiyormuş. Dönüşte El Rubio düşmüş; tehlikeli sonuçları olmadı, ama görülecek şeymiş.

Kent kadroları için yazılı talimat düzenledim. Herkes eşya taşıdığından kampta çalışma yapılamıyordu. Miguel'in durumu düzeliyor, ama bu kez Carlos'un ateşi yükseldi. Bugün iki yaban tavuskuşu avladık; bir hayvancık daha tuzağa düşmüş, ama tuzak onun ayağını kırdığından kurtulup kaçmış.

23 Ocak

Kamptaki işler ve yapılması gerekli birkaç keşif bölüşüldü: İnti ve Rolando, gerektiği zaman Doktor'un bir yaralıyla gizlenmesine elverişli bir sığınak aramaya koyuldular. Marcos, Urbano ve ben, Arganaraz'ın evini gözetlememize yarayacak bir yer bulmak için karşıki tepeyi incelemeye gittik. Oldukça iyi bir yer bulduk.

24 Ocak

Gondola yedi kişi olarak yola çıktı, eşya ve mısır alıp erkenden döndü; bu kez ıslanan Joaquin olmuş ve tüfeğini kaybetmiş, ama sonra bulmuş. Loro döndü ve saklandı bile. Coco ve Antonio hâlâ dışarıdalar. Yarın ya da öbür gün Guevara ile geleceklermiş.

Mevzilerimizi savunmak zorunda kaldığımızda, düşman askerlerini kuşatmamıza yarayacak yollardan birini onardık. Akşam da, geçen gün yaptığımız tatbikatı gözden geçirdik ve yanlışlarımızı düzelttik.

25 Ocak

Bize saldıracak olanların arkamıza ulaşacağı yolu incelemek için Marcos'la yola çıktık. Oraya ancak bir saatte varabildik, fakat yer çok iyi.

Aniceto ve Benjamin, vadideki Arganaraz'ın evine hakim olan tepedeki iletişim merkezini denemek için çıktılar, fakat yollarını kaybettiler. Bu yüzden iletişim sağlanamadı; bir daha denemeli. Öteberimizi koymak için bir mahzen daha kazmaya başladık. Loro geldi, öncülere katıldı. Arganaraz'la konuşmuş ve kendisine söylediklerimi tekrarlamış. Adam, Valle Grandeliyi bizi gözetlemesi için gönderdiğini kabullenmiş, fakat bizi ele verenin kendisi olduğunu inkar etmiş. Coco, Alganaraz'ın casus olarak gönderdiği Valle Grandeliyi kovdu. Manila'dan mesaj aldık, mektup ulaşmış; Kolle oraya gidecekmiş, Simon Reyes onu orada bekliyormuş. Fidel, onları dinleyeceğini, fakat sert davranacağını bildiriyor.

26 Ocak

İkinci mahzeni kazmaya daha yeni başlamıştık, Guevara ile Loyola'nın geldiğini haber verdiler. Saat 12.00'de oraya ulaştık. Bizi bekledikleri orta kamptaki ufak eve gittik.

Guevara'ya şartlarımı açıkladım: Grubun dağıtılması, rütbe zihniyetinin kaldırılması, henüz bir siyasi örgüt bulunmadığından, ulusal veya uluslararası görüş ayrılıkları etrafında her türlü polemikten kaçınılması. Her şeyi gösterişsizce kabul etti. Böylece Bolivyalılarla soğuk bir başlangıçtan sonra dostça bir ilişki kuruldu.

Loyola'yı beğendim. Genç ve tatlı bir kız. Ama onda büyük bir kararlılık seziliyor. Gençlik kolundan atılmak üzere, ama şimdilik istifa etmesini sağlamaya çalışıyorlar. Kadro hakkında ona talimat ve bir de belge verdim; bundan başka, 70 bin pe-

soya ulaşan harcamalatı da ödedim. Bundan böyle para konusunda dikkatli olmalıyız.

Örgüt ağının şefliğine Dr. Paraja'yı getireceğiz, Rodolfo da 15 gün sonra bize katılacak. İvan'a bir mektup ve talimat gönderdim. Coco'ya, cipi satmasını, ama buna karşın çiftlikle ilişki kurmasını emrettim. Saat 7'ye doğru, karanlık basarken ayrıldık. Sabahleyin yola çıkacaklar ve Guevara 14 Şubat'ta bize katılmaya gelen dört kişilik grupla birlikte dönecek. Bazı bağlantılar kurması gerektiği için daha önce gelemezmiş. Şimdi yortu olduğundan adamları da bulamazmış. Daha güçlü radyo vericileri gönderilecekmiş.

27 Ocak

Ne var, ne yok hepsinin taşınması için kalabalık bir gondola gönderdik, fakat hâlâ bir şeyler kalmış. Coco ve habercilerin gece yola çıkmaları gerekti. Onlar Camiri'de kalacaklar ve Coco, Şubat'ın 15'inden sonra cipi satmak üzere Santa Cruz'a gidecek.

Mahzeni kazmayı sürdürdük. Vahşi bir hayvan tuzağa yakalandı. Yolculuk için kumanya hazırladık. Coco döndükten sonra yola çıkmayı düşünüyoruz.

28 Ocak

Gondola eski kampı boşaltmaya uğraşıyor. Valle Grandeli'yi mısır tarlalarında dolaşırken görmüşler, fakat kaçmış. Çiftlik hakkında bir karara varmamız gerektiği artık anlaşılıyor. Yiyecek ve cephane ikmali tamamlandı sayılır: on günlük bir yola yetecek kadar, Yolculuğun tarihini de belirledik: Coco'nun dönüşünden bir veya iki gün sonra.

29 Ocak

Aşçı, avcı ve nöbetçilerden başka herkes için aylak bir gün.

Öğleden sonra Coco geldi. Santa Cruz'a değil Camiri'ye gitmiş. Loyola La Paz'a uçakla, Moises de otobüsle Sucre'ye hareket etmişler. Pazarı bağlantı günü olarak kararlaştırmışlar.

30 Ocak

On iki kişilik gondola, bol yiyecek getirdi; geride beş kişinin taşıyabileceği kadar yük kalmış. Bir şey avlayamadık.

31 Ocak

Kampta son gün. Gondola eski kampı boşalttı ve nöbetçiler de çekildiler. Antonio, Nato, Camba ve Arturo burada kalacaklar. Talimat şöyle; en geç her üç günde bir ilişki kurulacak; dört kişi bir arada oldukça, en az iki kişi silah taşıyacak ve her an tetikte beklenecek; yeni gelenler olursa talimata uygun eğitilecekler, ama zorunlu olandan fazla şey öğrenmeyecekler; kampta özel öteberi bulundurulmayacak ve bütün silahlar kılıflara sarılıp ormanda bir yere saklanacak; paralar sürekli olarak kampta ve birinin üstünde kalacak; yollar ve civar ırmaklardaki keşifler sürdürülecek.

Ani bir çekilme durumunda, Antonio ile Arturo, Arturo'nun kazdığı mahzene gidecekler; Nato ve Camba ırmak tarafından gerileyecekler ve içlerinden biri yarın kararlaştıracağımız yere durumu açıklayıcı bir haber bırakacak. Sayıları dördü aşarsa, birkaçı yedek mahzenle ilgilenecek.

Herkesi toplayıp konuştum ve yürüyüşle ilgili son emirlerimi, Coco'ya da son talimatı verdim.

OCAK AYI ANALİZİ

Beklemiyor değildim, Monje'nin tutumu baştan beri yan çizmek oldu, sonra da ihanet etti. Parti bize karşı silahlı adamlarını hazırlıyor, bense bu işin nereye varacağını henüz bilmiyorum. Ama bu bizi durdurmaz; hatta yararlı bile olabilir. Az veya çok bir iç mücadele geçirseler bile, en dürüstleri ve en yüreklileri bizimle olacaklar. Tania gitti. Ondan da, Arjantinlilerden de bir haber çıkmadı. Gerilla sayılabilecek aşama şimdi başlıyor. Birliğimizi deneyeceğiz. Bakalım ilerde ne sonuç verir ve Bolivya devrimi nereye varır. Öngörülen şeylerden en güç başarılanı Bolivyalı savaşçıları bize çekmek oldu.

ŞUBAT 1967

1 Şubat

İlk aşama tamamlandı. Arkadaşlar biraz yorgun düştüler, ama yolculuğumuz tümüyle iyi geçti. Antonio ve Nato haberleşme işaretlerini saptamak için bizimle yukarıya kadar geldiler. Benim ve yine sıtma krizleri geçiren Moro'nun sırt çantalarımızı taşımaya yardım ettiler. Yolun yakınındaki ağacın altına, bir şişenin içine oturtulan bir alarm sistemi yerleştirdik. Artçı Joaquin, sırt çantasının yükü altında suratını ekşitip duruyor ve grubun geç kalmasına sebep oluyordu.

2 Şubat

Yorucu ve sıkıntılı bir gün. Doktor yürüyüşü geciktirdi. Zaten hız genellikle düşüktü. Saat 4'te su bulunan son yere varıyor ve kamp yapıyoruz. Öncüler ırmağa gitme emrini aldılar. Fakat ağır ilerliyorlar. Bütün gece yağmur yağdı.

3 Şubat

Şafakta yağmur başladı. Bu yüzden yola 8'de çıktık. O sırada Aniceto elinde bir halatla geldi ve zor geçitlerde bize yardım etti. Biraz sonra yine yağmur başladı, Dereye saat 10'da sırılsıklam vardık. Bu günlük bu kadarla yetindik. Bu dere, Frias olamaz. Haritada gösterilmemiş bir dere olsa gerek. Öncüler yarın Pacho ile tepeye çıkacaklar ve her saat başı temas kuracaklar.

4 Şubat

Sabahtan akşamın 4'üne dek yürüdük. Yalnızca öğleyin yemek yemek için iki saatlik bir mola verdik. Yol Nacahuasu boyunca sürüyor, kötü sayılmaz, ama ayakkabıları mahvediyor; arkadaşlardan çoğu hemen hemen yalınayak kaldılar bile. Birlik yoruldu, ama iyi dayandı. Yedi kilodan fazla kaybettim. Sırtıma bazen dayanılmaz ağrılar saplanıyorsa da, rahatlıkla yürüyorum. Irmak boyunca taze ayak izlerine rastlamadık, ama haritaya bakılırsa çok geçmeden meskun yerlere varırız.

5 Şubat

Sabahleyin, 5 saatlik bir yürüyüşten sonra öncü gruptan, beklenmedik bir haber çıktı; hayvanlara rastlamışlar (bir kısrak ve tay). Durduk. Meskun bir yere rastlamak korkusuyla bölgede bir keşfe çıkılmasını emrettim. İripiti'de mi, yoksa haritada gösterildiği gibi, Saladillo ırmağının bir kol aldığı yerde mi olduğumuzu tartıştık. Pacho, Nacahuasu'dan da büyük ve aşılmaz bir ırmak bulunduğunu haber verdi. Oraya yöneldik ve gerçek Rio Grande'yle karşı karşıya geldik. Yaşam izleri var, ama yeni değil. Yolların içinde yitip gittiği çayırlar, son zamanlarda buralardan kimse geçmediğinden ayak izi taşımıyordu.

Sudan yararlanmak için, Nacahuasu kıyısında konakladık. Yarın çevreyi tanımak için ırmağın iki yanında keşfe çıkacağız; bir grup da karşıya geçmeyi deneyecek.

6 Şubat

Dinlenmekle geçirdiğimiz durgun bir gün. Joaquin, Walter ve Doktor, Rio Grande'yi yatağı boyunca keşfe çıktılar; 8 km yürüdükleri halde bir geçide rastlamamışlar; yalnız, suyu tuzlu bir dere görmüşler. Marcos akıntıya karşı güçlükle ilerliyor, Frias'a ulaşamadı. Aniceto ve Loro onunla birlikte gidiyordu. Alejandro, İnti ve Pacho ırmağı yüzerek geçmek istediler, ama başaramadılar. Biz de, daha uygun bir yer bulmak için 1 km geriye taşındık. Pombo rahatsız. Karşıya geçmeyi bir kez daha denemek için yarın bir sal yapmaya başlayacağız.

7 Şubat

Marcos'un gözetimi altında bir sal yaptık, çok büyük ve kullanışsız. Saat 1.30'da geçit yerine hareket ettik ve 2.30'da açıldık. Öncüler iki seferde geçtiler; üçüncüsünde merkez grubun yarısını ve giysilerini geçirdiler, çantam bende kaldı; merkez gruptan geri kalanları almaya gelirken El Rubio yanlış bir manevra yaptı ve sal akıntıya kapılıp açıldı, yakalayamadık. Joaquin saat 9'a kadar başka bir sal yaptı ama gece zaman yitirmemiz gereksizdi, çünkü yağmur durmuştu ve ırmak alçalıyordu. Merkez gruptan Tuma, Urbano, İnti, Alejandro ve ben kalmıştık. Tuma ve ben toprağın üstünde yattık.

10 Şubat

Kendimi İnti'nin yardımcısı gibi tanıtarak köylülerle konuşmaya gittim. Ama kısa sürdüğü için bu komedi etkili olmadı sanırım.

Bunlar bize yardımı dokunamayacak köylülerdendi. Yarattıkları tehlikenin de farkında olmadıkları için çok tehlikeliydiler. Biri köylüler hakkında bazı bilgiler verdi, ama kuşkusu nedeniyle kesinleştiremedi.

Doktor çocukları muayene etti, birinin bağırsakları kurt dolu, öteki kısraktan tekme yemiş. Bu iş bitince döndük.

Öğleden sonrayı ve akşamı huminta[17] pişirmekle geçirdik. İyi olmadı. Akşam arkadaşları toplayıp gelecek gün hakkında bazı açıklamalar yaptım. Şimdilik, Masicuri'ye doğru daha 10 gün yürümek niyetindeyim, amaç arkadaşların askerleri görmelerini sağlamak, sonra da öteki yolda bir keşifte bulunmak için Frias'ı geçmeyi deneyeceğiz.

11 Şubat

Kıyı boyunca uzanan keçiyolunu bozulmaya başladığı yere kadar izledik. Yer yer kaybolması son zamanlarda buradan kimselerin geçmemiş olduğunu gösteriyordu. Öğleyin yolun büyük bir ırmakla kesildiği yere ulaştık. Bunun Masicuri olup olmadığını tartıştık. Bir dere başında mola verdik, Marcos ve Miguel kaynağa doğru keşfe çıktılar; döküldüğü yeri bulmak için İnti, Carlos ve Pedro akış yönünde ilerlediler. Böylece bunun Masicuri olduğunu ve ilk geçidin biraz aşağıda bulunduğunu öğrendik. Orada, birkaç köylü atları yüklüyorlarmış. Bizim izleri görmüşlerdir. Artık çok dikkatli olmalıyız. Köylünün söylediğine bakılırsa Arenales'den beş veya altı kilometre ötedeyiz.

12 Şubat

Öncülerin dünkü iki kilometresi çabuk aşıldı. Bundan sonra yol almak güçleşti. Öğleden sonra saat 4'te, aradığımız yol olduğunu sandığımız, doğru dürüst bir yola çıktık. Irmağın öte yanında bir ev vardı ama bunu bıraktık ve Rojas'ın salık verdi-

ği ırmağın bu kıyısındaki Montana'nın evini aramaya koyulduk. İnti ve Loro gittiler ama kimseyi bulamadılar, fakat her şey aradığımız yerin orası olduğunu gösteriyordu.

Saat 7.30. Bir gece yürüyüşüne çıktık ve bu sayede geri kalanları da öğrendik. Saat 10'a doğru İnti ve Loro eve döndü, ama hiç iyi haberler getirmediler: Adam sarhoşmuş ve konuksever de değilmiş. Elinde de mısırdan başka bir şey yokmuş. Irmağın karşı kıyısında, geçide yakın yerdeki Caballero'nun evinde içmiş. Geceyi yakın bir ormanda geçirmeye karar verdik. Humintas'lar (ekmek) mideme oturduğu ve bütün gün bir şey yemediğim için çok yorulmuştum.

13 Şubat

Sabah, çok erken saatte şiddetli bir yağmur başladı, öğleye kadar sürdü ve ırmağı kabarttı. Daha iyi haberler almaya başladık. Montano, ev sahibinin 16 yaşlarındaki oğluymuş. Babası burada değil, bir haftadan önce de dönmeyecek. Oradan dört kilometre kadar uzakta bulunan aşağı köy hakkında belirli bilgiler verdi. Sola doğru uzayan bir yol var, fakat dar. Bu ıssız yerde, Perez'in kardeşi, kızı bir askerle nişanlı olan yoksul bir köylü oturuyor. Derenin ve mısır tarlalarının yanında, yeni bir kampa taşındık. Marcos ve Miguel yola bakmak için çıktılar.

14 Şubat

Kampta durgun bir gün geçirdik. Evin oğlu üç kez geldi; birinde, bazı kişilerin, birkaç domuz almak için ırmağın bu yönüne geçtiklerini haber verdi ama fazla bir şey söylemedi. Mısır tarlasındaki zararı ona fazlasıyla ödedik.

Arkadaşlar bütün gün hiçbir eve rastlamadan çalı çırpı kesip yol açtılar; onların hesabına göre 6 km'yi bulmuşlar. Yani, yarınki yolun yarısı.

Havana'dan gelen bir mesajı deşifre etmeye çalıştık. İçeriği, Kolle ile yapılan görüşme. Görevin, kıtasal niteliği hakkında o güne değin kendisine bir şey söylenmediğini, bu durumda, koşullarını benimle görüştükten sonra işbirliği yapmaya hazır olduğunu, bizzat kendisinin Simon Rodrigez ve Ramirez ile geleceğini anlatmış. Bundan başka Simon'un, partinin alacağı karar ne olursa olsun, bize yardım etmek istediğini de haber veriyorlar.

Ayrıca, kendi pasaportuyla yolculuk eden Fransız'ın da ayın 23'ünde La Paz'a varacağını ve Pareja ve Rhea'nın evinde kalacağını bildiriyorlar. Şimdilik çözemediğimiz ufak bir kısım kaldı.

Bu yeni dostluk atılımını nasıl karşılayacağımızı sonra düşünürüz. Merci beş parasız gelmiş, söylediğine göre paralarını çaldırmış; yolsuzluk yaptığını sanıyoruz, ama kanıtlamamız olanaksız. Lechin para bulmaya gidecek.

15 Şubat

Telaşsız bir yürüyüş günü. Saat 10'da, dün açtıkları yolun sonuna vardık. Bundan sonrası ağır ilerledi. Öğleden sonra saat 5'de ekili tarlalar gördükleri haberini getirdiler; yanılmadıklarını saat 6'da anladık. İnti, Loro ve Aniceto'yu köylülerle konuşmaya gönderdik. Adamın adı Michel Perez, zengin bir köylü olan Nicola'nın kardeşiymiş; ama kendisi yoksul ve kardeşi onu sömürüyor, öyle ki bizlerle işbirliği yapmaya hazır. Vakit geç olduğundan akşam yemeği yemedik.

16 Şubat

Kardeşin dikkatini çekmemek için biraz daha yürüdük ve 50 metre aşağıda akan ırmağı gören bir noktada konakladık. Beklenmedik olaylara karşı iyi bir sığınak burası ama rahat de-

ğil. Rosita'ya kadar uzanan sıradağları aşmaya yetecek kadar bol yiyecek hazırladık.

Öğleden sonra da, gece yarısına dek dinmeden yağan şiddetli ve inatçı bir yağmur bütün planlarımızı altüst etti; üstelik ırmağı da kabarttığı için bizler yine tecrit edildik. Köylüye domuz satın alıp beslemesi için 1000 peso vereceğiz; kapitalist tutkuları var adamın.

17 Şubat

Bütün sabah yağmur yağdı; 18 saat, durmadan. Her şey ıslandı ve ırmak çok kabardı. Marcos, Miguel ve Braulio'yu Rosita'ya giden bir yol bulmaları için gönderdim. Marcos, 4 km yol yaptıktan sonra döndü, Pampa del Tigre'ye benzeyen kurak bir vadi görmüş.

18 Şubat

Kısmi başarısızlık. Çalı kesip yol açanlara ayak uydurup yürüdüğümüzden, ağır ilerledik. Saat 2'de yol açmayı gerektirmeyen düzlüğe gecikmeyle ulaştık. Saat 3'te tepeyi aşmak umuduyla bir su kenarında konakladık. Sabah Marcos'la Tuma keşfe çıktılar ve çok kötü haberlerle döndüler: Tepe, yol vermeyen sarp kayalarla çevriliymiş. Geri dönmekten başka çare yok.

19 Şubat

Boşa giden bir gün. Bir ırmak bulup oradan çıkarız umuduyla tepeden indik, ama bu mümkün olmadı. Miguel ve Aniceto'yu yeni karşılaştığımız sıradağı aşmaları ve öbür yana geçmeyi denemeleri için gönderdim; bu da olmadı. Bütün gün onları bekledik. Döndüklerinde ötekine benzer, geçit vermez kayalıklar bulunduğu haberini getirdiler.

Yarın, ırmağın arkasındaki ve batıya bakan son tepeye tırmanmaya çalışacağız.

20 Şubat

Gün oldukça ağır tempolu bir yürüyüşle, engebeli bir yolda geçti. Miguel ve Braulio mısır tarlasındaki ufak dereye varmak için eski yoldan gittiler; orada yollarını kaybetmişler ve dereye karanlık basarken varmışlar. İkinci akarsuya vardığımız zaman, Rolando ve Pombo'yu sivri tepeyi buluncaya değin çevreyi keşfe yolladım fakat saat 3'te döndüler; bunun üzerine Pedro ve El Rubio'yu öbürlerini beklemek üzere orada bırakarak Marcos'un açmakta olduğu yoldan devam ettik. Mısır tarlalarının ortasından akan dereye saat 4.30'da vardık ve kamp yaptık. Keşifçiler dönmedi.

21 Şubat

Derenin ters yönüne doğru ağır yürüyüş. Pombo ve Rolando öteki derenin geçit verdiğini bildirmeye geldiler; Marcos da gördü ve aynı kanıya vardı. Saat 11'de oraya doğru yol aldık ve 13.30'da vardık, ama su çok soğuktu ve yüzmeden aşmak olanaksızdı. Loro'yu keşfe gönderdik. Gecikti. Artçıları beklemeleri için Braulio ve Joaquin'i gönderdim. Loro, derenin ilerde daha genişlediği ve geçit verdiği haberini getirdi. Bunun üzerine Joaquin'in alacağı sonucu beklemeden yola çıktık. Saat 6'da tam kamp kurmaya hazırlandığımız sırada döndü; yamaca tırmanabiliyormuş ve epeyce kullanışlı yollar varmış.

İnti hasta, bir haftada bu ikincisi. Fazla yemekten oluyor.

22 Şubat

Gün, makilerle kaplı tepelere tırmanmakla geçti. Yorucu bir günden sonra, amaca ulaşmadan kamp kurma saati geliverdi.

Joaquin ve Pedro'yu oraya ulaşmayı denemeleri için gönderdim. Saat 7'de döndüler ve daha üç saat, çalı çırpı ayıklayarak yürümemiz gerektiğini bildirdiler.

23 Şubat

Benim için kötü bir gün. Kendimi çok yorgun hissediyorum; ayakta durabilmek için dişlerimi zor sıktım. Sabahleyin Marcos, Braulio ve Turna, biz kampta onları beklerken, yolu düzenlemeye gittiler. Gönderdiğim mesajın Fransızca mektuplar kutusuna vardığını bildiren bir mesaj deşifre ettik. Öğleyin, toprağı çatlatan ve biraz sonra, en yüksek tepeye vardığımızda baygınlık geçirmeme sebep olan bir sıcakta yola çıktık. O andan sonra da kendimi zorlayarak yürümeye çalıştım. Bölgenin en yüksek doruğu 1420 metre. Topografisi, haritadaki işaretlerden farklı; belirli bir sınır çizgisinden sonra dik bir yokuşla, sonunda Rosita'nın aktığı, 8-10 metre enindeki ağaçlık bir düzlüğe iniliyor. Oradan bu sıradağların yüksekliğindeki dağlara varılıyor. Ve uzakta, uzanıp giden bir ova görünüyor. Rio Grande ve oradan da Rosita'ya giden dereye ulaşmak için, çok sarp fakat geçit veren bir noktaya inmeye karar verdik. Haritanın gösterdiğinin tersine, bu yer meskun görünmüyor. Cehennem gibi, kurak bir yolu aşıp, karanlık basarken 900 metrede kamp kurduk. Dün sabah Marcos'un bir arkadaşa, cehennem ol, diye küfrettiğini dediğini duymuştum, bugün de başkasıyla dalaştı. Onunla konuşmalıyım.

24 Şubat

Hareketli ve yorucu bir gün. Ağır ilerliyoruz, su yok, çünkü izlediğimiz dere kurumuş. Öğleyin, bıçakla kamış keserek yol açanların yorgunluktan yıkıldığını görerek, yerlerine başkalarını gönderdik. Saat 2'de biraz yağmur yağdı, mataraları doldurduk.

Biraz sonra da bir pınara rastladık. Saat 5'te su kenarında bir düzlükte kamp yaptık. Marcos ve Urbano keşfe çıktılar. Marcos döndü ve ırmağın 2 km uzakta olduğunu, fakat ırmak boyunca giden yolun biraz sonra bataklıkta kaybolduğunu haber verdi.

25 Şubat

Kötü bir gün. Yürüyüş ağırlaştı, bu yetmiyormuş gibi Marcos yolunu kaybettiğinden sabahı boşa geçirdik; Miguel ve Loro ile gitmişti. Bunu öğle vakti haber verdi ve radyo ile iletişim kurup bulunduğu yeri belirlememizi bildirdi. Braulio, Tuma ve Pacho gittiler. Saat 2'de Pacho geri döndü; onu buraya radyo konuşmaları duyulmadığı için Marcos göndermiş. Benigno'yu yolladım ve 6 saatte ırmağı bulamazsa geri dönmesini emrettim. Benigno gittikten sonra Pacho beni çağırdı ve Marcos'la kavga ettiklerini, Marcos'un ona sert emirler verdiğini, kamış kestiği uzun bıçağıyla tehdit ettiğini ve tokat attığını anlattı. Pacho ona yürümeyi sürdüremeyeceğini söyleyince, davranışlarını Pacho'nun giysilerini yırtmaya kadar vardırmış.

Durumun ciddiliği karşısında İnti ve Rolando'yu çağırdım. Pacho'nun suçlamalarının bazılarını kabul etmemekle birlikte, Marcos'un karakteri yüzünden öncü gurupta gergin, bir hava estiğini doğruladılar.

26 Şubat

Sabahleyin Marcos ve Pacho'yu yüzleştirdim. Sonunda, Marcos'un ona hakaret ettiği, kötü davrandığı, hatta belki de bıçakla tehdit ettiği, buna karşılık Pacho'nun hakaret dolu cevaplar verdiği ortaya çıktı; belli ki o da doğuştan kabadayı. Böyle olaylar daha önce de olmuş. Herkesin gelmesini bekledim ve sonra bir konuşma yaparak Rosita'ya ulaşmanın ne bü-

yük bir çaba istediğini, bunun, gelecekteki çabalara kıyasla, ancak ufak bir başlangıç olduğunu ve iki Kübalı arasındaki üzücü olayın, henüz birbirlerine alışamamaktan ileri geldiğini anlattım. Marcos'u tutumundan ötürü eleştirdim ve Pacho'ya da, yanlış tutumu sürüp giderse gerilla birliğinden yüz kızartıcı biçimde kovulacağını söyleyerek uyardım.

Pacho, radyo konuşmasını kesmiş, dönüşte bana olayı hemen anlatmamış ve büyük bir olasılıkla Marcos'un onu dövdüğü yalanını uydurmuştu. Bolivyalılardan, herhangi bir kuşkuları varsa, dolambaçlı yollara sapmadan, açıkça söylemelerini ve sorun çıkarmadan ayrılmalarını rica ettim.

Rio Grande'ye ulaşmak ve yürüyüşümüzü onun akış yönüne uydurarak sürdürmek için yeniden yola koyulduk. Hedefe vardık ve 1 km kadar kıyıdan gittik ama, yolumuzun üstüne dik bir kaya çıktı. O noktada ırmağı geçemeyeceğimizden tırmanmak zorunda kaldık. Benjamin bitkin düştüğü ve çantasıyla da başı derde girdiği için geride kalmıştı. Bize yetiştiği zaman yola devam etmesini emrettim, dediğimi yaptı. 50 metre tırmandı, bu arada yukarı çıkan yolu kaybetti ve kaygan bir kayalıkta aramaya başladı. Urbano'ya ona yanıldığını söylemesini emrettiğim sırada ani bir hareket yaptı ve suya düştü. Yüzme bilmiyordu. Akıntı şiddetliydi, bu yüzden ayağı yerde olduğu halde sürüklendi. Onu kurtaracağımıza inanıyorduk, fakat elbiselerimizi çıkarıncaya değin bir girdaba kapılıp yok oldu. Rolando ona kadar yüzdü ve dalmaya çalıştı, fakat akıntı onu uzağa götürdü. Beş dakika içinde bütün umudumuzu yitirdik. Zayıf ve beceriksiz bir oğlan olmakla birlikte, büyük bir yenme istemine sahipti. Ama bu kadarı gücünü aşmıştı; böylece ilk ölüyü saçma bir biçimde Rio Grande sularında verdik. Saat 5'te, Rosita'ya ulaşamadan kamp yaptık. O gece, son fasulye payımızı yedik.

27 Şubat

Irmak boyunca ilerleyip kayalara tırmanarak geçirdiğimiz zorlu bir günden sonra Rosita'ya ulaştık. Nacahuasu'dan büyük ve Masicuri'den ufak olan bu ırmağın suları kırmızımtrak. Son yiyeceğimizi de bitirdik. Meskun yerlere ve anayola yakın olduğumuz halde yakınlarda, çevrede yaşam izi yok.

28 Şubat

Yarın dinlenme günü. Kahvaltıdan sonra Benjan'in ölümü üzerine konuştum ve Sierra Maestra ile ilgili öyküler anlatıp kısa bir konuşma yaptım. Sonra keşifler başladı; Miguel, İnti ve Loro, emrim üzerine Rosita'nın akışının ters yönüne doğru ilerlediler. 3-5 saat yürümelerini emrettim. Bu sürenin Abaposito'ya varmak için yeterli olduğunu düşünmüştüm, ama yolun bozukluğu yüzünden varamadılar; yaşam izine rastlamadık. Joaquin ve Pedro karşı dağa tırmandılar. Hiçbir şey görememişler, ne bir keçiyolu, ne de eski bir patika kalıntısı. Alejandro ve El Rubio ırmağı aştılar ve yol bulamadılar, fakat onlarınki yüzeysel bir incelemeydi. Marcos sal yapımını denetledi. Biter bitmez de Rosita'nın kol aldığı bir kıvrımdan karşıya geçmeye başladık. Beş kişinin çantaları geçirildi. Ama Miguel çantası geçmişken kendisi kaldı. Benigno'nun ise çantası kalmışken kendisi geçti. Terslikler üst üste gelir. Benigno ayakkabılarını kaybetti.

ŞUBAT AYI ANALİZİ

Kampta, olup bitenlerden bir haber alamamakla birlikte, bazı kaçınılmaz ve dununa göre üzücü olaylar dışında her şey iyi gidiyor denebilir.

Dışarıdan, birliğimizi tamamlamak için gönderecekleri adamlardan haber çıkmadı. Fransız La Paz'a gelmiş olmalı,

birkaç gün sonra kampa varır. Arjantinlilerden ve El Chino'dan da haber çıkmadı. Ulaşım her iki yönden iyi işliyor. Partinin tutumu en yumuşak deyimiyle duraksamalı ve ikiyüzlü. Yeni temsilcilerle konuştuktan sonra aydınlanır.

Yolculuk iyi geçti ama Benjamin'in ölümüyle sonuçlanan kaza ona gölge düşürdü. Adamlar zayıf, Bolivyalılar dayanamayacaklar. Yarı aç geçen son günler ve sürüp giden dargınlıklar heyecanı söndürüyor. Kübalılardan deneyimsiz olan Pacho ve El Rubio bekleneni daha vermediler, Alejandro ise fazlasıyla verdi; eskilerden Marcos sürekli kaygı kaynağı ve Ricardo gayretli değil. Diğerlerinin davranışı iyi. Gelecek aşama savaş olacak, bu kesin.

MART 1967

1 Mart

Sabahın 6'sında yağmur başladı. Dindikten sonra ırmağı geçmeye karar verdik, ama hızlandı ve öğleden sonra saat 3'e değin sürdü. Irmağın suları iyice kabarmış olduğundan geçişin güvenli olmayacağını düşündük. Şimdi iyice kabarmış durumda ve kolay kolay alçalacağı da yok.

Yağmurdan korunmak için terkedilmiş bir kulübeye sığındım ve yeni kampı orada kurdum. Joaquin eski yerinde kaldı. Akşam Polo'nun süt kutusu, Eusebio'nun da süt ve sardalye kutusu yürüttüklerini haber verdiler. Ceza olarak, yemekte bu yiyecekler bulunacağı gün onlara vermeyeceğiz. Kötüye işaret.

2 Mart

Yağmur şafakta başladı. Herkes bitkindi, başta ben. Irmak daha da kabardı. Hava açılır açılmaz kampı bırakıp geldiğimiz ırmağa paralel yoldan geri dönmeye karar vermiştik. Öğleyin

yola çıktık ve corojos denen meyvenin bol miktarda stokunu yaptık. Yolumuzu bırakıp bir patikaya sapmıştık, o da bir yerde bitiverince saat 4.30'da durmak zorunda kaldık. Öncülerden haber çıkmadı.

3 Mart

Yürüyüşe heyecanla ve hızlı adımlarla başladık, ama zamanla hızımız kesildi. Benjamin'in ırmağa düştüğü bölgede yeni bir kaza daha olmasından korkarak yolu değiştirdim. Yarım saatte inmiş olduğumuz yeri aşmak 4 saatimizi aldı. Saat 6'da dere kıyısına geldik ve kamp yaptık. Yalnızca iki palmiye vardı, Miguel ve Urbano, sonra da Braulio birkaç tane daha getirmeye gittiler. Gece yarısına doğru yemeğe oturabildik; palmiye meyveleri ve corojolar imdadımıza yetişmişti.

4 Mart

Miguel ve Urbano sabah erkenden gittiler. Bütün gün çalı çırpı kestiler ve saat 6'da döndüler; 5 km yol açmışlar ve bir ova görmüşler. Bu, ilerleyişimizi kolaylaştıracak, ama kamp kuracak yer yokmuş. Onlar yolu tamamlayıncaya değin burada kalmaya karar verdik. Avcılar iki maymun, bir papağan ve bir güvercin vurdular. Bunları ve bölgede bol bulunan palmiye meyvelerini yedik.

5 Mart

Joaquin ile Braulio, yağmur altında yol açma çalışmalarım sürdürmeye gittiler, ama ikisi de gevşek, işi ilerletemiyorlar. 12 palmiyeden meyve topladık ve birkaç kuş avladık. Böylece konserveler elimizde kaldı ve 2 günlük meyve arttı.

6 Mart

Akşamın saat 5'ine değin aralıklarla yürüdük. Miguel, Urbano ve Tuma bize yol açıyorlar. Biraz ilerledik; uzaktan Nacahuasu'nun yakınında olduğunu sandığımız tepeler görünmeye başladı. Olup olacağı bir papağan vurduk, onu da artçılara verdik. Bugün palmiye meyvesi ve et yedik. Elimizde üç öğünlük yiyecek kaldı.

7 Mart

Dört ay oldu. Adamlar erzağın tükendiğini, yolunsa bitmediğini gördükçe cesaretlerini yitiriyorlar. Bugün ırmak kıyısında 4 ya da 5 km yol aldık ve umut verici bir yola çıktık. Yediklerimiz, 3-5 küçük kuş ve palmiye meyvelerinin kalan kısmı. Yarın konservelere başlayacağız; adam başına 1/3'den iki gün yeter, sonra süt, hepsi bu. Zaten Nacahuasu'ya iki üç günlük bir yolumuz kaldı.

8 Mart

Bugün az yol aldık, sürprizli ve gergin bir gün oldu. Saat sabahın 2'sinde avda olan Rolando'yu beklemeden yola çıktık. Bir buçuk saat sonra yol açanlara ve avcılara rastladık. Epey kuş vurmuşlar, fakat bir subaşı bulup durmuşlardı. Kamp yapmalarını emrettikten sonra o yeri görmeye gittim; bir petrol sondaj istasyonu gördüm. İnti ve Ricardo suya atladılar; kendilerini avcı gibi tanıtmaları gerekiyordu. Elbiseyle atlamışlardı, karşı kıyıya yüzdüler, ama İnti'ye ne olduysa, az kaldı boğuluyordu; Ricardo ona yardım etti. Böylece kıyıya ulaştılar, ancak herkesin dikkatini çektiler. Tehlike işareti vermeye gerek kalmadan ortadan kayboldular. Suya atıldıklarında öğle vaktiydi, 15.15'e değin bekledim, ortaya çıkmadılar. Son nöbetçiler de saat 21'de çekildiler.

Çok kaygılıydım; iki cesur arkadaş tehlikedeydiler ve ne olup bittiğini bilmiyordum. En iyi yüzücülerimiz olan Alejandro ve Rolando'nun yarın karşıya geçip bakmalarına karar verdik.

Geçişe erken saatte başladık, ama bir sal yapmamız gerekti ve bu da çok zaman kaybettirdi. Nöbetçiler, karşı kıyıda yan çıplak adamlar gördüklerini söylediler. Saat 8.30'da geçiş durduruldu. Öbür tarafa uzanan ufak yolu aştık, burası ıssız ama görülebiliriz; erkenden, sisten yararlanarak geçmek gerekir.

Saat 10.30'dan 16'ya değin süren umutsuz bir gözetlemeden sonra kumanyacılarımız (İnti ve Chinchu) suya atladılar ve epey aşağıda karaya çıktılar. Beraberlerinde bir domuz, ekmek, pirinç, şeker, kahve, biraz konserve, mısır getirdiler. Kendimize kahve, ekmek ve kondanse sütle güzel bir ziyafet çektik.

Kendilerini görelim diye her saat başı dışarı çıktıklarını fakat bizlere görünemediklerini anlattılar. Marcos ve beraberindekiler üç gün önce geçmişlerdi. Anlaşılan Marcos yine dalaşmış ve silah çekmiş. Sondajdaki mühendisler Nacahuasu'ya kaç kilometre kaldığını bilmiyorlar, ama varsayımlarına göre beş günlük bir yol var. Eğer öyleyse kumanyamız yeter. Sondajlar, kurulmaya başlayan bir istasyona ait.

10 Mart

6.30'da yola çıktık ve yol açanlara yetişinceye değin 45 dakika yürüdük. 8'de yağmur başladı ve 11'e dek sürdü. Üç saat kadar yürüdük ve saat 5'te kamp kurduk. Uzaktan birkaç tepe gözüküyor, Nacahuasu olabilir. Braulio keşfe çıktı. Döndüğünde bir patika bulunduğunu ve ırmağın batıya doğru dümdüz aktığını söyledi.

11 Mart

Gün iyi başladı. Yürüdüğümüz yol iyi durumdaydı, ama bir saat sonra birden bitiverdi. Braulio macheteyi aldı ve kıyıya varmak umuduyla yol açmaya devam etti. Urbano ona yardıma gitti, biz de onları bekledik. Tam hareket ettiğimiz zaman yükselen sular yolumuzu kesti. Sular iki metreye yakın yükseldi.

Macheteros[18]'lardan böylece ayrılmış olduk ve yolumuza ormandan devam etmek zorunda kaldık. Saat 13.30'da, Miguel ve Tuma'yı, öncülerle bağlantı kurup Nacahuasu'yu veya iyi bir kamp yeri bulamazlarsa dönmelerini söylemek üzere gönderdim.

Saat 18'de döndüler. 3 km yürümüşler, sonra yollarını dimdik bir kaya kesmiş. Varmış sayılabiliriz ama ırmak alçalmazsa önümüzdeki günler en çetin günler olacak. Dört veya beş kilometre yaptık.

Tatsız bir durumla karşılaştık. Artçıların şekeri bitmiş. Acaba az mı verildi, yoksa Braulio mu yürüttü diye düşünüyorlar. Bunu kendisiyle görüşmeliyim.

12 Mart

Dün açılan yolu 1 saat 10 dakikada geçtik. Vardığımızda, bizden önce hareket etmiş olan Miguel ve Turna dimdik yükselen bir kayayı aşma denemeleri yapıyorlardı. Çabaları bütün gün sürdü. Yaptığımız tek iş 4 küçük kuş avlamak oldu. Bunları midyeli pilavla yedik. İki öğün yemeğimiz kalıyor. Miguel karşı kıyıda kaldı. Görünüşe bakılırsa Nacahuazu'ya giden bir geçit bulmuş olacak. 3-4 km kadar yürüdük.

13 Mart

Saat 6.30'dan 12.00'ye dek son derece tehlikeli dik kayalara tırmandık ve Miguel'in bir siklop [19] çalışmasıyla açtığı yo-

lu izledik. Nacahuasu'ya vardığımızı sanırken karşımıza kötü birkaç geçit çıktı. Beş saatte pek az ilerlemiştik. Saat 17'de orta şiddette bir yağmur altında kamp kurduk. Çocuklar çok yorgun ve moralleri yine bozuk. Yaklaşık 6 km yaptık ama işe yaramadı.

15 Mart

Yalnızca merkez grup ırmağı aştı. El Rubio ve Doktor bize yardım ettiler. Nacahuasu'nun ağzına varacağımızı umuyoruz. Adamlardan üçü yüzme bilmiyorlardı ve yükümüz de fazlaydı. Akıntı bizi bir km kadar sürükledi ve sal orayı aşamaz oldu. Onbir kişi bu kıyıda kaldık; yarın El Rubio ve Doktor geçişlere tekrar yardım edecekler. Dört atmaca avladık ve umduğumuzdan da güzel bir yemek yedik. Her şey ıslandı, çünkü hava çok nemli. Çocukların morali bozuk. Miguel'in ve daha birçoğunun ayakları şişti.

16 Mart

Atı yemeye karar verdik, çünkü yeterli beslenemediğimiz için sağlığımız bozuluyor. Miguel, İnti, Urbano ve Alejandro'da hastalık belirtileri başladı bile. Ben de çok dermansızım. Joaquin ve adamlarının ırmağı aşacağını sanmıştık, aşamadılar. Doktor ve El Rubio onlara yardıma gittiler, ama akıntıya kapılıp sürüklendiler ve gözden kayboldular. Joaquin, aramaya çıkma izni istedi, verdim fakat akıntıya uyup giderken o da onların izini kaybetti. Onlara yetişmeleri için bu kez Pombo ve Tuma'yı yolladım. Ama bulamadılar ve akşama döndüler. Saat 17'de at şöleni başladı. Yarın bunun sonucu belli olur. Rolando'nun bugün kampa varmış olduğunu sanıyorum.

32 numaralı mesajı deşifre edebildik. Bir Bolivyalı bize katılmaya geliyormuş, bir miktar da glucantine ile sinek ilacı gönderiyorlarmış. Şimdiye dek bunlara sahip değildik.

17 Mart

Silahlı çatışma başlamadan bir trajedi daha yaşadık. Joaquin öğleye doğru geldi; Miguel ve Tuma ona güzel bir porsiyon et götürmeye gitmişlerdi. Serüven ciddiydi. Salı zaptedememişler ve sal bir girdaba kapılıp, anlattıklarına bakılırsa birkaç kez devrilinceye kadar sürüklenmiş. Sonuç, birçok sırt çantası, hemen hemen bütün kurşunlar, 6 tüfek ve bir insan kaybı. Carlos, Braulio ile birlikte bir girdaba kapılmış. Braulio kıyıya ulaşmayı başarabilmiş ve Carlos'un çaresizce akıntıya kapılıp gittiğini görebilmiş, Joaquin bütün takımlarıyla daha ileride kıyıya çıkmış, fakat Carlos'un sürüklendiğini görmemiş. Şimdiye kadar artçı güçteki Bolivyalıların en iyisi oydu; disiplinli, ağırbaşlı ve şevkliydi.

Kaybolan silahlar şunlar: Braulio'nun Brno'su, Carlos ve Pedro'nun 2 M-1'i, Abel, Eusebio ve Polo'nun 3 mavzeri. Joaquin, El Rubio ve Doktor'u karşı kıyıda gördüğünü, onlara ufak bir sal yapıp geçmelerini emrettiğini söyledi. Saat 14'te göründüler, çıplaktılar ve El Rubio yalınayaktı. Serüvenlerini ve çektikleri sıkıntıları anlattılar. Sal ilk anaforda parçalanmış. Yakına, bizim kıyıya çıktığımız yere ulaşmışlar. Biz yarın erken saatte yola çıkacağız, Joaquin ise öğleyin çıkacak. Yeni haberlerin ulaşacağını sanıyorum. Joaquin'in adamlarının morali iyi görünüyor.

18 Mart

Erkenden yola çıktık, Joaquin de yediklerimizden kalan yarım atı hazırlayacak ve gücünü toplar toplamaz yola çıkacak. Adamlarımız, atın hepsini yiyip bitirmek istiyorlardı; birazını saklamalarını sağlamak için epeyce uğraştım. Öğleye doğru Ricardo, İnti ve Urbano geride kaldılar. Kamp yerinde, istemememe karşın, onları beklemek zorunda kaldık. Zaten güç iler-

liyorduk. Saat 14.30'da Urbano, Ricardo'nun vurduğu bir dişi geyikle çıkageldi. Bol bol yedik ve bu sayede biraz at pirzolası ayırabildik. Saat 16.30'da vardığımız yer, mola yerimiz olması gerekirken, kaldık ve uyuduk. Gecikenler var, homurdananlar da çok: Chinchu, Urbano ve Alejandro.

19 Mart

Sabahleyin, önce iyi yol aldık ve kararlaştırdığımız gibi saat 11'de mola verdik. Fakat, Ricardo, Urbano ve bu kez Aleandro yine geciktiler. Saat 13'te yetiştiler, ama bir de dişi geyik getirdiler. Joaquin de onlarla birlikte geldi. Joaquin ile El Rubio ağız kavgasına başladılar, araya girmem gerekti ve haklıya haksıza bakmayıp El Rubio'yu sertçe azarladım.

Akarsu yönünde yola devam etmeye karar verdim ama havada bir uçak dönüp duruyordu. Pek hayra alamet değil. Merkez kamptan haber çıkmayışı da kaygı verici. Yol daha uzun sürecek sanmıştım, ama çocukların gevşekliğine karşın, saat 17.30'da vardık. Bizi El Chino ile gelen Perulu doktor El Negro ve radyo teknisyeni karşıladılar. Benigno'nun yemeği hazırladığını ve bizi beklediğini haber verdiler. Guevara'nın iki adamı kaçmışlar ve çiftliğe polis gelmiş. Benigno, yiyecek yüklenip bizi karşılamaya geldiğini ve üç gün önce Rolando ile karşılaştığını anlattı.

İki günden beri buradaymış ve küçük uçağın üç gündür buralarda dolaştığını görerek, ordunun ırmak yönünden gelebileceğinden korkup daha ileriye gitmemiş. El Negro, 6 kişinin çiftliğe saldırdığına tanık olmuş. Ne Antonio, ne Coco oradaymışlar; Coco, Guevara'nın öteki adamlarını almak üzere Camiri'ye ve Antonio da, iki kişinin kaçtığını Guevara'ya haber vermeye gitmişler. Marcos'tan, serüvenini kendine özgü bir biçimde anlatan bir yazı aldım; açıkça yasakladığım halde çiftliğe gitmiş. Antonio'dan da durumu anlatan iki mektup aldım.

Fransız, El Chino ile arkadaşları, El Pelado, Tania, Guevara ve grubunun bir kısmı şimdi üsteler. Fasulyeli ve geyikli pilavla iyice karnımızı doyurduktan sonra Miguel, yine sallanarak gelen Chinchu'yu kaybetmiş olan Joaquin'i aramaya gitti. Ricardo ile döndü, Joaquin de sabah erken çıkageldi ve böylece hepimiz toplanmış olduk.

20 Mart

Saat 10'da hızlı bir yürüyüşle yola çıktık. Benigno ve El Negro önden gidiyor, Marcos'a yazdığım mesajı götürüyorlardı. Bu mesajda kendisinin savunma işleriyle uğraşmasını ve yönetim işlerini Antonio'ya bırakmasını emrediyordum. Joaquin, acele etmeden dere girişindeki izlerimizi sildikten sonra yola çıktı. Yanında yalınayak üç adam var. Mola vermiştik, saat 13'te Pacho, Marcos'un bir mesajını getirdi. Benigno'nun anlattıklarının devamını bildiriyordu. İşler kötüleşiyor. 60 asker Valle Grande yolunda bekliyorlarmış ve Guevara'nın adamı olan bir habercimizi, Salustrio'yu yakalamışlar. Bir katırımızı almışlar, ciplerden biri de kayıpmış. Küçük evimizi bekleyen Loro'dan haber yok. Orada bir ayı avladığımız için Ayı adını yerdiğimiz kampa ne yapıp edip varacağız. Miguel ve Urbano'yu yemekleri hazırlamak üzere gönderdik, hepimiz çok acıkmıştık. Biz oraya karanlık basarken vardık. Orada Danton, El Pelao, Tania ve yiyecekleri taşıyıp kampı boşaltmak için gondola olarak kullandıkları bir grup Bolivyalı vardı. Rolando'yu, araç ve gereci almaya göndermişler. Bir bozgun havası esiyordu. Biraz sonra, yeni katılan bir Bolivyalı doktor, Marcos ve Antonio'nun, Rolando'yu su başında beklediklerini bildiren bir mesaj getirdi. Aynı aracıyla ben de onlara bir mesaj yolladım, savaşın silâhla kazanıldığını, hemen kampa çekilmelerini ve orada beni beklemelerini söyledim. Bir keşmekeş ki, hiç kimse ne yapacağını bilmiyor.

El Chino ile bir ön görüşme yaptık. On ay boyunca her ay 5 bin dolar istiyor. Havana'da bu noktada benimle anlaşmasını söylemişler. Bir de mesaj getirmiş, çok uzun olduğu için Arturo deşifre edemedi. Ona önerisini altı ay içinde dağa çıkmaları koşuluyla kabul ettiğimi söyledim. Yönetimindeki on beş kişiyle Ayacucho bölgesinde mücadeleye başlayacaklarını söyledi. Ayrıca şimdi beş kişi, ilerde savaş denemesi geçiren silahlı on beş kişi daha yollamayı da kabul ettim. Karşılığında orta güçte çok sayıda radyo istedim. Aramızda bir kod üzerinde anlaşıp sürekli bağlantı halinde kalacağız. Çok heyecanlı bir durumu var.

21 Mart

Günü El Chino, Fransız, El Pelao ve Tania ile bazı noktaları açıklığa kavuşturmak amacıyla tartışmakla geçirdim. Fransız, Monje, Kolle, Simon Reyes konusunda bazı haberler getirmiş; ama bunları daha önce duymuştum. Bize katılmaya gelmiş fakat Fransa'ya dönüp destek örgütlerinden bir ağ kurmasını ve geçerken Küba'ya da uğramasını söyledim. İşine geldi, evlenmek ve bir çocuk sahibi olmak istiyormuş. Bolivya'nın kurtuluş hareketine uluslararası bir yardım kampanyası açmaları için Sartre ve B. Russell'a mektup yazmalıyım. Bize öncelikle para, ilaç ve elektronik malzeme sağlayacak bir arkadaşla konuşmalı, bir elektrik mühendisi ve gerekli araçları gönderebilecek birini bulmalıyım. El Pelao emrime girmeye hazır. Şimdilik Jozamy, Gelman ve Stamponi gruplarıyla aramda bağlantı ajanlığı yapmasını ve çalışmaya başlamak üzere şimdiden beş adam göndermesini söyledim. Mario Rosa Oliver ile ihtiyara uğrayıp selam da götürmeli. Bize göndermesi için 500, kendisine de harcırah olarak 100 peso verecekler. Bu önerimi kabul ettiği takdirde, Arjantin'in kuzeyinde incelemelere başlaması gerekir.

Tania bağlantıları kurmuş, adamlar gelmişler. Dediğine bakılırsa, buraya kadar ciple gelmişler ve bir gün kalmak niyetindeymişler. Fakat işler sarpa sarmış. Jozamy ilk kez kalamamış, ikincisinde de, Tania burada olduğu için bağlantı kuramamış. İvan'dan hoşgörüyle söz ediyor. Neden olduğunu anlayamadım. Loyola hesabı göndermiş; 9 Şubat'a kadar. Ayrıca gençlik kolu yönetiminden ayrıldığını da bildiriyor. İvan'dan iki açıklama aldık. İlki önemli değil, bir askeri kolejin de fotoğraflarını eklemiş. İkincide de kayda değer bir şey yok. Önemli olan şifreli mesajı deşifre edememesi. Antonio'dan da tutumunu özürlü gösteren bir yazı aldık. Radyoda yeni bir kayıp bildiriliyor, sonra da yalanlanıyor, bu da Loro'nun doğru söylediğini kanıtlıyor.

22 Mart

İnti geldiğinde, Marcos'un yaptığı bir yığın hatayı açıkladı. Parladım ve Marcos'a bu söylenenler doğruysa, gerilladan kovulacağını söyledim; bunu yapacağımıza kendisini kurşuna dizmemizi söyledi. (20)

Irmağın başında beş kişilik bir pusu kurulması ve Antonio'nun yönetimindeki Miguel ve Loro'dan oluşan üç kişilik grubun keşfe çıkması emrini verdim. Pacho, Arganaraz'ın evine bakan kurak tepedeki gözetleme yerine gitmişti, fakat bir şey görememiş. Keşifçiler akşam döndüler, onlara sert bir uyarıda bulundum. Olo'nun tepkisi taşkın oldu ve kendini savundu. Toplantı zamansızdı, gürültülü geçti, iyi sonuç da vermedi. Olaylar Marcos'un söylediği gibi gerçekleşmemiş olsa gerek. Rolando'yu, adamların sayısı ve bölünmeleri işini çözümlemek için gönderdim. Çünkü merkezi grupta bulunan bizler, 30'dan fazla insan, açlık çekiyorduk.

23 Mart

Savaş harekatıyla geçen bir gün. Pombo, yukarda kalan birkaç eşyayı taşımak için bir gondola düzenlemek istedi, karşı çıktım ve Marcos'un yerine biri gelinceye değin kalmasını söyledim. Saat'8 de, Coco, koşa koşa ordunun bir kısmının pusuya düştüğünü haber vermeye geldi. Sonuç şimdilik 60 milimetrelik 3 havan topu, 16 mavzer, 3 BZ, 3 USİS, bir 30'luk, iki radyo, bir yığın bot, 7 ölü, 14 sağlam tutsak, 4 yaralı. Ama yiyecekleri ele geçiremedik. Nacahuasu'nun iki ucundan ilerleyip, merkezde, tek noktada birleşmeyi öngören harekat planı da elimize geçti. Adamiarı hemen karşı tarafa geçirdik, Marcos'u ve aşağı yukarı tüm öncüleri harekat yolu üzerine koydum; merkez ve artçıların bir kısmı savunma için kaldılar, Braulio ise öteki harekat yolunun ucunda pusuya yattı. Geceyi böyle geçireceğiz, bakalım yarın o ünlü rangerlar gelecek mi? Tutsak düşen bir binbaşı ve bir yüzbaşı bülbül gibi öttüler.

El Chino'nun getirdiği mesajı deşifre ettik. Debray'in yolculuğundan, El Chino'nun topladığı 60 bin peso yardımın bize gönderileceğinden söz ediyor ve neden İvan'a yazmadıklarını açıklıyor.

24 Mart

Toplam ganimet şunlar: 16 mavzer, 64 obüsüyle 3 havan topu, 2 BZ, 2000 mermi, her biri 2 şarjörlü 3 USİS, 2 şerit mermiyle bir 30'luk. 7 ölü ve 14 tutsak var. Bunlardan dördü yaralı. Marcos'u keşfe yolladık, ama bir sonuç vermedi. Uçaklar şimdi evimizi bombalıyorlar.

İnti'yi tutsaklarla son kez konuşmaya gönderdim. Giysilerinden işimize yarayanları çıkartıp alıkoyduktan sonra salıverecek. İki subayla ayrıca konuşuldu, onlar da giyinik gittiler. Binbaşıya, ölülerini aldırması için 27 Mart öğleye kadar süre verdik ve burada kaldığı taktirde bütün Lagunillas bölgesi için bir

ateşkes önerdik. Fakat ordudan istifa edeceği cevabını verdi. Yüzbaşı, orduyu bırakmışken, bir yıl önce, partinin isteğiyle döndüğünü ve Küba'da okuyan bir kardeşi olduğunu söyledi. Bundan başka bizimle işbirliği yapmaya hazır iki subayın daha adlarını verdi. Uçaklar bizi bombalamaya başlayınca müthiş bir korkuya kapıldılar. Yalnız onlar değil, bizden de iki kişi: Raul ve Walter. Bu sonuncusu pusuda da çok gevşek davranmış.

Marcos çevreyi taradı. Kimseye rastlamamış, Nato ve Coco, işe yaramaz birkaç kişiyle gondolaya gittiler, ama adamlar yürümek istemedikleri için onları geri göndermişler. Bu adamlara yol vermeli.

25 Mart

Gün, olaysız geçti. Leon, Urbano ve Arturo, ırmağın her iki kıyısına da egemen olan bir noktayı gözlemlemeye gittiler. Öğleyin Marcos pusudaki yerinden çıktı ve herkes asıl pusunun bulunduğu yerde toplandı. Saat 18.30'da, bütün gerillacıların önünde, yolculuğun ve anlamının bir analizini yaptım. Marcos'un hatalarını eleştirdim ve onu görevinden alıp öncü gücün önderliğine Miguel'i getirdim. Ayrıca Paco, Pepe, Chingolo ve Eusebio'ya, çalışmadıkları taktirde kendilerine yemek ve sigara verilmeyeceğini ve eşyalarının alınıp ihtiyaç sahiplerine dağıtılacağını duyurdum. Kolle'nin gelip görüşmek istediğine de işaret ettim; burada bulunan gençlik kolu üyelerinin kovulmasının söz konusu olduğu şu sırada bu geliş çok isabetliydi. Önemli olan olaylar, olaylarla doğrulanmayan sözler boş. Eğitime ve ineğin aranmasına başlamalarını söyledim.

Pedro ve Doktor'la konuştum, onlara, gerillacı niteliğini yarı yarıya kazanmış olduklarını müjdeledim, aynı şeyleri Apolinar'a da tekrarlayarak moralini yükselttim. Walter'i, yolculukta kendini bırakması, savaştaki tutumu ve uçakları görünce korkuya kapılması nedeniyle eleştirdim. Hiçbir tepki göstermedi.

El Chino ve El Pelado ile bazı ayrıntıları belirttik ve Fransız'a da durumun sözlü bir açıklamasını yaptım. Toplantıda gurubumuza "Bolivya Ulusal Kurtuluş Ordusu" adını verdik.

26 Mart

İnti, Antonio, Raul ve Pedro, erkenden Tikucha bölgesinde bir inek bulmaya çıkmışlar, fakat, buradan 3 saat uzaklıkta askerlere rastlayınca görünmeden dönmüşler. Çıplak bir tepede mevzi aldıklarını ve parlak damlı bir evden sekiz askerin çıktığını gördüklerini anlattılar. Yaki dediğimiz ırmağın hemen yakınındaydılar. Marcos'la konuştum, onu artçılara katılmaya gönderdim. Ama, davranışının düzeleceğini sanmıyorum.

Ufak bir gondola yapıldı, eski nöbetçiler yine yerlerini aldılar. Arganaraz'ı gözlediğimiz yerden 30-40 askerin ve bir helikopterin indiğini gördük.

27 Mart

Bugün haber patladı, radyo bütün gün bundan söz etti; birçok bildiriler yayınlandı ve Barrientos bir basın toplantısı yaptı. Resmi bildirinin belirttiği ölü sayısı, bizim bildiğimizden bir fazla, güya yaralıymışlar da biz onları kurşuna dizmişiz; bizlerin de 15 ölü ve 4 tutsak verdiğimizden, bunlardan 2'sinin yabancı olduğundan, ayrıca intihar eden bir başka yabancıdan söz ediyor. Kaçak ve tutsakların konuştuğu belli, ama ne dediklerini bilemiyoruz. Her şey, Tania'nın teşhis edildiğini gösteriyor; eğer öyleyse iki yıllık titiz ve sabırlı bir çalışma boşa gitti demektir. Ziyaretçilerin dönmeleri çok güçleşti. Bu durum Danton'un hiç hoşuna gitmedi sanırım. Bunu ilerde anlayacağız.

Benigno, Loro ve Julio, Pirirenda'ya gitmeye çalışacaklar. Görünmeden oraya varmalarını, orada 2 veya 3 gün kalmalarını ve sonra Gutierrez'e inmelerini emrettim. Keşif uçağı birkaç

paraşütçü attı. Nöbetçi bunların av alanına indiklerini söyledi. Antonio'yu iki kişiyle birlikte bilgi toplamaya ve tutsak almaya gönderdim. Kimseyi bulamamışlar.

Akşam kurmay toplantısı yapıldı ve gelecek günlerde neler yapacağımız düşünüldü. Yarın, mısır getirmek için küçük evimize bir gondola yapılacak; sonra yiyecek satın almak üzere Gutierrez'e gidilecek. Ormanda, büyük bir olasılıkla Pincal ve Lagunillas arasındaki bölgede, gelip geçen araçlara karşı bir şaşırtma saldırısı da düşünülüyor.

Bir de bildiri kaleme aldık. Bunu Camiri'deki gazetecilere ulaştırmaya çalışacağız.

28 Mart

Radyolar bütün gün gerilla savaşı haberleri veriyor. Güya, 120 km çapında bir yerde 2000 kişiyle kuşatılmışız ve napalm bombardımanlarıyla desteklenen çember gittikçe sıkışıyormuş, 10-15 kadar da kayıp vermişiz.

Braulio ve emrine verdiğim 9 kişi mısır bulmaya gittiler. Akşamüzeri bir dizi çılgınca haberle geldiler. **1)** İlerdeki durumu bize haber vermek için önden giden Coco kaybolmuş. **2)** Saat 16'da çiftliğe varmışlar ve mahzene daha önce birilerinin gelmiş olduğunu sezmişler. Mısır toplamak için tarlalara dağılınca Kızıl Haç'tan yedi adam, iki doktor ve birçok silahsız askerle karşılaşmışlar. Ateşkesin sona erdiğini söyleyerek onları tutsak almışlar, ama sonra yollarına devam etmelerine izin vermişler. **3)** Bir kamyon dolusu asker gelmiş fakat esir subaylar, askerlere ateş emri vereceklerine, bizimkilerin sözüne uyup çekilmelerini söylemişler. Askerler disiplin içinde çekilmişler. Bizimkiler sağlık servisini, çürümekte olan cesetlerin bulunduğu yere götürmüşler. Fakat adamlar onları yükleyememiş ve yarın gelip yakacaklarını söylemişler. Bizimkiler Arganaraz'ın iki atını onların elinden almışlar ve atların geçemedikleri yerde Antonio, El Rubio ve Aniceto'yu

bırakarak gelmişler. Coco kendisini aramaya çıkacağımız sırada, çıkageldi. Bir yerde uyuyup kalmış olsa gerek. Benigno'dan daha bir haber çıkmadı. Fransız, bize dışardan sağlayacağı yardımları, fazlaca bir heyecanla anlattı.

29 Mart

Hareketsiz, fakat haberden yana canlı bir gün. Ordudan bir yığın bilgi sızıyor. Bunlar gerçekse, bize çok yararlı olacak. Havana radyosu haberi duyurdu ve hükümetin, Küba olayını OEA'ya örnek göstererek Venezüella'daki harekatı destekleyeceğini bildirdi. Beni fazlaca ilgilendiren başka bir haber var: Piraboy boğazındaki çarpışmada iki gerillanın öldürülmesi. Pirirenda'ya gitmek için oradan geçilir. Benigno orada bir keşfe çıkacaktı, bugün dönmesi gerekiyordu. Ancak daha gelmedi. Boğazdan geçmesini yasaklamıştım, ama bu günlerde verdiğim emirleri uygulamadıkları oluyor.

Guevara elini çabuk tutmuyor; ona dinamit verildi, ama bugün kullanamadı. Bir at vurdular ve bol bol et yedik; oysa bu et bize dört gün yetmeliydi. Zor olacağa benzer ama, öteki atı da buraya getirmeye çalışacağız. Civarda leşkargaları dolaştığına göre cesetleri daha yakmadılar. Mahzen tamamlanır tamamlanmaz taşınacağız; burası kullanışsız ve biliniyor. Alejandro'ya, Doktor ve Joaquin'le birlikte burada kalacağını söyledim. Rolando ise bitkin.

30 Mart

Herşey durgunlaştı. Öğleye doğru Benigno ve arkadaşları geldiler. Gerçekten Piraboy boğazından geçmişler ama iki kişinin ayak izinden başka bir şey görmemişler. Gitmeleri gereken yere de gitmişler; fakat köylüler onları görmüş, Pirirenda'ya en az 4 saatte gidilebileceğini ve yolun tehlikesiz göründüğünü

belirttiier. Uçaklar küçük evi sürekli mitralyöz ateşine tuttular.

Antonio'yu iki kişiyle birlikte ırmağın yukarısına keşfe yolladım; askerlerin hareketsiz beklediklerini, ancak suyun üstünde bir keşif faaliyeti görüldüğünü haber verdiler. Siperler de kazmışlar.

Kısrağı getirdiler, demek ki, darda kalırsak dört günlük yiyeceğimiz var şimdi. Yarın dinleneceğiz, öğleden sonra öncü grup, iki harekat için yola çıkacak: Birinci harekatın amacı Gutierrez'i işgal etmek, diğerininkiyse, Arganaraz-Lagunillas yolu üzerinde pusu kurmak.

31 Mart

Guevara mahzenin yarın tamamlanacağı haberini verdi, İnti ve Ricardo, askerlerin havan topu, hava saldırısı düzenlemek üzere ufak çiftliğimizi işgal ettiğini anlattılar. Bu, erzak almak için Pirirenda'ya gitme tasarımızı suya düşürüyor; buna karşın Manuele adamlarını toplayıp küçük eve kadar sokulmasını emrettim. Boş ise, işgal etmesini ve iki gün sonra yola çıkabilmemiz için, durumu bana iki adam gönderip duyurmasını; işgal altındaysa ve ani bir saldırıyla alınamayacaksa, geri dönmelerini ve orduya El Pincal ve Lagunillas arasında bir pusu kurmak için Arganaraz Çiftliğinin iki yönünde mevzilenme olanağı aramalarını söyledim.

Radyo, şarlatanlıklarını ve çarpışma hakkında yarı resmi bildirilerini sürdürüyor. Mevkimizi, Yaki ve Nacahuasu arasındaki yerimizi iyice tespit etmişler; kuşatmaya geçmelerinden endişe ediyorum. Benigno'yla konuştum, bizi almaya gelmemekle hata ettiğini söyledim ve Marcos'un durumunu açıkladım.

Akşam Loro ve Aniceto ile konuştum. Bu görüşme çekişmeli geçti, Loro, çözülme durumunda olduğumuzu söyledi. Daha açık konuşmasını istedim. Marcos ve Benigno ile ilgili olduğunu söyledi, Aniceto onu yarı yarıya doğruladı. Fakat, sonra Co-

co'ya konserve hırsızlığına kendisinin de katılmış olduğunu açıklamış, İnti'ye de Loro'nun Benigno ve Pombo hakkındaki sözlerine ve "gerillanın çözülme durumunda olduğu" kanısına katılmadığını söylemiş.

MART AYI ANALİZİ

Olaydan yana zengin bir ay yaşadık. Fakat genel görünümü şu özellikleri taşıyor: Gerillanın sağlamlaşma ve arınma aşaması tamamlandı; şimdi sıra Küba'dan gelen gerillaların da katılmasıyla, yavaş yavaş gelişme aşamasında. Gösterişli ve tam bir vuruşun nitelediği bir savaş başlangıcı, fakat olaylardan önce ve sonra özürsüz kararsızlıklar görüldü (Marcos'un görevden alınması ve Braulio'nun hareketi) Düşmanın karşı saldırışının başladığı aşamayı şimdiye kadar şunlar belirledi; **a)** Bir tecrit etme eğilimi **b)** Ulusal ve uluslararası gereksiz yaygara **c)** Şimdilik tam bir etkisizlik d) Köylüleri seferber etme çabası.

Kararlaştırdığımızdan da önce ve geride savaş görmüş bir grup ve beraberimizde ihanet edecekleri muhtemel 4 kişinin yüküyle, bir grubu yedekte bırakarak yola çıkmak zorunda kalmıştık. Durum parlak değil, fakat başlamakta olan yeni bir gerilla aşamasının eşiğindeyiz, bunu atlatabilmek her şey iyi gidecek.

NİSAN 1967

1 Nisan

Öncüler, saat yedide hazır oldular, oldukça geç. Silahları Ayı Mahzeni'ne saklamaya giden Camba ve Nato gelmemişlerdi. Saat 10'da gözetleme noktasından dönen Tuma, av alanında 3 veya 4 asker gördüğünü söyledi. Mevzilerimize geçtik ve nöbeti alan Walter katır veya eşekle gelen 3 askerin bir şey

yerleştirmeye uğraştıklarını haber verdi; bana da gösterdi, ama ben bir şey görmedim. Bütün bunların Walter'in bir göz yanılmasından ibaret olduğunu ve saldırmayacaklarını düşünerek saat 16'da geri döndüm.

Yarından tezi yok, her yeri boşaltmaya ve Joaquin'in yokluğunda artçı gücün başına Rolando'yu geçirmeye karar verdim. Nato ve Camba, saat 21'de döndüler. Orada kalan Joaquin, Alejandro, Moro, Serapio, Eustaquio ve Polo için yiyecek ayırdıktan sonra kalan herşeyi yerleştirmişler. Üç Kübalı bu duruma itiraz ettiler. Güneşte kurutulmuş etleri akşama saklamak için bir kısrak daha kestiler. Saat 23'te Antonio bir çuval mısırla döndü ve hiçbir yenilik olmadığını haber verdi. Sabah saat 4'te, Rolando kuru kalabalık eden dört gevşek tipi (Chingolo, Eusebio, Paco, Pepe) yanında götürmek üzere kaldırarak yola çıktı. Pepe, kendisine bir silah vermemizi, burada kalacağını söyledi. Camba onunla gitti.

Saat 5'te Coco geldi, bir inek kestiklerini ve bizi beklediklerini anlatan bir mesaj getirdi. İki gün sonra, öğleyin, çiftliğin aşağısında, dağdan akan derenin kıyısında buluşmamızı söyledim.

2 Nisan

İnanılmayacak kadar çok sayıda biriken eşyamızı mahzenlere yerleştirmek için bütün gün çalıştık; taşıma saat 17'de sona erdi. Dört kişiyi nöbetçi bıraktık. Gün tam bir durgunluk içinde geçti, bölgede uçak dolaşmadı. Radyonun yorumcuları "çemberin daraldığını" ve gerillacıların Nacahuasu boğazlarında savunmaya hazırlandıklarını bildiriyor. Don Remberto'nun tutuklandığını, çiftliği Coco'ya satanın o olduğunu da söylüyorlar.

Vakit ilerlemiş olduğundan yarın sabahın 3'ünde yola çıkmaya ve randevumuz ters yönde olduğu halde, doğrudan doğruya Nacahuasu'dan geçip bir gün kazanmaya karar verdik.

Moro ile konuştum, pisboğazlık ve arkadaşlarını alaylarıyla çileden çıkarma gibi huyları yüzünden kendisini en iyilerden saymadığımı söyledim. Bu konuda bir süre konuştuk.

3 Nisan

Program herhangi bir güçlük çıkmaksızın gerçekleştirildi; Saat 3.30'da yola koyulduk, ağır ağır yürüdük, dönemeçten saat 6.30'da geçtik ve çiftliğin yakınlarına 8.30'da vardık. Pusu yerinden geçtiğimizde yedi cesetten geriye iyice temizlenmiş yedi iskelet kaldığını gördük. İki kişiyi (Urbano ve Nato), Rolando ile bağlantı kurmaya gönderdim. Öğleden sonra Piraboy boğazına vardık. Orada, inek eti ve mısır yedikten sonra uyuduk.

Danton ve Carlos'la görüşüp üç olasılıktan birini seçmelerini söyledim. Bizimle kalmak, yalnız başlarına dönmek veya Gutierrez'den geçmek ve kendilerine daha iyi olanaklar aramak. Üçüncü seçeneği uygun buldular. Yarın şansımızı deneyeceğiz.

6 Nisan

Çok gergin bir gün. Saat 4'te Nacahuasu ırmağını geçtik ve yolumuzu sürdürebilmek için havanın ışımasını bekledik. Sonra Miguel keşif yapmaya gitti ama, bizi askerlerin yakınına götürme tehlikesi yaratan iki hata işledikten sonra. Saat 8'de Rolando bir ay önce çıktığımız boğazın karşısında on kadar askerin bulunduğunu haber verdi. Ağır ağır gittik. Saat 11'de bir tepeye vardığımızda tehlikeli bölgenin dışına çıkmıştık. Rolando koşa koşa gelip boğazda yüzden fazla askerin mevzi aldığı haberini getirdi.

Akşam, dereye varmadan önce, ırmak tarafından sığırtmaçların sesleri duyuldu. Oraya doğru seğirttik ve dört köylüyle Arganaraz'ın birkaç ineğini ele geçirdik. Köylülerde, on iki baş hayvan alıp getirmeleri için ordunun verdiği geçiş belgeleri

vardı. Birkaç kişi daha gördük, ama onlar ileriden geçtikleri için yakalayamadık. İki ineği kendimize alıkoyduk ve onları dere yatağına kadar götürmek üzere karşıya geçirdik. Bu dört sivil, bir müteahhit ve oğlu, biri Chuquisacalı, öbürü Camiriļi köylülerdi. Çok içten davrandılar. Bildiriyi onlara verdik. Yayacaklarını vaat ettiler.

7 Nisan

Sağ kalan inekle dere yatağına daldık ve hayvanı keserek güneşte kuruttuk. Rolando, kımıldayan her şeyi vurma emriyle, ırmağın yakınında pusuya yattı, ama, bütün gün bir şey olmadı. Benigno ve Camba, bizi Pirerenda'ya olan yoldan ilerlediler ve bulunduğumuz derenin yakınındaki vadiden bir bıçkı motoru sesi duyulduğu haberini getirdiler.

Urbano ve Julio'yu, bir mesaj götürmeleri için Joaquin'e gönderdim. Geri dönmediler.

8 Nisan

Bugün yeni bir şey yok. Benigno gitti fakat işini bitirmeden döndü. Yarın da bitiremeyeceğini söylüyor. Miguel, Benigno'nun tepelerden görmüş olduğu bir vadiyi taramaya gitti ve geri dönmedi. Urbano ve Julio, Polo ile geri döndüler. Askerler kampı almışlar, etrafı taramaya çıkmışlar, sonra bayırdan inmişler.

Elimizde üç inek ve danaları vardı. Fakat ineklerden biri kaçmış, şimdi dört hayvanımız var. Bunlardan birini veya ikisini, elimizde kalan tuzla güneşte kurutacağız.

9 Nisan

Polo, Luis ve Willy, Joaquin'e bir yazı götürmeye ve adamlarıyla buraya gelmesine yardım etmeye gittiler. Nato ve Gu-

evara onlara uygun bir sığınak aramaya çıktılar, bulunca oraya yerleştireceğiz. Nato'ya göre, sel yatağına yakın olmakla birlikte, hiç de kötü olmayan yerler varmış. Miguel döndü. Gördüğü kadarıyla yolun Pirirenda'ya değin uzanması ve sırt çantalarıyla bir gün sürmesi gerekirmiş. Bunun üzerine Benigno'ya, işini bir günden önce bitiremeyeceğine göre, yanda bırakmasını emrettim.

10 Nisan

Gün olaysız başladı. Bütün izlerimizi sildikten sonra Miguel'in gösterdiği boğazdan geçerek Pirerenda-Gutierrez yolunu geçmeye hazırlandık. Öğleye doğru El Negro nefes nefese koşup geldi ve on beş askerin ırmak boyunca indiğini haber verdi. Inti pusuda bekleyen Rolando'yu uyarmaya gitti. Beklemekten başka bir şey yapamazdık, bekledik. Haber toplamaya gönderdim. İlk haberler gecikmedi, can sıkıcıydılar, El Rubio (Jesus Suarez Gayol), ağır yaralıydı. Kampa ölü olarak getirildi, başına bir kurşun rastlamıştı. Şöyle olmuş: Pusu, ırmağın iki yönüne bölünmüş, sekiz artçı ve yardımcı olarak onlara katılan üç öncüden kurulmuştu.

On beş askerin gelmekte olduğunu duyan İnti, El Rubio'nun bulunduğu yöne geçmiş ve ırmaktan görülecek biçimde çok kötü bir yerde mevzi aldığını anlamış. Askerler tedbirsizce ve ırmağın kenarındaki patikaları bulmak için ırmağın kıyılarını tarayarak ilerliyorlarmış. Pusuya düşmeden önce Braulio ya da Pedro ile karşılaşmışlar. Atışlar birkaç saniye sürmüş. Askerler bir ölü, üç yaralı ve altı tutsak bırakmışlar. Bir gedikli hemen ölmüş, öteki dördü kaçmış. El Rubio'yu bir yaralının yanında bulmuşlar, Garand marka tüfeği tutukluk yapmış. Yanında pimi çekildiği halde patlamamış bir de el bombası varmış. Yaralıyı ağır durumu nedeniyle sorguya çekememişler, biraz sonra o da, onları yöneten teğmen de ölmüş.

Tutsakların sorgusundan şunları anladık. Bu on beş asker Nacahuasu ırmağının aşağısında mevzi alan bir birliktenmiş. Vadiyi aşmışlar, iskeletleri toplamışlar ve sonra da kampı işgal etmişler. Askerlerin söylediklerine bakılırsa, radyo, belgelerin ve fotoğrafların ele geçtiğini söylediği halde bir şey bulamamışlar. Birlik yüz kişilikmiş. On beşi, bir grup gazeteciye kampımıza kadar eşlik etmiş. Görevleri bir keşif yaptıktan sonra saat 17'de dönmekmiş. Asıl kuvvetler Pincal'da bulunuyormuş Lagunillas'da otuz kişi kadar varmış. Pireboy'a doğru giden grubun da Gutierrez'e çekilmiş olduğunu sanıyorlardı. Dağlarda yollarını kaybeden ve susuz kalan bu grubun serüvenini anlattılar. Kaçakların geç döneceklerini hesaplayarak pusuyu kaldırmadım. Rolando beş yüz metre kadar ilerlemişti şimdi öncüler ona yardım edebilecek durumdaydılar. Önce çekilmelerini emretmiştim ama sonra her şeyi olduğu gibi bırakmayı daha mantıklı buldum. Saat 17'de, kalabalık bir ordu gücünün ilerlemekte olduğu haberi ulaştı. Beklemekten başka bir şey yapamazdık. Pombo'yu aydınlatıcı bilgiler toplamak üzere gönderdim. Bir süre silah sesleri duyuldu ve Pombo askerlerin yine pusuya düştüklerini haber vermeye koştu; birçok ölü ve bir tutsak binbaşı varmış.

Bu kez olay şöyle gelişmiş: Irmak boyunca tedbirsizce yayılarak ilerlemişler. Sürpriz tam olmuş. Bu kez kötü, beş yaralı ve toplam yirmi iki tutsak.

11 Nisan

Sabahleyin malzemeleri taşıdık ve El Rubio'yu araç yokluğundan toprak seviyesinde bir çukura gömdük. Tutsakları götürüp salıvermesi ve etrafa saçılan silahları toplaması için İnti'yi artçılarla bıraktık. Bu aramanın tek sonucu: İki esir ve onlara ait iki Garand. 1 numaralı bildiriden iki örneği, bunu gazetecilere ulaştırmayı vadeden binbaşıya verdik. Toplam kayıpları şunlar:

İkisi teğmen olmak üzere on ölü, bir binbaşı ve birkaç gedikli olmak üzere otuz tutsak, bunlardan altısı yaralı (biri ilk çatışmada). Bunlar çeşitli alaylara mensup olmakla birlikte 4. tümenin emrindeydiler. Rangerlardan, paraşütçülerden ve bölgedeki alaylardan olanlar var, hepsi de çocuk denecek yaşta.

Taşıma ve yerleştirmeye yarayacak bir mahzen bulma işi ancak öğleden sonra sona erdi. Fakat yerleştiremedik. Son aşamada inekler ürktü, öyle ki elimizde yalnızca bir dana kaldı.

Erken saatte yeni kampımıza vardığımızda adamlarıyla birlikte aşağıya inen Joaquin'e ve Alejandro'ya rastladık. Anlattıklarına bakılırsa, görüldüğü söylenen askerler Eustaquio'nun fantezisinden başka bir şey değil ve bunca taşınmalar boş yere.

Radyo "yeni bir kanlı çarpışma" olduğunu, ordunun dokuz ölü verdiğini ve bizden de dört kişinin "cesedinin teşhis edildiğini" duyurdu. Şilili bir gazeteci kampımızın ayrıntılı bir tanımını yaptı. Benim de sakalsız ve pipolu bir resmimi bulmuş. Nasıl ele geçirdiğini araştırmamız gerekiyor. Üst mahzeni keşfettiklerine dair belirtiler var, ama bu kesin değil.

12 Nisan

Saat 6.30'da kaybettiğimiz dört arkadaştan geriye kalanları anmak ve akan ilk kanın, Kübalı kanı olduğunu belirtmek için topladım. Ricardo ile çıkan bir olaydan sonra Camba'nın, Kübalılara olan güveninin her geçen gün biraz daha sarsıldığı hakkındaki sözleri üzerine, öncüler arasında yerleşen Kübalıları küçümseme eğilimine dikkatlerini çektim. Ateş gücü ve çarpışma şevki artan birliğimizin sayıca azalmasına bir çare aramak ve yeni gönüllüler bulmak gereğine de değindim.

Nato'nun uygun bir yere kurduğu yeni mahzene ganimetleri yerleştirdikten sonra, saat 14'te ağır adımlarla ilerlemeye başladık. Öyle yavaş yürüyorduk ki, ilerlemiyorduk demek daha doğru olur. Hemen sonra da, bir dere başında mola verip uyuduk.

Şimdi ordunun kabullendiği ölü sayısı on bir; herhalde bir ölü daha buldular veya yaralılardan biri öldü. Debray'nin kitabı üzerine eğitime başladım.

13 Nisan

Daha hızlı ilerlemek için grubu ikiye ayırdık, ama yine de ağır ilerledik. Kampa saat 16'da vardık, son gelenler de 18.30'da vardılar. Miguel sabah gelmişti. Mahzenler bulunmamış ve hiçbir şeye el değmemiş. Her şey olduğu gibi duruyor, sıralar, mutfak eşyaları, fırın, erzaklar. Aniceto ve Raul keşfe çıktılar, ama yeterli olmadı, yarın İkira ırmağına değin gitmeli. ABD'liler, Bolivya'ya danışman gönderilmesinin eski bir tasarıya dayandığını ve gerillayla hiçbir ilgisi bulunmadığını ilan ediyorlar. Yeni bir Vietnam'ın ilk aşaması eşiğindeyiz belki.

14 Nisan

Hastaların sığınağından yiyecek taşıdılar, bize beş gün yeter. Üst mahzenden, süttozu kutuları getirmeye gittiler. Yirmi üç kutunun anlaşılmaz biçimde yok olduğu meydana çıktı. Moro, kırk sekiz tane götürmüştü ve kimse gidip bunları alacak vakit bulmuş olamaz. Süt, hep başımıza iş açıyor. Mevzileri Joaquin'in gelişine kadar pekiştirmek için özel mahzenden bir havan topu ve bir makineli tüfek çıkardık.

Harekatı yönetme biçimimiz belirli değil, ama en uygunu topluca çıkmak ve Muyupampa kesiminde bir süre çarpıştıktan sonra kuzeye çekilmektir sanıyorum. Olanaklar elverdiği ölçüde Danton ve Carlos'u duruma göre Sucre-Cochabamba yolu üstüne yerleştireceğiz.

15 Nisan

Joaquin artçılarla geldi: Yarın hareket etmeye karar verdik. Bölgede uçakların dolaştığını ve makilere ateş edildiğini söylediler. Yeni bir şey olmadı. Gidenlerin yardımından yararlanacak olan artçılara, 30'luk bir makineli tüfek vererek grubun donanımını tamamladık. Akşam, yolculuk hakkında öğütler verdim ve süt kutularının yürütülmesi konusunda ciddi uyarılarda bulundum. Küba'dan gelen uzun bir mesajı deşifre ettik. Lechio haberlerimizi almış; bizi destekleyen bir bildiri yayınlayacak, sonra da gizlice, en çok yirmi gün içinde ülkeye gelecekmiş. Fidel'e son olaylar hakkında bilgi veren bir mektup kaleme aldık. Şifreledik ve görünmez mürekkeple yazmayı kararlaştırdık.

16 Nisan

Öncüler saat 6.15'te hareket ettiler, bizde 7.15'te yola çıktık ve İkira ırmağına değin hızlı yürüdük, fakat Tania ve Alejandro geç kaldılar. Termometreyi koyunca Tania'nın 39 dereceden fazla ve Alejandro'nun 38 derece ateşi olduğu görüldü. Üstelik bu gecikme, önceden düzenlediğimiz programa göre ilerlememizi de engelledi. Onları El Negro ve Serapio ile İkira'dan bir km uzakta bıraktık. Biz de Bella Vista adlı çiftlikten geçtik ve dört köylüyü bize patates, bir domuz ve mısır satmaları için zorladık. Bunlar bizim burada bulunuşumuzdan korkan yoksul insanlardı". Geceyi yemek pişirerek ve yiyerek geçirdik. Ertesi gün Tikucha'ya yol alacağımızdan, o zamana kadar gizlendik ve yerimizden kıpırdamadık.

17 Nisan

Haberler, kararlarımızda değişiklik yapmamızı gerektirdi. Köylülere bakılırsa Tikucha'ya gitmek vakit kaybı olurmuş.

Muyupampa (Vaca Guzman)'ya ulaşan daha kısa ve bitiş kesimi arabayla aşılmaya elverişli, dümdüz giden bir yol varmış. Uzun bir duraksama geçirdim. Ama sonunda bu yoldan gitmeye karar verdik. Birini, geciken dört arkadaşa Joaquin'le kalmalarını söylemeye gönderdim ve Joaquin'e de orduyu buralarda oyalayarak yoğun bir harekata yeltenmesini engellemek için, bir şaşırtma manevrası yapmasını ve bizi üç gün beklemesini emrettim. Ondan sonra da saldırılardan, çatışmalardan sakınarak gelişimizi bekleyecekti. Akşam bir köylünün oğullarından birinin ortadan kaybolduğunu sezdik. Bizi ele vermeye gitmiş olabilirdi. Fakat buna karşın yola çıktık. Fransız'ı ve Carlos'u bölgeden çıkarmalıydık. Moises şiddetli karaciğer ağrıları yüzünden gecikenlerin grubuna katıldı. Aynı yoldan dönmekle, Lagunillas'da haber alıp harekete geçen orduya veya Tikucha'dan gelen askeri birliklere rastlama tehlikesiyle karşı karşıya geliyoruz, ama artçılarla bağlantımızın kesilmemesi için bunu yapmak zorundayız. Saat 22'de hareket ettik ve molalarla 4.30'a kadar yürüdük. O saatte mola verdik ve uyuduk. Yaklaşık 10 km yapmıştık. Rastladığımız köylülerden Simon adlısı, korkak görünmesine karşın işbirliği yapmaya eğilimli. Bölgenin zengini olan Vides ise tehlikeli. Carlos Rodas'ın oğlunun kaybolduğunu da unutmamalıyız. Bu çocuk ekonomik bakımdan bölgenin efendisi olan Vides'in etkisiyle bir aptallık yapabilir.

18 Nisan

Şafağa kadar yürümüş ve gecenin son saatlerinde müthiş soğuğa karşın, bir güzel kestirmiştik. Sabahleyin öncüler civarda keşfe çıktılar; bir yerli evine rastlamışlar, ama fazla bir bilgi edinememişler. Nöbetçiler, bir atlıyı yakalamışlar, bu da Carlos Rodas'ın oğullarından biriymiş ve Yakunday'a gidiyormuş. Tutuklamışlar. Ağır ilerledik. Matagal'a, oradan da Padilla'nın üç kilometre uzaklıktaki evine gittik. Vardığımızda saat 3 ol-

muştu. Adam korkuyordu; bizi sepetlemek için elinden geleni yaptı, ama şansı yokmuş, yağmur yağmaya başladı ve konaklamak zorunda kaldık.

19 Nisan

Bütün günü orada geçirdik, yolun her iki yönünden gelen köylüleri tutukladık, böylece kalabalık bir tutuklu grubu oluştu. Saat 13'te nöbetçiler krallara layık bir armağan getirdiler: Bu, Lagunillas'lı çocukların kılavuzluğunda peşimize düşmüş olan Roth adlı bir İngiliz gazeteciydi. Belgeleri düzenliydi, ama kuşkulu şeyler vardı. Pasaportunda öğrenci yazılıyken silinmiş, gazeteciye çevrilmişti (gerçekte foto muhabiriyim, diyordu). Bir Portoriko vizesi var. Buenos Aires'ten alınmış olan bir örgütleyici kartına ilişkin soru sorduğumuzda askeri okul öğrencilerine İspanyolca dersleri verdiğini itiraf etti. Kamp yerine gitmiş olduğunu, orada kendisine Braulio'nun yolculuklarını ve başından geçenleri anlatan güncesini gösterdiğini anlattı. Hep aynı masal, disiplinsizlik ve sorumsuzluk her tarafta egemen. Gazeteciye eşlik eden çocuklardan, bizim buraya gelişimizi birinin Lagunillas'a koşup haber vermiş olduğunu öğrendik. Rodas'ın oğlunu sıkıştırdık. Kardeşinin Vides'in işçilerinden biriyle 500-1000 peso arasında değerlendirilen ödülü alabilmek için gittiğini öğrendik. Atını misilleme olarak elinden alıp, tutsak köylüleri durumdan haberdar ettik.

Fransız, İngiliz'den iyi niyetini kanıtlaması için, buradan çıkmalarına yardım etmesini istememizi önerdi. Carlos bunu isteksizce kabul etti, ben işe karışmadım. Saat 21'de vardık ve yolumuzu köylülerin durgun olduğunu söyledikleri Muyupampa'ya doğru sürdürdük. İngiliz, İnti'nin ileri sürdüğü koşulları ve benim kaleme aldığım raporu kabul etti ve saat 23.45'te gidenlerle el sıkışarak köyü işgal etmek için yola çıktık. Ben, Pombo, Tuma ve Urbano ile kaldım. Soğuk çok şiddetliydi,

ufak bir ateş yaktık. Saat 1'de Nato gelip köyün 20 asker ve savunma devriyeleriyle alarma geçmiş olduğunu söyledi. İki M-3'e ve iki tabancaya sahip devriyelerden biri bizim öncülerle karşılaşmış, ama karşı koymadan teslim olmuş. Şimdi benden talimat istiyorlardı. Vaktin ilerlemiş olması nedeniyle çekilmelerini emrettim. İngiliz gazeteciye, Fransız'a ve Carlos'a kendileri için hangi yolun daha iyi olacağını düşünüp bizzat karar vermelerini söyledim. Saat 4'te geri döndük: Amacımıza ulaşamamıştık. Carlos kalmaya karar verdi, bu kez Fransız isteksizce onu izledi.

20 Nisan

Saat yediye doğru, akşamüstü rastladığımız ve bize kahve ikram eden Nemesio Caraballo'nun evine vardık. Anahtarı kapının üstünde bırakarak gitmişti, evde bir kaç ürkek hizmetçi vardı. İşçilerden satın aldığımız mısır ve kabakla yemek pişirdik. Saat 13'e doğru beyaz bayrak çekmiş, içinde Muyupampa kaymakamı, doktoru ve papazı bulunan bir kamyonet geldi. Papaz Alman'dı. Onlarla İnti konuştu. Barış önermeye gelmişler, ama ulusal bir barış olacakmış bu, aracılık etmek istediklerini söylediler. İnti, barışı yalnız Muyupampa için ve verilecek listedeki malları saat 18.30'a değin getirip vermeleri koşuluyla kabul etti. Bunu vaat edemediler. Bölgenin ordunun denetimi altında olduğunu söyleyerek süreyi sabahın 6'sına değin uzatmak istediler; onu da biz kabul etmedik.

İyi niyetlerinin kanıtı olarak iki karton sigara getirmişlerdi ve üç yolcunun Muyupampa'da tutuklandığını, ikisinin sahte belge taşıması nedeniyle, durumlarının tehlikeli olduğunu söylediler. Carlos için iş sarpa sardı demektir, Danton'un kendini kurtarabilmesi gerekir.

Saat 17.30. Üç AT-6 gelip içinde bulunduğumuz evi, yemek pişirdiğimiz sırada bombaladılar. On beş metre uzağa dü-

şen bir bomba Ricardo'yu hafifçe yaraladı. Ordunun cevabıydı bu. Askerlerin morallerinin nasıl bozulduğunu anlamak için haberlere göz atmak gerek, gelenlerin anlattıklarına bakılırsa bıkkınlık baş göstermiş.

21 Nisan

Roso Carrasco'nun evine kadar yürüdük. Bizi çok iyi karşıladı ve bize ihtiyacımız olan her şeyi sattı. Akşam, Muyupampa-Monteagudo yolunun doğru ikiye ayrıldığı Taperillas sapağına kadar yürüdük. Niyetimiz bir su başında oturmak ve pusu kurmak için keşif yapmaktı. Pusu kurmamızın bir başka nedeni daha vardı; radyo bir Fransız, bir İngiliz ve bir Arjantinli paralı askerin öldürüldüğünü haber veriyordu. Bu kuşkuyu gidermeli ve ibret olacak bir ceza vermeliydik.

Yemekten önce, Nacahuasu'da ölen Vargas'ın kayınbabası, ihtiyar Rodas'ın evine uğradık ve ona bir açıklamada bulunduk. Yetinmiş göründü.

Öncüler emirleri iyi anlamamışlar, yollarını sürdürüp köpeklerin uyanmasına ve şiddetle havlamasına neden oldular.

22 Nisan

Yanlışlıklar sabahtan başladı. Rolando, Miguel ve Antonio, biz ormana çekildiğimiz sırada pusu kurmak için keşfe çıktılar. Fakat kamyonette bizim izlerimizi inceleyen adamlara ve geceyi burada geçirdiğimiz hakkında bilgi veren bir köylüye rastlamışlar ve onları tutuklamaya karar vermişler. Bu, tasarılarımızı altüst etti, fakat pusuyu gündüz vakti kurmaya ve geçecek kamyon ve malları ele geçirmeye karar verdik. Pusu, ordunun gelme olasılığı karşısında onu da beklemekle görevliydi.

Bal, muz ve bazı başka mallarla çok sayıda köylü taşıyan bir kamyona el koyduk. Fakat izimizi sürüp gelen bir kamyon-

la, tankerlere dokunmadık. Epeydir hasret kaldığımız ekmeklerin bir türlü gelmek bilmemesi nedeniyle geciktik.

Niyetim, bütün yiyecekleri kamyonete yükleyip öncülerle birlikte 4 km uzakta bulunan Tikucha yolunun ikiye ayrıldığı yere gitmekti. Karanlık basarken, küçük uçak siperlerimizin üzerinde uçmaya başladı ve çevredeki evlerin köpekleri, havlamalarını daha da şiddetlendirdi. Saat 20'de, orada gözetim altında olduğumuz kesin olduğu halde yola çıkmaya hazırlanıyorduk ki, kısa bir çatışmanın gürültüsü ve teslim olmamızı bildiren sesler duyuldu. Hepimiz şaşkına dönmüş, ne olup bittiğini hiç mi hiç anlayamamıştık. Neyse ki, malzemeler kamyonetteydi. Her şeyi o anda düzenleyiverdik. Sadece Loro aramızda değildi, fakat çatışma, bizi kuşatmak için tepeyi çevirmekte olan askerlerin kılavuzlarını gören Ricardo ile başladığına göre, Loro'nun başına bir şey gelmediğine inanabilirdik. Kılavuz belki de yaralanmıştı. Kamyonet ve atlarla yola çıktık. Altı atımız vardı. Çocuklar, kimi yaya, kimi atla gidiyordu. Sonunda hepsi kamyonete atladı. Öncülerse atlara bindi. Tikucha'ya saat 3.30'da, papazın malikanesinin bulunduğu Meson'a da 6.30'da vardık, sonra bir çukurda gizlendik.

Harekatın bilançosu olumsuzdu, bir yandan disiplinsizlik, tedbirsizlik (geçicidir umarım), öbür yandan bir insan kaybı. Ayrıca parasını ödeyip de götüremediğimiz mallarla, Pombo'nun cebinden düşen dolar paketi. İşte bu harekatın sonuçları. Ayrıca, gafil avlanışımız ve sayıca az bir grup tarafından bozguna uğratılışımız da var. Moralleri oldukça yüksek olmakla birlikte, adamlarımızın iyi dövüşen bir güç olmaları için daha çok çaba gerekiyor.

23 Nisan

Dinlenme günü ilan edildi, yeni bir şey de olmadı. Gün ortasında küçük uçak (AT-6) bölgede dolaştı; nöbetçilerin sayısı-

m arttırdık ama, yeni bir şey çıkmadı. Akşam, ertesi gün için gerekli talimat verildi. Dört gün Benigno ve Aniceto, gidip Joaquin'i arayacak, dört günde Coco ve Camba, Rio Grande'ye giden patikada bir keşfe çıkıp burayı kullanılır duruma sokacaklar. Joaquin gelinceye kadar mısırların civarında kalacağız ve ordunun gelip gelmeyeceğini anlayacağız. Joaquin bütün adamlarıyla gelme ve hasta olan varsa, gecikenlerden birini onun yanında bırakma emrini almıştı. Danton, El Pelado ve İngiliz gazetecinin başlarına geleni daha bilmiyoruz; basına sansür kondu. Başka bir çatışmadan ve üç-beş tutsaktan söz ediliyor.

24 Nisan

Keşifçiler yola çıktı. Irmağın bir km daha yukarısına, ufak bir düzlüğe yerleştik. Görüş alanı, papazın çiftliğinden yaklaşık 500 metre yakın olan, son köylünün evine kadar uzanıyor (tarlada esrar bulduk). Köylü döndüğünde şaşırıp kaldı. Öğleden sonra bir AT-6, küçük evin üzerine iki yaylım atışı yaptı. Pacho gizemli biçimde kayboldu, hastaydı ve geride kalmıştı. Antonio ona yolu göstermiş ve 5 saatte ulaşabileceği yolda ilerlemeye başlamış; fakat gelmedi. Yarın çıkıp onu arayacağız.

25 Nisan

Kara gün. Saat 10'da Pombo gözetleme yerinden gelip 30 askerin küçük eve doğru ilerlediğini haber verdi. Antonio gözetleme yerinde kaldı. Hazırlandığımız sırada koşup baktı, askerlerin 60 kişi kadar olduklarını ve daha da gelenlerin bulunduğunu söyledi. Gözetleme yerinin yetersiz olduğu artık ortadaydı; bu yer olayları önceden haber almamıza elverişli değildi. Kampın giriş yolunda, o andaki olanaklarımızla pusu kurmaya karar verdik. Alelacele akarsuyun kıyısında, 50 metre görüş uzaklığı olan küçük, dik bir yokuşta mevzi aldık. Urba-

no, Miguel ve ben otomatik tüfeklerle yerleştik. Doktor, Arturo ve Raul sağı tuttular, görevleri kaçışı ve o yönden ilerlemeyi engellemekti; Rolando, Pombo, Antonio, Ricardo, Julio, Pablito, Dario, Willy, Luis, Leon onları yandan bastırmak için akarsuyun öbür yanında mevzi aldılar. İnti, sel yatağında kaldı, oraya sığınmaya kalkışanlara saldıracaktı. Nato ve Eustaquio gözetlemeye geçtiler, ama ateş başlar başlamaz çekilmelerini emrettim; El Chino, kampı korumak için artçı kaldı. Elimdeki yetersiz mevcuttan üç kişi eksilmişti: Kaybolan Pacho, onu aramaya giden Tuma ve Luis.

Çok geçmeden düşman öncüleri göründü. Bunların çoban köpeği ve kılavuzdan kurulu olduğunu görmek bizi şaşırttı. Hayvanların sinirli bir görünümü vardı, ama bizim oradaki varlığımızı sezmişe benzemiyorlardı. Yollarına devam ettiler; ilk köpeğe nişan aldım, ama vuramadım, namluyu kılavuza çevirdiğim sırada M-2 tutukluk yaptı. Miguel başka bir köpek öldürdü veya bana öyle geldi ve artık kimse pusuya girmedi. Askerlere böğrüne aralıklı atışlar başladı. İlk arada Urbano'yu geri çekilmeleri emrini iletmeye gönderdim, fakat Rolando'nun yaralı olduğu haberi geldi. Biraz sonra getirdiler; çok kan kaybetmişti ve plazma verilirken öldü. Kurşun oyluk kemiğini delmiş, atardamarlara ve sinirlere ulaşmıştı; daha bir şey yapmaya fırsat bulamadan tüm kanını kaybetti. Gerilla en iyi üyesini ve aynı zamanda temel taşlarından birini kaybetmişti. Çocuk denecek yaştan beri arkadaşımdı. İstilaya kadar 4'üncü kolun habercisiydi ve bu yeni devrimci serüvene de katılmıştı. Bu adsız ölü hakkında, gelecek için kalıplaşabilecek söz olarak şunu söyleyebiliriz: "Senin küçük, cesur yüzbaşı bedenin, sert görüntüsüyle sonsuzluğa kadar yaşayacak".

Daha sonrası ağır bir geri çekilme harekatı oldu. Rolando'nun cenazesini de beraberimizde taşıdık. Pacho bize daha geç katıldı. Yanılmış ve Coco'ya katılmış, bu yüzden dönüş bütün gecesini almış. Saat 3'te cenazeyi ince bir toprak taba-

kasının altına gömdük. Saat 16'da Benigno ve Aniceto geldiler, ordunun pususuna (daha doğrusu bir karşılaşma) düştüklerini; sırt çantalarını kaybettiklerini anlattılar. Ama sağ salim kurtulmuşlardı. Olay, Benigno'ya göre, biz Nacahuasu'ya vardığımız sırada olmuştu. İşte, iki çıkış yolumuz da kapanmıştı ve artık tepelere tırmanmak zorundaydık. Rio Grande'ye doğru gitmek iki yönden iyi değil. İlk olarak, burası doğal bir çıkış yolu ve ikinci olarak, bizi henüz haber alamadığımız Joaquin'den uzaklaştırır. Akşam, yolun Nacahuasu ve Rio Grande'ye doğru ikiye ayrılan yerine vardık ve orada uyuduk. Grubumuzun tamamlanması için Coco ve Camba'yı da orada bekleyeceğiz.

Harekatın bilançosu son derece olumsuz, Rolando öldü; yalnız bu değil, orduya verdirdiğimiz kayıp da olup olacağı iki adamla bir köpek. Durumu iyi inceleyememiştik, nişancılar da düşmanı görmüyorlardı. Gözetleme yeri de çok kötüydü, bu yüzden önceden hazırlanmamıza yeterli değildi. Bir helikopter, papazın evinin yanına iki kez indi, sanırım bir yaralıyı almak için. Uçaklar eski mevzilerimizi bombaladılar; bu da onların hiç ilerlemediklerini kanıtlıyor.

26 Nisan

Birkaç metre uzaklaşınca birini Coco ve Camba'yı aramaya gönderdim. Miguel'e de, bu sırada kamp yapıp bekleyeceğimiz bir yer bulma emri verdim. Fakat öğleyin öbürleriyle döndü. Söylediklerine bakılırsa, güçlükle dört saatlik bir yol açmışlardı ve oradan tepeye tırmanılabilirdi. Bununla birlikte, Benigno ve Urbano'yu, daha yakın olan Nacahuasu'ya dökülen nehrin vadisine tırmanma olanağı araştırmaları için gönderdim; fakat güneş batarken döndüler ve her şeyin çok kötü gittiğini söylediler. İquiri'ye ulaşan bir yol bulmak umuduyla, Coco'nun açtığı patikadan yolumuzu sürdürmeye karar verdik. Bir maskotumuz var: Lolo adında bir karaca. Bakalım o çok yaşayacak mı?

27 Nisan

Coco'nun dört saat sürdüğünü söylediği yolu, iki buçuk saatte aştık. Turunç ağaçlarının sık olduğu bu yerin haritada Masico olarak işaretlenen yer olduğu kanısına vardık. Urbano ve Benigno yol açmayı sürdürdüler, fazladan, bir saatlik bir kısım eklediler. Geceleri soğuk şiddetli oluyor.

Bolivya radyoları ordunun bir bildirisini yayınladı; burada köpek bakıcısı bir sivil kılavuzun ve Royo adlı köpeğin ölümünden söz ediliyor. Bizden de Rubio adlı bir Kübalı ile bir Bolivyalının öldüğünü ekliyor. Ayrıca, Danton'un Camiri yakınlarında tutuklu olduğu, öbürlerinin de hayatta ve onunla birlikte oldukları anlaşılıyor.

28 Nisan

Saat 15'e kadar ağır ağır yürüdük. Bulunduğumuz yerde nehir su kaybetmişti ve başka bir yönde akıyordu. Orada durduk. Keşfe çıkmak için vakit geç olmuştu, kamp yapmak için suyun kenarına döndük. Dört günlük yiyeceğimiz kaldı. Yarın İquiri yoluyla Nacahuasu'ya ulaşmaya çalışacağız, fakat geçit açmak gerekiyor.

Birçok yerde yol bulmaya çalıştık ama sonuç alamadık. Burada, en azından çıkışı olmayan bir boğazdayız. Coco daha keşfini yapmadığı çapraz bir vadi gördüğünü sanıyor; yarın bu işi hep birlikte yapacağız. 35 nolu mesajı gecikmeyle, fakat tümüyle deşifre ediyoruz. Bir paragrafında, Bertrand Russell'ın Vietnam hakkındaki bir çağrısında imzamın da bulunması için izin istiyorlar.

30 Nisan

Tepeyi aşmaya çalıştık. Vadi sandığımız düzlük, duvar gibi dik kayalarla bitiyor, ama bir yol bulup tırmandık; doruğa yaklaşırken karanlık bastı ve orada uykuya daldık. Çok da üşümedik. Lolo öldü. Zavallıcık Urbano'nun öfkesinin kurbanı oldu. Tabancayı çekip hayvanı kafasından vurdu. Havana radyosu, Şilili muhabirlerden aldığı haberde, gerillacıların kentleri yenecek güçte olduklarını ve son olarak içi yiyecek dolu askeri kamyonları ele geçirdiklerini bildirdi. Siempre dergisi, Barrientos'la yapılan bir görüşmeyi yayınladı. Barrientos çeşitli konulara değindikten sonra, orduda Amerikan askeri danışmanlarının bulunduğunu ve gerillanın, Bolivya'nın toplumsal koşullarının sonucu ortaya çıktığını kabul ediyordu.

NİSAN AYI ANALİZİ

Rubio ve Rolando gibi iki ciddi kaybımız olmasına karşın her şey normal gidiyor denebilir; hele ikincisinin ölümü ağır bir darbe oldu, çünkü olası bir ikinci cephenin kumandanlığını ona bırakmayı düşünüyordum. Dört yeni harekata giriştik; hepsi de genel olarak olumlu sonuçlar verdi. İçlerinden, El Rubio'nun kaybıyla sonuçlananı özellikle başarılıydı.

Bunun dışında tamamen tecrit olmuş durumdayız. Hastalık bazı arkadaşların sağlığını örseledi, gücümüzü bölme zorunda bıraktı. Bu da etkililiğimizi azalttı. Joaquin'le daha bağlantı kuramadık. Köylüler içinde taban yaratma işi henüz pek gelişemedi. Ne var ki, örgütlü terör sayesinde çoğunluğun tarafsızlığını sağlayabileceğimiz görülüyor, sanırım destek daha sonra gelecek. Bir tek yeni gönüllü katılmadı, ölenlerden başka Taperillas'da bir de Loro'nun izini kaybettik.

Askeri strateji bakımından şu noktalara işaret edebiliriz: **a)** Şu ana kadar, ordu etkili bir kontrol kuramadı. Bizi sıkıştırıyorlar, fakat hareket etmemizi engelleyemiyorlar, çünkü hem zayıflar, hem de hareket yetenekleri az. Üstelik, köpeklere ve terbiyecisine karşı son pusudan sonra dağlara çıkmaktan çekineceklerini düşünebiliriz. **b)** Yine gürültü koparılıyor. Ama bu kez iki taraflı olarak. Havana'da yayınlanan makalemden sonra burada olduğumu artık herkes öğrendi. ABD'lileri buraya şiddetle müdahale edeceklerine kesin gözüyle bakabiliriz. Helikopter bile göndermeye başladılar ve biz burada henüz görmemiş olsak bile, paraşütçüler geldi. **c)** Ordu (en az bir veya iki bölük) tekniğini ilerletti: Bizi Taperillas'da habersiz bastırdı ve El Meson'da morali bozulmadı. **d)** Haberalma konusunda bir kaynak oluyorlarsa da, köylülerin seferber olması diye bir şey görülmüyor. Yürekli ve etkili olmadıklarından, güvenilir bir haberalma kaynağı da değiller. Yok saymak daha iyi. Chino'nun görevi değişti, ikinci ya da üçüncü cephe kuruluncaya kadar savaşçı olacak. Danton ve Carlos, kapıldıkları telaşın ve kaçma isteğinin, öbür yandan da benim bunu engellemekte göstermiş olduğum gevşekliğin kurbanı oldular. Bunun sonucu olarak Küba (Danton) ve Arjantin'le (Carlos) bağlantımız kesildi. Sonuç olarak; gerillanın kaçınılmaz sürprizlerini kaçınılmaz kabul edersek, gidişin normal olduğunu söyleyebiliriz. Gerillanın ilk sınavını geçiren savaşçıların moralleri yerinde.

MAYIS 1967

1 Mayıs

Bayramı, çalı çırpı söküp yol açarak kutluyoruz. Ağır ilerliyoruz. Akarsuyun ayrılma çizgisine daha ulaşamadık. Almeida Havana'da beni ve Bolivyalı ünlü gerillaları öven bir konuşma yaptı. Söylev uzun, fakat iyiydi. Üç gün yetecek yiyeceğimiz

var. Bugün Nato sapanla bir kuş vurdu, kuş dönemi başladı demektir.

2 Mayıs

İlerlemenin ağır yürüdüğü ve coğrafi durumun belirsizlik gösterdiği bir gün. Çalı çırpıyı temizleme güçlüğü yüzünden, ancak iki saat yürüyebildik. Bir tepeden, Nacahuasu'nun yakınlarında olduğumuzu kestirdim; demek çok kuzeydeyiz, ama daha İquiri'den eser yok. Miguel ve Benigno'ya bütün gün, İquiri'ye veya bir akarsuya ulaşacak bir yol açmalarını emrettim, çünkü hiç suyumuz kalmadı. Yiyeceğimiz de kıt kanaat beş gün yeter.

3 Mayıs

Bugünü sürekli çalı çırpı kesme işiyle geçirdik. İki saatlik yararlı bir yürüyüşten sonra bir dere kenarına ulaştık. Suyu bol ve akışı kuzeye doğru gibi. Yön değiştirip değiştirmediğini anlamak için yarın çalı çırpı biçerek bir keşif yapacağız. İki günlük yiyeceğimiz kaldı, o da azla yetinmek koşuluyla. Nacahuasu'dan 200 metre ve deniz düzeyinden 1080 metre yüksekteyiz. Uzaktan bir motor sesi geliyor, ama yönü belli değil.

4 Mayıs

Sabahleyin Coco ve Aniceto sel yatağını keşfe çıktıkları sırada, biz de yol açmayı sürdürdük. Saat 13'te geldiler ve nehrin, doğuya ve güneye kıvrıldığına göre, bunun ilerde yönün değişmemesi koşuluyla, İquiri olabileceğini söylediler. Çalı çırpı temizleyenleri çağırmalarını ve yolun, suyun akış yönüne doğru sürdürülmesini emrettim. Saat 13.30'da yola koyulduk ve saat 17'de genel yönün doğu-kuzey-doğu olmasından bu

suyun İquiri olamayacağını anlayarak durduk. Yol açanlar su bulamadıkları ve yalnızca kuru topraklar gördükleri haberini yolladılar; Rio Grande'ye doğru yol aldığımızı umarak ilerlemeye devam ettik. Arkadaşlarımız bir cacare[21] avladılar, ancak küçük olduğundan yol açıcılara bıraktılar. Kıt kanaat iki günlük yiyeceğimiz var. Radyo, Loro'nun bacağından yaralı olarak ele geçirildiğini bildirdi, şimdiye kadar ifadesi iyi. Her şey onun evde yaralanmadığını gösteriyor, belki kaçarken vurulmuştur.

5 Mayıs

Beş saat yürüdük ve 12-14 km yol aldık. İnti ve Benig'nun kurdukları kampa ulaştık. Haritada gösterilmemiş olan Congri ırmağı kıyısındayız. Bu akarsu, sandığımızdan çok daha kuzeyde. Bu durumda şu sorular akla geliyor: İquiri nerede? Benigno ve Aniceto, İquiri'de baskına uğramamışlar mıydı? Saldıranlar Joaquin'in adamları olmasın! Şimdilik, bizi Ayı Mahzeni'ne götürecek yolda ilerlediğinizi sanıyoruz. Orada iki günlük yiyeceğimiz olmalı. Sonra da eski kampa gideceğiz. İki büyük kuş ve bir cacare vurduk. Bu bize yiyeceğimizi arttırmamızı, iki günlük paket çorba ve konserve et yedeğine sahip olmamızı sağladı. İnti, Coco ve Doktor avlanmak için pusu kurdular. Debray'in, gerilla şefliği veya kuruculuğundan sanık olarak Camiri'de bir askeri mahkeme tarafından yargılanacağı ilan edildi; annesi yarın gelecekmiş. Bu iş etrafında çok gürültü koparılıyor. Loro'dan hiçbir haber yok.

6 Mayıs

Ayı Kampı'na varma hesaplarımız yanlış çıktı. Küçük ev sandığımızdan da uzakmış. Yol da tıkalıydı, açmak gerekti. Eve, yürümekten bıkmış adamlarla ve 1400 metreye ulaşan te-

peleri aşarak saat 16.30'da ulaştık. Sondan önceki yemeğimiz çok yavandı. Yalnızca bir keklik vurduk onu da yolu açana ve onu izleyen iki kişiye verdik.

7 Mayıs

Ayı Kampı'na erkenden vardık. Orada bulunan 8 kutu sütle kahvaltı ettik, biraz gücümüz yerine geldi. Mahzenden bazı gereçler de çıkardık; bazuka görevi yapacak olan bir mavzeri Nato'ya verdik; ayrıca 5 tane de tanksavar el bombası aldık. Nato, geçirdiği bir kusma krizi sonunda fenalaştı. Kampa varır varmaz, Benigno, Urbano, Leon, Aniceto ve Pablito küçük çiftliği gezmeye gittiler. Son çorbaları ve eti yedik, ama mahzende biraz içyağı stokumuz var. Orada gördüğümüz ayak izleri ve bazı hasarlar askerlerin buradan geçmiş olduğunu gösteriyor. Keşifçiler elleri boş döndüler. Askerler çiftliğe girmişler ve mısırları kesmişler.

8 Mayıs

Mahzenin düzenlenmesini ve içyağı kutularının indirilip şişelere doldurulmasını biraz erken emrettim. Başka yiyeceğimiz de yok. Saat 10.30'a doğru pusu yerinden birkaç silah sesi duyuldu. Silahsız iki asker Nacahuasu'ya doğru ilerliyorlarmış, Pacho onları öncü sanmış, ayak ve karınlarından yaralamış. Onlara, uyarısını dinlemeyip yürüdükleri için ateş ettiğini söylemiş, onlarsa bir şey duymamışlar. Pusu kötü düzenlenmiş ve Pacho doğru hareket etmemişti. Çok sinirli adam. Antonio ve birkaç kişi sağ tarafa gönderilince durum düzeldi. Askerler İquiri civarında olduklarını söylediler ama, yalan. Öğleyin iki askeri, telaşla Nacahuasu'dan aşağı inerken yakaladık. Ava çıktıklarını, İquiri yoluyla dönerlerken bölüklerinin yok olduğunu ve onu aradıklarını söylediler; onlar da yalan söylüyorlardı,

gerçek şuydu: Askerler av alanında konaklıyorlardı ve helikopter bugünlerde onlara erzak taşımadığı için bizim çiftlikten yiyecek almaya gidiyorlardı. Birincilerin ellerinden kızartılmış ve çiğ mısır paketlerini, dört kutu balığı, şeker ve kahveyi aldık; böylece yediğimiz bol yağla bugünkü yiyecek işimiz çözümlenmiş oldu. Bazıları hastalandı. Daha sonra nöbetçiler askerlerin, ırmağın dönemecine gelip gittiklerini haber verdiler. Bunların sayısı 27'yi bulunca gerginlik arttı. Anormal bir şeyler sezmiş olacaklar ki, asteğmen Lorendo yönetimindeki grup ilerledi. Lorendo ateş açtı ve iki acemi askerle birlikte öldü. Gece oluyordu. Bizimkiler ileriye atılıp altı asker yakaladılar. Ötekiler çekildi. Bilanço: 3 ölü ve 10 tutsak, ikisi yaralı. Yedi M-1 ve dört mavzer, kişisel eşyalar, donatım ve açlığımızı gidermek için içyağıyla yediğimiz biraz yiyecek. O gece orada yattık.

9 Mayıs

Saat 4'de kalktık. Askerleri, konuştuktan sonra salıverdik. Üstlerindeki asker giysileriyle ayakkabıları aldık, yerine başka şeyler giydirdik. Yalan söyleyenlere gelince, onları donla gönderdik. Yaralıyı da yüklenip çiftliğe doğru gittiler. Saat 6.30'da, mahzenden geçip ganimetleri yerleştirdikten sonra Maymunlar Deresi'ne doğru çekildik. Yiyecek olarak yalnız içyağımız kaldı. Neredeyse bayılıyordum ve yine de yolumu, ağır adımlarla sürdürebilmek için 2 saat uyumam gerekti; tümü içinde, yürüyüş böyle geçti. İlk rastladığımız su kenarında içyağıyla çorba yaptık. Çocuklar çok dermansız ve birçoklarında ödem var. Gece, ordu, çarpışmanın sonucunda verdiği ölü ve yaralıları açıkladı, ama tutsaklardan söz etmedi; büyük çatışmalar ve büyük kayıplar verdiğimiz öne sürülüyor.

10 Mayıs

Ağır ilerliyoruz. El Rubio'nun mezarının bulunduğu kampa geldik. Kurutulmuş etler ve yağlar bozulmuştu. Hepsini topladık. Askerlere ait hiçbir iz yok.

Nacahuasu'yu sakınarak geçtik. Miguel'in keşfini yaptığı, fakat yolu kısmen tıkalı olan bir boğazdan Pirirenda'ya doğru yol almaya başladık. Saat 17'de durduk. Kuru eti ve yağı yedik.

11 Mayıs

Öncüler bizden önce çıktılar, haberleri dinlemek için bir süre kaldım. Biraz sonra Urbano geldi: Benigno'nun bir yaban domuzu vurduğunu, parçalamak ve pişirmek için ateş yakma izni istediğini söyledi. Benigno, Urbano ve Miguel göle doğru yol açmayı sürdürürken, biz de orada kalıp hayvanı yemeye karar verdik. Saat 14'te yürümeye başladık ve saat 18'de kamp yaptık. Miguel ve ötekiler ilerlediler. Benigno ve Urbano ile sertçe konuşmalıyım: İlki, savaş günü bir kutu konserve yemiş ve inkar etmiş; Urbano da El Rubio'nun kampındaki kuru etin bir kısmını. Bölgede hareket halinde olan 4. Tümen'in Komutanı Albay Roche'nun görevinden alındığı ilan edildi.

12 Mayıs

Ağır yürüdük. Urbano ve Benigno yol açıyorlardı. Saat 15'te, 5 km uzaktan gölü gördük. Biraz sonra da eski bir yol bulduk. Bir saat sonra, balkabakları da bulunan uçsuz bucaksız bir mısır tarlasına vardık. İçyağıyla kabak kızartması ve mısır kebabı yaptık. Keşfe çıkanlar döndüler ve teğmen Henry Loredo'nun günlüğünde iyi bir dost diye söz ettiği Chico'nun evine gittiklerini söylediler; Chico evde değildi, ama içerde dört işçi ve bir hizmetçi kadın vardı; biraz sonra kocası da gel-

di, onu da alıkoyduk. Pirinçli domuz, sakatattan kızartma ve ek olarak balkabağı pişirdik. Pombo, Arturo, Willy ve Dario çuvalları beklemek için kaldılar. Yazık ki evdekinden başka su bulamadık.

13 Mayıs

Geğirme, yellenme, kusma ve ishaller günü. Gerçek bir org konseri. Domuzu sindirebilmek için günü tam bir hareketsizlik içinde geçirdik. Kusuncaya değin kendimi çok kötü hissettim, sonra biraz düzeldim. Akşam mısır kebabı, kabak ve dünkü şölenden arta kalanları yedik, daha doğrusu yiyebilecek durumda olanlar yedi. Bütün radyolar, Venezüella'ya yapılan bir Küba çıkarmasının başarısızlıkla sonuçlandığını ısrarla yayınladılar. Leoni hükümeti ilgili kişilerin isim ve rütbelerini verdi, tanımıyorum bunları, ama bir şeylerin sarpa sardığı da anlaşılıyor.

14 Mayıs

Erken yola çıktık, keyifsizdik. Amacımız, Benigno ve Camba'nın bir keşif sırasında buldukları bir patikadan Pirerenda gölüne varmaktı. Hareketten önce adamları topladım ve takıldığımız sorunlar hakkındaki düşüncelerimi söyledim: en önemlisi, yiyecek konusuydu. Benigno'yu bir kutu konserve yediği ve suçunu kabul etmediği için, Urbano'yu gizlice kuru et yediği ve Aniceto'yu da yemek konusunda işbirliği yapmaya gönüllü iken başka konularda yan çizdiği için eleştirdim. Toplantı sırasında yaklaşmakta olan bir kamyonun sesi duyuldu, Bir gün işimize yarar diye, yakın bir sığınağa 50 kadar balkabağı ve iki kental tanelenmiş mısır yerleştirdik.

Yoldan çıkmış, fasulye toplamaya başlamıştık ki, yakınımızda patlamalar duyuldu ve az sonra bizi vahşice bombalayan uçağı gördük. Ama mevzilerimizi değil, 2-3 km uzağı bomba-

lıyordu. Ufak bir tepeye tırmanmaya başladık; oradan göl görünüyordu. Askerler atışı sürdürüyorlardı. Güneş batarken, sakinleri tarafından kısa süre önce terkedilmiş bir eve rastladık. Yiyecek boldu, su da vardı.

16 Mayıs

Yola çıkmadan önce, kusma ve ishalle birlikte şiddetli bir karın ağrısına tutuldum. Ağrıyı demerolla kestiler; beni bir hamağa taşırlarken kendimi kaybetmişim; uyandığımda kendimi iyi hissettim, ne var ki kundak çocuğu gibi altımı kirletmiştim. Bir pantolon buluşturup verdiler ama, su yokluğundan çok pis kokuyordum. Günü olduğumuz yerde geçirdik, hiç kendimde değildim. Coco ve Nato civarda keşfe çıktılar ve güneyden kuzeye yönelen bir yol buldular. Gece, ayışığından yararlanıp ilerledik, o da kaybolunca dinlendik.

17 Mayıs

Yürüyüşü saat 13'e, yaklaşık üç gün önce bırakıldığı anlaşılan bir keresteci atölyesine varıncaya dek sürdürdük. Fıçılar içinde şeker, mısır, içyağı, un ve su vardı. Orada kamp yaptık. Çocuklar kamptan çıkıp ormanda kaybolan yolları keşfe gittiler. Raul'un ayağında şiddetli ağrılar veren ve yürümesini engelleyen bir yara açıldı. Kuvvetli bir antibiyotik sürdük; yarın da yaracağız. Yaklaşık 15 km yol aldık.

18 Mayıs

Günü, işçiler veya ordu gelir korkusuyla pusuda geçirdik, yeni bir şey yok. Miguel ve Pablito gidip iki saat uzakta, çaprazlama uzanan bir yol kenarında su buldular. Raul'un yarasını deldik ve 50 cc. irinli sıvı akıttık, sonra da iltihaba karşı bir

tedavi uyguladık. Bir adım atacak durumda değil. Bu gerillada ilk kez diş çektim, kurbanı Camba. Her şey iyi geçti. Ufak bir fırında pişirilmiş ekmek ve akşam da kötü bir sebze çorbası yedik, hepsini kustum.

19 Mayıs

Öncüler kavşakta pusu kurmak için erkenden yola çıktılar. Oraya varınca yerlerine biz geçtik, onlar da Raul'u alıp kavşağa getirdiler, merkez grubun bir kısmı bir suya değin yürüdü, çantaları oraya bırakıp yavaş yavaş iyileşmekte olan Raul'u taşımaya yardım etmek için geri döndü. Antonio suyun akış yönünde ufak bir keşfe çıktı ve terkedilmiş bir askeri kamp buldu, orada da kuru erzak vardı. Nacahuasu uzak olmamalı ve yaptığım hesaba göre Congri ırmağının alt tarafında bulunuyoruz. Bütün gün yağmur yağdı. On gün yetecek kadar yiyeceğimiz var, etraf balkabağıyla mısır dolu.

20 Mayıs

Bugün yerimizden kıpırdamadık. Merkez grup sabahleyin pusuya yattı ve öğleden sonra hep Pombo'nun yönetiminde bulunan öncü onun yerini aldı. Pombo, Miguel'in seçtiği yerin kötü olduğu kanısında. Miguel, ırmağın akış yönünde bir incelemeye çıktı ve sırt çantası olmadan iki saat içinde Nacahuasu'yu buldu. Kim tarafından atıldığı belli olmayan bir el silah sesi duyuldu. Nacahuasu kıyısında iki manga askere ait olması gereken, başka bir askeri kampın izleri var. Luis'nin hırçınlığı yüzünden yine olay çıktı, ceza olarak pusuya gitmesini yasakladım. Olgunca karşıladı sanırım.

Bir basın konferansında Barrientos, Debray'nin gazetecilik niteliğini kabul etmediğini ve Kongre'den ölüm cezası isteyeceğini açıkladı. Hemen hemen tüm gazeteci ve yabancılar ona, Debray

hakkında soru sordular. Kendini, inanılmayacak kadar zayıf dayanaklarla savundu. Bu adam şaşılacak kadar yeteneksiz.

21 Mayıs

Pazar. Yine aynı yerde kaldık ve öğle saatlerinden başlayarak onar kişilik nöbetlerle, pusuya yattık. Raul'un durumu iyiye gidiyor.Yarasını ikinci kez yardılar ve yaklaşık 40 cc. irinli sıvı çıkardılar. Ateşi düştü, ama ağrısı var ve yürüyemez durumda, şimdilik bütün kaygım bu. Akşam doya doya bir yemek yedik: Çorba, un, kurutulmuş et kıyması, mote'lu[22] balkabağı.

22 Mayıs

Beklediğimiz gibi oldu. Doğrama atölyesinin sorumlusu Guzman Robles, şoförü ve oğlu öğleyin hurda bir ciple geldiler. Başlangıçta olup bitenleri anlamak üzere ordu tarafından gönderilmiş bir öncü gibi göründüyse de yavaş yavaş açıldı ve akşam, oğlunu tutsak bırakarak Gutierrez'e gitmeye razı oldu, yarın dönecek. Öncüler bütün gece pusuda kalacaklar ve yarın saat 15'e dek bekleyeceğiz. Ondan sonra da hemen çekilmeliyiz, çünkü durum tehlikeli olabilir. Adamın bizi ele vermeyeceğini sanıyoruz, ama ısmarladığımız öteberiyi kuşku uyandırmadan satın alabilecek mi? Toprağı üzerinde kullandığımız her şeyin karşılığını ödedik. Tatarenda, Limon ve İpita'daki durum hakkında bize bilgi verdi. İpita'da bir teğmen varmış, öbür yerlerde asker yokmuş. Tatarenda hakkında bildikleri de kulaktan dolma, oraya gitmemiş.

23 Mayıs

Gergin bir gün. Atölyenin sorumlusu bütün gün görünmedi. Çevrede hareket sezilmiyordu, ama, biz yine de 17 yaşında bir

oğlan olan tutsağı alıp akşam üzeri çekilmeye karar verdik. Patikada bir saat yürüdük ve yolda uyuduk. Yanımızda on günlük yiyecek vardı.

24 Mayıs

İki saatte Nacahuasu'ya vardık, her taraf ıssızdı. Saat 4'te Congri ırmağının akış yönünde yürüdük. Dün Ricardo'nun, bugün de Moro'nun ağır ve isteksiz adımlarına ayak uydurarak yavaş yürüdük. İlk yolculuğumuzun ilk gününde kullanmış olduğumuz kampa vardık. İz bırakmadık, yeni izlere de rastlamadık. Radyo, Debray'in Habeas Corpus[23] dileğinin reddedileceğini duyurdu. Yaptığım hesaba göre Saladillo'dan bir veya iki saat uzaklıkta bulunuyoruz, doruğa ulaştığımız zaman ne yapacağımızı düşüneceğiz.

25 Mayıs

İz bırakmadan, bir buçuk saatte Saladillo'ya vardık. Nehrin akışının tersi yönüne doğru, kaynağa değin yaklaşık iki saat yürüdük. Yemeğimizi orada yedik. Saat 15.30'da tekrar tırmanmaya başladık. Yine iki saat yürüdük; saat 18'de, doruğa ulaşmadan, 1100 metrede kamp yaptık. Oğlana göre büyük babasının chacosuna[24] değin iki fersah ve Benigno'ya göre de Rio Grande üzerindeki Vergas'ın evine kadar bir günlük yol var.

26 Mayıs

İki saatlik yürüyüşten ve 1200 metrelik doruğu aştıktan sonra oğlanın büyük babasının chaco'suna vardık. Orada çalışan iki ırgatı bize doğru yürüdükleri için yakalamak zorunda kaldık. Bunlar, ihtiyarın kayınbiraderleriydi. Yaşları 16 ile 20 ara-

sında. Bize, oğlanın babasının yakalandığını ve her şeyi açıkladığını anlattılar. İpita'da 30 asker varmış, her yerde devriye geziyorlarmış. Kızartılmış domuz ve içyağıyla pişmiş balkabağı yedik. Bölgede su yok, İpita'dan fıçıyla getiriyorlar. Akşam, İpita'ya 4 ve batıya doğru 4 olmak üzere 8 km uzaktaki iki kardeşe ait chaco'ya doğru yola çıkıp şafakta vardık.

27 Mayıs

Tembellik, biraz da umutsuzluk günü. Vaat edilen mucizeler yerine, bula bula biraz kurumuş şeker kamışı ve işe yaramaz bir pres bulduk. Tahmin ettiğimiz gibi chaconun ihtiyar sahibi öğleyin arabasıyla, domuzlar için taşıdığı suyla geldi. Dönerken, artçıların pusuya yattığı yerde bir şeyler sezmişti. Artçılar onunla bir işçiyi tutukladılar. Saat 18'e dek alıkondular ve bu saatte, pazartesiye değin civardan ayrılmamalarını ve kimseye boşboğazlık etmemelerini öğütleyerek, iki kardeşin küçüğüyle birlikte adamı salıverdik. İki saat yürüdük ve Caraguatarenda yolu kenarında, bir mısır tarlasında uyuduk.

28 Mayıs

Pazar. Erkenden kalktık ve yola koyulduk. Bir buçuk saatte Caraguatarenda chacolarını geçtik. Benigno ve Coco keşfe çıktılar, fakat bir köylü onları görmüş; tutuklamışlar. Çok geçmeden, özel korku belirtileri göstermeyen bir yığın tutsak birikmişti yanımızda. İhtiyar bir kadın ve çocukları bizi görünce haykırmaya başladılar. Ne Pacho, ne de Pablo kadını tutuklamaya cesaret edebildi. Kadınla çocuklar köye doğru kaçtılar. İki ucuna mevzilenerek saat 14'te köyü işgal ettik. Biraz sonra petrol istasyonunun cipini aldık. Petrol istasyonuna ve kişilere ait olmak üzere toplam iki cip ve iki kamyona el koyduk. Bir şeyler yedik, kahve içtik ve bir yığın tartışmadan sonra saat

19.30'da İpitacito yönünde yol aldık. Bir dükkana girdik ve 500 pesoluk mal alarak, bunları törenle köylülere emanet ettik. İtay'da konuk kaldığımız evde bizi içten karşıladılar. İpitacito'daki dükkanın sahibi de oradaydı. Fiyat listesi yaptık, sıkı bir pazarlığa giriştim; fakat sanırım beni tanıdılar.

Peynir ve ekmekleri vardı, kahveyle birlikte ikram ettiler; ama bu konukseverlikte bir bityeniği var. Santa Cruz'a giden demiryolunu izleyerek Espino'ya doğru yolumuzu sürdürdük, fakat kamyonlarımızdan bir Ford, Espino'dan 3 fersah geride bozuldu. Sabahı onu çalıştırmaya uğraşarak geçirdik, ancak çabalarımız boşa gitti, çünkü 10 kilometre daha gittikten sonra tam ve kesin olarak durdu. Öncüler çiftliği ve cipini ele geçirdiler, dört kez gidip gelerek bizi taşıdılar.

29 Mayıs

Espino, eski köy 1958'deki su baskınında, sular altında kaldığından, ne de olsa yeni bir köy. Sakinleri hep Guarani[25], çok çekingen insanlar, İspanyolca'yı az biliyorlar veya öyle görünüyorlar. Yakında çalışan petrol işçileri vardı. Hepimizin, içine rahatça yerleşebileceğimiz bir kamyon ele geçirdik, ama fırsatı kaçırdık, çünkü Ricardo yüzünden bir batağa saplanıp kaldı. Ayrı bir dünyadaymışız gibi bir sessizlik oldu. Coco çevredeki yollarda keşfe çıktı, ama yetersiz ve çelişik bilgilerle döndü. O derece yetersiz ki, tehlikeli olmakla birlikte bizi Rio Grande'ye götürecek olan bir yola sapmaya karar vermişken, vazgeçtik ve su bulunduğu için Müchuri'ye gittik. Örgütlenme sorunları nedeniyle saat 3.30'da öncü grubu ciple, ötekilerse yaya olarak yola çıktık.

Radyo, Camiri'de bulunan Loro'nun kaçtığını bildirdi.

30 Mayıs

Demiryolu hattına vardık ama Michuri'ye gittiği işaret edilen yolun gerçekte bulunmadığını gördük. Araştırdık ve kavşaktan 500 metre ötede petrol yataklarına ulaşan bir yol bulduk. Öncüler ciple oraya doğru gittiler. Antonio geri çekilirken, bir delikanlı köpeğiyle ortaya çıktı, durması için uyarıda bulununca da kaçıp gitti. Bu olay karşısında Antonio'yu yolun başında pusuda bıraktım ve 500 metre ileriye çekildik.

Miguel gelip doğuya doğru 12 km yol gittikleri halde ne eve, ne de suya rastladıklarını, yolun da kuzeye doğru kıvrıldığını haber verdi. Yanma üç kişi alıp bu yolu 10 km kuzeye doğru izleyip incelemesini ve karanlık basmadan dönmesini söyledim. Saat 15'te rahatça uyurken pusudan atılan bir silah sesiyle uyandım. Haberler çabuk ulaştı. Ordu ilerlemiş ve tuzağa düşmüş: Üç ölüyle bir yaralı, bilanço bu galiba. Bu pusuya katılanlar, Antonio, Arturo, Nato, Luis, Willy ve Raul. Yaya olarak geri çekildik, kavşağa dek 12 km gittik, fakat Miguel'e rastlamadık. O zaman öğrendik ki, cipin motoru su kaynatmış. 3 km uzakta bulduk onu. Hepimiz tankın içine işedik ve buna bir matara su ekleyerek, Julio ve Pablo'nun bizi beklediği son aşamaya ulaştık. Saat 2'de herkes, üç tavuskuşu ve domuz eti çevirdiğimiz bir ateşin çevresinde toplanmıştı. Bir hayvanı yedek olarak sakladık, suya rastladıkça hayvana su içireceğiz.

31 Mayıs

Cip, sidik ve bir matara suyla yolunu yiğitçe sürdürüyor. İki olay tempomuzu bozdu: Kuzeye kıvrılan yol bitti, Miguel de yürüyüşü durdurmak zorunda kaldı.

Gözcü gruplarından biri, bisikletle tuzak kurmaya gelen Gregorio Vargas adlı bir köylüyü yakaladı. Adamın davranışları açık sayılamazdı, ama su kaynakları hakkında değerli bilgi-

ler verdi. Birini, köylüyü kılavuz alarak gidip su getirmek ve yemek pişirmekle görevlendirdim. Dönüşte orduya ait iki kamyon görmüşler ve alelacele pusu kurmuşlar. İki kişi öldürmüşler galiba. Tanksavar el bombası Nato'nun burnunun dibinde patlamış, yaralanmamış ama silahı parça parça olmuş. Uçaklar tarafından rahatsız edilmeksizin geri çekilmeyi sürdürdük ve ikinci su kaynağına ulaşıncaya dek 15 km yol aldık. Gece olmuştu. Cip son durağındaydı, çünkü benzin kalmamış, motor da kızmıştı. Geceyi yemek yiyerek geçirdik.

Ordu yayınladığı yeni bildiride, dün bir astsubayla bir erin öldürüldüğünü kabulleniyor ve bizden de ölenler olduğunun görüldüğünü öne sürüyor. Yarın demiryolunu aşıp dağlara ulaşmaya çalışacağız.

MAYIS AYI ANALİZİ

Dağlardaki uzun yürüyüşlerimize karşın, Joaquin'le bağlantı kuramayışımız olumsuz bir nokta. Bazı belirliler onun, kuzeye doğru yer değiştirdiğini gösteriyor.

Askeri bakımdan, kayba uğramaksızın orduya kayıplar verdiren üç yeni silahlı çatışma ve ayrıca Pirirenda ve Caraguatarenda'ya girişlerimiz başarı işaretleri. Köpekler, işe yarar olmadıkları anlaşılarak hizmetten çıkarıldı.

En önemli noktalar şunlar:

1) Manila, La Paz ve Joaauin'le bağlantı sağlanamaması yüzünden 25 kişi kalmamız.

2) Bizden artık korkmamakla, hatta gerillalara hayran olmakla birlikte, köylülerden tek kişinin bile bize katılmaması. Yavaş yürüyen, çok sabır isteyen bir iş bu.

3) Öyle sanıyoruz ki, parti Kolle aracılığıyla işbirliğine yanaşıyor.

4) Debray işi etrafında koparılan yaygara, hareketimize kazanılmış on savaştan fazla savaş ruhu aşıladı.

5) Gerilla yavaş yavaş güçlü bir moral kazanıyor. İyi kullanılırsa, başarı su götürmez.

6) Ordu örgütlenemiyor, tekniğinde de fark edilir bir gelişme yok.

Ayın haberi: Loro'nun tutuklanması ve kaçması. Şimdi bize dönmesi ya da bağlantı kurmak için La Paz'a gitmesi gerekir.

Ordu, bizimle işbirliği yapan Masicuri bölgesi köylülerinin tutuklandığını duyurdu. Artık üzerinde her iki tarafın da terör uygulayacağı aşamaya geliniyor. Gerillanın gelişimi için gerekli niteliksel değişim bize zafer kazandıracak.

HAZİRAN 1967

1 Haziran

Öncüleri yolda mevzi almaya ve 3 km kadar uzağa, petrol yatağına giden yolun kavşağına doğru keşfe yolladım. Uçaklar bölgeyi taramaya başladılar. Bu da, kötü hava koşulları yüzünden zorlaşan askeri harekata tekrar başlanacağı yolundaki radyo haberlerini doğrulamakta. İki ölü ve üç yaralı hakkında tuhaf bir bildiri yayınladılar: eskilerden mi söz edildiği yoksa yeni mi olduğu belli değil. Saat 5'te yemek yedikten sonra anayola doğru gittik. 7-8 km'si olaysız geçti. Bir buçuk saat anayolda ilerledikten sonra, 7 km uzakta bulunan bir chaco'ya uzanması gereken bir yola saptık. Ama herkes yorulmuştu, yarı yolda uyuyup kaldık. Bütün yol boyunca, uzaktan bir tek silah sesi duyuldu.

2 Haziran

Gregorio'nun düşündüğü gibi 7 km'yi geçince chacoya ulaştık. Orada, semiz bir domuz alıp kestik, fakat o sırada Braulio, Robles'in sığırtmacı, oğlu ve iki ırgatla birlikte geldi. Biri, Symuni çiftliğinin sahibinin üvey oğluymuş. Sel yatağı içinde 3 km ilerlemek ve giderken parçaladığımız domuzu taşımak için onların atlarından yararlandık. Ormanda köylüleri tutukladık, aynı anda ortalıktan kaybolduğu bilinen Gregorio'yu onlardan sakladık. Tam merkez grubun oraya varacağı sırada, orduya ait asker ve fıçı yüklü bir kamyon geçti; kolay av, ama o gün şölen ve domuz günüydü. Akşamı yemek pişirmekle geçirdik. Saat 3.30'da, her birine gündeliklerinin karşılığı olarak 10 peso verip dört Guajiro'yu[26] salıverdik. Yemeği yedikten sonra, kabulünü bekleyen Gregorio saat 4.30'da yola çıktı. Kendisine 100 peso verildi. Irmağın suyu acı.

3 Haziran

Saat 6.30'da ırmağın sol yakasından yola çıktık. Öğleye kadar yürüdükten sonra, Benigno ile Ricardo'yu yol üstünde keşif yapmaya yolladık. Pusu kurmaya elverişli bir yer bulmuşlar. Saat 13'te mevzi aldık. Ricardo ve ben merkez grubun adamlarından kurulu birer grupla yerleştik. Pombo bir ucu tuttu, Miguel ise, bütün öncü güçle ideal bir noktada yer aldı. Saat 14.30'da domuz yüklü bir kamyon geçti, ilişmedik. Saat 16.20'de boş şişelerle dolu bir kamyonet ve 17'de, orduya ait dünkü kamyon geçti, içinde örtülere sarılmış ve arabadaki sıralara uzanmış iki asker vardı. Vurmaya kıyamadım ve o anda, tutuklamayı da düşünemedim; bıraktık geçsinler. Saat 18'de pusuyu kaldırdık ve yeni bir ırmak bulmak için yoldan aşağı inmeye başladık. Oraya yeni varmıştık ki, bir konvoy geçti, ama silahlı değillerdi galiba.

4 Haziran

Irmak kıyısından yürüyüşümüzü sürdürüyoruz. Koşullar uygun olursa bir pusu daha kurmaya niyetliyiz, fakat batıya doğru götüren bir yol bulup oradan ilerledik, sonra kuru bir nehir yatağını izleyerek güneye doğru yol aldık. Saat 14.45'te kahve ve yulaf pişirmeye koyulduk. Çamurlu bir su birikintisindeydik, fakat uzun süre kaldık ve orada kamp yaptık. Gece lodos çıktı, peşinden yağmur çiselemeye başladı ve bütün gece sürdü bu yağış.

5 Haziran

Patikayı bırakıp sürekli fırtına altında ormanda yol açmaya başladık. Saat 17'ye dek, iki saat bir çeyrek, çevrenin en yüksek dağının yamaçlarında sık bir maki topluluğu içinde, dal keserek yürüdük. Bütün gün ağzımıza bir şey koymadık, mataralardaki suyu bile yarınki sabah kahvaltısına sakladık.

6 Haziran

Yavan bir sabah kahvaltısından sonra Miguel, Benigno ve Pablito yol açmaya ve çevreyi keşfe gittiler. Saat 14'te Pablo geldi ve sürüyle birlikte terkedilmiş bir chaco'ya rastladıkları haberini getirdi. Hep birlikte yola koyulduk, ırmağın akışını izleyerek chaco'yu aştık ve Rio Grande'ye ulaştık. Orada, birini, yakınlarda ıssız bir ev bulursa, el koyması emriyle keşfe yolladık, bulmuş. Aldığımız ilk haberlere göre, 50 askerin bulunduğu Puerto Camacho'ya 3 km uzaklıktaydık. Bir patikayı izleyip oraya vardık. Akşamı domuz ve locro[27] pişirerek geçirdik. Gün umduğumuz gibi verimli olmadı.

7 Haziran

Bize kılavuzluk eden köylünün oğlu burada artık kimsenin oturmadığım söyledikten sonra her türlü ihtiyatı bir yana bırakarak otlaklarda yürüdük. İçinde kabak, şeker kamışı, muz ağaçları ve biraz da fasulye bulunduğunu öğrendiğimiz başka bir chacoya varıncaya dek kıyı boyunca yol aldık.

Kampımızı orada kurduk. Bize kılavuzluk eden oğlan, şiddetli karın ağrılarından yakınmaya başladı, doğru olup olmadığını bilmiyoruz.

8 Haziran

Kıyıdan ve chacodan bizi gözetlemelerini engellemek için, kamp yerini ırmaktan 300 metre kadar uzaklaştırdık. Köylünün yoldan değil, gemiyle geldiğini sonradan öğrendik. Benigno, Pablo, Urbano ve Leon çok dik bir kayanın kestiği yolda bir geçit bulmaya gittiler, ama öğleden sonra geri dönerek, bunun olanaksızlığını anlattılar. Küstahlığı yüzünden Urbano'ya bir uyarıda bulunmak zorunda kaldım. Yarın dik kayalıkların yakınında bir sal yapmaya karar verdik.

Sıkıyönetim ilan edildiğine ve maden işçilerinin tehdit edildiğine ilişkin haberler duyduk, fakat her şey o kadar belirsiz ki.

11 Haziran

Tümüyle sessizlik içinde geçen bir gün. Pusuda bekledik, fakat ordu ilerlemedi, yalnızca, ufak bir uçak bölgede birkaç dakika dolaştı. Belki de bizi Rosita'da bekliyorlardır. Tepedeki yol ilerledi, hemen hemen doruğa ulaştı. Yarın nasıl olsa gideceğiz, yiyecekler bize 5-6 gün bol bol yeter.

12 Haziran

Önce Rosita'ya ya da hiç olmazsa, yine Rio Grande'ye ulaşabileceğimizi sanarak yola çıkmıştık. Küçük bir subaşına vardığımızda işin güçlüğünü anladık ve orada kalıp haber beklemeye başladık. Saat 15'te daha önemli bir akarsu bulunduğunu, fakat şimdilik oraya inmenin olanaksızlığını öğrendik. Orada kalmaya karar verdik. Gün bitiyordu, üstelik güneyden esen rüzgar soğuk ve yağmurlu bir gece getirdi.

Radyo ilginç haberler verdi: Presencia gazetesi cumartesi günkü çatışmada bir askerin öldüğünü, bir diğerinin de yaralandığını bildiriyor; bu çok iyi bir şey ve doğru gözüyle de bakılabilir, demek çatışmaların düzenini düşmana sürekli kayıplar verdirecek biçimde sürdürüyoruz. Başka bir bildiri, gerilla şeflerinden birinin, İnti'nin ölümünü bildiriyor ve gerilladaki yabancıların sayısını veriyor: 17 Kübalı, 14 Brezilyalı, 4 Arjantinli, 3 Perulu. Kübalı ve Perulların sayısı doğru, bunu nasıl öğrendiklerini araştırmak gerek.

13 Haziran

Bir sonraki su başına dek ve yalmzca bir saat yürüdük. Çünkü, yol açanlar ne Rosita'ya ne de Rio'ya varabildiler. Çok soğuk. Oraya yarın varacağımız düşünülebilir. Şimdilik yiyeceğimiz var, idare edersek beş gün yeter.

İlginç olan şey, ülkedeki siyasal telaş, sözü edilen kıyamet kadar pakt ve karşı-paktlar. Gerillanın nasıl bir hızlandırıcı güç rolü oynayabileceği bu kadar açık biçimde az görülmüştür.

14 Haziran

Günü, soğuk suyun kıyısında, ateşin başında ve yol açmaya giden Miguel'le Urbano'dan haber bekleyerek geçirdik. En geç

saat 15'te dönmeleri emredilmişti, fakat Urbano daha geç geldi. Bir sel yatağına vardıklarını ve çevredeki izlere bakılırsa, Rio Grande'ye ulaşabileceğimizi sandığını söyledi. Orada kaldık ve son çorbayı içtik, şimdi elimizde, yalnızca biraz yerfıstığı ve üç günlük mote kaldı.

Bugün 39 yaşma bastım; gerilladaki geleceğim hakkında kaygılarımın başlayacağı yaşa doğru amansızca ilerliyorum.[28]

15 Haziran

3 saat yürüyerek Rio Grande kıyısının, daha önceden tanıdığımız bir noktasına ulaştık. Bana göre Rosita'dan 2 saat, köylü Nicolas'a göre 3 km. uzaktayız. Adamın eline 150 peso ve bizden ayrılma iznini verdik, füze hızıyla fırlayıp kaçtı. Orada kalıyoruz. Aniceto keşfe çıktı, ırmağı aşabileceğimiz kamsında. Yerfıstığı çorbası ve kaynatıldıktan sonra içyağında kızartılmış totai yüreği yedik, ancak üç günlük mote kaldı.

16 Haziran

Bir km. yol aldıktan sonra karşı kıyıda öncüleri gördük. Pacho, çevreyi keşfetmek için ırmağı aşmış ve geçit yerini bulmuştu. Belimize kadar gelen buz gibi suyu aştık: biraz akıntıdan başka özel bir şey yoktu. Bir saat sonra, Rosita'ya ulaştık. Orada orduya ait olduğu anlaşılan birkaç eski ayakkabı izi bulduk. Rosita sandığımızdan fazla kabarık, haritadaki patikayı belki bu nedenle bulamıyoruz. Bir saat buzlu suyun içinde yürüdük; totai yüreklerinden yararlanmak ve daha önceki bir keşifle Miguel'in rastladığı bir arı kovanını bulmayı denemek için orada kamp yaptık. Kovanı bulamadık, böylece mote ve içyağıyla hindistan cevizinden başka bir şey yiyemedik. Yarın ve öbür günlük yiyeceğimiz var (mote). Rosita'ya 3, Rio Grande'ye doğru da 3 km yol aldık.

17 Haziran

Rosita boyunca beş buçuk saatte 15 km yürüdük, haritada yalnızca Abapacito işaretlenmiş olmakla birlikte 4 nehri aştık. Oralardan yeni geçildiğini gösteren bol iz vardı. Ricardo bir Hochi vurdu. Bu, mote ile birlikte bizi bütün gün tok tuttu. Yarına da Mote var ama belki bir eve rastlarız.

18 Haziran

İçimizden çoğu ardındaki tüm gemileri yakmıştı. Sabah kahvaltısında mısır lapasının tümünü yeyip bitirdiler. Saat 11'de, 2 saatlik bir yürüyüşten sonra, içinde mısır, Yucca[29], şekerkamışı ve onu ezmeye yarayan pres, balkabağı ve pirinç bulunan bir chaco'ya vardık. Proteinsiz bir yemek hazırladık ve Benigno ile Pablito'yu çevrede bir keşifte bulunmaya yolladık. Saat 2'de dönen Pablo, chaco'su 500 metre ötede bulunan bir köylüye rastladıklarını, biraz ilerde başka köylülerin de bulunduğunu, oraya vardıklarında hepsini tutukladıklarını anlattı. Gece kamp değiştirdik ve gençlerin 7 km uzaktaki Abapo'dan gelen yolun kavşağında bulunan chaco'larında uyuduk. Evleri Mosquera ile Oscura'nın birleştiği yerden 10-15 km uzakta ve Oscura kıyısındaydı.

19 Haziran

Ağır adımlarla ilerledik, 12 km yürüdükten sonra, üç ailenin oturduğu, üç hanelik küçük çiftliğe vardık. 2 km. aşağıda, tam Mosquera ve Oscuro'nun birleştiği yerde, Galvez soyadlı bir aile oturmaktaydı. Buradakilerle sıkıştırmadan konuşulmuyor, çünkü ürkek hayvanlara dönmüşler. Genellikle bizleri iyi karşıladılar, fakat bir ay önce buradan geçen bir askeri komisyon tarafından belediye başkanlığına atanan Calixlo çekingen

davrandı ve bize en ufak bir şey satmak bile istemedi. Karanlık basarken tabancalı ve mavzer tüfekli üç domuz tüccarı çıkageldi, onları öncülerin nöbetçisi İnti'ye teslim ettik. İnti onları sorguya çekti ama, silahlarını almadığını gören Antonio müdahale edip silahları aldı. Calixto, adamların Postrer Vallelli tüccarlar olduğunu, onları tanıdığını söyledi.

20 Haziran

Sabahleyin, aşağı chacodaki gençlerden Paulino, o üç kişinin tüccar olmadığını, birinin teğmen, diğer ikisinin tüccarlıkla ilgisiz kimseler olduğunu söyledi. Bu bilgiyi, nişanlısı olan Calixto'nun kızından almış. İnti yanına birkaç kişi alarak oraya gitti ve subayı teslim etmeleri için 9'a dek süre verdi; aksi halde hepsi kurşuna dizilecekti. Adam hemen ağlayarak geldi. Bir polis astsubayı imiş, bir jandarma ve bu işe gönüllü Postrer Valle'li bir öğretmenle buraya gönderilmiş. Onları gönderen albay 60 askerle birlikte o köydeymiş. Görevleri Oscura ırmağı boyunca birçok yeri içine alacak dört günlük bir yolculuk yapmakmış. Önce onları öldürmeyi düşündük, ama savaş kuralları hakkında sert bir uyarıda bulunduktan sonra salıvermeye karar verdim. Nöbetçileri nasıl geçebildiklerini araştırınca, Aniceto'nun nöbeti bırakıp Julio'yu çağırmaya gittiği sırada sızdıklarını anladık, üstelik Aniceto ve Luis'i nöbet yerinde uyur bulduk. Cezalandırdık: Yedi gün aşçı yamaklığı yapacaklar ve domuz yemeyecekler, ne ızgarasını, ne tavasını, ne de onlara bol bol dağıtılan çorbadan verilecek. Cezalıların bütün eşyaları da ellerinden alınacak.

21 Haziran

Chacoda bana Fernando Sacamuelas olarak ün sağlayan bir yığın diş çekimleriyle geçen iki günden sonra muayenehanemi

kapattım; öğleden sonra yola çıktık ve bir saatten fazla yürüdük. Bu sefer boyunca, ilk kez bir katıra bindim. Üç tutsağı Mosquera yolunda bir saat yürüttük; saat ve Abaza'ları[30] da içinde olmak üzere bütün eşyalarına el koyduk. Belediye başkanı Calixto'yu kılavuz olarak götürmeye niyetimiz vardı, ama hasta olduğunu görünce bıraktık ve hiçbir işe yaramayacağını bildiğimiz ciddi uyarılarda bulunmakla yetindik. Paulino mesajımı Cochabamba'ya götüreceğine söz verdi. Ona, İnti'nin karısına bir mektup, Manila'ya şifreli bir mektup ve dört bildiri vereceğiz.

Dördüncüsü gerillamızın bileşimini veriyor ve İnti'nin ölümünü yalanlıyor. Bu (.....)[31]dır. Kentle ilişki kurup kuramayacağımızı artık anlayacağız. Paulino bizim tutsağımızmış gibi görünerek geri döndü.

22 Haziran

Oscura ve Morocos'u geride bırakıp birkaç saatlik sıkı bir yürüyüşten sonra Pasiones adlı akarsuya ulaştık. Haritaya göre Florida'dan ya da Paulino'nun bir kayınbiraderinin oturduğu ilk meskun yer olan Piray'dan 6 km uzaktayız. Fakat, Paulino yolu bilmiyor. Ay ışığından yararlanarak yürüyecektik, ama bu kadar yakındayken bu zahmete değmez.

23 Haziran

Ancak bir saat doğru dürüst yürüyebildik. Patika kayboldu, sabah ve öğleden sonra bir süre daha bulmaya çalıştık, zamanın kalan kısmını da, patikayı yarın için düzenlemeye harcadık. Saint-Jean yortusunda gece çok soğuk olur derler, ama söylenildiği kadar olmadı.

24 Haziran

Ancak 4 saatlik bir yürüyüş yapabildik ve yaklaşık 12 km yol aldık. Yol, yer yer iyiydi, sonra yeniden aramamız gerekti. İnanılmayacak kadar dik bir bayırı, sürüleriyle oradan geçmiş olan çobanların izlerini kollayarak indik. Duran'ın yamacında incecik bir akarsuyun yanında kamp kurduk. Radyo, maden ocaklarındaki çatışmalarla ilgili haberler veriyor. Astımım şiddetleniyor.

25 Haziran

Yolumuza, çobanların açtığı yoldan devam ettik fakat onlara yetişemedik. Öğleye doğru yanan bir otlağa rastladık, uçaklar bölgede dolaşıyordu. Bu iki olay arasında bağlantı var mı, bilmiyoruz, yürüyüşümüzü sürdürdük ve saat 16'da Paulino'nun kız kardeşinin oturduğu Piray'a vardık. Üç hanelik bir yerde evlerden biri terkedilmişti, ötekinde kimse yoktu ve üçüncüsünde Paulino'nun kız kardeşiyle dört çocuğunu bulduk fakat kocası, komşusu Paniagua'yla Florida'ya gitmiş olduğundan orada yoktu. Her şey normale benziyordu. Bir km ötede Paniagua'nın bir kızı oturuyor. Kamp olarak orayı seçtik, bir dana satın alıp hemen kestik. Coco, Julio, Camba ve Leon, bir şeyler satın almak için Florida'ya gittiler. Ama ordunun orada olduğunu öğrenmişler. 50 kişi ve daha da fazlası bekleniyormuş, sayıları 120-130'a çıkacakmış. Evin sahibi Fenelon Coca adlı biri: Arjantin radyosu 87 kişinin öldüğünü bildiriyor, Bolivyalılar sayılarını saklıyorlar. Astımım gittikçe artıyor ve artık rahat uyuyamıyorum.

26 Haziran

Benim için kötü bir gün. Her şey normal gibiydi, ama Florida yolunda pusuya yatanlardan nöbeti almaları için 5 kişi gön-

dermiştim ki, silah sesleri duyuldu. Atla hemen oraya koştuk ve garip bir manzarayla karşılaştık. Kesin bir sessizlik içinde, güneşte, ırmağın kumları üstünde dört asker cesedi yatıyordu. Gidip silahlarını alamazdık, çünkü düşmanın nerede olduğunu bilmiyorduk. Saat 17'ydi, bunu yapabilmek için gece olmasını bekledik. Miguel haber yolladı: Sol yamacında kırılan dal sesleri işitiyormuş. Antonio ve Pacho seğirttiler ama görmeden nişan almamalarını emrettim. Biraz sonra karşılıklı silah sesleri duyuldu. Geri çekilmelerini emrettim çünkü bu koşullar içinde yenilme şansımız fazlaydı. Geri çekiliş gecikti ve iki kişinin yaralı olduğu haberi geldi: Pablo ayağından, Turna ise karnından. Onları elimizdeki olanaklarla ameliyat etmek için aceleyle eve taşıdık. Pablo'nun yarası hafif, tek sonuç yürüyememesi, bu da bizim için sıkıntılı olacak. Tuma'nınki karaciğerini yırtmış ve bağırsağı delmiş. Ameliyat sırasında öldü. Son yıllarda yanımdan hiç ayrılmamış, bağlılığı her türlü kuşkunun üstünde olan bir arkadaşı kaybetmiştim. İçimde evladımı kaybetmişim gibi bir duygu var. Ölürken saatini bana vermelerini istemiş, cesaret vermek için yapmadıklarım görünce, kendisi çıkarıp Arturo'ya teslim etmiş. Bu hareketiyle saatin hiç görmediği oğluna gönderilmesini istediğini anlatmıştı. Bundan önce ölen arkadaşların saatlerini hep ben göndermiştim. Savaş sürdükçe taşıyacağım. Cenazesini bir ata yükleyip götürdük. Buradan uzak bir yere gömeceğiz.

İki yeni casus yakaladık: Bir jandarma teğmeni ve bir jandarma eri. İyice azarladık. Üstlerinde bize yararlı ne varsa alınıp donla gönderildiler. Çünkü adamlarımız, yararlı olabilecek her şeyin alınması yolundaki emrimi aynen uygulamışlardı. Dokuz atla yola çıktık.

27 Haziran

Tuma'yı iyi kötü gömme görevini üzülerek yerine getirdikten sonra, yolculuğumuzu sürdürdük. Tejeria denen yere gel-

dik. On beş km'lik bir yolculuğa çıkıldı, öncüler saat 14'de hareket ettiler, biz de saat 14.30 'da. Gece bastırdığından, arkadan gidenler için yol uzadı, çünkü ay ışığını beklemek zorunda kaldılar. Kılavuzlarımızın köyü olan Palizia'ya 2.30'da vardılar. İki atı, ihtiyar Paniagua'ya göndermesi için yeğeni olan Tejeria'daki evin sahibine bıraktık.

28 Haziran

40 peso ücretle bir kılavuz bulduk. Bizi Don Lucas'ın evine doğru uzanan yolun kavşağına götürmeyi önerdi. Fakat daha önce, önünde su kaynağı bulunan bir evde durduk. Geç hareket ettik fakat sonuncular, Moro ve Ricardo çok geride kaldılar. Haberleri dinlememiştim. Ortalama saatte 1 km yürüdük. Ordunun hizmetindeki bir radyo, gerillacılarla Mosquera bölgesinde yapılan bir çatışmada 3 ölü ve 2 yaralı verildiğini söylüyor; son savaşımızdan söz ediliyor galiba, ama biz 4 ceset görmüştük. Bunu kesinlikle söyleyebilirim, meğer ki biri en yetkin biçimde ölü taklidi yapmış olsun.

29 Haziran

Geç kalışları hakkında Moro, özellikle de Ricardo ile ciddi bir konuşma yaptım. Moro ile öncülerden Coco ve Dairo sırt çantalarımızı atlara yükleyip yola çıktılar. Nato kendininkini alıkoydu, çünkü bütün hayvanlardan o sorumlu. Pombo'nunki ve benimki bir katıra yüklетildi. Pombo yumuşak başlı bir hayvanın sırtında kolay yol alabiliyor. Onu yukarda, 1800 metrede biri guatrlı olan iki kızıyla birlikte oturan Don Lucas'ın evine yerleştirmiştik. İki ev daha var, biri mevsimlik çalışan bir işçinin, hemen hemen boş, öteki iyi döşenmiş. Gece yağmurlu ve soğuktu. Edindiğimiz bilgilere göre, Barohcelon yarım gün uzaklıkta, fakat patikadan gelen iki köylüye bakılırsa yol ber-

batmış. Fakat yine de, evin efendisi tersi kanıda, kolayca düzeltilebileceğini ileri sürüyor. Köylüler güya komşu evdeki adamı görmeye geldiler ve kuşkulu kişiler olarak tutuklandılar.

Yolda, şimdi 24 kişiden oluşan birliğimizle bir konuşma yaptım. Onlara örnek olarak, bu kez El Chino'yu gösterdim; kayıpların bizim için ve bir evlat gibi sevdiğim Tuma'nın ölümünün benim için ne demek olduğunu anlattım. Kendilerini disipline sokamamalarını ve yürüyüşü yavaşlatmalarını eleştirdim ve başımıza gelenin başka bir pusuda tekrarlanmaması için bazı ek bilgiler vereceğimi vaat ettim. Boş yere ve kurallara uyulmadığı için insan kaybına uğruyorduk.

30 Haziran

İhtiyar Lucas'ın komşuları hakkında verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre, ordu buraya kadar uzanmış ve faaliyete başlamış. Komşularından biri, Andulfo Diaz bölgenin köylü sendikası genel sekreteri; öteki ihtiyar bir geveze, kötürüm olduğu için dokunmamışlar, bir başkası daha var; meslektaşları korkağın biri diyorlarmış, başına iş açılmasın diye bildiklerini söylemiş. İhtiyar bizimle gelmeyi ve Barohcelon'a doğru bir yol açmaya yardım etmeyi vaat etti. Yağmurlu, sıkıntılı bir gündü, dinlenmekle geçirdik.

Siyasal alanda en önemli olay Ovando'nun, benim burada olduğumu açıklayan bildirisi. Ayrıca, ordunun ABD'nin en seçkin alaylarını bile bozguna uğratan Vietkong gerilla şeflerini de aralarında bulunduran yetkin ve iyi eğitilmiş gerillacılarla karşı karşıya olduğunu ekliyor. Bunları söylerken, gereğinden fazla konuştuğu anlaşılan Debray'nin verdiği ifadeye dayanmakta. Tabii ki Debray'ın hangi koşullar altında konuştuğunu ve bunların ne gibi sonuçlar vereceğini bilmiyoruz. Loro'nun öldürülmüş olduğu iddiaları da dolaşıyor. Madenlerdeki ayaklanmanın Nacahuasu işiyle bağlantılı olduğu ve benim tara-

fımdan kışkırtıldığı da iddialar arasında. İşler yoluna giriyor, çok geçmeden "Fernando Samuelas" olmaktan kurtulacağım.

Küba'dan mesaj aldık; gerillanın Peru'da nasıl az geliştiğini anlatıyor. İnsan ve silah sayısı yok denilecek kadar azmış, oysa bir servet harcamışlar. Paz Estenzoro, Seone adlı bir albay ve Pando bölgesinden MNR üyesi, zengin biri olan Ruben Julio yönetiminde sahte bir gerilla örgütünden söz ediliyor mesajda. Guayaramerin'de bulunuyorlarmış.

HAZİRAN AYI ANALİZİ

Olumsuz noktalar şunlar: Joaquin'le ilişki kurulamaması ve insan kaybı vermemiz. Ordunun haberi olmasa bile, bunların her biri bizim için birer bozgundur. Bu ay içinde birkaç ufak savaş verdik ve bu, onların haberlerine bakılırsa orduya 4 ölü ve 3 yaralıya mal oldu.

En önemli özellikler şunlar:

1) İlişki kopukluğu sürüyor. Bu yüzden 24 kişi kaldık. Pombo yaralı ve hareketliliğimiz sınırlı.

2) Köylülerin katılmaması etkisini duyuruyor. Bir kısırdöngü içindeyiz, köylüleri bize çekebilmek için meskun yerlerde faaliyet göstermeliyiz, bunu yapabilmek içinse çok adama ihtiyacımız var.

3) Gerilla efsanesi gün geçtikçe yaygınlaşıyor, şimdiden yenilmez, insanüstü kişiler olduk.

4) Partiyle bile ilişkimiz kesildi. Şimdilik Paulino aracılığıyla bir girişimde bulunduk, bu bir sonuç verebilir.

5) Debray kendinden söz ettirmeye devam ediyor ancak benimle birlikle anılıyor. Hareketin şefi olarak görülüyorum. Hükümetin bu yeni girişiminin sonuçlarını göreceğiz, bakalım, bizim için olumlu mu olacak, olumsuz mu?

6) Gerillanın morali sağlam ve savaşma azmi artıyor. Bütün

Kübalılar savaşta örnek oluyorlar, Bolivyalılardan ise yalnız iki veya üçü gevşek.

7) Ordu askeri açıdan yine sıfır olarak kalıyor ama köylüler arasında başladığı çalışmaya dikkat etmeliyiz, çünkü korkutarak veya bizim amaçlarınız konusunda yalan uydurarak onları birer hafiye durumuna sokuyor.

8) Madenlerdeki katliam, bizim için durumun ne olduğunu açıkça gösteriyor. Bildirimiz yayınlanabilirse, işin yoluna girmesi kolaylaşacak.

En acil görevimiz, La Paz'la ilişkiyi yeniden kurmak, askeri, tıbbi gereçlerimizi tamamlamak ve her ne kadar harekat sırasında savaşçıların sayısı 10-15'e düşüyorsa da, kentten 50-100 kadar adamın seferber edilmesini sağlamak.

TEMMUZ 1967

1 Temmuz

Hava ağarırken, haritada Barcelona olarak gösterilen Barchelon'a doğru yöneldik. İhtiyar Lucas, yolu düzeltmek için bize yardım etti, fakat yine de sarp ve kaygandı. Öncüler sabah yola çıktılar, biz de öğlenleyin. Bulunduğumuz yükseklikten inmek, sonra boğazı yeniden tırmanmak için öğleden sonra bütün zamanımızı harcadık. Öncüler yollarına devam ederlerken biz de ilk chaco'da uyuduk. Orada, adları Yepez olan, çok çekingen üç çocuk vardı.

Barrientos bir basın konferansı verdi ve benim burada olduğumu kabul etti, fakat birkaç gün içinde hesabımın görüleceğini sözlerine ekledi. Bizlerden fareler ve yılanlar diye söz ederek, bilinen o budalaca safsatalarına bir yenisini daha ekledi. Ayrıca, Debray'i cezalandıracağını tekrarladı. Andres Coca adlı bir köylüyü tutukladık; onu yolda bulduk, öbür iki kişi (Roque ve oğlu Pedro) ile birlikte götürdük.

2 Temmuz

Sabahleyin, tepenin üstünde, önünde bir portakal ağacı bulunan, bize sigara satan Don Nicomedes Arteaga'ya ait evde kamp yapan öncülere katıldık. Asıl ev aşağıda, Piojera üstünde, oraya gittik, bol bol yemek yedik. Piojera sarp kayalıklar arasında akıyor, bu yüzden ancak yaya olarak Angostura yönünde ilerlenebilir. Çıkış,ırmağın Junta'ya doğru bir noktasında, fakat oldukça yüksek bir tepeyi aşmak gerekiyor. Bu yer önemli, çünkü kavşak oluşturuyor. Yüksekliği 950 metre ve iklimi ılıman. Sakırganın yerini mariguy aldı. Köy, Arteaga'nın ve oğullarının evlerinden meydana gelmiş. Ufak bir, kahve plantasyonları var, çevreden işçiler gelip burada çalışıyor. Şu anda San Juan dolaylarından 6 ırgat var. Pombo'nun ayağı, at üstünde sürekli yolculuk yüzünden olsa gerek yeteri kadar çabuk iyileşemiyor. Ama kötüye gidiş söz konusu değil, şimdilik bu yönden kaygılanmıyoruz.

3 Temmuz

Pombo'nun ayağı mümkün olduğu kadar dinlensin diye bütün gün yerimizde kaldık. Yüksek fiyatlarla alışveriş yapıyoruz; öyle ki köylüler korkuyla çıkarları arasında bocalama içindeler. Birkaç poz resim çektim, herkes ilgiyle karşıladı; bakalım banyosunu nasıl yapacak, nasıl basacak ve buraya nasıl ulaştıracağız. Üçü de sorun. Öğleden sonra bir uçak geçti, akşam da birisi, gece bombardımana geleceklerinden söz etti; hepsi kaçacaklardı, ama onları tuttuk ve böyle bir tehlikenin olmadığını anlattık. Astımım da bana zorluk çıkarmayı sürdürüyor.

6 Temmuz

Sabah erkenden, bizi dehşet içinde karşılayan bir köyden geçerek, Pena Colorado'ya doğru yol aldık. Akşamüstü Palermo'da 1600 metreye vardık ve yedek öteberi alacağımız ufak bir dükkanın bulunduğu köye doğru inmeye başladık. Anayola vardığımızda karanlık bastırmıştı. Bu yol üzerinde, ihtiyar dul bir kadının evi var. Öncüler, gösterdikleri bocalama yüzünden bu evi işgal edemediler. Tasarımız, Sumaipata'dan gelecek bir aracı ele geçirmek, durum hakkında bilgi edinmek ve şoförle birlikte oraya gitmekti: Orada DİC'yi alacak, eczaneden alışveriş yapacak, hastaneden gerekli ilaçları temin edecek, biraz konserve ve şekerleme satın aldıktan sonra çekip gidecektik. Sumaipata'dan araç gelmeyince ve zaten araçların orada durdurulmadığını, yani yolun serbest olduğunu öğrenince, tasarımızda değişiklik yaptık ve uygulanmasını Ricardo, Coco, Pacho, Aniceto, Julio ve Chino'ya bıraktık. Bunlar Santa Cruz'dan gelen bir kamyonu sorun çıkmadan durdurdular. Fakat peşinden bir tane daha geliyordu, şoförler arasındaki dayanışma nedeniyle o da durdu; sonra ne olup bittiğini anlamak için üçüncü bir kamyon daha durdu, kamyonla yolculuk eden ve kızının inmesini istemeyen kadınla uzun süre tartışmak zorunda kaldık. Hüküm süren şaşkınlığı gören bir dördüncüsü de durunca yol tıkandı. Sonunda, işleri yoluna sokabildik: Dört kamyon yol kenarına dizildi, bir şoför soru soranlara, mola verdiklerini söylemeye başladı. Adamlarımız kamyonlardan birine atlayıp gittiler; Sumaipata'ya varmışlar, iki jandarma, sonra da karakol komutanı teğmen Vacaflor'u tutuklamışlar. Çavuştan parolayı öğrenip bir yıldırım harekatı düzenleyerek 10 askeriyle birlikte karakolu işgal etmişler. Beş mavzer, bir ZB-30 ele geçirmişler ve 10 tutsak almışlar. Onları Sumaipata'dan 1 km uzakta çırılçıplak bırakmışlar. Ama yiyecek sağlama bakımından harekat tam bir başarısızlıktı. El Chino, Pacho ve Ju-

lio'nun lafına uyduğu için, işe yarar bir şey satın alınamamış. İlaçlar arasında gerilla için zorunlu olanlar var, ama bana gerekenlerden hiçbiri yok. Harekat halkın ve kalabalık yolcuların önünde sürdürüldüğünden haber ağızdan ağza hemen yayılmış. Saat 2'de, ganimetlerimizi yüklenip dönüş yolunu tutmuştuk bile.

7 Temmuz

Ramon'un evinden bir fersah uzaktaki, bizi geçen gelişimizde iyi karşılayan adamın şekerkamışı tarlasına varıncaya kadar aralıksız yürüdük. Korku halkın iliklerine işlemiş; adam bize bir domuz sattı ve sevimli davrandı, fakat Los Ajos'da 200 askerin ve San Juan'dan yeni dönen kardeşinin söylediğine göre, orada da 100 askerin bulunduğunu haber verdi. Dişlerini çekmek istedim, yanaşmadı. Astımım artıyor.

8 Temmuz

Şekerkamışı tarlasındaki evden Piojera'ya dek temkinli yürüdük, fakat her şey durgundu ve askerden eser yoktu; San Juan'dan gelenler orada da bulunmadığını söylediler. Adam bizi sepetlemek için bu hileye baş vurmuş olmalıydı. Irmak boyunca El Piray'a dek 8 kilometre ve mahzene kadar da 4 kilometre yürüdük. Oraya vardığımızda hava kararıyordu. Filo yakınlarındayız. Yürüyüşe devam edebilmek için iğne üstüne iğne yaptım ve sonunda 1/900 oranında adrenalinli collyre karışımı kullandım. Paulino görevini yerine getirmediyse astım ilaçlarını almak üzere Nacahuasu'ya dönmemiz gerekecek. Ordu, harekat hakkında bir bildiri yayınlayarak, bir kişinin öldürüldüğünü açıkladı, adam Ricardo, Coco ve Pacho'nun karakolu işgali sırasında yapılan silahlı çatışmada ölmüş olmalı.

9 Temmuz

Yürüyüşe başlar başlamaz yolumuzu kaybettik ve sabahı yolu aramakla geçirdik. Öğleyin, bizi bugüne dek çıktığımız en yüksek tepeye, 1840 metreye götürecek olan bir yola girdik. Az sonra bir tapera[32]'ya vardık ve geceyi orada geçirdik. Filo yolu güvenli değil. Radyo, Catavi, Siglo ve Comibol işçileriyle 14 nokta üzerinde bir anlaşmaya varıldığını bildirdi, işçiler için tam bir bozgun.

10 Temmuz

Bir at kaybettiğimizden yola geç çıktık, hayvan sonra geldi. En yüksek tepede, 1900 metrede az kullanılan bir yoldan geçtik. Saat 15.30'da bir tapera'ya ulaştık. Geceyi orada geçirmeye karar verdik, ama yolun orada bittiğini görmek tatsız bir sürpriz oldu. Bir de önemsememiş olduğumuz patikaları gözden geçirdik, ama onlar da bir yere çıkmıyordu. Filo'ya bağlı olması gereken chaco'lar karşıdan görünüyordu. Radyo, Sumaipata ve Rio Grande arasında olup haritada gösterilmemiş olan El Dorado bölgesinde gerillalarla çarpışıldığını ve ordunun bir, bizim de iki ölü verdiğimizi bildiriyor.

11 Temmuz

Yağmurlu ve yoğun sisli bir gün; dönüşte yolumuzu kaybettik ve sonunda eski bir patikadan ilerleyebilmek için yol açmaya çabalarken öncülerden ayrı düştük. Bir dana kestik.

12 Temmuz

Günü Miguel'den haber bekleyerek geçirdik, ama gelen Julio oldu; güneye doğru akan çay boyunca ilerlemiş. Olduğu-

muz yerde kaldık. Astım beni iyiden iyiye sıkıştırdı. Radyo, en önemli noktası da doğru olduğu hissini uyandıran bir haber yayınladı; İquiri'de bir çatışma olmuş, bizden bir kişi ölmüş ve askerler cesedini Lagunillas'a götürmüşler. Bu cesedin verdiği sevince bakılırsa bütün bunlarda doğru olan bir şey var.

13 Temmuz

Sabahleyin çok dik ve kötü havanın kayganlaştırdığı bir tepeyi indik. Saat 11.30'da Miguel'i bulduk. Camba ve Pacho'yu ırmak boyundakinden ayrılan patikada keşfe yollamıştım. Bir saat sonra döndüler ve chacolar, evler gördüklerini, hatta terkedilmiş bir eve de girdiklerini söylediler. Yola çıktık, biraz sonra ufak bir derenin akışını izleyerek, ilk eve ulaşıp geceyi orada geçirdik. Evin sahibi daha geç geldi ve bir kadının, belediye başkanının annesinin bizi gördüğünü, buradan 1 km uzakta bulunan Filo köyündeki askerlere haber ulaştırabileceğini söyledi. Bütün gece nöbet tuttuk.

14 Temmuz

Sürekli çiseleyen yağmurlarla geçen bir geceden sonra, gündüz de yağmaya devam etti, fakat, öğleyin yanımızda iki kılavuzla belediye başkanının kayınbiraderi Pablo ve ilk evin sahibi Aurelio Mancilla ile yola çıktık. Kadınları ağlaşır halde bıraktık. Yolun kavşağına geldik; biri Florida ve Moroco'ya öteki Pampa'ya gidiyordu. Bu ikincide, Mosquera'ya kadar yeni açılmış bir kısım yol bulunduğundan, kılavuzlar bunu salık verdiler. Kabul ettik. Ama, 500 metre gitmemiştik ki, bir köylü ve bir atla gelen genç bir asteğmene rastladık, Hayvan un yüklüydü ve 30 askerin bulunduğu Pampa'daki asteğmenden Filo'daki meslektaşına bir mesaj götürüyordu. Yön değiştirmeye karar verdik, Florida yoluna saptık, az sonra da kamp yaptık.

PRA ve PSB, Devrim Cephesinden çekiliyor ve köylüler Barrientos'u Falange'la ittifak kurması için uyarıyorlardı. Yönetim hızla çözülüyor. Şu anda yüz adamımızın daha olmaması ne acı.

Oldukça az yürüdük çünkü yol kötüydü, yıllardan beridir kullanılmamıştı. Aurelio' nun öğüdünü dinleyip belediye başkanının ineğini kestik ve şahane bir yemek yedik. Astım yakamı bıraktı biraz.

16 Temmuz

Yolu yoğun çalı çırpıdan temizlediğimiz için, çok ağır ilerledik. Hayvanlar da bu yolda çok eziyet çektiler, fakat akşam dar bir boğaza varıncaya dek başkaca sıkıntımız olmadı. Ancak, burayı yüklü atlarla geçemezdik. Miguel ve öncülerden dört kişi ilerledi, bunlar geceyi bizden ayrı geçirdiler.

17 Temmuz

Yolu kaybettik, bu yüzden ağır tempoda yürümek zorunda kaldık. Kılavuzun söz ettiği portakal bahçesine ulaşmayı umuyorduk, fakat varınca ağaçların kurumuş olduğunu gördük. Kamp kurabileceğimiz bir su başı vardı. Aslında ancak 3 saat yürüdük. Astımım çok daha iyiye gidiyor. Pira'ya ulaşan yolu buluruz belki. Duran'a yakınlaştık.

18 Temmuz

Bir saat sonra kılavuz yolu kaybetti ve çıkaramayacağını söyledi. Sonunda eski bir patika bulduk. Miguel ormanda kendisine yol açarak ilerledi ve Piray'a giden yolun kavşağına vardı. Küçük bir dereye ulaştık, kampımızı kurduktan sonra, üç köylüyü ve genç askeri salıverdik. Paulino'nun gizli yere bir

şey bırakıp bırakmadığını anlamak üzere Coco, Pablito ve Pacho yola koyuldular; eğer bir terslik çıkmazsa, yarın dönecekler. Genç asker ordudan kaçacağını söylüyor.

19 Temmuz

Eski kampa kadar bir yolculuk yaptıktan sonra, Coco'yu beklemek üzere nöbeti değiştirerek oraya yerleştik. Saat 18'de döndü ve orada yeni bir şey bulunmadığını söyledi. Tüfek yerli yerindeymiş ama Paulino'dansa eser yokmuş. Buna karşılık, yolun bulunduğumuz bölümünden askerler geçmiş ve iz bırakmışlar.

Siyasal haberler nereye varacağı bilinmeyen ciddi bir bunalımı gösteriyor. Şimdilik Cochabamba'daki tarım sendikaları Barrientos'u destekleyen Hristiyan eğilimli bir siyasal parti kurmuşlar. Barrientos ise dört yıl daha iktidarda bırakılmayı istiyor; adeta bir yalvarış. Siles Salinas, muhalefete bizim iktidara gelişimizin, hayatlarına mal olacağı tehdidini savuruyor ve ülkenin savaş içinde olduğunu ilan ederek halkı ulusal birliğe çağırıyor. Kendini bir nöbet değişimine hazırlıyor belki.

20 Temmuz

Paniagua'nın oğullarından biri ve Paulino'nun damadının bulunduğu ilk iki eve kadar dikkatlice yol aldık. Paulino hakkında bütün bildiğimiz bize kılavuzluk ettiği için ordunun onu aramakta olduğundan ibaretti. Bizden bir hafta önce buradan necip Florida'ya giden 100 kişilik bir grubun izlerini bulduk. Ordu pusuda 3 ölü ve 2 yaralı vermiş. Neler olup bittiğini anlamak ve bir şeyler satın almak için Coco, Camba, Leon ve Julio'yu Floiida'ya gönderdik. Coco saat 4'de biraz yiyecek ve Melgar adlı biriyle döndü. Adam atlarımızdan ikisinin sahibiymiş, bize yardım etmeyi kabul etti. Oldukça şişirerek anlatıyor,

önemli olan şu: Harekelimizden dört gün sonra. Tuma'nın hayvanlar tarafından parçalanan cesedini bulmuşlar, ordu çatışmanın ertesi günü ve çıplak teğmenin ortaya çıkmasından sonra ilerlemiş. Sumaipata harekatı bütün ayrıntılarıyla öğrenilmiş, eklemeler de yapılıyormuş ve köylüler bunu alay konusu haline getirmişler. Tuma'nın piposunu ve saçılmış birkaç eşya bulmuşlar; Soperna adlı bir binbaşı varmış, bize sempati ve hayranlık besliyormuş. Ordu Tuma'nın öldüğü Coco'nun evine dek gelmiş ve oradan Tejeria'ya. sonra da Florida'ya dönmüş. Coco, adamı bir mektup götürmekle görevlendirmeyi düşünüyordu, ama önce birkaç ilaç satın almaya göndererek denemeyi uygun buldum. Melgar, aralarında bir kadının da bulunduğu bir grubun buraya geldiğinden söz etti. Bunu, Rio Grande belediye başkanından aklığı bu mektuptan öğrendiğini söyledi. Bu adam Florida yolunda bulunduğundan İnti, Coco ve Julio'yu onunla konuşmaya gönderdim. Başka bir grup hakkında bilgisi olduğunu inkar etmiş ve Melgar'ın öbür sözlerini doğrulamış. Susuzluktan çok kötü bir gece geçirdik. Radyo bir cesedin kimliğinin Moises Guevara olarak tespit edildiğini açıkladı, ama Ovando bir basın toplantısında daha ihtiyatlı davranarak, kimlik tespitinin sorumluluğunu İçişleri Bakanlığına yükledi. Bütün bunların şaşırtmaca ve kimlik tespitinin uydurma olması olağandışı şeyler değil.

21 Temmuz

Durgun bir gün geçirdik. Bize, başkasına ait bir ineği satmış olması konusunda ihtiyar Coco ile konuştuk. İneğin başkasına ait olduğu iddiasını şiddetle reddetti ve bedelinin ödenmediğini söyledi; bizse onu, bedelini adama ödemeye zorladık. Akşam Tejeria'ya gittik. Oradan domuz ve chankaka[33] satın aldık. Alışveriş yapan İnti, Benigno ve Anicelo çok iyi karşılanmışlar.

22 Temmuz

Sabahleyin erkenden, hayvanlarla birlikte, tıka basa yüklü olarak yola çıktık. İzimizi iyice kaybettirmeye çalışacaktık. Moroco'ya götüren yolu bırakıp, bir veya iki km güneyinde bulunan ve göle ulaşan yolda ilerlemeye başladık. Ama ileride ne olduğunu bilmediğimizden, öncüler göndermek zorunda kaldık. Gölün kenarında hayvanlarını otlatan Marcilla ve Küçük Paniagua'yı gördük. Onlara ağızlarını sıkı tutmalarını öğütledik. Şimdi durum epeyce değişmişti. Yaklaşık iki saat yürüdük ve bir derenin kıyısında uyuduk. O noktada biri, akışı izleyerek güneydoğuya, ötekisi, daha bozuk olup güneye giden iki patika başlıyordu. Radyo, Bustos'un karısının beni burada gördüğünü, ama burada bulunuşumun asıl nedeninin bu olmadığını söylediğini bildiriyor.

23 Temmuz

İki kişi, bu iki yolu keşfe gittiler. Biz de onları orada bekledik. Yollardan biri Rio Seco'nun Piray sularının katıldığı kumların suları emmediği bir yere, yani, pusu yerimizle Florida arasına, ötekiyse, anayoldan 2 veya 3 saat uzakta terkedilmiş bir tapera'ya götürüyormuş. Keşfi yapan Miguel oradan Rosita'ya çıkabileceği kanısında. Yarın, Melgar'ın Coco ve Julio'ya söz ettiği yollardan biri olduğunu sandığımız bu yoldan gideceğiz.

24 Temmuz

Patikada yaklaşık 3 saat yürüdükten sonra 1000 metreden, 940 metreye indik. Bir dere yatağının kıyısında kamp yaptık. Yol burada biliyor ve yarın günümüzü, en iyi çıkışı bulmaya harcayacağız. Faaliyette olan birçok chaco var ve bunların

Florida'ya bağlı olduğu anlaşılıyor. Burası belki de Canaloncs denen yer. Manila'dan gelen uzun bir mesajı deşifre etmeye çalışıyoruz.

Raul, Maximo Gomez okulu subaylarının terfilerinden söz etti ve çeklerin, Vietnam'la ilgili yorumlarını çürüttü. Dostlar bana, yeni Bakunin diyor, şimdiye kadar çok kan döküldüğünden, üç veya dört Vietnam daha olması halinde, daha çok kan dökülecceğinden yakınıyorlar.

25 Temmuz

Günü dinlenmeyle geçirdik ve ikişer kişilik üç grubu çevreyi keşfe yolladık. Coco, Benigno ve Miguel bu işle görevlendirilmişlerdi. Coco ve Benigno aynı yere varmışlar, oradan Moroco yoluna çıkılabilirmiş. Miguel, ırmağın Rosita'ya döküldüğünü ve macheteyle yol açmak gerekse bile, o yönden ilerlenebileceğini kesin bir dille söyledi.

İki harekattan söz ediliyor, biri Taperas'da, öteki San Juan del Potrero'da. Bunların aynı grup tarafından yapılmış olması olanaksız; şimdi bütün iş, grupların ya da olayların gerçekle ilişkisini anlayabilmekte.

26 Temmuz

Benigno, Camba ve Urbano, Maroco ırmağının tersi yönünde, dere yatağında bir yol açmakla görevlendirildiler. Grubun geri kalanları kampta kaldılar ve merkez grup geride bir pusu kurdu. İlginç bir şey yok.

Yabancı radyolar, San Juan del Potrero harekatının haberlerini bir yığın ayrıntıyla veriyor. 15 asker ile bir albay tutuklanmış ve soyulduktan sonra salıverilmişler. Aynı bizim tekniğimiz. Bu yer Cochabamba-Santa Cruz karayolunun öte tarafında.

Akşam, 26 Temmuz'un anlamını belirten bir konuşma yaptım: Oligarşilere ve devrimci dogmalara karşı ayaklanma. Fidel, Bolivya'dan da kısaca söz etti.

27 Temmuz

Yola çıkmak için her şey tamamlanmıştı ve pusudakiler saat 11'de yola çıkma emri almışlardı, 11'den az önce Willy geldi ve ordunun orada olduğunu bildirdi. Harekatı kendisi, Ricardo, İnti, Chino, Leon, Antonio, Arturo ve Chapaco gerçekleştirmişler. Olay şöyle geçmiş: Tepede 8 asker görünmüş; eski dar bir yoldan güneye doğru yürümüşler, birkaç havan topu ateşinden ve bir bez parçasıyla işaret verdikten sonra geri dönmüşler. Bir süre sonra, Melgar diye çağıran bir ses duyulmuş, bu Florida'daki olabilir. Bir an dinlendikten sonra 8 genç asker pusuya doğru yürümeye başlamış. Dördü ağır yürüdüklerinden geride kalmış, önden giden dört asker vurulmuş; üçünün öldüğü kesin, dördüncüsü yaralı, belki o da ölü.

Silahlarını ve gereçlerini almak güç olacağından, vazgeçip çekildik ve suyun akış yönüne doğru ilerlemeye başladık. Başka bir boğazda, yine bir pusu kurduk. Atlar yolun ulaştığı yere değin geldiler.

28 Temmuz

Coco, Pacho, Raul ve Aniceto, Suspiro olduğunu sandığımız ırmağın döküldüğü yere keşifte bulunmaya gittiler. Oldukça dar bir boğazda yol açarak yürüdük, ama fazla ilerleyemedik. Öncülerden ayrı kamp yaptık çünkü Miguel, kumlara batan ve çakıllarda güçlükle yürüyen atlar yüzünden, çok uzaklaşmıştı.

29 Temmuz

Suyu bol bir bölgede, yamaçlarında iyi sığınaklar bulunan ve güneye inen bir boğazda yürümeye devam ettik. Saat 16 sularında Pablito'ya rastladık, Suspiro'nun döküldüğü yerde olduğumuzu söyledi, kayda değer bir şey yok. Önce, sürekli olarak güneşe yöneldiğinden bu boğazın Suspiro'nun ağzı olamayacağını düşünmüştüm, fakat son dönemeçte batıya doğru saptı ve Rosita'ya açıldı. Saat 16.30 sularında artçılar yetişti. Irmağın ağzından uzaklaşmak için yola devam etmeye karar verdim; fakat Paulino'nun chaco'sunu geçmek için gerekli çabayı harcamalarını istemeye cesaret edemedim. Suspiro'nun ağzına bir saat uzaklıkta, yolun kenarında kamp yaptık. Akşam, 28 Temmuz, vatanının bağımsızlık günü hakkında konuşması için sözü El Chino'ya bıraktım. Sonra bulunduğumuz yerin neden elverişsiz olduğunu anlatarak, sabah 5'te kalkmalarını ve Paulino'nun chaco'sunu işgal etmeye gidilmesini emrettim.

30 Temmuz

Astım beni epey sıkıştırdı ve bütün gece uyuyamadım. Saat 4.30'da, kahve pişirirken Moro, ırmağı geçmekte olan bir fener gördüğünü haber verdi. Nöbeti almak için uyanmış olan Miguel ve Moro, gelenleri tutuklamaya gittiler. Mutfaktan konuşulanları duydum.

- Hey, kim var orada?
- Trinidad müfrezesi.

Ve hemen peşinden silah sesleri. Miguel hemen sonra, elinde, bir yaralıya ait bir M-1 ve fişeklikle döndü, 21 kişi Abopo'ya doğru ilerliyorlarmış, Moroca'da ise 150 kişi varmış. Onlara başka kayıplar da verdirdik, ama hüküm süren keşmekeş içinde iyice belirleyemedik. Atları yüklemek epey vaktimi-

zi aldı. El Negro da, düşmandan aldığı balta ve havan topuyla birlikte kayboldu. Saat 6'ya gelmişti ve yükler yıkıldığı için yine zaman kaybettik. Öyle ki son geçitte, cesaretini toplamaya başlayan askerlerin ateşi altındaydık. Paulino'nun kız kardeşi evdeydi. Bizi sakince karşıladı ve Moroco'daki bütün erkeklerin tutuklanmış olduğunu, şimdi La Paz'da bulunduklarını söyledi.

Çocukları acele etmeleri için zorladım ve Pombo ile birlikte ateş altında ilerleyerek, direnişin örgütlenebileceği boğaza gittik. Ben atları sürerken Miguel, Coco ve Julio'yu ileriye gönderdim. Geri çekilecek düşmanı tutmak için yedi öncü, dört artçı ayrıca, savunmayı pekiştirmek için de geride kalan Ricardo vardı. Benigno, Dario, Pablo ve Camba dağı tutuyorlardı, ötekiler soldaydılar, ilk elverişli yerde durmalarını emretmiştim. Camba geldi, Ricardo ve Aniceto'nun ırmağı geçerken düştükleri haberini getirdi. Urbano, Nato ve Leon'u iki atla gönderdim. Miguel ve Julio'ya da Coco'yu önde nöbetçi bırakarak, araştırma yapmaya çıkmalarını emrettim. Talimat almadan ırmağı geçmişler. Biraz sonra Camba geldi, Miguel ve Julio ile saldırıya uğradıklarını, askerlerin epey ilerlemiş olduğunu, Miguel'in geri çekildiğini ve emir beklediğini anlattı. Camba'yi Eustaquio ile geri gönderdim ve ben de İnti, Pombo ve Chino ile kaldım. Saat 13'de Julio'yu nöbette bırakıp, Miguel'i gidip getirmelerini emrettim. Hayvanları alıp yanımdakilerle birlikte geri çekildik. Coco'nun nöbet tuttuğu tepeye ulaşınca, sağ kalanlarm ortaya çıktığını öğrendik. Raul ölmüştü, Ricardo ve Pacho yaralıydı. Olay şöyle gelişmiş: Ricardo ve Aniceto ihtiyatsızca ve savunma önlemi almadan ırmağı geçmişler, bu sırada, ilki yaralanmış, Antonio bir ateş hattı kurmuş ve Arturo, Aniceto, Pacho onu gitmişler; fakat Pacho yaralanmış ve Raul ağzına gelen bir kurşunla ölmüş. İki yaralıyı da beraberlerinde sürükledikleri bu çekilme harekatı zor olmuş. Willy ve Chapaco [34] ise onlara hiç yardım etmemiş, hele bu sonuncusu. Biraz sonra Urbano, grubu ve hayvanlarıyla, Benigno da adam-

larıyla onlara katılmış, öyle ki öbür kanat boşalmış ve askerler oradan ilerleyerek Miguel'i bastırmışlar. Çalılar arasında güç bir yürüyüşten sonra ırmağa varmış, oradan da bize ulaşmışlar. Pacho atla geliyordu, ama Ricardo ata binemediği için onu hamakla getirmek gerekti. Miguel, Pablito, Dario, Coco ve Aniceto'yu sağ kıyıda ilk dere ağzını işgal etmek üzere gönderdim. Biz de yaralıları tedavi etmeye başladık. Pacho'nunki hafif bir yaraydı, kurşun kasıklarından geçip hayalarını sıyırmıştı; fakat Ricardo'nun durumu ağırdı ve Willy'nin çantasıyla birlikte, kalan az miktardaki plazmamızı da kaybetmiştik. Saat 22'de Ricardo öldü; onu askerler bulmasın diye ırmağın yakınında gizli bir yere gömdük.

31 Temmuz

Saat 4'te ırmak boyunca yürüyüşe koyulduk. Kestirme bir yolu aştıktan sonra iz bırakmadan suyun akış yönünde inişe geçtik. Öğleden sonra, Miguel'in pusu kurduğu dereye vardık; emri anlamamış ve iz bırakmıştı. Akışın ters yönünde 4 km yürüdük ve izlerimizi silerek ormana daldık. Irmağın kollarından birinin yanında kamp yaptık. Akşam harekatın yanlışlarını açıkladım: **1)** Kötü kamp yeri. **2)** Zamanın iyi kullanılmaması, onların bize ateş etmelerine meydan vermişti. **3)** Ricardo'nun, sonra da, onun yardımına giden Raul'un vurulmasına yol açan aşırı güven. **4)** Bütün araç ve gereci kurtarma işinde yeterince kararlı davranamamak. İçinde ilaçlar, dürbünler ve Manila'dan gelen mesajların kaydedilmiş olduğu manyetofonlar, notlar düştüğüm Debray'in ve Troçki'nin kitapları gibi, kaybı tehlikeli sonuçlar verebilecek bazı eşyalar bulunan on bir çanta yitirmiştik. Bunları ele geçirmenin hükümet için taşıdığı önem ve askerlerin kendine güveninin artması da cabası. Hesaplarımıza göre, iki ölü ve beş yaralı vermişlerdi; ama ortada birbirine ters düşen iki söylenti var: Biri ordununki. Ayın 28'in de dört ölü

ve dört yaralı verdiklerini açıklıyor; öteki Şili'ninki. 30 Temmuz'da altı yaralı ve üç ölüden söz ediyor. Daha sonra ordu, yayınladığı bildiride, bir ceset ele geçirdiklerini ve bir asteğmenin tehlikeyi atlattığını açıkladı.

Bizim ölülerimize gelince: Raul için fazla bir şey söylenemez. Çok içine kapanıktı. Pek savaşçı ve çalışkan değildi; hiç soru sormazdı, ama siyasal konularla ilgilendiği belliydi. Ricardo, Küba grubunun en disiplinsiziydi ve günlük çabalar karşısında gevşek davranırdı; ama olağanüstü bir savaşçı olup, Kongo'da İkinci Cephe'nin ilk bozgunu sırasında olduğu gibi, burada da bulunmaz bir mücadele arkadaşı olmuştu. Taşıdığı değer nedeniyle, ağır bir kayba daha uğramış bulunuyoruz. Şimdi 22 kişiyiz; içimizde Pacho ve Pombo yaralı, bense, delirten astım krizlerinin pençesindeyim.

TEMMUZ AYI ANALİZİ

Geçen ayın olumsuz noktaları hâlâ giderilemedi. Bunlar, Joaquin ve dışarıyla bağlantı kurulamaması ve insan kaybı. Şimdi yirmi iki kişiyiz; bunlardan üçü sakat (biri benim). Bu durum hareket yeteneğimizi azaltıyor. Sumaipata'dakini de sayarsak, üç çatışma yaptık. Kesin sonuç belirtmeyen bildirilere bakılırsa, bunlar orduya yedi ölü ile on yaralıya mal oldu. Biz de iki kişi kaybettik ve bir de yaralımız var.

En önemli belirleyici noktalar şunlar:

1) Bağlantının tümden kopuk oluşu.

2) Tamdık birkaç yaşlı köylünün bize gösterdiği kabul umut verici olmakla birlikte, köylülerin bize katılmaya yanaşmaması.

3) Gerilla efsanesi kıtasal bir genişliğe ulaşma yolunda; Organia sınırlarını kapatıyor, Peru ise önlemlerini alıyor.

4) Paulino aracılığıyla bağlantı kurma girişimi başarısızlığa uğradı.

5) Gerilla'nın savaş deneyimi ve morali her çarpışmada yükseliyor; Camba ve Chapaco hâlâ gevşek gidiyorlar.

6) Ordu tümüyle yanılmalar içinde, ama aralarında çok savaşçı birlikler var.

7) Hükümette siyasal bunalım artıyor. Fakat, ABD'nin sağladığı ufak krediler Bolivya için büyük bir yardım yerine geçiyor ve hoşnutsuzluğu azaltmaya yarıyor.

En öncelikli görevlerimiz şunlar: Bağlantıyı yeniden kurmak, savaşçılarımızın sayısını arttırmak ve ilaç bulmak.

AĞUSTOS 1967

1 Ağustos

Durgun bir gün; Miguel ve Camba yolu açmaya başladılar, fakat toprakla bitkilerin çıkardığı güçlükler nedeniyle bir kilometreden fazla gidemediler. 5-6 günlük yiyeceğimizi sağlayacak yabani bir tay vurduk. Ordunun oradan geçmesi olasılığını düşünerek, tuzak kurmak için hendekler kazdık. Yarın veya öbür gün gelip kampımızı bulmamaları halinde, tasarımız, geçmelerine izin vererek, sonradan ateş etmek.

2 Ağustos

Yol, Benigno ve Pablo'nun çabaları sonucu epey ilerledi. Vardıkları yerden geri dönmeleri yaklaşık iki saat sürdü. Radyo bir toplum aleyhtarının cesedinin kaldırıldığını ilan edeli beri, hakkımızda hiçbir haber yayınlamıyor. Astım beni fena sarstı ve son iğnelerimi de tükettim; şimdi yalnızca haplar kaldı, onlar da ancak 10 gün yeter.

3 Ağustos

Yol açma fiyaskoyla sonuçlandı, çok ağır ilerliyoruz. Hiçbir haber çıkmadı. Pacho'nun durumu düzeliyor, bense kötüyüm. Geceyi de gündüzü de kötü geçirdim, yakında iyileşeceğimi de ummuyorum. Damardan novokain iğnesi yapmayı denedim, ama sonuç alamadım.

4 Ağustos

Çocuklar, güneybatıya yönelen bir kanyona vardılar. Bunun, Rio Grande'ye dökülen dereye kadar uzandığı düşünülebilir. Yarın, ikişer kişilik ekipler halinde, 4 kişi yol açmaya gidecek ve Miguel bizim yönde, terkedilmiş chaco'lar sandığımız yerleri görmeye çıkacak. Astımım biraz düzeldi.

5 Ağustos

Benigno, Camba, Urbano ve Leon ikişer kişilik ekipler halinde bölündüler. Ama önlerine Rosita'ya dökülen bir dere yatağı çıktığından, yollarına bugün tarlalardan devam ettiler. Miguel chaco'yu görmeye gitti, ama bulamadı. At eti bitti. Yarın balık avlanmaya çalışacağız ve öbür gün başka bir hayvan keseceğiz. Yarın su başma dek ilerleyeceğiz. Astımım iyice kötüledi. Ayrılmaya karşı olduğum halde, yarın bir grubu önden göndermek zorunda kalacağım; Benigno ve Julio gönüllü çıktılar, bakalım Nato'nun tutumu ne olacak.

6 Ağustos

Kampımızı taşıdık, ne yazık ki, üç saat değil, ancak bir saat yürüyebildik; bu da henüz uzakta olduğumuzu gösteriyor. Benigno, Urbano, Camba ve Leon yol açmakla oyalana dursun-

lar, Miguel ve Aniceto da, yeni dere boyunca, Rosita'ya döküldüğü yere dek keşif yapmaya gittiler. Akşam dönmeyince, uzaktan havan topu atışı gibi bir ses de duyduğumdan, önlemlerimizi aldık. Bolivya'nın bağımsızlık yıldönümü olduğundan İnti, Chapaco ve ben birkaç söz söyledik.

7 Ağustos

Saat 11'de, Miguel ve Aniceto'nun kaybolduklarına hükmederek Benigno'ya, çok tedbirli olarak, derenin Rosita'ya döküldüğü yere dek yürümesini ve hangi yöne gitmiş olabileceklerini anlamaya çalışmasını emrettim. Eğer oraya ulaştılarsa, elbet. Fakat saat 13'te kaybolduğunu sandığımız adamlar çıkageldiler. Yolda güçlüklerle karşılaşmışlar, bu yüzden Rosita'ya gece ulaşamamışlar. Miguel'in anlattıkları canımı sıktı. Olduğumuz yerde kaldık, ama yol açanlar başka bir dere kenarı buldular, yarın oraya taşınacağız. İhtiyar atımız Anselmo bugün öldü, artık eşyalarımızı taşıyacak yalnız bir hayvanımız kaldı; astımım düzelmiyor, ilaçlar da bitiyor. Nacahuasu'ya bir grup gönderme işi konusunda, yarın bir karar alacağım. Bugün, buraya geleli ve gerilla birliği kurulalı tam dokuz ay oluyor. İlk altı kişiden ikisi öldüler, biri kayboldu ve ikisi yaralı. Bense astımımı nasıl durduracağımı bilemiyorum.

8 Ağustos

Yaklaşık bir saat yürüdük, benim içinse iki saat sürdü, çünkü küçük kısrak çok yorgundu. Yeni kamp yerimiz, Rosita veya Rio Grande'ye ulaşıncaya dek su bulunan son yer. Yol açanlar 40 dakika uzaklıktalar. Sekiz kişilik bir grubu şu işle görevlendirdim: Yarın buradan hareket edecek ve bütün gün yürüyecekler.

Öbür gün Camba, olup bitenler hakkında bilgi vermek için dönecek, bir gün sonra Pablito ve Dario gelip günün haberlerini ulaştıracaklar; öteki beşi Vargas'ın evine dek birlikte gidecek ve Coco ile Aniceto, işlerin nasıl yürüdüğünü anlatmak için oradan dönecekler, Benigno, Julio ve Nato ilaçlarımı almak için Nacahuasu'ya gidecek. Pusulardan sakınmak için çok dikkatli ilerlemeleri gerekir. Biz de onları izleyeceğiz; buluşma yerimiz Vargas'ın evi veya hızımıza göre, Rio Grande üzerinde bulunan mağaranın karşısındaki Masicuri ırmağı veya Nacahuasu. Ordudan haber var, kamplarımızdan birinde bir silah deposu ortaya çıkarmışlar. Akşam herkesi topladım ve şu noktaya dikkati çektim: Zor durumdayız; Pacho iyileşiyor ama ben, adeta bir insan enkazıyım. Küçük kısrak olayı bazen kontrolümü nasıl kaybettiğimi gösteriyor; düzelecek, fakat durum hepimiz için ağır ve katlanamayacağını hissedenler varsa, açıkça söylemeleri daha iyi olur. Yani, önemli kararların alınması gereken bir andayız. Mücadelenin bu türü bize, insan soyunun en üst aşaması olan devrimciliğe erişme olanağı veriyor, aynı zamanda da eksiksiz insan olmamızı sağlıyor. Bu aşamalara ulaşamayacak olanlar hemen söylesin ve mücadeleyi bıraksın. Bütün Kübalılar ve birkaç Bolivyalı savaşı sonuna dek sürdüreceklerini söylediler. Eustaquio da aym şeyi yaptı ama, Muganga'yı eleştirerek, katırlara odun yükleyeceğine sırt çantasını yüklediğinden yakındı, bu sonuncusu öfkeli bir cevapla karşılık verdi. Julio da, Moro ve Pacho'yu benzeri bir nedenle suçladı ve bu da Pacho'nun öfkeli bir cevabıyla karşılandı. Burada, çok değişik düzeyde iki sorunu, bir yandan mücadeleyi sürdürmeye hazır olup olmayışımızı, diğer yandan başlıca ufak çekişmeleri olay haline getirdiğimizi, söyleyerek, tartışmaya son verdim.

Eustaquio ve Julio'nun şikayetlerinden de, Moro ve Pacho'nun cevaplarından da hoşlanmadım; daha devrimci ve örnek insan olmak gerekir.

9 Ağustos

Sekiz keşifçi bu sabah yola çıktı. Yol açanlar, Miguel, Urbano ve Leon kamp yerinden 50 dakika geç ayrıldılar. Topuğumdaki çıbanı deştiler, artık basabiliyorum, fakat hâlâ çok acıyor ve yine ateşim var. Pacho çok iyi.

10 Ağustos

Antonio ve Chapaco geriye doğru, avlanmaya gittiler ve dişi bir geyikle yabani bir dişi tavuskuşu getirdiler; ilk kamp yerimize bakmışlar, bir yenilik yokmuş. Yanlarında bir yığın portakal getirdiler. İki tane yedim, bu hemen bir astım krizine yol açtı, ama şiddetli değil. Saat 13.30'da giden sekizlerden Camba döndü ve şu haberleri getirdi: Dün susuz yatmışlar, bugün de, 9'a dek yürüdükleri halde su bulamamışlar. Benigno çevreyi taradıktan sonra su bulmak için Rosita'ya yönelmiş. Pablo ve Dario ancak su bulduktan sonra geri döneceklermiş.

Fidel uzun bir söylev verdi ve gelenekçi partilere, özellikle Venezüella'dakine ateş püskürdü, kulislerde şiddetli tartışmalar geçmiş olmalı. Ayağımı yeniden tedaviye başladılar; iyiceyim, ama iyileştim denemez. Buna karşın, yarın yola çıkmalı ve bütün gün içinde ancak 35 dakika ilerleyebilmiş olan yol açıcıların bulunduğu yere yaklaşmalıyız.

11 Ağustos

Yol açanlar çok ağır ilerliyor. Saat 16'da Pablo ve Dario, Benigno'nun, Rosita yakınında olduklarını ve yaklaşık 3 günde Vargas'ın evine varacaklarını bildiren bir yazısıyla geldiler. Pablito 8.15 sularında geceyi geçirdikleri subaşından hareket etmiş ve 15'e doğru Miguel'e rastlamış. Bu da gösteriyor ki, varacağımız yer pek yakın değil. Tavuskuşunun astımıma

dokunduğu anlaşılıyor, çünkü yine bir kriz geçirdim ve payımı Pacho'ya verdim. Kampımızı gündüzün kaybolup gece yarısı ortaya çıkan ufak bir selin kenarına taşımak üzere yola çıkıyoruz. Yağmur yağdı, ama hava soğuk değil, çok mariguy var.

12 Ağustos

Kasvetli bir gün. Yol açanlar çok az ilerlediler. Burada bir yenilik yok, yiyeceğimiz de çok değil; yarın bir at daha keseceğiz, böylelikle 6 günlük yiyecek sağlayacağız. Astımım aynı, katlanılabilir derecede. Barrientos gerillacıların çökmekte olduğunu ilan etti ve yine Küba'ya karşı müdahaleye geçme tehditleri savurmaya başladı: Konuşması her zamanki gibi ahmakçaydı. Radyo, Monteagudo yakınında yapılan bir silahlı çatışmayı ve bizden Antonio Fernandez'in öldüğünü bildirdi.

13 Ağustos

Miguel, Urbano, Leon ve Camba, Benigno'nun bulduğu su başında kamp yapmaya, oradan da yola devam etmeye gittiler. Yanlarına üç günlük yiyecek, yani, bugün kestiğimiz Pacho'nun atından parçalar aldılar. Dört hayvanımız kalıyor ve yiyeceğe ulaşmadan önce bir tanesini daha keseceğiz galiba. Her şey yolunda gittiyse, Coco ve Aniceto yarın burada olacaklar. Arturo iki dişi tavuskuşu vurdu. Mısırımız bilmek üzere olduğundan, etten bana da verildi. Chapaco gittikçe artan dengesizlik belirtileri gösteriyor. Pacho iyileşme yolunda; benim astımıma gelince, dünden beri artma yolunda. Şimdi günde üç hap alıyorum. Ayağım hemen hemen iyileşti.

14 Ağustos

Kötü bir gün. Çalışma yönünden de öyle. Hiçbir yenilik yok, fakat akşam haberleri dinlerken çocukların gitmekte oldukları mahzenin, ordunun eline geçtiğini öğrendik; öyle kesin bilgiler veriyorlar ki, kuşku götürmez. Bugün havanın garipliği yüzünden astımım azacak. Çeşitli belgelerimiz ve fotoğraflarımız da ellerine geçmiş. İndirdikleri en ağır darbe bu oldu; biri konuştu mu ne? Kim? Belirsiz.

15 Ağustos

Coco ve Aniceto'nun gelmemeleri halinde Benigno'yu aramak üzere iki kişi göndermesi için, Miguel'e bir mesaj yazdım ve bunu götürmekle Pablito'yu görevlendirdim. Ama onlara yolda rastlamış, üçü birlikte döndüler. Miguel, karanlık bastığı anda, vardığı yerde kalacağını söyleyip su göndermemizi istemiş. Yarın erkenden hareket edeceğimizi bildirmesi için Dario'yu gönderdim, o da yolun bittiği haberini getiren Leon'a yolda rastlamış.

Santa Cruz radyosu, Muyupampa grubundan iki kişinin tutuklandığını bildirdi. Artık kuşkumuz kalmadı, söz konusu olan Joaquin'in grubu. Çok sıkıştırıldıkları belli, iki tutuklu da konuşmuş. Hava soğuktu fakat kötü bir gece geçirmedim. Aynı ayağımda başka bir çıbanı daha deşmemiz gerekecek. Pacho iyileşti. Chuyuyako'da orduya kayıp verdirmeyen bir çatışmadan daha söz edildi.

16 Ağustos

İyi denebilecek bir yolda 3 saat 40 dakika yürüdük, sonra bir saat dinlendik. Bir kıymık battığı için katır beni yere silkeledi, fakat hiçbir yerim acımadı; ayağım iyileşiyor. Miguel,

Urbano Ve Camba yol açarak Rosita'ya ulaştılar. Benigno ve arkadaşlarının bugün mahzene varmaları gerekir. Uçaklar bölgede birkaç kez dolaştı. Belki de Vargas civarında çocukların bıraktığı bir ize rastladılar. Rosita ya da Rio Grande boyunca inmekte olan bir birliği korumak için de dolaşıyor olabilirler. Akşam çocuklara suyu aşmanın tehlikelerini anlattım ve yarın için önlem aldık.

17 Ağustos

Erken yola çıktık ve saat 9'da Rosita'ya vardık. Orada, Coco iki el silah sesi duyduğunu sanarak gizlendi, fakat yeni bir şey olmadı. Sık sık yolumuzu kaybettiğimiz, yanlış yola saptığımız için gerisi ağır gitti ve Rio Grande'ye ancak 16.30'da varıp kamp yaptık. Ay ışığından yararlanıp ilerlemeyi tasarlamıştım fakat, çocuklar çok yorulmuştu. Kıt kanaat yemek şartıyla iki günlük at etimiz kaldı; bense iki günlük mote ile yetineceğim. Galiba bir hayvanı daha feda etmek zorunda kalacağız. Radyo Nacahuasu'daki dört mahzenin ele geçirildiğini gösteren belgelerin ve kanıtların açıklanacağını bildirdi. Anlaşılan maymunlu mağara da ellerine geçmiş. Koşullar böyle olduğu halde, astımım beni çok sıkıştırmıyor.

18 Ağustos

Her zamankinden erken yola çıktık, fakat biri derince dört ırmağı geçmemiz ve yer yer patikalar açmamız gerekti. Bu yüzden, nehre ancak saat 14'te ulaştık da, ölesiye yorulan çocuklar biraz dinlendiler. Çalışma durdu. Bulunduğumuz yerde bulut gibi nibarigüi[35] var. Geceleri de hâlâ soğuk oluyor.

İnti, Camba'nın gitmek istediğini söyledi; dediğine bakılırsa sağlık durumu devam etmesine elverişli değilmiş, kaldı ki, bu

işin sonunu göremiyormuş. Korkakça davramşın tipik bir örneği, çekip gitmesine izin vermek manevi gücümüzü bulmamız için yararlı olur. Fakat, bizi Joaquin'e ulaştıracak yolu bilen bir o olduğuna göre, şimdilik kalması gerekir. Yarın onunla ve Chapaco ile konuşacağım.

19 Ağustos

Miguel, Coco, İnti ve Aniceto, bir müfrezenin bulunduğu anlaşılan Vargas'a giden en iyi yolu bulmak üzere, keşfe çıktılar. Ama yeni bir şey bulamadılar. Eski patikadan yolumuza devam etmemiz gerekecek. Arturo ve Chapaco ava çıktılar, bir dişi geyik vurdular. Arturo da, Urbano ile nöbetteyken bir tapir vurdu. Ama, yedi el ateş etmesi kampta telaş yarattı. Bu hayvan bize dört günlük, dişi geyik de iki günlük et sağlayacak. Biraz da fasulyemiz ve sardalyemiz var; hepsi altı günlük eder. Listede sırası gelen beyaz atın, başını kurtarmaktan yana şansı artıyor. Camba ile konuşup bundan sonraki konak yerimizde Joaquin'le buluşmamızdan önce gidemeyeceğini söyledim. Chapaco ayrılmayacağını, çünkü, bunun alçaklık olacağını belirtti. Ama altı ay ya da bir yıl içinde ayrılabilmeyi dilediğini de ekledi; bu umudu ona bağışladım, birbirini tutmayan şeyler söyledi. Durumu iyi değil.

20 Ağustos

Yol açma işiyle uğraşanlar, yani Miguel ve Urbano, ayrıca 'bayındırlık işleriyle' görevli olanlar, yani Willy ve Dario fazla ilerleyemiyorlar; bunun için o gün de orada kalmaya karar verdik. Coco ve İnti bir şey tutamadılar, fakat Chapaco bir dişi geyik ve bir maymun avladı. Dişi geyikten yedim, bu yüzden gece şiddetli bir astım krizi geçirdim. Doktor hâlâ hasta; bu, sağlık durumunu tümüyle etkileyen ve onu sakat eden bir lum-

bago olsa gerek. Beniğno'dan haber çıkmadı. Artık onunla ilgilenmeye başlamalıyız.

21 Ağustos

Aynı yerde Benigno ve arkadaşlarından haber almadan bir gün daha geçirdik. Eustaquio dört ve Moro bir maymun vurdular; Moro hâlâ lumbago sancıları çekiyor. Kendisine bir meperidine verildi. Geyik eti astımıma dokunuyor.

22 Ağustos

Nihayet yola çıkabildik. Ama, önce bir alarm verildi, kıyıda kaçar gibi olan bir adam görmüşlerdi. Neden sonra bunun, yolunu kaybeden Urbano olduğu anlaşıldı. Doktora bir lokal anestezi yaptım, acı geçmediyse de yolculuk yapabilecek hale geldi; galiba biraz daha iyi. Pacho yaya ilerliyor.

Sağ kıyıda kamp yaptık. Azıcık bir yol açmakla Vargas'ın evine ulaşabileceğiz. Tapir etinden yarın ve öbür güne yetecek kadar kaldı, fakat yarından sonra avlanamayacağız. Benigno'dan haber yok; Coco'yla birlikte gideli 10 gün oldu.

23 Ağustos

Çok sarp bir kayalığı aşmamız gerektiğinden, gün zorluklarla geçti. Kırat ilerlememek için direndi; onu çamur içinde ve hiç yararlanamadan bıraktık. Ufak bir avcı kulübesine ulaştık, yakın zamanlara dek içinde birilerinin yaşadığı bazı izlerden anlaşılıyordu. Orada pusu kurduk. Az sonra pusuya iki kişi düştü. Etrafta on tuzak kurmuş olduklarını ve şimdi de bunları dolaşmaya çıktıklarını söylediler. Onlara bakılırsa, Vargas'ın evinde, Tatarenda'da, Caraguatarenda'da, İpita'da ve Yumon'da askerler varmış. İki gün önce de, Caraguatarenda'da çatış-

ma olmuş, bir gerillacı yaralanmış. Benigno'dur bu, aç ve kuşatılmış olmalı. Adamlar askerlerin yarın balığa çıkacaklarını söylediler; 10-20 kişilik gruplar halinde çıkarlarmış, tapirin etini ve adamların dinamitle avladığı balıkları paylaştık; ben pirinç yedim, iyi geldi. Doktor iyiye doğru gidiyor. Debray'in yargılanmasının Eylül ayına ertelendiği bildirildi.

24 Ağustos

Kalk borusu 5.30'da çaldı ve tasarladığımız gibi, boğaza doğru yürümeye başladık. Öncüler yolu açtı, birkaç metre gitmişlerdi ki, karşı yönden gelen üç köylü belirdi. Miguel ile adamlarına haber verip pusuya yattık: Sekiz asker bize doğru geliyordu. Emir, geçidi aşmalarına izin vermek ve karşı kıyıya ulaştıkları anda ateş etmekti, fakat askerler geçitten ilerlemediler, birkaç tur yaptılar. Tüfeklerimizin önünden geçtiler, ama ateş etmedik. Sivil tutsaklar bunların asker değil, avcı olduğunu ileri sürdüler. Miguel, Urbano, Camba, Dario ve avcı Hugo Guznian'ı batıya doğru uzanan, fakat nerede bittiği bilinmeyen yola gönderdik. Biz de bütün gün pusuda kaldık. Karanlık basarken yol açanlar tuzağa düşen bir And akbabası ve çürümüş bir yaban kedisiyle döndüler. Bunlar, tapirden kalanlarla birlikte o gece yendi. Bütün umudumuz kalan biraz fasulye ve avlayabileceğimiz hayvanlarda. Camba, moral bozukluğunun son haddinde; askerlerden söz edildi mi, titremeye başlıyor. Doktor hâlâ acı çekiyor ve kendini tedavi ediyor; ben iyiceyim ama karnım çok aç.

Ordu, bir mahzenin daha ele geçirildiğini, kendilerinde iki hafif yaralı olduğunu ve gerillaların da kayıplar verdiğini açıklayan bir bildiri yayınladı. Havana radyosu, Taparillas'da silahlı çatışma olduğu ve ordudan bir kişinin yaralandığı söylentisini iletti, ama doğrulamadı.

25 Ağustos

Gün, yeni bir şey olmadan geçti. Kalk borusu 5'te çaldı ve yol açanlar erkenden yola çıktılar. Ordudan yedi kişi mevzilerimize dek sokuldu, ama geçmeye yeltenmediler. Avcıları silah sesleriyle çağıran bir halleri vardı; yarın fırsat bulursak saldıracağız. Yol ilerlemediği için, Miguel, Urbano'yu talimat almaya gönderdi. Ama o, talimatı kötü ve artık bir şey yapılamayacak bir saatte ulaştırdı.

26 Ağustos

Her şey ters gitti: Yedi kişi yine geldiler, beşi ırmağın aşağı yönüne gitmek ve ikisi de ırmağı aşmak üzere bölündüler. Pusudan sorumlu olan Antonio çok erken ateş etti. Adamlar pusudan kurtulup takviye aramaya gittiler; öteki beş kişi aceleyle bulundukları yerden atlayarak geri çekildiler. İnti ile Coco üstlerine yürüdülerse de adamlar saklanmayı ve onları püskürtmeyi başardılar. Onları izlerken, bizim taraftan atılan kurşunların çok yakınlarına düştüğünü gördüm. Koşup yanlarına gittim. Ateş eden Eustaquio idi, çünkü Antonio ona gerekli talimatı vermemişti. Öylesine bir öfkeye kapıldım ki Antonio'ya ağzıma geleni söyledim.

Ağır adımlarla yola koyulduk çünkü Doktor formunda değildi, ordu da kendini toparlamış, karşı adadan 20-30 kişilik bir kuvvetle ilerlemekteydi; onlarla çatışmaya girmek yararlı olmaz. En çok iki yaralıları olmalı. Coco ve İnti karar alma yeteneklerim ortaya koydular.

Doktor'un bitkin düşmesi nedeniyle yürüyüşümüzü durdurmak zorunda kalmamıza dek, her şey yolundaydı. Bizden birkaç metre önden gittiği halde, Miguel'e ulaşamadan, ama bağlantı kurarak saat 18.30'da durduk. Moro, son aşamayı tır-

manamadığından bir boğazda kaldı, böylece üç ayrı grup halinde uyuduk. İzlendiğimizi gösterir belirti yok.

27 Ağustos

Bütün gün umutsuzca, bir çıkış yolu aradık, bulup bulamayacağımız da belli değil. Rio Grande'nin yakınındayız ve Yumon'u geçtik, ama alınan bilgilere bakılırsa ırmak geçit vermiyor. Öyle ki, yolu Miguel'in kayalığından sürdürmek zorundayız, fakat katırlar geçemeyecekler. Bir olanak daha kalıyor; ufak bir sıradağı aşmak ve sonra Rio Grande-Masicuri'ye yönelmek; ancak, bunun yapılıp yapılamayacağını yarın öğrenebiliriz. 1300 metrelik yükseklikleri aştık; bu, bölgenin en yüksek ortalaması ve geceyi 1240 metrede geçirdik. Hava oldukça soğuktu. Kendimi çok iyi hissediyorum, ama Doktor kötü durumda. Suyumuz da bitti. Yalnız Doktor için biraz var.

İyi haber veya mutlu kavuşma! Benigno, Nato ve Julio geldiler. Başlarından geçmeyen kalmamış: Vargas ve Yumon'da askerler varmış, çatışmalarına ramak kalmış. Saladillo'dan inen ve Nacahuasu boyunca tırmanan bir birliği izlemişler. Congri deresinden başlayan ve askerler tarafından açılan üç yol görmüşler. Ayın 18'inde, ulaştıkları Ayı Kampı yüz elli askerin bulunduğu bir karşı gerilla üssü halini almış. Neredeyse karşılaşacaklarmış, buna karşın görünmeden uzaklaşabilmişler. Büyük babanın chaco'suna gitmişler. Orada da, çiftlik terkedilmiş olduğundan yalnızca balkabağı varmış. Yeniden askerlerin burnunun dibinden geçmişler, silah seslerimizi duymuşlar, geceyi çevrede geçirdikten sonra izlerimizden yürüyerek bize ulaşmışlar. Benigno, Nato'nun çok iyi davrandığını fakat Julio'nun iki kez kaybolduğunu ve askerlerden biraz da korktuğunu söyledi. Benigno, Joaquin'in adamlarından bazılarının birkaç gün önce oradan geçtiğini sanıyor.

28 Ağustos

Kasvetli ve kaygı verici bir gün. Susuzluğumuzu Caracore meyveleriyle[36] giderdik. Daha doğrusu, nefsimizi aldattık. Miguel, bir tabancadan başka silahı olmayan Pablito'yu avcılardan biriyle su bulmaya gönderdi.

Saat 16.30'da hâlâ dönmediğini görünce, Coco ve Aniceto'yu onu aramaya gönderdim. Gece dönmediler. Artçılar bayırın başında kaldılar. Radyoyu dinleyemedik; yeni bir mesaj yayınlandı galiba. Sonunda, iki aydır bize arkadaşlık eden genç kısrağı kestik; kurtarmak için elimden geleni yaptım, ama açlığımız gittikçe artıyordu, şimdi yalnızca susuzluk çekeceğiz. Yarın da suya ulaşacağımızı sanmıyorum.

Radyo, Tatarenda bölgesinde bir askerin yaralanmış olduğunu bildiriyor. Anlamadığım nokta şu: Kayıplarını titizlikle açıklıyorlar da, neden başka yönden yalan söylüyorlar? Yalan söylemiyorlarsa, Caraguatarenda ve Taperillas gibi ıssız yerlerde onlara bu kayıpları verdiren kimler? Joaquin, adamlarını iki gruba mı ayırdı? Yoksa bağımsız odaklar mı kuruluyor?

29 Ağustos

Yorucu ve kaygılı bir gün. Yol açanlar ağır ilerliyor; bir ara, Masicuri'ye nereden gideceklerini şaşırdılar. 1600 metrede ve oldukça nemli olup özsuyu susuzluğu gideren, bir tür şeker kamışının bittiği bir yerde kamp yaptık. Chapaco, Eustaquio ve Chino susuzluktan bitkin halde. Yarın en yakın suyun nerede olduğuna bakmalı. Katırcılar iyi dayanıyor. Radyoda önemli haber yok: Yalnızca haftalardır sürüncemede olan Debray'in yargılanmasından söz ediliyor.

30 Ağustos

Durum kaygı verici olmaya başlamıştı: Yol açanlar baygınlık geçirdiler. Miguel ve Dario idrarlarını içtiler. El Chino aynı şeyi yaptı; sonuç kötü oldu; ishaller, kramplar. Urbano, Benigno ve Julio bir kanyona doğru indiler, orada su buldular. Katırların geçemediği haberini yolladılar, bunun üzerine Nato ile kalmaya karar verdim. Fakat İnti su ile yukarıya çıktı, sonra üçümüz oturup kısrak eti yedik.

31 Ağustos

Sabahleyin Aniceto ve Leon aşağıya doğru keşfe çıktılar. Saat 16'da döndüklerinde katırlar için su başındaki kamptan başlayan bir geçit bulunduğunu haber verdiler. Bütün güçlük oraya varmaktaydı; fakat yeri gördüm, hayvanlar geçebilecek sanırım. Bunun üzerine Miguel'e, kayalığın arkasından dolanacak bir yol açmaya devam etmelerini emrettim, hayvanlarla oradan inecektik.

AĞUSTOS AYI ANALİZİ

Savaşa başlayalı, geçirdiğimiz en kötü ay kuşkusuz bu oldu. Belgelerin ve ilaçların bulunduğu tüm mahzenlerin düşmanın eline geçmesi, özellikle psikolojik yönden ağır bir darbe oldu. Ay sonunda iki kişinin kaybı ve at eti yiyerek geçen yürüyüş, çocukların moralini bozdu ve ilk vazgeçme Camba ile başladı. Aslında iyi de olurdu ama, bu koşullar içinde değil. Dışarıyla ve Joaqin'le bağlantı kurulamaması ve Joaquin'in grubundan tutuklanan iki kişinin konuşması çocukların moralini bozdu. Çektiğim hastalık bazılarında bir kararsızlık durumu yarattı; bunun sonucu, düşmana kayıplar verdirmemiz gereken son çarpışmada yalnızca bir kişi yaralamamızda kendini gösterdi.

Bundan başka, susuz tepelerdeki yürüyüş çocukların bazı olumsuz yönlerini ortaya çıkardı.

En önemli belirleyici özellikler şunlar:

1) Hâlâ hiçbir bağlantı kuramadık, yakında kuracağımız umudu da yok.

2) Hâlâ köylülerden kimse aramıza katılmıyor; son zamanlarda onlarla ne kadar az ilişki kurduğumuz düşünülürse, bu doğal bir şey.

3) Savaşçıların moralleri bozuluyor, geçicidir umarım.

4) Ordu, ne etkililiğini, ne de savaşçılığım arttırıyor. Moralimizin sarsıldığı, devrimci anlayışımızın gerilediği bir noktadayız. En acil görevler, geçen ayınkilerle aynı: Bağlantılar kurmak, savaşçı sağlamak, ilaç ve malzeme bulmak.

EYLÜL 1967

1 Eylül

Erkenden yola çıktık, katırlardan birinin düşmesi yüzünden olaylı bir yürüyüşten sonra tepeyi inebildik. Doktor iyi değildi, ama ben iyiydim, katırı rahatça sürebiliyordum. Yürüyüş sandığımızdan uzun sürdü. Honorato'nun evinin yakınındaki akarsuya vardığımızı 18.15'te fark ettik. Miguel var gücüyle yürüdü, ama anayola ancak karanlık basarken vardı; Benigno ve Urbano temkinli yürüdüler, gözlerine anormal bir şey iliş-medi. Bunun üzerine, boş evi işgal ettik. Ordu için, etrafına barakalar yapılarak genişletilmişti. Şimdilik evlerin hepsi boştu. Un, yağ, tuz ve oğlaklar bulduk; ikisini kestik ve unla kendimize bir şölen düzenledik, ama pişirmesi bütün gecemizi aldı. Şafakta evde ve yolun başmda birer nöbetçi bırakarak çekildik.

2 Eylül

Sabah erkenden, Coco, Pablo ve Benigno'yu evde, Miguel'in yönetiminde, pusuda bırakıp chaco'lara doğru gittik. Öbür yönde de bir nöbetçi bıraktık. Saat 8'de Coco, sığırtmaçların Honorato'yu aradıklarını haber vermeye geldi, dört kişiymişler. Öteki üçünü getirmelerini emrettim. Bütün bunlar zaman aldı, çünkü bulunduğumuz yerden eve dek bir saatlik yol vardı. Saat 13.30 'da birkaç el silah atıldı ve atlı bir köylünün yanındaki askerle yaklaştığını öğrendik. Pombo ve Eustaquio ile nöbet tutan El Chino: "Bir asker!" diye bağırarak tüfeğine sarıldı; asker ona ateş edip kaçtı. Pombo da ateş edip atı vurdu. Öylesine çileden çıktım ki, beceriksizliğin daniskasıydı bu; zavallı Chino utancından yerin dibine geçti. Bu sırada, bizim tarafa geçen dört sığırtmacı ve iki tutsağı salıverdik, sonra herkesi Masicuri'nin üst yanına yolladık. Sığırtmaçlardan 700 pesoya yavru bir boğa satın aldık ve Hugo'ya çalışması karşılığında 100 peso, kendisinden aldığımız bazı eşyaların karşılığı olarak da 50 peso verdik. Ölen atın, sakat olduğu için Honorato'nun evinde bırakıldığını öğrendik. Irgatlar, Honorato'nun karısının ordudan yakındığını söylediler; askerler kocasını dövmüşler, üstelik evde ne var ne yok yemişler. Sığırtmaçlar sekiz gün önce uğradıklarında Honorato, bir yaban kedisi ısırığını tedavi ettirmek için Valle Grande'de bulunuyormuş. Ama evde biri bulunmalıydı, çünkü oraya vardığımızda ateş yanıyordu. Chino'nun yanlışı yüzünden, o gece, sığırtmaçların gittiği yöne gitmeye karar verdim. Askerlerin sayısının az olması ve çekilip gitmiş olmalarını dileyerek ilk eve ulaşmayı umuyordum. Fakat yola geç çıktık, akarsuyu da ancak saat 3.45'te geçebildik. Evi bulamadık, bu yüzden ineklerin geçtiği patikada uyuyarak sabahladık. Radyo, Camiri bölgesinde Joaquin adlı bir Kübalı tarafından yönetilen 10 kişilik bir grubun yok edildiği yönünde kötü bir haber verdi.

3 Eylül

Bugün pazar olduğundan yine çatışmalı geçti. Şafakta Masicuri'nin akış yönünde, ağzına kadar bir keşfe çıktık ve sonra biraz da Rio Grande boyunca yürüdük; saat 13'te İnti, Coco, Benigno, Pablito, Julio ve Leon eve ulaşmayı denemek için çıktılar; ordunun orada olup olmadığına bakacaklar ve yaşamımızı biraz olsun dayanılır duruma getirecek olan nesneleri satmayacaklardı. Grup önce iki işçi yakalamış. Adamlar ev sahibinin evde olmadığını, askerlerin gelmediğini ve evde epeyce erzak bulabileceklerini söylemişler. Başka haberler: Dün 5 asker, eve uğramadan dört nala geçmişler; Honorato oğullarından ikisiyle, iki gün önce evine uğramış. Adamlarımız çiftlik sahibinin yanına vardığında, orada 40 askerle karşılaşmışlar, gelişigüzel bir çatışma olmuş. Bizimkiler en az bir askeri öldürmüşler, adamın bir de köpeği varmış. Askerler karşı saldırıya geçerek onları kuşatmışlar, fakat bağrışmalar üzerine çekilmişler. Tek pirinç tanesi bile ele geçirememiştik. Uçak bölgede dolaştı ve Nacahuasu'ya olsa gerek, birkaç roket attı. Köylülerden edindiğimiz başka bir bilgi de şu: Bu bölgede gerillaya rastlamamışlar; onlarla ilgili ilk haberi, dün oradan geçen sığırtmaçlardan almışlar.

Amerika'nın Sesi, orduyla yapılan bir çatışmada, on kişilik bir gruptan tek bir kişinin, Jose Carrillo adlı gerillanın sağ kaldığını bildirdi. Bu Carillo, Paco olduğuna ve yok etme de Masicuri'de geçtiğine göre, bütün anlatılanların palavra olduğu anlaşılıyor.

4 Eylül

Miguel tarafından yönetilen 8 kişilik bir grup, Masicuri'den Honarato'ya giden yolda saat 13'e değin pusu kurup beklediler. Bir süre sonra da Nato ve Leon küçük bir boğayı sürük-

leyerek güçbela getirdiler. Fakat daha sonra elimize besili iki öküz geçti. Urbano'yla Camba suyun akışının tersi yönünde 10 km gittiler. Dört geçit bulmuşlar, bunlardan biri derinmiş. Küçük boğayı kestik. Hem malzeme, hem de haber sağlamak için yapılacak bir akına gönüllü aradık. Sonunda İnti, Coco, Julio, Aniceto, Chapaco, Arturo seçildiler ve İnti'nin yönetimine verildiler. Paco, Pombo, Antonio ve Eustaquio da gönüllü çıkmışlardı. İnti'nin talimatı şöyle: Şafakta eve varmak, geleni gideni gözetlemek, asker yoksa malzeme sağlamak, varsa, evin çevresini dolaşıp askeri yakalamak, en önemlisi de, kayıp vermemek. Çok temkinli olmayı salık veriyordu.

Radyoda, Yeso geçidinde, 10 kişilik grubun yok edildiği yerin yakınında, yeni bir çatışmada bir kişinin öldürüldüğü bildirildi. Artık anlaşılıyor ki Joaquin hikayesi bir balon, ayrıca, Palmarito'da öldürülen ve Camiri'ye taşınan Perulu doktor El Negro hakkında geniş bilgi veriliyor; El Pelado, onun kimlik tespitinde bulunmuş. Bu kez gerçek bir ölüm söz konusu galiba, ötekiler uydurma ya da şişirme olabilir. Ne olursa olsun Masicuri ve Camiri'den söz eden haberlerde bir tuhaflık var.

5 Eylül

Gün, hiçbir haber alınmaksızın, sonucu beklemekle geçti. Grup saat 4.30'da bir katır ve biraz malla döndü. Moron'un evinde askerler varmış ve köpeklerinin sayesinde, neredeyse grubun farkına varacaklarmış, bunlar geceleri dolaşıyor olmalı. Adamlarımız evin etrafında gezinmişler. Sonra Montano'ya doğru bir yol açmışlar; orada kimse yokmuş. Ama evde mısır bulmuşlar, bir kental kadar almışlar. Öğleyin ırmağı geçmişler ve karşı kıyıda iki ev görmüşler. Evlerden birinde bulunanların hepsi kaçmış; bizimkiler de bıraktıkları katıra el koymuşlar; ötekinde bulunanlar işbirliğine yanaşmamış, bu nedenle tehdide başvurmak zorunda kalmışlar. Gerillalara hiç rast-

lamadıklarını ve yalnızca, karnavaldan önce Perez'in evinde bir grup gördüklerini söylemişler. Grubumuz yola çıktığında henüz gündüzdü, Moron'un evini işgal etmek için geceyi bekledik. Her şey iyi gidiyorken Arturo yolunu kaybetti, bir patikada uyuyakalmış, av bulmak için de 2 saat kaybedildi. Bazı izler bırakmışlar, hayvanlar hepsini silmezse bizi bulabilirler; üstelik yolda birkaç şey de kaybetmişler. Çocukların derhal morali bozuldu.

Radyo, ölen gerillaların kimliklerinin henüz tespit edilmediğini, fakat her an haber alınabileceğini söyledi. Bir mesaj tümüyle deşifre edilebildi. OLAS'ın bir zafer, fakat Bolivya delegasyonunun bombok olduğunu yazıyor; PCB'den Aldo Flores ELN'in temsilciliği iddiasındaymış bu yüzden onu yalanlamak gerekmiş. Kolle'nin bir adamını görüşmek için istemişler; Lozano'nun evini aramışlar, o ise saklanıyor. Debray'i takas edebileceklerini umuyorlar. Hepsi bu kadar. Son mesajımızı almadıkları anlaşılıyor.

6 Eylül

Benigno

Benigno'nun doğum gününün olaylara gebe olduğu erkenden anlaşıldı. Gelen tahıldan un yaptık ve şekerli Paraguay çayı içtik. Sonra Miguel 8 kişinin başında pusu kurmaya gitti; Leon da başka bir yavru boğa getirdi. Geciktiklerini, saatin 10'u geçtiğini ve hâlâ gelmediklerini görünce, öğleyin pusuyu kaldırmalarını söylemek üzere Urbano'yu gönderdim. Birkaç dakika sonra bir silah sesi, sonra kısa bir yaylım ateşi işitildi ve bizim yöne doğru bir el silah sesi duyuldu. Mevzilerimize geçmek üzereydik ki, Urbano koşarak geldi; köpekleriyle ilerleyen bir mangaya rastlamış. Dokuz adamımız öteki yöndeydiler, nerede olduklarını bilmediğimden telaşa kapıldım, oradan çıkabilmek için yol açtılar, ama ırmağa varamadık, Moro,

Pombo ve Camba'yı, Coco'yla oraya gönderdik. Onlar bir pusuya düşmüş olması muhtemel olan gruba ulaşıncaya kadar çantaları taşımaya ve artçı görevi yapmaya çalışmalıydık. Ancak, o sırada Miguel adamlarıyla çalılar arasından çıkıverdi. Olay şöyle: Miguel patikada nöbetçi bırakmadan ilerleyip hayvanları aramaya çıkmış. Leon bir köpek havlaması duyunca, Miguel tedbirli davranıp geri dönmek istemiş; o anda silah sesleri duyulmuş. Atlı bir devriyenin orman içindeki patikada ilerlediğini gördüklerinden, kendilerine yol açıp geri dönmüşler. Üç katır, üç sığırla sessizce yola çıktık ve ikisi tehlikeli olmak üzere dört ırmak geçtikten sonra, son kampımızdan 7 km uzakta bir yerde kamp kurduk. İneği kesip iştahla yedik. Artçılar, kamp yeri yönünden sürekli silah ve mitralyöz sesleri duyulduğunu haber verdiler.

7 Eylül

Kısa bir yürüyüş yaptık. Irmak üzerinde yalnız bir geçitten geçtik, önümüze dimdik bir kaya çıktığı için Miguel bizi beklemek üzere kamp kurdu. Yarın etrafı keşfe çıkacağız. Durum şu: Kampa vardıkları halde uçaklar bizi burada aramıyorlar. Radyo, benim grubun şefi olduğumu bildiriyor. Tüm sorun şunu bilmekte: Korkuyorlar mı? Pek olası değil. Tırmanmayı olanaksız mı buluyorlar? Ne yaptığımız ve onların da neler bildikleri düşünülürse, sanmam. Bizi stratejik bir noktada sıkıştırmak üzere geçmemizi mi istiyorlar? Malzeme sağlamak için Masicuri bölgesinde kalacağımızı mı sanıyorlar? Olabilir. Doktor'un durumu iyi, ama ben yine hastalandım ve uykusuz bir gece geçirdim.

Radyo, Jose Carrillo (Paco)'nun verdiği değerli bilgilerden söz ediyor. Ona örnek olacak bir ceza vermeli. Debray, Paco'nun kendi aleyhindeki açıklamasından söz ediyor, bazen ava çıktığı için yanında tüfek bulundurduğunu söylüyor. La

Cruz del Sur radyosu, kadın gerilla Tania'nın cesedini Rio Grande kıyısında bulunduklarından önemle söz ediyor. Ayrıntılar El Negro olayındaki gibi gerçekmiş etkisi uyandırmıyor. Haberi Altiplano radyosu değil, yalnızca bir istasyon veriyor ve cesedin Santa Cruz'a götürüldüğünü de ekliyor. Julio ile konuştum. Durumu çok iyi, ama ilişki kuramayışımızdan ve saflarımıza yeni savaşçıların katılmayışından yakınıyor.

8 Eylül

Durgun bir gün. Antonio ve Pombo'nun yönetiminde, sekizer kişilik pusular sabahtan akşama dek bekledi. Hayvanlar bir chuchial'e[37] dalıp iyice karınlarını doyurdular, katır da iyileşiyor. Aniceto ve Chapaco ırmağın kaynağına doğru keşfe çıktıktan sonra, yolun hayvanlar için rahat sayılabileceğini söylediler. Coco ve Camba göğüslerine kadar suya batarak bir geçitten karşı kıyıya geçip orada bir kayaya tırmandılar, fakat bir bilgi elde edemediler. Bu kez Miguel'i ve Aniceto'yu gönderdim. Daha uzun bir keşif sonunda Miguel hayvanlarla ırmağı aşamayacağımız kanısında olduğunu söyledi. Yarın bu yönden bakacağız, çünkü hayvanları yüksüz olarak sudan geçirme olanağı her zaman bulunur.

Radyo, kadın gerilla Tania'nın, bir Hristiyan mezarlığına gömüldüğünü ve Barrientos'un cenaze töreninde hazır bulunduktan sonra, Puerto Mauricio'ya hareket ettiğini haber verdi. Barrientos, vaat edilen ücret verilmeyip aldatılan Boliv-yalılara, ellerini başlarının üstünde kenetleyip askeri merkezlere teslim oldukları takdirde aleyhlerinde hiçbir kovuşturmaya başvurulmayacağını açıkladı. Tam o sırada bir küçük uçak, Barrientos'a gösteri yapmak istiyormuşçasma Honorato'nun evini bombaladı.

9 Eylül

Miguel ile Nato keşfe çıktılar, dönüp geldiklerinde ırmağın geçilebileceğini, ancak geçidin insanlar için olduğunu, hayvanların yüzmeleri gerektiğini söylediler. Sol kıyıda ırmağa dökülen büyücek bir dere var, orada kamp yapacağız. Antonio ile Pombo yönetimindeki sekizli pusular sürdürüldü; yeni bir şey olmadı. Aniceto ile konuştum; gücü yerinde, birçok Bolivyalının gevşediğini düşünüyor. Coco ve İnti'nin siyasal çalışma yapmadıklarından yakınıyor. İneği bitirdik, yarına etsuyu pişirmemize yarayacak dört ayaktan başka bir şey kalmadı.

10 Eylül

Kötü bir gün. İyi belirtilerle başladı, fakat sonra hayvanlar çok kötü olan yolda ilerlememek için direndiler. Sonunda biri geride kaldı, yürümedi, onu karşı kıyıda bıraktık. Irmağın epeyce kabarması karşısında Coco bu kararı almıştı. Ayrıca öte tarafta dört adet silahımız da kaldı: Moro'nunki ve Benigno'nun silahı için 3 tanksavar bombası da kalan silahlar arasındaydı. Irmağı katırla yüzerek geçtim, fakat geçerken kunduralarımı kaybettim; şimdi abarca giymek zorundayım bu da hiç hoşuma gitmiyor. Nato elbiseleriyle silahlarını muşambaya sarıp bohça yaptı ve akıntı güçlü olmasına karşın ırmağa atladı, ama her şeyi yitirdi. Bu kez öbür katır suyu geçmek istedi, fakat artık su geçit vermediği için onu geri çektik. Leo'un suyu katırlarla birlikte geçmeyi yeniden denemesi, neredeyse hepsinin boğulmasıyla sonuçlanıyordu, çünkü akıntı çok şiddetliydi. Sonunda hepimiz hedefimiz olan ırmağa vardık, ama Doktor kötü durumda: Bütün gece el ve ayakkabılarını nevralji sancıları yüzünden sızlandı durdu. Niyetimiz hayvanları yine yüzerek karşıya yollamaktı, ama ırmak kabarması ve bunu engelledi, alçalmasını beklememiz gerekiyor. Uçak ve helikopter

bölgede dolaştı, helikopterler hiç hoşuma gitmiyor, çünkü ırmak boyunda pusular yerleştirebilirler. Yarın, nerede olduğumuzu iyice anlamak için ırmak boyunca her iki yönde keşfe çıkacağız. Bir olaya değinmeyi unuttum: Bugün, 6 aydan fazla bir süreden beri ilk kez yıkandım. Kısa sürede bu rekora daha birçok arkadaş ulaşacak.

11 Eylül

Durgun bir gün. Çocuklar kaynağa ve ırmağa doğru keşfe çıktılar. Irmaktakiler karanlık basarken geldiler ve suların biraz alçalması halinde ırmağın geçit vereceğini ve hayvanların yürümelerine elverişli kıyılar bulunduğunu bildirdiler. Benigno ve Julio dereyi keşfe çıkmışlardı, ama üstünkörü bir keşif oldu bu, öğleyin döndüler. Nato ve Coco, artçıların yardımıyla geride kalan eşyalarımızı getirmek için katırla ırmağı aştılar; orada yalnız, içinde mitralyöz şarjörü bulunan bir çanta kalmış.

Tatsız bir şey oldu: El Chino, Nato'nun koca bir filetoyu kızartıp gözleri önünde yediğini haber verdi. Görevi olduğu halde onu engellemediği için Chino'ya kızdım, fakat inceleyince iş karıştı, çünkü bunu Chino'nun izniyle yapıp yapmadığı anlaşılmadı. Görevden alınmayı istedi. Bunun üzerine, yerine Pablo'yu getirdim. Fakat ağır bir darbe, hele El Chino için.

Radyo bu sabah, Barrientos'un benim çoktan öldüğümü ve gerisinin hep propaganda olduğunu iddia ettiğini bildirdi. Fakat aynı akşam benim ölü veya diri ele geçirilmeme olanak sağlayan bilgiyi getirene 4200 dolar vereceğini açıkladı. Anlaşılan silahlı kuvvetler ona (...)[38] vermişler. Bölgede, benim eşkalimi veren broşürler dağıtıldı. Requeteran, Barrientos'un koyduğu ödülün psikolojik sayılabileceğini, çünkü gerillaların inatçı olduklarını ve uzun bir savaşa hazırlandıklarının bilindiğini söyledi.

12 Eylül

Gün komik bir olayla başladı. Saat 6'da, tam kalk borusu sırasında Eustaquio, dere yönünden gelenler olduğunu haber verdi. Herkes hemen silahına sarıldı, Antonio onları gördü ve kaç kişi olduklarını sorduğumda eliyle 5 işareti yaptı. Sonunda bunun bir kuruntu olduğu anlaşıldı. Bunlar gerilla morali için tehlikeli şeyler, nitekim hemen psikozdan söz edilmeye başlandı. Antonio ile konuştum, normal olmadığı görülüyor. Ağlamaya başladı ama kaygılı olmadığım, bütün bunların uykusuzluktan ileri geldiğini, inkar etmesine karşın nöbette uyuduğu günden bu yana yani 6 gündür sürekli angaryada olduğunu söyledi. Chapaco bir emri yerine getirmediği için 3 gün angarya ile cezalandırıldı. Gece, Antonio ile anlaşamadığından öncülere verilmeyi istedi, reddettim. İnti, Leon ve Eustaquio, uzaktan görülen büyük bir sıradağın öteki yönüne geçmek için ırmağın elverişli olup olmadığım iyice araştırmak amacıyla keşfe çıktılar. Coco, Aniceto ve Julio kaynağa doğru yol aldılar. Yolu buradan sürdürme olasılığını dikkate alarak ırmaktaki geçitleri bulmaya çalışacaklar ve hayvanları nasıl geçirebileceğimizi inceleyeceklerdi. Barrientos'un ödülü epeyce ilgi uyandırdı galiba. Bir gazeteci de, benim oluşturduğum tehlikeye kıyasla 4200 ABD dolarının az olduğunu ileri sürüyor. Havana Radyosu, OLAS'ın ELN'den bir destek mesajı aldığını bildirdi. Telapatinin mucizesi diye buna derler!

13 Eylül

Keşifçiler döndüler: İnti ve grubu, ırmağın kaynağına doğru bütün gün dolaşmışlar; oldukça yüksekte uyumuşlar, bu yüzden üşümüşler, ırmak karşıda, batıda bulunan bir sıradağdan çıkıyor olmalıymış, hayvanların geçmesine elverişli değilmiş.

Coco ve arkadaşları ırmağı aşmak istemişler, başaramamışlar. Pesca olması gereken bir ırmağın kanyonuna ulaşmak için on bir sarp kayalığı aşmışlar; yaşam belirtisi olarak, yanmış chacolar ve bir öküze rastlamışlar. Hep birlikte geçmeyi istersek bir sal yapmalıyız, yoksa hayvanların öteki yandan geçmeleri gerekir. Ama birlikte geçmeye çalışacağız.

Dario ile konuştum ve dilerse gidebileceğini söyledim. Önce gitmenin tehlikeli olduğunu söyledi. Fakat, burayı bir barınak sanmamasını, kalmaya karar verirse bir daha geri dönemeyeceğini hatırlattım. Kalacağını ve kendine çekidüzen vereceğini söyledi. Göreceğiz. Radyonun verdiği tek haber; Debray'in babasına ateş edilmesi ve siyasal bildirilere dönüştürülmesini önlemek bahanesiyle, oğlunun bütün savunma belgelerine el konulması.

14 Eylül

Yorucu bir gün. Saat 7'de Miguel öncüler ve Nato ile yola çıktı. Bu yönde olanaklar elverdiğince uzağa gitmesini, güçleştiği yerde bir sal yapmasını emretmiştim. Antonio bütün artçılarla pusuya yattı. Nato ile Willy'nin bildiği bir mağaraya iki M-1 tüfeği bıraktık. Hiçbir haber gelmediği için, Saat 13.30'da yola çıktık. Katırla gidemedik, bense yeniden astım krizine yakalanmak üzereydim. Hayvanı Leon'a bıraktım, yola yaya devam ettim. Artçılar, tersi anlamda emir gelmezse, saat 15'te yola çıkacaklardı. O sırada, Pablito gelip öküzün, hayvanların geçeceği yerin karşısında bulunduğunu, 1 km yukarıda da salın yapılmakta olduğunu bildirdi. Hayvanların gelmesini bekledim, sonunda saat 18.15'te adamları gönderdim de getirdiler. Bu sırada, iki katır ırmağı aştı ve biz de salın bulunduğu noktaya doğru ağır ağır gittik. Baktım ki, 12 kişi daha bu kıyıdalar, yalnızca 10 kişi karşıya geçmiş. Böylece geceyi ikiye bölünmüş olarak geçirdik ve son kokmuş sığır eti payımızı da yedik.

15 Eylül

Biraz fazla yol aldık, 5-6 km kadar. Fakat Pesca ırmağına ulaşamadık, çünkü hayvanları iki kez sudan geçirmek gerekti, birinde de katır geçmemekte inat etti. Bir sefer daha kaldı, ama bakalım katırlar geçebileçekler mi? Radyo, Loyola'nın tutuklandığını bildirdi. Fotoğraflar yüzünden olacak. Boğamız öldü, celladın eliyle elbet.

16 Eylül

Gün, sal yapımı ve ırmağı aşma çabalarıyla geçti. Bir su kaynağına varana kadar, yalnızca 500 metre yürüyebildik ve orada kamp yaptık. Irmağı aşma işi, iki kıyıya bağlanan iyi bir salla, olaysız başarıldı. Yalnız kalınca Antonio ve Chapaco sürtüştüler ve hakaret ettiği için Antonio, Chapaco'ya günlük bir ceza verdi; adil olduğundan emin olmamakla birlikte, bu karara saygı gösterdim. Akşam bir olay daha oldu Eustaquio Nato'yu bir pay fazla yemekle suçladı. Yemek yüzünden çıkan can sıkıcı bir durum daha. Doktorun sağlığı ve çocukların onunla ilgili olarak neler düşündükleri, hep birer dert. Yine de bütün bunlar önemsiz sayılabilir.

17 Eylül

Bugün yine dişçilikle uğraştık: Arturo ve Chapaco'nun dişlerini çektim. Miguel ırmağa keşfe ve Benigno yolu kollamaya gittiler. Katırların çıkabileceğini, ancak bundan önce ırmağı iki kez geçmek için yüzmeleri gerektiğini söylediler. Pablito'nun onuruna pilav pişirdik. Gerillacılardan en genci o, bugün 22 yaşına bastı. Radyo yargılamanın ertelendiğinden ve Loyola Guzman'ın tutuklanmasına karşı yapılan bir protesto hareketinden başka haber vermedi.

18 Eylül

Saat 7'de yola çıktık, fakat biraz sonra Miguel geldi, dönemeçte üç köylüye rastladıklarını ve bunların bizi görüp görmediklerini bilmediğini söyledi. Chapaco, eksilmeyen kavgalardan birini daha sahneye koydu: Arturo'yu şarjöründen 15 kurşun çalmakla suçladı. Felaket adamın biri ve işin iyi yönü, Kübalılara sataştığı halde, Bolivyalıların onun tarafını tutmayışı. Katırlar yüzmeden ırmağı aştılar, fakat bir uçurumdan geçerken siyah katır elimizden kaçtı, sonra 50 metre yuvarlanarak yaralandı. Piraypandi ırmağına doğru eşeklerine binmiş giden 4 köylüyü tutukladık. Buradan bir mil uzaktaki bir ırmakta, Rio Grande kıyısında Aladino Gutierrez ile adamlarının avlandıklarım ve balık tuttuklarını söylediler. Benigno çok büyük bir tedbirsizlik yapmış, bir köylüye göründüğü halde, onu, karısını ve başka bir köylüyü serbest bırakmış. Bunu duyduğum zaman tepem attı ve bu hareketi ihanet olarak niteledim. Benigno bir ağlama krizine yakalandı. Köylülere, yarın, oturdukları 20-21 kilometre uzaklıktaki Zitano adlı çiftliğe bizimle birlikte gideceklerini söyledik. Aladino ve karısı çekingen davranıyorlar, bu yüzden bize yiyecek satmalarını sağlamak çok güç oldu.

Radyo, Loyola'nın gerillaların misillemesinden korkarak iki kez intihara kalkıştığı ve işbirlikçi demesek bile, sempatizanlarımız olan iki öğretmenin tutuklandığı haberini verdi. Loyola'nın evinde çok doküman bulmuş olmalılar. Bütün bunlar mahzendeki fotoğraflar yüzünden deseler hiç şaşmam.

19 Eylül

Erken yola çıkamadık çünkü köylüler bir türlü hayvanlarını toparlayamadılar. Sonunda çıkıştım ve tutuklu kervanıyla yola düzüldük. Moro ile ağır ağır yürüdük. Irmaktan uzaklaşınca üç

tutsak daha alındığını ve öncülerin iki fersah ötede şekerkamışı bulma umuduyla bir çiftliğe doğru yola çıktıklarını öğrendik. Bu iki fersah, bundan önceki 8 kilometre gibi güç aşıldı. Aslında, bir şekerkamışı tarlasından başka bir şey olmayan bu çiftliğe vardığımızda, saat akşamın 9'u olmuştu. Öncülerse saat 21'den sonra geldiler.

İnti ile, yemekten yana bazı zayıflıkları olduğu konusunda konuştuk. Canı sıkılarak doğruladı ve yalnız kaldığımız bir sırada özeleştiri yapacağını söyledi, bazı suçlamaları yalanladı. 1440 metreden geçtik, şimdi 1000 metredeyiz. Buradan Lucito'ya 3 saatlik yol var, karamsarlar 'belki de 4 saatlik' diyorlar. Sonunda domuz eti yiyebildik ve tatlıyı sevenler bol bol chankaka atıştırdılar. Radyo, Loyola işi üzerinde ısrarla durdu. Öğretmenler tümüyle grev halindeler. Tutuklulardan birinin görev yaptığı Hiquenas'taki lisenin öğrencileri açlık grevi yapıyor ve petrol işçileri de, yeni petrol şirketinin kuruluşu nedeniyle grev ilan etmek üzereler.

20 Eylül

Üç saatte varabileceğimizi hesapladığımız Lucitano'ya, karanlık basarken varabilmek için saat 15'te yola çıkmaya karar verdim; fakat bazı güçlükler hareketimizi saat 17'ye dek geciktirdi, biz tepenin üstündeyken karanlık bastırdı; bir meşale yaktık, ama Aladino Gutierrez'in evine yine de 20'den önce varamadık; bize satacak bir şeyleri yoktu, birkaç sigara ve birkaç ıvır zıvır bulabildik, ama giyecek yoktu. Biraz kestirdikten sonra 25 kilometre ötede olduğunu sandığımız Alto Seco yönüne gitmek üzere, saat 3'te yola çıktık. Varır varmaz belediye başkanının telefonuna el koyduk, ama yıllardan beridir çalışmıyormuş, hat kopukmuş. Belediye başkanının adı Vargas ve atanalı çok olmamış.

21 Eylül

Saat 3'te parlak ayışığın altında yola çıktık. Yolda önceden bir keşifte bulunmuştuk; saat 9'a dek canlı bir varlığa rastlamadan yürüdük ve o güne kadar ulaştığımız en yüksek tepelerden, 2040 metreden aştık. O sırada iki çobana rastladık; bize Alto Seco'ya giden yolu gösterdiler, daha 8 kilometre yolumuz vardı, gecenin bir kısmını ve bütün sabahı yürüyüşle geçirdiğimiz halde, ancak 7 kilometre yol alabilmiştik. İnişteki ilk evlere ulaştığımızda, yiyecek bir şeyler satın aldık ve bunları belediye başkanının evine gidip yedik; daha sonra Piraymini kıyısında mısır öğüten bir su değirmenine rastladık. Adamlar korkuyor ve yolumuzdan kaçmaya çalışıyorlar, ağır hareket ediyor, bu yüzden çok zaman kaybediyoruz. Alto Seco'ya değin 7 kilometrelik yol 12.35'ten saat 5'e dek sürdü.

22 Eylül

Biz, yani merkez grup, Alto Seco'ya vardığımızda belediye başkanının, yakında bulunduğumuzu haber vermek üzere, dün yola çıktığını öğrendik, misilleme olarak, biz de onun dükkanını boşalttık. 1900 metre yükseklikte 50 hanelik ufak bir köy olan Alto Seco, bizi ölçülü bir korku ve merak karışımıyla karşıladı. Erzak ve malzeme tedariki işi iyi gitti ve kısa zamanda kampımız bol miktarda yiyecekle doldu. Valle Grande'den gelmesi beklenen kamyonet gelmedi; bu da belediye başkanının haber ulaştırdığını kanıtlıyordu. Buna karşın karısının, Tanrı ve çocukları adına, aldıklarımızın parasını ödememiz için yalvarmalarını dinlemek zorunda kaldım. Fakat, kesin olarak reddettim. Akşam İnti okulda bir toplantı yaptı. 15 kişilik şaşkın ve sessiz bir köylü grubuna devrimimizin amaçlarını anlattı; yalnız öğretmen müdahale etti ve köylerde savaşıp savaşmadığımızı sordu. Kurnazlığın, bilginin

ve çocuk saflığının karışımı bir. köylüydü; sosyalizme değinen bir yığın soru sordu. Küçük bir çocuk bize kılavuzluk yapmayı önerdi ve tilki dedikleri öğretmene karşı bizi uyardı. Saat 1.30'da Santa Elena'ya doğru yol aldık ve oraya saat 10'da vardık. Barrientos ve Ovando bir basın toplantısı yaparak belgelerden edindikleri bütün bilgileri ve Joaquin'in grubunun tümüyle yok edildiğini açıkladılar.

23 Eylül

Bulunduğumuz yer güzel bir portakal bahçesiydi ve epey meyve kalmıştı. Günü dinlenmekle ve uyumakla geçirdik, fakat sıkı nöbet tutmak gerekti. Saat 1'de kalkıp 2'de, Loma Larga'ya doğru yola çıktık, oraya şafakta vardık. 1800 metreye çıktık. Yükler ağır, bu yüzden yürüyüşümüz yavaş. Benigno'nun yaptığı yemekten çok fazla yedim.

24 Eylül

Loma Larga adlı köye ben karaciğer sancısı ve kusmalar, çocuklar da sonuç vermeyen yürüyüşler yüzünden bitik durumda ulaştık. Geceyi Pujio yolu kavşağında geçirmeye karar verdim. Evinde kalan tek köylüden, Sostenos Vargas'dan satın aldığımız domuzu kestik.

25 Eylül

Pujio'ya vardık, ama orada bizi önceki gün görmüş insanlar var; başka bir deyimle, fısıltı radyosu orada olduğumuzu bildirmiş. Pujio, bir tepede kurulmuş ufak bir köy. Bizi gördükleri zaman kaçan köylüler, sonra yavaş yavaş yaklaştılar ve iyi davrandılar. Serrano'dan Chuquisaca'ya bir borçluyu tutuklamaya gelen jandarma, o sabah şafakta yola çıkmıştı. Üç böl-

genin kesiştiği noktadayız. Katırlarla yolculuk etmek tehlikeli bir hal alıyor, fakat çok zayıf düştüğü için doktorun olanaklar elverdiğince rahat yol almasına çalışıyorum. Köylüler bölgede hiç askere rastlamadıklarını söylüyorlar. Trança Mayo'ya ulaşıncaya dek, mola vererek yürüdük ve sonra bir yolun kenarında uyuduk. Miguel istediğim önlemleri almamıştı. Higueras belediye başkanı bu civarda; nöbetçiye tutuklaması için emir verdim. İnti ile ben, Rucara yakınında bulunan La Higuera'ya varıncaya dek, bizimle gelmesi için Camba ile konuştuk. Oradan Santa Cruz'a gitmeyi deneyebilirdi.

26 Eylül

Bozgun. Şafakta Picacho'ya vardık. Herkes bayram yapıyordu; ulaştığımız en yüksek nokta burası: 2280 metre. Köylüler bize çok iyi davrandılar ve Ovando benim her an yakalanabileceğimi ilan ettiği halde, yolumuzu korkusuzca sürdürdük. Higuera'da her şey değişti, erkekler kaçmış, yalnız birkaç kadın kalmıştı. Coco telgrafçının evine gitti, çünkü orada telefon vardı ve ayın 22'sinde alınmış bir haberle döndü. Valle Grande kaymakamının belediye başkanına, gönderdiği bu yazıda, gerillacıların bölgede bulunduklarının öğrenildiği ve bütün haberlerin ödemeli olarak Valle Grande'ye ulaştırılması bildiriliyordu. Telgrafçı kaçmıştı, fakat karısı, komşu köy Jagüey'de bayram olduğundan, kimsenin telefon etmediğine dair güvence verdi.

Saat 13'te öncü güç Jagüey'e ulaşmak üzere yola çıktı. Orada katırlar ve Doktor hakkında karara varılacak. Biraz sonra köyde kalan, fakat büyük bir korku içinde bulunan tek erkekle konuşuyordum ki, bir tüccar çıkageldi. Valle Grande ve Pucaro'dan geldiğini, bir şey görmediğini söyledi. Onun da çok sinirli bir hali vardı, fakat bunun bizim orada bulunuşumuzdan ileri geldiğini düşünerek, yalan söylemiş olmalarına

karşın, gitmelerine izin verdim. Saat 13.30 sularında kıyıdaki tepeye doğru yol alırken, tepenin her yanından silah sesleri duyulmaya başladı; bizimkilerin pusuya düştükleri anlaşılıyordu. Sağ kalanlara ulaşabilmek için küçük köyde bir savunma düzenledim. Çıkış yolu olarak da Rio Grande'ye giden bir yolu seçtim. Biraz sonra Benigno yaralı olarak, sonra da Aniceto ve ayağı kötü durumda olan Pablito geldiler. Miguel, Coco ve Julio öldürülmüşlerdi. Camba ise, çantasını bırakıp kayıplara karışmıştı. Artçılar hemen o yolda ilerlemeye başladılar. Ben de iki katırı alarak onların peşinden seğirttim; arkadakiler yakından ateşe tutuldular, İnti bağlantıyı kaybetti. Ufak bir pusuda yarım saat bekledikten ve dağdan gelen bir saldırıya dayandıktan sonra, onları bırakmaya karar verdik; ama çok geçmeden yetiştiler. Leon'un kaybolduğunu o zaman fark ettik ve İnti çantasını patikada gördüğünü, oradan kaçmış olacağını söyledi. Kanyon'da acele acele yürüyen birini görüp o olduğuna hükmettik. İzimizi kaybettirmek için katırları kanyonun aşağısına doğru saldık. Biz de acı suyun ötesinde bulunan ufak bir boğaza doğru yolumuzu sürdürdük, artık ilerleyecek halimiz kalmadığından saat 12'de uyuduk.

27 Eylül

Saat 4'de çıkış yolu bulmak için yürümeye başladık; 7'de tasarladığımızın tersi yönünde bir yol bulduk; karşıda çıplak ve görünüşte zararsız bir tepe vardı. Ufak bir koruda uçaklardan korunmak için, yüksek bir mevkiye çıkınca, o gün kimsenin geçmemiş olduğu anlaşılan bir yol bulduk. Karanlık basarken bir asker ve bir köylü yamacı yarı yüksekliğe dek tırmandılar, oralarda biraz dolandılar, fakat bizi görmediler. Keşfe çıkan Aniceto yakınlardaki bir evde kalabalık bir asker grubuna rastlamış. Artık bizim için en kolay geçilecek yol da kapanmıştı. Sabaha karşı tepeye tek sıra halinde çıkan askerler

gördük, silahları güneşte parlıyordu. Daha sonra, öğleyin, tek tük silah sesleri, birkaç yaylım ateşi ve sonra bağırmalar duyuldu: "İşte orada!" "Çık oradan!" "Çıkacak mısın, çıkmayacak mısın?" Ve silah sesleri. Adam ne oldu bilemedik, belki de Camba'ydı. Karanlık basarken öteki yönden suya inmeyi denemek için yola çıktık. Öncekilerden de yoğun fundalıklar arasına daldık. Dimdik bir kaya önümüzü kestiği için, su aramaya, kanyona inmek zorunda kaldık.

Radyo, Galindo bölüğüyle çatıştığımızı, üç ölü verdiğimizi, bunların, kimlikleri tesbit edilmek üzere Valle Grande'ye götürüleceğini bildirdi. Ne Camba, ne de Leon ellerine geçmiş olmalı. Bu kez kayıplarımız çok ağır. En acı kaybımız Coco. Miguel ve Julio da yetkin savaşçılardı. Üçü de paha biçilmez, üstün nitelikli insanlardı. Leon iyi resim yapardı.

28 Eylül

Kaygı dolu bir gün. Bir an, son saatimiz geldi, diye düşündük. Şafakta su getirdiler. İnti ve Willy kanyona doğru başka bir iniş yolu aramaya gitmişlerdi, fakat hemen geri döndüler. Çünkü karşı tepeyi boydan boya aşan yolda at üzerinde bir köylü gidiyordu. Saat 10'da sırt çantalarıyla 46 asker tam karşımızdan geçti. Bir türlü uzaklaşmak bilmediler. Saat 12'ye doğru, bu kez 77 asker geldi. Tam o sırada bir silah sesi duyuldu ve askerler mevzilendiler; subay, ne yapıp yapıp sel çukuruna inmelerini emretti. Bizim bulunduğumuz çukurdan söz ediliyordu herhalde, fakat sonunda bir telsiz konuşması yaptılar, hoşnut oldular ve inmekten vazgeçtiler. Barındığımız yer üstten gelecek bir saldırıya karşı savunmasızdı ve bizi görselerdi kaçmamız olanaksızdı. Daha sonra geç kalan bir asker, yorgun bir köpekle birlikte geçti. İlerlemesi için dürtüp duruyordu köpeği. Onları, gecikən başka birine kılavuzluk eden bir köylü izledi ve hemen geri döndü. Sonra geçişlerin

arkası kesildi. Fakat silah sesi duyulduğu an gerçekten çok korkuluydu. Bütün askerler çantalarıyla geçtiklerine göre çekiliyorlar diye düşündük. Küçük evde ateş görünmedi; genellikle karanlığın basışını selamlayan silah sesleri de duyulmadı. Yarın bütün gün küçük köyde keşif yapacağız. Çiseleyen yağmur biz ıslattı, ama sanırım izlerimizi silip ortadan kaldırmadı.

Radyo, Coco'nun teşhis edildiğini bildirdi, Julio hakkındaysa, anlaşılmaz bir haber verdi. Miguel'i, Manila'daki faaliyetlerini bildikleri Antonio ile karıştırıyorlar. Önce öldüğüm haberini yaydılar, sonra yalanladılar.

29 Eylül

Gergin bir gün daha. İnti ve Aniceto bütün gün evi gözetlemek üzere gittiler. Yolda hareket erken başladı. Öğleye doğru, her iki yönden çantasız askerler geçti, diğer bazıları da, yüksüz eşeklerle tepeye çıkıp yüklerle indiler. İnti saat 18.15'te geldi; tepeyi inen 16 askerin chaco'ya girdiklerini ve bir daha çıkmadıklarını haber verdi, eşekler orada yüklenmiş olmalı. Bu yolu izlemek, en kolay ve en mantıklısıydı, fakat bu haberler karşısında tehlikeli olduğu anlaşılıyordu, çünkü pusuda bekleyen askerler bulunabileceği gibi, evlere, bizim varlığımızı sezecek köpekler de yerleştirilmişti. Yarın iki keşif yapacağız: Biri aynı yerde, öteki, askerlerin geçtiği yolu aşıp tepelere çıkmak ve oralardan öteye bir çıkış yolu olup olmadığını anlamak için.

30 Eylül

Yine gergin bir gün. Şili'nin Balmaceda Radyosu, ordunun resmi kaynaklarından, Che Guevara'nın bir kanyonda sıkıştırılmış olduğunu haber aldıklarını açıkladı. Yöresel istasyonlar bir şey söylemiyorlar, işin içinde ihanet olduğu ve bizim bu böl-

gede olduğumuzu kesin olarak bildikleri anlaşılıyor. Az sonra askerler yine iki yönden geçmeye başladılar. Saat 12'de 40 silahlı asker ayrı ayrı kollar halinde geçtiler. Kulübeye dek gittiler, orada kamp kurdular ve sinirli bir halde nöbet tutmaya başladılar. Bunu Aniceto ve Pacho haber verdiler. İnti ve Willy, Rio Grande'nin kuş uçuşu 2 km uzaklıkta olduğunu, kanyonun yukarı kesiminde üç ev bulunduğunu ve kamp yapmak için etraftan görünmeyecek uygun yerler bulunduğunu söylediler. Su aradık, sonra saat 22'de zahmetli bir gece yolculuğuna çıktık. El Chino'nun karanlıkla yürümekte güçlük çekmesi bizi geciktirdi. Benigno iyileşiyor, fakat Doktor kendini toparlayamıyor.

EYLÜL AYI ANALİZİ

Bir toparlanma ayı olması gerekiyordu, neredeyse olacaktı da. Fakat Miguel, Coco ve Julio'nun ölümüyle sonuçlanan o pusuya düşüş her şeyi mahvetti. Leon'u kaybettiğimiz gibi, tehlikeli bir noktada beklemek durumunda kaldık. Camba'nın kayboluşuysa, bizim için kazanç sayılır. Ufak çatışmalar oldu. Bir at ve bir asker öldürdük. Urbano bir devriyeyle çatıştı, sonra, o lanet olasıca Higuera pususu... Katırları salıverdik ve öyle sanının ki uzun süre böyle hayvanlara sahip olamayacağız, astım krizlerim tekrar başlamazsa tabii. Ayrıca, yok edilmiş gözüyle bakabileceğimiz öteki gruptaki ölüler hakkında çok değişik söylentiler dolaşıyor. Ama 7 kişinin öldürüldüğü haberi yanlış ya da abartmalı olabileceği için, aralarında sağ kalanların bulunduğunu ve bunların orduyla karşılaşmamaya çalışarak dolaştığını da düşünebiliriz.

En önemli iş buradan çekilmek ve daha elverişli bir bölge bulmak, sonra La Paz'la bütün örgüt dağıtıldığı halde, yine de bir bağlantı kurmaya bakmak. Öte yandan, birliğimiz moralini

iyi korudu. Ancak Willy'den yana kuşkuluyum, onunla konuşmazsam ilk kargaşalığı fırsat bilip tek başına kaçacak gibi.

Pablito ile uzun uzun konuştum; ötekiler gibi o da ilişki kurulmayışından dolayı kaygılı ve temel görevin kentle bağlantı kurmak olduğu kanısında. Ama "Ya özgür vatan ya ölüm!" ve bunun gerekleri konusunda azimli ve kararlı.

EKİM 1967

1 Ekim

Ayın bu ilk günü yeni bir şey olmadı. Şafakta bir koruya vardık ve giriş noktalarına nöbetçiler dikerek kamp kurduk. İşgal etmeyi tasarladığımız kanyondan 40 asker havaya ateş ederek geçti. Saat 14'te son silah sesleri duyuldu. Kulübede kimse yok gibi; gerçi Urbano oradan 5 askerin çıktığını görmüş, ama belirleyemediğimiz bir yöne doğru gitmişler. Yerin iyiliği ve düşman kuvvetlerinin harekatını tümüyle görmeye elverişli olması nedeniyle, orada bir gün daha kalmaya karar verdim. Pacho, Nato, Dario ve Eustaquio su bulmaya gittiler ve saat 21'de döndüler. Chapaco'nun pişirdiği kızartmalar ve biraz kurutulmuş etle açlığımızı bastırdık.

2 Ekim

Bütün gün bir tek asker göremedik. Yalnızca çoban köpeklerinin güttüğü oğlaklar mevzilerimizin yakınından geçti, köpekler havladı. Kanyona en yakın chaco'yu dolanmaya karar vererek saat 18'de inmeye başladık; böylece oraya rahatça ulaşacak ve yemek pişirmeye zaman bulabilecektik. Fakat Nato yolunu şaşırdı, üstelik de bu yanlışında diretti. Geri dönmeye karar verdik, ama biz de yolu kaybettik, geceyi yemek pişirmeksizin ve susuz geçirdik. Radyo, askerlerin ayın 30'un-

daki faaliyetinin nedenini bildirdi, La Cruz del Sur'un yayınladığı haberlere göre, Ordu, Obra del Quinol'da bizimkilerden ufak bir grupla çatışma olduğunu, her iki tarafın da kayıp vermediğini açıklamış. Aynı bildiriye göre bu grup altı kişiden kuruluymuş.

3 Ekim

Uzun ve gereksiz bir gerginlik günü: Üssümüz olan kampa gitmek üzere yola çıkmıştık ki, Urbano geldi ve birkaç köylünün, "Dün gece sözü geçen adamlar işte bunlar" dediğini duyduğunu bildirdi. Doğru bir habere benzemiyordu bu, ama ciddiye alır göründüm ve susuzluğumuzu gidermeden, askerlerin geçtiği yola hakim bir tepeye tırmandık. Günün geri kalan saatleri tam bir durgunluk içinde geçti; karanlık basarken tepeden indik ve su acı, kap yağlı olduğu halde pişirdiğimiz kahvenin lezzetine doyum olmadı. Bu kapta daha sonra orada yemek için hamur ve götürülmek üzere tapir etiyle pilav pişirdik. Bir keşif yaptıktan sonra, saat 3'te yola çıktık. Chaco'yu kolaylıkla atlatıp seçtiğimiz boğaza ulaştık. Su yoktu, fakat askerler tarafından keşfedildiğini gösteren bir ize rastlamadık.

Radyo iki kişinin tutsak edildiğini bildirdi: Leon ve Camba. Bu sonuncusu orduya karşı savaştığını kabul ediyor, ama diğeri başkanın sözüne güvenerek teslim olduğunu söylüyor. Her ikisi de, Fernando ile ilgili birçok bilgi vermişler, hastalığını anlatmışlar. Daha da kamuoyuna açıklanmayan neler neler söylemişlerdir kim bilir. İki kahraman gerillacının öyküsü böylece sona erdi.

4 Ekim

Boğazda dinlendikten sonra, yürüyüşümüzü yarım saat daha, yolun başka bir yolla kesiştiği yere dek yokuş aşağı sür-

dürdük. Orada kestirme yola saparak çıkışa geçtik, güneşten kaçınmak için 15'e dek dinlendik. Sonra, yarım saatten biraz fazla yürüdük ve kanyona dek inip su bulamayan keşifçilerle karşılaştık. Saat 18'de boğazı bırakıp bir keçi yolundan saat 19.30'a dek ilerledik. Karanlıktan etrafı göremez olunca, sabahın 3'üne dek orada kaldık.

Radyoda, gerillacıların sığınmak üzere gidebilecekleri Serrano bölgesini daha iyi denetleyebilmek için, Lagunillas'da bulunan 4. Tümen kurmayının bu kez Padilla'ya nakledildiğini açıklandı. Beni 4. Tümenin yakalaması halinde Caciri'de, 8'inci Tümen'in yakalaması halindeyse Santa Cruz'da yargılayacaklarını da haber bültenlerinde resmen bildirdiler.

5 Ekim

Yola çıktık, 5.15'e dek güçlükle ilerledik. Sonra keçiyolunu bırakıp ağaçlarının yüksekliği sayesinde, meraklı gözlerden uzak kalabileceğimiz küçük bir koruya daldık. Benigno'yla Pacho, birkaç kez keşfe çıktılar ve su bulmak için de yöredeki bir evin çevresinde dönenip durdular. Oysa evin yanında bir kuyu olması gerekiyordu. Keşif bittiği sırada, 6 askerin eve geldiğini görmüşler, geçerken uğramış olmalılar. Karanlık basarken çıktık; çocuklar susuzluktan bitkindiler, hele Eustaquio'nun bir yudum su, diye yalvaran hali yürekler acısıydı. Çok bozuk, engellerle dolu bir yolda ilerleyip şafakta, yöresinden köpek havlamaları duyulan küçük bir koruya vardık. Çok yakında yüksek ve çıplak bir tepe var. Yarasından irin sızan Benigno'yu tedavi ettik. Benigno gece sancıdan inleyip durdu. Doktora da bir iğne yaptım.

6 Ekim

Çevrede yaptığımız keşif sonucunda bir evin yakınında olduğumuzu, biraz ilerde suyu olan bir ev daha bulunduğunu

öğrendik. Oraya gidip dam görevi yapan büyük bir ağacın altında, bütün gün yemek pişirdik. Ama hiç rahat değildim, çünkü gündüz vaktiydi, üstelik çevresinde bazı insanların yaşadığı çukur bir yerdeydik. Yemek uzun sürdüğünden sabaha doğru yola çıkarak küçük ırmağın kıvrım yaptığı noktaya varmaya karar verdik. Orada da, gideceğimiz yönü iyice kestirebilmek için, çevrede ciddi bir keşfe çıkacaktık. La Cruz del Sur, Camba'larla yapılan bir konuşmayı verdi. Orlando daha az aşağılık çıktı. Şili radyosu sansür edilmiş bir haberi açıklıyor: Bölgede, peşimizde 1800 kişi varmış.

7 Ekim

Gerilla olduğumdan bu yana, herhangi bir zorluk çıkmadan 11 ay geçti. Öğleden önceyi tehlikesizce, neredeyse bir kır havası içinde geçirdik. 12.30 sularında keçilerini otlatan yaşlı bir kadın, kamp kurduğumuz dağ geçidine geldi. Onu, tutuklamak zorunda kaldık. Kadın askerlere ilişkin hiçbir bilgi vermedi. Sorduğumuz sorulara hiçbir şey bilmediğini, çoktan beri de burada olmadığını söyleyerek cevap veriyordu. Yalnızca yollara ilişkin bilgi verdi. Söylediklerine bakılırsa, Hagüey'den 5 kilometre, Füguerasdan 5 kilometre; Pucarada'dan ise, 10 kilometre uzaktayız. 17.30 sularında İnti, Aniceto ve Pablito, biri hastalıklı, öteki yarı cüce iki kızı olan ihtiyar kadının evine gittiler. Onlara 50 peso verip ağızlarını sıkı tutmalarını, söyledik. Ne var ki, söz vermelerine karşın, sözlerini tutacaklarına ilişkin çok az umudumuz var. Saat 1'de yola çıktık, solgun ayışığında ilerlemek güç oldu. Kanallarla sulanan patates tarlalarının uzandığı kanyonda epeyce iz bıraktık: Saat 2'de dinlenmek için durduk, zaten daha ileri gitmeye değmezdi. Gece yürüyüşlerinde El Chino gerçekten bize yük oluyor. Ordu, kuşatılan 37 kişilik gerillacı grubunun geçişini engellemek için Serrano'da 250 kişi bulunduğu ve Acero ile Oro arasındaki

bölgeye sığınmış olduğumuz yolunda bir haber yayınladı. Ama bu bir şaşırtmaca olsa gerek.

KÜBA DEVLETİ BAKANLAR KURULUNUN 15 EKİM 1967 TARİHLİ KARARI

Kahraman binbaşı, Ernesto Guevara, Bolivya Kurtuluş Ordusu'nun başında, Amerika halklarının kurtuluşu uğruna çarpışırken ölmüştür.

Küba halkı, Binbaşı Ernesto Guevara'nın gerek Kurtuluş Savaşımız sırasında, gerekse Devrimimizin güçlendirilmesi ve ilerlemesi sırasında yaptığı olağanüstü hizmeti sürekli hatırlayacaktır.

Halkların birleşik mücadelesinin esin kaynağı olan enternasyonalizm ruhu, O'nun davranışında cisimleşmektedir.

Sınır tanımayan, yorulmak bilmez devrimci etkinliği, proleter devrimci düşüncesi ve yerküremizdeki halkların ulusal ve toplumsal kurtuluşu uğruna, emperyalizme karşı, "ya zafer ya ölüm" diyerek, sonuna kadar savaşma konusundaki sarsılmaz iradesiyle Binbaşı Ernesto Guevara, devrimci inancın ve kahramanlığın her zaman yaşayacak olan bir örneğini sergilemiştir.

Bundan dolayı, Bakanlar Kurulu aşağıdaki kararları almıştır:

Birinci olarak: Bu kararın onaylanmasmdan itibaren otuz gün boyunca bayraklar yarıya indirilecek ve bugün gece yarısı saat yirmi dörtte başlamak üzere, halka açık olan tüm eğlence yerleri tatil edilecektir.

İkinci olarak: Binbaşı Ernesto Guevara'nın savaşta kahramanca öldüğü gün olan 8 Ekim, ulusal bir gün olarak, "Kahraman Gerilla Günü" ilan edilmiştir.

Üçüncü olarak: O'nu ölümsüzleştirmek ve anısını gelecek kuşaklara örnek olarak aktarmak için, gerekli olan her şey yapılacaktır.

Zamanında Yerine Ulaşırsa

26 Temmuz İçin Kutlama Mesajı

Yoldaş Fidel Castro,

Eski ulusal kahramanlık destanlarını yeniden yaşatmak için, ezilen dünya halklarının bayraktan olan Küba Devrimi'nin çağdaş örneğinden esinlenerek savaştığımız Doğu Bolivya'dan, 26 Temmuz tarihini Amerika'nın kurtuluşunda son aşamanın başlangıcı olarak kabul eden milyonlarca insana kardeşçe selamımızı yolluyoruz.

Size, yoldaşlarınıza ve tüm halkınıza ABD emperyalizmine karşı uzlaşmaz mücadelenizde yeni bir yılın başlaması dolayısıyla kutlamalarımızı ve ortak davamıza sınırsız bağlılık duygularımızı gönderiyoruz.

Komutan Che Guevara'nın Aldığı Mesajlar

Danton'dan oraya (Bolivya'ya) vardığını ve sizinle ilişki kurduğunu bildiren bir telgraf aldık. Reinaga ayın 1 Tinde glucantine dolu valizle yola çıkıyor. Ülkeye Santa Cruz'dan girecek, orada iki gün kalıp Dr. Coco ile bağlantı kuracak. Reinaga oradaki Brezilyalılarca tanınıyor.

Ariel

10 Mart

Ramon,

20 Mart'tan beri uluslararası haber ajansları Monteagudo'da gerilla birlikleriyle ordu arasındaki çarpışmaları

bildiriyor. Bilanço olarak hükümetin ordusundan bir ölü ve bir Kübalı, iki Bolivyalı olmak üzere üç gerillanın tutsak edildiği, bazı modern silahlar ve radyo aygıtlarının ele geçirildiği anlaşılıyor. Bu bölgeye doğru büyük güçler harekete geçmiş durumda. Son haberler köylü Rojas ile Lechin'in adlarını gerillacılar arasında sayıyor. Hatta son gelen haberlerde, Che'nin gerilla birliklerini yönettiğinden bile söz edilmekte. Bugüne kadar aldığımız bilgi bundan ibaret.

Ariel.

23 Mart

Ramon,

Oradaki (Bolivya'daki) olaylar büyük çapta uluslararası yankı uyandırdı. Basın ajansları gerilla savaşları, ordunun tutsak aldığı askerler, bunlarm gerillacılardan gördüğü iyi muamele ve serbest bırakılmaları konusunda haber yayma kampanyasına girişti. Varsayılan gerilla güçleri 400-500 kişi, bölgenin gerillacılarca iyi bilindiği belirtiliyor, gerilla güçleri arasında Arjantinli, Perulu, Kübalı, Bolivyalı, Çinli ve Avrupalıların bulunduğu bildiriliyor. Che'nin büyük bir olasılıkla bu orduya komuta ettiği söylenenler arasında. Toprak satın almasından dolayı Coco Peredo en önemli kişi olarak görülüyor. Gerillacılarla işbirliği yapanların tutuklandığı, kentteki kadınların gerillacılara destek olduğu da bildirilenler arasında. Tania adı geçiyor, takma ismi ve sahte kimlik belgesi taşıdığı belirtilmiş. Tanya'nın kaçtığı söyleniyor, belki de bir tutuklunun verdiği ifadedir aslında. İvan'ın sözü geçmiyor. Monje ve Kolle'nin, Parti'nin gerillacılarla dayanışması konusunda bir bildirileri yayınlandı. Lechin burada, ona gerillanın stratejik boyutları ve senin tarafından yönetildiği açıklandı. Bunları

coşkuyla karşıladı. Gerilla savaşı için birçok kişiyle bağlantı kuracak ve destek arayacak. Ülkeye 20 gün veya bir ay içinde gizlice girecek ve orada kalacak. Yakında bağlantıların nasıl kurulacağı konusunda bilgi vereceğiz. Olanaklar elverdiğinde kişisel bağlantı yararlı olur. Uluslararası Vietnam'a destek komitesi örgütlemek amacıyla yapılacak çağrıya senin imzanı koymak için iznine gereksinimimiz var. Komite Bertrand Russel'ın girişimiyle kuruldu. Belge iyi ve radikal. Göndermek isterdik ama bu koşullarda olanaksız. Hemen yayınlanması gerekli. Pek çok önemli kişi tarafından onaylanacak. Bu örgüt, ilerde Latin Amerika hareketine destek sağlayabilir. Bolivya'daki gerilla hareketine geniş çapta uluslararası kamu desteği sağlamaya çalışıyoruz.

Felicita... (Kutlarız).

Ramon,

İvan buraya hasta olarak geldi. Oturma izninin bitmesinden, altı gün önce oradan yola çıkmış. Deşifre olmamış. Bu nedenle yine dönebilir. İyileşir iyileşmez geri dönmesi için olanak arayacağız. Rodolfo ile Pareja ideolojik sağlamlıklarını biraz yitirmekle birlikte iyi durumda sayılır, Rhea ise iyice zıvanadan çıktı.

Lozano mesaj gönderdi; onunla haberleşmemiz iyi gidiyor.

Lozano, Rodolfo ile bağlantı halinde. El Chino'dan aldığımız son telgraf Camiri'den gönderilmiş ve Sanchez'in eline geçmiş. Onun La Paz'a gelişini bildiriyor, yalnız, daha sonra kendisini gören olmamış. Debray'in serbest bırakılması için kampanya açacağız. Tania'nın ve El Pelado'nun tutuklulukları ve durumları konusunda bilgimiz yok. Kolle, Rodolfo'nun gerilla birliğine kabulünü ve olanaklar elverdiği ölçüde yardım istedi. Monje'nin durumu kötü, Parti yönetiminde kademesini indirecekler galiba.

Gerilla mücadelesi uluslararası saygınlık ve devrimci hareketlerin desteğini kazanıyor. Hepinize selamlar.

Biculo.

Ramon,

1) Puno'da gerilla çekirdeğinin hazırlanmasında ELN sorumlusu Perulu Capac, El Chino ile bağlantı kuramadıklarından ve ondan haber alamadıklarından görüşümüzü öğrenmek için buraya geldi. Yönetimin bileşiminden söz etmeksizin ona Bolivya'daki gerilla mücadelesinin önemini anlattık ve stratejik içeriğini açıkladık. El Chino'ya, görüş birliğine varmak için gerillacılarla bağlantı kurmasını bildirdik. Sanchez destek görevlerinde yardımcı oluyor. Buraya 20 adam göndermek ve gerilla odağı oluşturma çalışmalarını sürdürmek için yollanan 25 bin dolan almışlar. La Paz'da, Sanchez, El Chino'nun götürdüğünden geriye kalan 48 bin doları almış. Bunu Capac'tan öğrendik. Ona paraya dokunmamasını, El Chino ile gerilla örgütü arasındaki anlaşmayı beklemesini, Sanchez'i de şimdiki durumunda bırakmasını söyledik.

Gerilla odağı hazırlıkları çok yavaş ilerliyor:

Çiftlikte keşifte bulunan yalnızca beş adam var. Silahlar 12 av tüfeği ve Bolivya sınırından sağlanacak savaş malzemesinden oluşmakta. Bunlar bir Z-B-30, dört karabina ve 2 hafif makineli tüfek. Lima'da ELN üyelerinin çoğunluğu, propaganda ve örgütlenmeyle uğraşıyor. Eylem odağını örgütleme çalışmasının önemini onlara bildirdik.

2) Maspero, Debray'in durumunu öğrenmek ve savunmasıyla ilgilenmek için oraya gidiyor. Kolle ile bağlantı kurmayı deneyecek. Kendisine haber ulaştırmaya çalışacağız. İşi bitince hemen dönecek. Bilim ve edebiyat dünyasından saygın kişilerin desteğini alarak, uluslararası düzeyde, Debray'le dayanışma kampanyası başlattık.

3) Şili'den Telleria, Otero'ya yazarak, gerilla savaşının madenciler, fabrika işçileri ve öğrenciler arasında kazandığı saygınlığı anlattı.

1 Mayıs gösterilerinde gerilla mücadelesi alkışlandı. Halkın kurulu düzene düşmanlığı giderek artıyor.

4) Lechin, Şili'de sorunlarla karşılaşmamış, yetkililer kendisine iyi davranıyor.

5) Aldığımız, doğrulanmayan haberlere göre, Paz, eski albay Seoane ile birlikte, OSNR'nin askeri kesiminin desteğiyle, Guayaramerin'de Ruben Julio'nun yönettiği gerilla güçlerine karşı saldırıya geçmeyi planlıyor.

Selamlar. Ariel.

Ramon,

4 Temmuz'da, Rodolfo'nun gönderdiği mesajı aldık. B.K.G (Bolivya Komünist Gençlik Örgütü) sekreterliğinden Fernandez Villa getirdi. İvan'ın dönüşünü beklediğini bildiriyor. Şifre anahtarlarını iyi bilen bir radyo operatörüne acele ihtiyaç duyulduğu belirtiliyor. Gerilla örgütüyle işbirliği olanağından sözediliyor ve adada askeri durum hakkında bilgi isteniyor. Örgüt Santa Cruz'da bölgelerinde ve Apollo'nun[39] güney kesiminde çalışıyor.

30-40 kişiyle yeni bir cephe oluşturmanın gerekli olup olmadığını soruyor. Drehea'nın gerilla kampıyla bağlantısını kestiğinden devre dışı kaldığını belirtiyor. Yankee elçiliği çok işlek. B.K.P'nin adamlarını kendi saflarına çekmeye çabalıyorlar. Gonzalo'yu da ABD'ye gezmeye göndermişler.

Parti, Şili sınırının sıkı denetim altında tutulduğunu bildiriyor. Jorge sayesinde Partiyle anlaşma kusursuz. POR'nin Gonzalez sektörüyle de olumlu görüşmeler sürüyor. Rodol-

fo'ya gönderdiğimiz cevapta şöyle dedik:

Mesajmı aldık. Mariano için yeni bir radyo planı gönderiyoruz. Orada, İvan'la buluştuğunuz yerlere artık gitmeyin, oturduğu yerin öğrenildiğinden kuşkulanıyoruz. Bu yüzden geri dönemeyecek. Uygun zamanda, başka bir arkadaş onun yerini alacak. Güvenilir bağlantı şebekelerini bize bildirmen gerekli sözünü ettiğin bölgeleri iyice inceleyin. Yeni bir cephe açmak için koşullar elverişli değil. Buna karar verecek olan Ramon'la acele bağlantı kurmaya çalışın. Getirdiği adamlarla küçük eylem ve sabotaj hücreleri örgütleyip eylemleri aşamalı olarak geliştirin. Diğer taraftan Ramon'un verdiği talimata uygun biçimde aygıtı oluşturun.

Eylülde, şifre anahtarlarını iyi bilen bir radyo teknisyeni göndereceğiz. B.K.G üyesi iken ELN'ye katılan Bolivyalı burslu öğrenci Eustaquio Mena bu kişi. İstediğiniz bilgi ile kabul ettiğinizi belirten mesajınızı, eğitim görmek isteyen MNR üyelerinin listesini ve bunlarla ilgili bilgi gönderin. Rodolfo'ya gönderilen mesajın sonu. İvan'ın yerini alması için, üzerinde çalıştığımız bir Kübalı savaşçıyı düşünüyoruz. Birinci sınıf belgelere sahip. Kasımda orada olacağını sanıyoruz. İvan'a gelince, burada bulunuşu sırasında ortaya çıkan bazı belirtilerden dolayı onu oraya göndermeyi doğru bulmuyoruz.

İvan'ı Şili'ye göndermek için gerekli belgeleri hazırlıyoruz. Aralıkta belki oraya varacak. 23 kişilik bir grup hazırlıyoruz. Bunların hepsi, buradaki burslu öğrenciler. % 90'ı B.K.G. saflarından, geri kalanlarsa Spartaküsçü ya da bağımsız. Hepsi de yürütülen mücadelenin bilincinde ve ELN'ye katılma isteğinde. İyi bir grup. SSCB ve Çekoslovakya'da bulunan burslu öğrencileri de ELN'nin rehberliğinde, mücadeleye kazandırmak için çalışıyoruz. Selam. "Ya vatan ya ölüm." Her zamanki gibi: "Zafere kadar."

Ramon,

OLAS devrimci düşünceler için tam bir zafer oldu. Bolivya heyeti berbat. Gerillanın çıkarına ters düşen konumları savundular. Heyettekiler, BKP'nden Aldo Flores ve Ramiro Otero, PRİN'den Mario Carrasco ve FLİN'den Dr Ricardo Cano. Flores kendini ELN üyesi olarak tanıtmaya kalkıştı. Onu yalanlamak zorunda kaldık. İlişkilerimiz soğuk, tartışmak için Kolle'nin adamlarını göndermelerini istedik. Dr. Cana, diş hekimi Lozano'nun evinin arandığını, kendisinin kaçak olduğunu bildirdi.

Dipnotlar

(1) Adı Pacho olarak da geçecek.

(2) Başka yerde Turna adıyla geçecek.

(3) Adı Loso ve Jorse diye de geçecek.

(4) Ricardo ve Chinchu olarak da geçecek.

(5) El Negro, Mario ve kısaca Monje diye de anılır. Onun gibi El Negro diye anılan Joaquin'in gerillacı grubu ile karıştırmamak gerekir.

(6) Adı Polo olarak da geçecek.

(7) Morogoro, Muganga yada Doktor diye de geçecek.

(8) Bolivya'nın doğu bölgesinden olanlara verilen ad.

(9) Yada Olo.

(10) Başka yerde El Rubio.

(11) İvan.

(12) Adı Vilo olarak da geçecek.

(13) Adı Pedro olarak da geçecek.

(14) El Pelao ve Carlos adlarıyla da geçecek.

(15) Bolivya halkının otobüse verdiği ad. Burada, araç ve gereci taşımak için gidip gelişler kastediliyor.

(16) Isırarak kurtçuğunu bırakan sinek.

(17) Yumuşak mısır unu ile yapılan ve fırında pişirilen ekmek.

(18) Macheteros: Yol açmakta yararlanılan bıçaklan kullananlar.

(19) Siklop: Efsanelerdeki tek gözlü dev.

(20) Orijinalinde okunaksız yerler.

(21) İnsanların yada hayvanların yaklaştığını görünce öten bir kuş.

(22) Tuzsuz, haşlanmış mısır.

(23) Kişisel özgürlükleri güven altına almak ve özellikle kişiyi keyfi tutuklamalardan korumak amacıyla İngilizler

tarafından X. yüzyılda yapılan bir sözleşmedir. Bugün birçok dillerde yargıç huzuruna çıkarılmayı isteme hakkı anlamında kullanılan bir terim olmuştur.

(24) Geçimi sağlamaya yetecek kadar tarım yapılan toprak.

(25) Güney Amerika'nın yerli halkı..

(26) Köylü anlamına gelen Kübalı terimi.

(27) Pirinç, güneşte kurutulmuş et ve nişastayla hazırlanan Bolivya'nın doğu bölgelerine özgü bir çorba.

(28) "Herhangi bir şikayetim yok," anlamında kullanılıyor.

(29) Ilıman iklimlerde de yetiştirilebilen Amerika'ya özgü zambakgillerden bir tür.

(30) Köylü ayakkabısı.

(31) Orijinalinde de yazısız bırakılmıştır.

(32) Terk edilmiş veya geçici olarak kullanılan kulübe.

(33) Şekerli ekmek.

(34) Başka bir yerde Luis adıyla geçer.

(35) Bir tür ufak sivrisinek.

(36) Kuzey Afrika İnciri .

(37) Bir tür bambu ekilmiş tarla.

(38) Orijinalinde okunaksız.

(39) Soru işareti ve noktalar, şifrenin anlaşılamayan bölümlerini göstermektedir.

Che'nin Fidel'e veda mektubu

Fidel,

Dünyanın başka ülkeleri, benim mütevazı çabalarımın yardımını istiyor. Ben senin Küba'ya olan sorumluluğunun, sana olanak vermediği şeyi yapabilirim. Ayrılmamızın zamanı geldi.

Bunu acı ve sevincin karışımıyla yaptığım bilinsin: burada benim kurucu umutlarımın en safını ve sevdiklerim arasında en sevgili olanı bırakıyorum ve beni evladı gibi kabul eden bir halkı bırakıyorum. Bu, benim ruhumdan bir parça koparmaktır. Yeni savaş alanlarında bana vermiş olduğun inancı, halkımın devrimci ruhunu, görevlerin en kutsalı olan nerde olursa olsun, emperyalizme karşı mücadele etme görevini yerine getirme duygusunu taşıyacağım.

Başka gökler altında son saatim geldiğinde benim son düşüncem, bu halk ve özellikle sen olacaksın. Öğrettiklerin için ve eylemlerimin en son sonuçlarına dek sadık olmaya çalışacağım. Örneğin için sana teşekkür ettiğimi, Devrimimizin dış politikası ile her zaman özdeşleştiğimi ve buna devam edeceğimi, sonumun geldiği herhangi bir yerde Kübalı devrimci olmanın sorumluluğunu duyacağımı ve öyle davranacağımı, çocuklarıma ve karıma maddi hiçbir şey bırakmadığımı ve bundan üzüntü duymadığımı, aksine sevindiğimi, onlar için hiçbir şey istemediğimi, çünkü devletin onlara yaşama ve eğitim görmeleri için gereken her şeyi vereceğini biliyorum.

Her zaman zafere kadar!

Ya vatan ya ölüm!

Bolivya dağlarında öldürülüşünün üzerinden 38 yıl geçmesine karşın, Arjantinli büyük devrimci Ernesto Che Guevara bütün dünyada, emperyalizme ve kapitalizme karşı devrim ve sosyalizm mücadelesi verenlere ilham kaynağı olmayı sürdürüyor.

Emekçilerin, Latin Amerika ve Afrika halklarının emperyalizmin boyunduruğundan kurtuluşu için mücadeleyle dolu bir hayat geçiren Che, insanlığın kurtuluşuna adanmış yaşamı ile kendinden sonra gelen bütün kuşaklara örnek oluyor. Che'nin Küba'dan Latin Amerika'ya, oradan da bütün dünyaya taşımak istediği devrim ateşi yanmaya devam ediyor.

Che'nin mücadelesi Latin Amerika'da yeşermiş, Sierra Maestra Dağları'nda filizlenmiş ve Küba Devrimi ile vücut bulmuştur.

Gerçekçi Olun, İmkansızı Gerçekleştirin!

Kar Yayınları
ISBN 975-6155-31-0

"korsan kitap satın almadığınız için teşekkür ederiz"